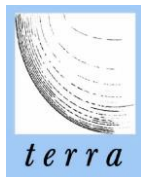

VitalPro

ÉPÍTÉSI ÉS KERESKE-
DELMI amerikai–magyar Kft.
1126 BUDAPEST, Istenhe-
gyi út 9/d. HUNGARY

Tel: 355-4614 • Fax: 212-
9626

Ökoszféra-
Projekt Kft

„PARTNERSÉG 2007-13 KONZORCIUM”

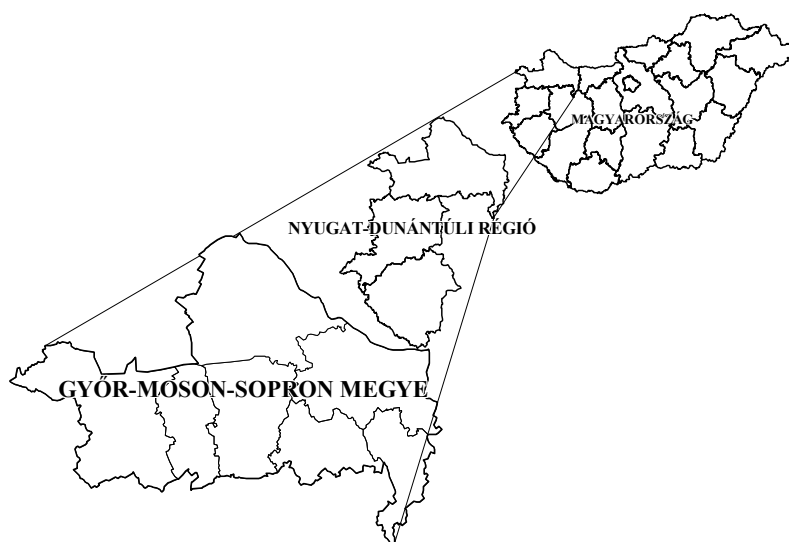

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE

HOSSZÚ TÁVÚ FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS

TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA

1. KÖTET: HELYZETELEMZÉS

- 2007 -

Elfogadva a 19/2007. (III. 23.) MTT számú határozattal

Megbízó: Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.
9400 Sopron, Csatkai E. u. 6.

és

Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács
9001 Győr, Árpád u. 32.

Vállalkozó: A VitalPro Kft. vezetésével
– MTA-RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet
– a TERRA Stúdió Kft.
– a REGINNOV Kft.
– a PYLON Kft. és
– az Ökoszféra Projekt Kft. cégek konzorciuma

Tervező, témafelelős:

Lados Mihály
igazgató-helyettes
MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet
1126 Budapest, Istenhegyi út 9/d.

Készítette:

Bozzay Balázs (Ökoszféra Projekt Kft.)
Csizmadia Zoltán (MTA RKK NYUTI)
Földi Zsuzsanna (Terra Kft.)
Grosz András (MTA RKK NYUTI)
Guzmics Isván (Terra Kft.)
Hardi Tamás (MTA RKK NYUTI)
Hegedűsné Mészáros Nóra (HHP Contact Tanácsadó Kft.)
Hermann Judit
Hollósi Szabolcs (Ökoszféra Projekt Kft.)
Horváthné Erdei Klára (REGINNOV)
Lados Mihály (MTA RKK NYUTI)
Lieszkovszky József
Nárai Márta (MTA RKK NYUTI)
Páthy Ádám (MTA RKK NYUTI)
Reisinger Adrienn (MTA RKK NYUTI)
Smahó Melinda (MTA RKK NYUTI)
Tillinger Attila (Széchenyi István Egyetem, Ph.D. hallgató)
Tóth Péter (MTA RKK NYUTI)
Unk Jánosné (Pylon Kft.)
Wächter Balázs (VitalPro Kft.)

Szerkesztette:

Hermann Judit
Lados Mihály (MTA RKK NYUTI)

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	11
1.1. A programkészítés célja	11
1.2. A munka folyamata	12
1.3. A kötet felépítése	15
2. STRATÉGIAI ÉS TERÜLETI KERETEK	17
2.1. EU szintű politikai keretek	17
2.1.1. A megújult Lisszaboni Stratégia	17
2.1.2. Göteborgi Alapelvek	18
2.1.3. Strukturális politika 2007-2013	18
2.1.4. A kettéváló CADSES térség	21
2.2. Nemzeti szintű politikai keretek	24
2.2.1. Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió (OFK) 2005-2020	24
2.2.2. Országos Területfejlesztési Konceptió (OTK) 2005-2020	25
2.2.3. Nemzeti Agrár- és Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (NAVST) 2007–2013	26
2.2.4. Nemzeti Környezetvédelmi Program II. (NKP II.) 2003-2008	27
2.2.5. Nemzeti Akcióprogram (NAP) 2005-2008	27
2.2.6. Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (NSRK) 2007- 2013	28
2.2.7. Kiemelt térségek, tématerületek komplex programjai	29
2.3. Regionális szintű politikai keret	32
2.3.1. Partnerség 2007-13- a területi tervek összehangolt kidolgozása a régióban	32
2.4. Megyei szintű politikai keretek	32
2.4.1. Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési koncepciója 1996-2011	32
2.4.2. Győr-Moson-Sopron megye területrendezési terve 2005	33
2.4.3. Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési programja 2000-2006	34
2.4.4. Győr-Moson-Sopron megye aktuális kistérségfejlesztési dokumentumai	35
3. A MEGYE AZ EURÓPAI ÉS A HAZAI TÉRBEN	37
3.1. Győr-Moson-Sopron megye az európai térben	37
3.2. Győr-Moson-Sopron megye a hazai térben	39
4. A MEGYE FÖLDRAJZI JELLEMZŐI, KULTURÁLIS SAJÁTOSSÁGAI	45
4.1. Földrajzi elhelyezkedés	45
4.2. Természetföldrajz	45
4.3. Településszerkezet	46
4.3.1. A megye településhálózatának alapjellemzői	46
4.3.2. A megye településeinek fejlődési dinamikája 1990-2004	47
4.3.3. A megye településeinek funkciók szerinti kategorizálása	49
4.4. Kulturális, néprajzi jellegzetességek	51

5. TÁRSADALMI FOLYAMATOK	52
5.1. Népeség, demográfiai folyamatok	52
5.2. Nemzeti és etnikai kisebbségek	58
5.3. Foglalkoztatási viszonyok és munkaerőpiac	62
5.3.1. A foglalkoztatás alakulása	62
5.3.2. A foglalkoztatás árnyoldala – a munkanélküliség	63
5.3.3. A munkanélküliek ellátása, a foglalkoztatás elősegítése	67
5.3.4. A munkanélküliek rövid távú esélyei	68
5.3.5. A foglalkoztatás bizonytalan formái – a másodlagos munkaerőpiac	68
5.4. Jövedelmi helyzet	71
5.5. Nevelés-oktatás	74
5.5.1. Óvodai nevelés	74
5.5.2. Általános iskolai oktatás	74
5.5.3. Középfokú oktatás	75
5.5.4. Felsőoktatás	80
5.5.5. Felnőttoktatás, felnőttképzés	81
5.5.6. Iskolázottság, továbbtanulási esélyek	83
5.6. Egészségügy	86
5.6.1. A lakosság egészségi állapotának főbb jellemzői	86
5.6.2. Egészségügyi ellátás	88
5.6.3. Szociális ellátás	90
5.7. Civil szervezetek Győr-Moson-Sopron megyében	92
5.7.1. A megyei non-profit szektor mérete	92
5.7.2. A megye településeinek jellemzői a civil szervezetek számosságát tekintve	94
6. GAZDASÁGI HELYZET	97
6.1. Gazdasági teljesítmény	98
6.2. Ágazati szerkezet	99
6.3. Gazdasági szervezetek	102
6.4. Külföldi működő tőke	104
6.5. Kutatás-fejlesztés	106
6.6. Turizmus	107
7. MŰSZAKI INFRASTRUKTÚRA	113
7.1. Közlekedés	113
7.1.1. Közúti közlekedés	113
7.1.2. Vasúti közlekedés	117
7.1.3. Légi közlekedés	118
7.1.4. Vízi közlekedés	119
7.1.5. Kombinált közlekedés, logisztika	119
7.1.6. Kerékpáros közlekedés	120
7.1.7. Egyéb közlekedési vonatkozású megállapítások	121

7.2. Energiagazdálkodás és energiaellátás	121
7.2.1. Alternatív energiaellátó rendszerek	122
7.2.2. Hagyományos energiaellátó rendszerek	124
7.3. Lakáskörülmények, közműellátottság	125
7.4. Az infokommunikációs társadalom helyzete Győr-Moson-Sopron megyében	128
8. KÖRNYEZETI ÁLLAPOT	133
8.1. Természeti környezet	133
8.2. Hulladék-és szennyvíz elhelyezés, zajszennyezés	136
9. KISTÉRSÉGI SZERVEZŐDÉSEK	139
10. A TERÜLETFEJLESZTÉSI FORRÁSOK FELHASZNÁLÁSA	145
10.1. A nemzeti fejlesztési források felhasználása	145
10.2. A megyei decentralizált területfejlesztési források felhasználása	146
11. GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE SWOT ELEMZÉSE	153
FELHASZNÁLT IRODALOM, DOKUMENTUMOK	159
FELHASZNÁLT STATISZTIKAI KIADVÁNYOK	160
MELLÉKLETEK	161

Táblázatjegyzék

1. táblázat Strukturális Alapok: eszközök és célkitűzések
2. táblázat Győr-Moson-Sopron megye néhány társadalmi és gazdasági jellemzője, 1996 és 2004
3. táblázat Lakónépesség és népsűrűség 2004-ben
4. táblázat Összehasonlító adatok a lakónépesség abszolút számának változásához, 1995–2004 (%)
5. táblázat A népmozgalom fő mutatói 1990 és 2004 között (ezrelék)
6. táblázat Öregedési index 2000-ben és 2004-ben
7. táblázat A főbb hazai kisebbségi csoportok száma és aránya 1990, 2001
8. táblázat A nemzeti és etnikai kisebbségek száma és aránya, 2001
9. táblázat A munkaerőpiac néhány jellemzője, 1996, 2000, 2004
10. táblázat Győr-Moson-Sopron megye munkanélküliségét jellemző mutatók, 2000-2004. december
11. táblázat Győr-Moson-Sopron megyében regisztrált munkanélküliek száma, megoszlása, 2004, 2005
12. táblázat Az Operatív Programokból a munkanélküliség kezelésére nyert támogatás Győr-Moson-Sopron megyében, 2004-2006
13. táblázat Az egy lakosra jutó SZJA adóalap (adóköteles jövedelem) változása Győr-Moson-Sopron megyében, 1992-2004
14. táblázat Az egy lakosra SZJA adóalap (adóköteles jövedelem) területi jellemzői Győr-Moson-Sopron megyében, 1992-2004 (%)
15. táblázat Az ezer lakosra jutó személygépkocsi állomány változása Győr-Moson-Sopron megyében, 1992-2004
16. táblázat Az ezer lakosra jutó személygépkocsi állomány) területi jellemzői Győr-Moson-Sopron megyében, 1992-2004 (%)
17. táblázat A Győr-Moson-Sopron megyei szakképzési kínálat szakterületenkénti megoszlása a 2003/2004. tanévre meghirdetett férőhelyek alapján
18. táblázat Győr-Moson-Sopron megye felsőoktatásának főbb jellemzői a 2004/2005-ös tanévben
19. táblázat A 7 évnél idősebb népességből különböző szintű iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a megyében, 2001
20. táblázat A legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők száma és aránya a megfelelő korúakból 1990, 2001, 2005
21. táblázat Győr-Moson-Sopron megyében a szociális alapellátás keretében szociális étkeztetésben részesülők főbb adatai, 2004 (fő)
22. táblázat A Győr-Moson-Sopron megyei városokban működő non-profit szervezetek száma, 2003 (db)

- 23. táblázat A legmagasabb ezer lakosra jutó non-profit szervezetszámmal jellemezhető települések lakosságának szerinti bontásban
- 24. táblázat A GDP megoszlása ágazatonként, 1995, 2003
- 25. táblázat Ipari parkok Győr-Moson-Sopron megyében, 2006
- 26. táblázat Az 1000 főre jutó működő vállalkozások száma kistérségenként, 1996-2003
- 27. táblázat A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása és vendégforgalma Győr-Moson-Sopron megyében, 1990, 1996-2004
- 28. táblázat A magán szálláshelyek kapacitása és vendégforgalma
- 29. táblázat A megye turisztikai szempontból legfrekvenciáltabb településeinek adatai, 2004
- 30. táblázat Győr-Moson-Sopron megye közúthálózatának legfontosabb adatai a 2005. január 01-i állapot szerint
- 31. táblázat A főutak megyei szakaszainak átlagos napi forgalma, 2000, 2004
- 32. táblázat A nemzetközi határátkelők forgalma a 2004. évi országos közúti forgalomszámlálás alapján
- 33. táblázat Az Országos Kerékpáros Törzshálózat megyét érintő kerékpárútvonalai
- 34. táblázat Lakásállomány Győr-Moson-Sopron megyében, a Nyugat-Dunántúlon és Magyarországon, 1996-2004
- 35. táblázat Épített lakások jellemzői Győr-Moson-Sopron megyében, 1996-2004
- 36. táblázat Közműellátottság Győr-Moson-Sopron megyében, 1996-2004
- 37. táblázat Háztartások ellátottsága (N=5261, 2003)
- 38. táblázat Kistérségi szerveződések száma Győr-Moson-Sopron megyében, 2001, 2005, 2006
- 39. táblázat Menedzsment-kapacitás Győr-Moson-Sopron megye kistérségeiben
- 40. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács rendelkezésére álló támogatási keretösszegek 1996-2006 években az előre vállalható kötelezettségek nélkül (millió forintban)
- 41. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által megítélt támogatások 1996-2006 években (millió Ft)
- 42. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által 1996-2006 években támogatott pályázatok (db)
- 43. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által 1996-2006 években nyújtott támogatások átlagos nagysága (millió Ft)
- 44. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által támogatott fejlesztések összköltsége 1996-2006 években (millió Ft)
- 45. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által megítélt támogatások aránya a fejlesztések összes költségében 1996-2006 években (%)
- 46. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács TFC-VFC támogatásai, 1996-2003 (millió Ft)

Ábrajegyzék

1. ábra Győr-Moson-Sopron megye néhány jellemzője az EU országok átlagában, 1996, 2004 (%)
2. ábra Győr-Moson-Sopron megye közigazgatási határai, 2006
3. ábra Győr-Moson-Sopron megye településeinek népességszám szerinti kategóriái, 2004
4. ábra Győr-Moson-Sopron megye településeinek növekedési dinamikája, 1990-2004
5. ábra A Nyugat-dunántúli régió településeinek komplex funkcionális (szolgáltató-igazgatási) fejlettsége és speciális funkciói, 2004
6. ábra Győr-Moson-Sopron megye településeinek vándorlási egyenlege 2000 és 2004 között
7. ábra Magyarország, a Nyugat-dunántúli régió 2005. évi, valamint Győr-Moson-Sopron megye 1990. és 2005. évi korfája
8. ábra Az öregedési index 2004-ben és változása 2000-hez képest Győr-Moson-Sopron megye településein
9. ábra A német nemzetiségű lakosok száma és aránya a megyében, 2001 (%)
10. ábra A horvát nemzetiségű lakosok száma és aránya a megyében, 2001 (%)
11. ábra A roma lakosok száma és aránya a megyében, 2001
12. ábra A munkanélküliség térségi különbségei Győr-Moson-Sopron megyében, 2004 december
13. ábra Üres álláshelyek Győr-Moson-Sopron megyében, 2004
14. ábra Kiváltott alkalmi munkavállalói könyvek száma, 2000-2004
15. ábra A középfokú képzettséggel rendelkezők aránya a megye településein, 2001
16. ábra A felsőfokú képzettséggel rendelkezők aránya a megye településein, 2001
17. ábra 10 000 lakosra jutó keringési megbetegedések aránya Győr-Moson-Sopron megyében kistérségenként, 2004
18. ábra Az egy házi orvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma Győr-Moson-Sopron megyében kistérségenként, 2003
19. ábra Az ezer főre jutó non-profit szervezetek száma megyénként, 2003-ban
20. ábra Gazdasági térségtípusok Magyarországon, 2002
21. ábra Az egy főre jutó GDP alakulása folyó áron a Nyugat-Dunántúlon, 1994-2003 (milliárd Ft)
22. ábra A gazdasági/üzleti szolgáltatásokkal való ellátottság Magyarországon, 2002
23. ábra A működő vállalkozások megoszlása főbb gazdasági ágak szerint, 2003. december 31.
24. ábra Az egy főre jutó külföldi működő tőke országos átlagtól való eltérése, 2002
25. ábra Győr-Moson-Sopron megyét érintő helsinki közlekedési folyósók
26. ábra Az internet (ADSL vagy kábel) hozzáférési lehetőségek területi kibővülésének robbanása (2004. március, 2004. december, 2005 június)
27. ábra Intézményi IKT ellátottság alapadatai a megyében (N=127; 2002)
28. ábra Regionális IT-lábnyom a Nyugat-Dunántúlon és Közép-Magyarországon
29. ábra Győr-Moson-Sopron megye kistérségi lehatárolása, 2006

Rövidítések

AMK – alkalmi munkavállalói könyv

AVOP – Agrár- és Vidékfejlesztés Operatív Program

CADSES – Central European Adriatic Danubian South Eastern European Space (Közép-Európai Adria Duna Menti és Délkelet-Európai Térség)

CÉDE – Céljellelű decentralizált támogatás

EK – Európai Közösség

ELTE – Eötvös Lóránd Tudományegyetem

EMVA – Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap

EU – Európai Unió

FVM – Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium

GDP – Gross Domestic Product (Bruttó Hazai Termék)

GYSEV – Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút

HEFOP – Humán erőforrás-fejlesztés Operatív program

IKT – infokommunikációs társadalom

IRI – International Roughness Index (Nemzetközi Egyenletlenségi Index)

K+F – kutatás-fejlesztés

KH – közgyűlési határozat

KIOP – Környezetvédelmi és Infrastruktúra Operatív Program

KKV – kis és középvállalkozások

KR – közgyűlési rendelet

KSH – Központi Statisztikai Hivatal

KvVM – Környezetvédelmi és Vízügy Minisztérium

Leader ACS – Leader Akciócsoport

MÁV – Magyar Államvasutak

MeH – Miniszter elnöki Hivatal

MJV – megyei jogú város(ok)

MMT – Megyei Munkügyi Tanács

MTA RKK NYUTI – Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja
Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet

MTT – Megyei Területfejlesztési Tanács

NAP – Nemzeti Akcióprogram

NAVST – Nemzeti Agrár- és Vidékfejlesztési Stratégiai Terv

NFT – Nemzeti Fejlesztési Terv

NKFP – Nemzeti Kutatás-Fejlesztési Program

NKP – Nemzeti Környezetvédelmi Program
NSRK – Nemzeti Stratégiai Referencia Keret
OFA – Országos Foglalkoztatási Alap
OFK – Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió
OGY – Országgyűlés
OKTV – Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny
OP – Operatív Program
ORC – Organic Rankine Cycle (Szerves Rankineciklus)
OSZTV – Országos Szakmai Tanulmányi Verseny
OTK – Országos Területfejlesztési Konceptió
OTrT – Országos Területrendezési Terv
PANAC – Pannon Autóipari Klaszter
PHARE – Pologne-Hongrie Assistance á la Reconstruction Economique (Lengyel-Magyar Segélyprogram a Gazdaság Átalakításáért)
ROP – Regionális Operatív Program
SAPARD – Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Speciális Csatlakozási Program a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztésért)
SFTT – Sopron-Fertőd Többcélú Kistérségi Tanács
SWOT – Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (Erősségek, Gyengeségek, Lehetőségek, Veszélyek)
SZJA – személyi jövedelemadó
TAP – Tematikus Akciócsoportok
TEKI – Területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatás
TEN – Trans-European Networks (Transz-európai Közlekedési Hálózat)
TFC – Területfejlesztési Célelőirányzat
TT – természetvédelmi terület
ÚMFT – Új Magyarország Fejlesztési Terv
VFC – Vidékfejlesztési Célelőirányzat

1. BEVEZETÉS

2006. februárban kezdődött meg Győr-Moson-Sopron megye hosszú távú fejlesztési koncepciójának felülvizsgálata és az induló 2007-2013 közötti programidőszakra szóló területfejlesztési programjának a tervezése. A munka része a 'Partnerség 2007-2013' c. projektnek, amelynek keretében egységes tematika és módszertan alkalmazásával, egy időben készül a Nyugat-dunántúli régió, a régiót alkotó megyék és megyei jogú városai hosszú távú fejlesztési koncepciójának aktualizálása és a középtávra szóló területfejlesztési programjának elkészítése. Ez a módszer lehetőséget terem az egyes területi szinteken – régió, megye, nagyvárosi térség – készülő területfejlesztési dokumentumok összehangolására, egymásra épülésére, a fejlesztési célok egyeztetésére.

A tervezési munkát nyílt közbeszerzési pályázat keretében a VitálPro Kft. vezette konzorcium nyerte el. A konzorcium mindegyik tagja – MTA RKK NYUTI, Ökoszféra-Projekt Kft., Pylon Kft., Reginnov Kft., Terra Kft. – a régiót jól ismerő szervezet, annak számos fejlesztési dokumentumának készítését végezték, illetve működtek közre azokban. Mindegyik megyei és nagyvárosi tervnek önálló felelőse van a konzorcium tagjai közül. A Győr-Moson-Sopron megyei tervek elkészítését az MTA RKK NYUTI, a jelenleg hatályos megyei hosszú távú fejlesztési koncepció és a középtávú területfejlesztési program kidolgozója vezeti.

1.1. A programkészítés célja

A 14/2001. (V. 15.) MTT számú határozattal elfogadott területfejlesztési program alapvetően az 1998-ban elfogadott hosszú távú megyei területfejlesztési koncepcióra épül. A területfejlesztési koncepció az 1996-tól 2011-ig, míg a program - megegyezően az EU tervezési elveivel – a 2001-től 2006-ig terjedő időtartamra (középtávra) készült: meghatározva megye területfejlesztési céljait és a célok megvalósítását szolgáló különböző programokat. A területfejlesztési törvény a megyei területfejlesztési tanácsok feladatául szabja a megyei területfejlesztési koncepció/program elkészítését.¹ Ezek a tervek közép- és hosszú távra szólnak, ezért bizonyos időszakoként nem mulasztható el azok végrehajtási folyamatának áttekintése, értékelése, aktualizálása, a megyefejlesztés hangsúlyainak újragondolása. Szükség van minderre az EU-csatlakozás és a megváltozott fejlesztési igények, illetve az Európai Unióban 2007-től induló új hét éves programidőszak miatt is.

A megyei területfejlesztési tanács által megfogalmazott elvárások és a tervezési konzorcium által a közbeszerzési pályázatban vállalt feladatok szerint:

A) Győr-Moson-Sopron megye megújított koncepciója

- Vizsgálja felül az 1998-ban elfogadott dokumentumot;
- Rögzítse a megye sajátosságait, specialitásait;
- Határozza meg a megye 2020-as jövőképét.

B) A megye új programja pedig

- Értékelje a megelőző (2006-ig hatályos) megyei területfejlesztési program eredményeit és hiányosságait;
- Támazkodjon a megyét alkotó kistérségek fejlesztési dokumentumaira (a korábban kidolgozott kistérségi „társulási” és a készülő kistérségi „tanácsi” koncepciókra/stratégiákra);
- Integrálja a megyei nagyvárosi térségeinek (Győr, Sopron) fejlesztési dokumentumait a megyei stratégiába és programba.

¹ 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről 13.§ (2) b.

- Vegye figyelembe a megyét érintő fejlesztési dokumentumokat (akár nemzetközi, országos, régiós, megyei vagy kistérségi léptékben készült koncepciókat, programokat és terveket);
- Illeszkedjen az országos és régiós komplex koncepciókba/programokba;
- Rögzítse a megyei sajátosságokat, hagyományokat, illetve fejlődési/leszakadási trendeket;
- Összegezze és szintetizálja „megyei gyűjtésű” észrevételeket (készítsen problémakatalógust a településektől és kistérségektől beérkezett kritikák és javaslatok alapján).

A fentiek figyelembe vételével a **készülő tervezési dokumentumok általános célja**, hogy a területfejlesztés-tervezés eszközeivel hozzájáruljon a megye helyzetének, életkörülményeinek javításához, a megye és nagyvárosi térségeinek, valamint a megye és a Nyugat-dunántúli régió belső kohéziójának erősítéséhez, a társadalmi-gazdasági életben kimutatható különbségek csökkentéséhez, a határokon átnyúló kapcsolatainak bővítéséhez. Ezek megvalósításához szükséges a megye elemzése, illetve annak stratégiai politikai keretei alapján a programban felállított legfontosabb új/aktualizált stratégiai célok, célkitűzések, az ezen célkitűzések eléréséhez szükséges megfelelő prioritások és intézkedések felvázolása, a megvalósítást tekintve pedig a megyeszerep meghatározása.

A koncepció és program közvetlen céljai:

- A megye közvetítő feladatainak pontosítása a kistérségi fejlesztési programok, valamint a regionális fejlesztési program és az országos tervek (OTK, OFK, NFT 2 stb.) között.
- A korábbi stratégiában megfogalmazott prioritások céljainak pontosítása, azok elérését célzó programok és projektjavaslatok gyűjtése.
- A célok eléréséhez szükséges pénzügyi, jogi és szervezeti eszközrendszer meghatározása.
- Elérendő célok számszerűsítése: pl. a megyei GDP, munkanélküliségi ráta legalább tartsa meg jelenlegi arányát az országos átlaghoz viszonyítva, érzékelhető mértékben javuljon a közlekedési infrastruktúra, a csatornázás és szennyvíztisztítás, valamint az internet hozzáférés lehetősége. A humán erőforrásnál a felsőfokú végzettségűek, a nyelvismerettel rendelkezők és a több szakmára felkészített, vállalkozó típusú munkaerő képzése a cél.
- Non-profit szféra megerősítése (működésükhöz szükséges technikai, személyi feltételek megteremtése, továbbá pénzeszközökhöz való hozzájutás biztosítása. A kapcsolatépítés és együttműködés kialakítása a profitorientált szervezetekkel.
- Az elmaradott területek felzárkóztatása, ugyanakkor a megye egészére tekintve a versenyképesség erősítése.

1.2. A munka folyamata

A „Partnerség 2007-2013” tervezési projekt megvalósítása 2006. február végén indult és 2006. október 31-én zárul. A munka három fő munkafázisból épül fel, amelyek tervezett mérföldkövei az alábbiak (*1. melléklet*):

1. Helyzetelemzés: 2006. május közepe
2. Koncepció (2007-2020): 2006. július közepe
3. Program (2007-2013): 2006. október vége

A feladat azért összetett, mert egymással párhuzamosan készültek a régió, a régiót alkotó megyék, valamint a régió nagyvárosi térségeinek hosszú- és középtávú fejlesztési terveinek kidolgozása. A tervezők oldaláról, az egyes területi tervek kidolgozásának egységes rendszere érdekében az egyes terveknek önálló felelősei voltak, ugyanakkor ágazati-szakmai egységesítet horizontális szakmai felelősök is biztosították. A metódus logikája szerint így a tervezői konzorcium tagjai a helyzetelemzés során alapvetően egy régió egészére vonatkozó anyagot készítettek, amelyből azután kiemelték az alsóbb térségi szintek jellemzőit.

A tervezés munkafolyamatát a megbízó és a kedvezményezettek képviselőiből álló Program Irányító Bizottság végezte, amely a főbb szakaszok határokhoz kötődően személyes konzultációt tartott a tervezőkkel. A munka indulásától kezdve, a tervezés időszaka mind a regionális, mind a megyei területfejlesztési tanács ülésein minden alkalommal napirendi pont volt a tervezési munka állása.

Az egyes munkafázisoknak a régió, illetve a megye szélesebb körével való megismertetése, az észrevételek megtételének megadása a 'westpa.hu/docushare' közös munkafelületen keresztül lehetséges.

A régiós szinten nagyjából az eredeti ütemezés szerint folyt a munka. A Győr-Moson-Sopron megyei tervezés viszonyt jelentős csúszással küzdött. Az induló szakasz a helyzetelemzés első változatának elkészítéséig együtt haladt. A közös metodika alapján készített megyei helyzetelemzést a megbízót képviselő Megyei Területfejlesztési Tanács Munkaszervezete az összegyűjtött vélemények alapján hiányosnak, a terv készítéséért felelős NYUTI-tól megszokott színvonalától elmaradónak ítélte. Erőteljesen kifogásolta, hogy az elemzés sokkal inkább régiós, mint megyei, illetve a megyén belüli kistérségi különbségekkel kevésbé foglalkozik.

Az értékelés alapján a NYUTI május közepén átdolgozta a helyzetelemzés teljes szerkezetét, egyrészt kicsit feladva a 'Partnerség' projektben meghatározott egységes tematikát, másrészt jobban támaszkodva a megye jelenleg hatályos hosszú távú fejlesztési koncepciójára és a 2006-ig szóló területfejlesztési programra. Így sokkal inkább saját arcot kapott a megye a 'Partnerség' projekten belül. Több olyan fejezettel is kiegészült az új helyzetelemzés, amelyet a közös metodika nem tartalmazott: Győr-Moson-Sopron megye az európai és a hazai térben, nemzeti és etnikai kisebbségek, a civil társadalom, az információs társadalom, kistérségi együttműködések, megyei területfejlesztési források felhasználása, valamint a helyzetelemzés 2006. májusi változatára érkezett észrevételekre adott válaszok (3. melléklet).

Az átdolgozott, jelentősen kiegészített helyzetelemzés apróbb hiányokkal június végére elkészült. 2006. júliusban friss adatokat kért és kapott a tervező a megyei területfejlesztési források 2000 utáni felhasználásáról. A nyári szabadságok késleltették a helyzetelemzés véglegesítését, így az augusztus végére vált teljessé. Ezt a változatot a Megyei Területfejlesztési Tanács szeptemberi ülése tárgyalta. Az előterjesztés mellékleteként és a helyszínen átadott észrevételek beépítése a dokumentumba október végére megtörtént. Az észrevételek alapján tett változásokat a 4. melléklet tartalmazza. A helyzetelemzés kiegészült az aktuális kistérségi programok áttekintésével, kibővült a megye jövedelmi helyzetének elemzése, valamint a területfejlesztési források fejezetben önálló alfejezetként leválasztottuk a határ menti együttműködések értékelését.

2006. júniusban a közös metodika szerint elindult a koncepció kidolgozása is. Ennek egyik lépéseként a 2006. június 13-án a Regionális Hálózati Tervező Intézettel Szombathelyen rendezett workshop keretében történt meg a megye jövőképeinek és stratégiai célrendszerének tesztelése. A beszélgetés eredményeként megfogalmazódott a megye módosított jövőképe és körvonalazódott a koncepció és program prioritás és intézkedés rendszere.

A helyzetelemzésre támaszkodó koncepció és program szemléletében alapvetően eltér a 2006-ig szóló programtól. A jelenleg futó időszak programja kifejezetten azokra az intézkedésekre fókuszált, amelyek esetében a megyei területfejlesztésnek közvetlen döntési kompetenciája volt (MTT által felosztott decentralizált területfejlesztési források), vagy véleményezési jogán, illetve első szintű értékelőként befolyással lehetett a döntésre.

Éles határvonal volt a régió és a megye programja között, mégpedig döntően az értékhatárok alapján. Így a jelenlegi program alapvetően a megye kisvárosainak és a községeinek fejlesztés finanszírozási dokumentuma. Jelen dokumentummal szemben viszont az a követelmény fo-

galmazódik meg, hogy egyrészt integrálódjék a régiós fejlesztési dokumentumokba, másrészt integrálja magába a megye nagyvárosi térségeinek (Győr, Sopron) fejlesztési dokumentumait.

Ez utóbbi követelmény miatt a megyei koncepció és program csak a két városfejlesztési dokumentumainak ismeretében volt lehetséges. A soproni anyag július közepére, a győri augusztus közepére készült el. Így a megyei koncepció egyeztetési változata augusztus végére vált teljessé.

Az egyeztetési-veleményezési szakasszal párhuzamosan az augusztus elején elkészített egységes tematika alapján szeptemberben megkezdődött a program egyeztetési változatának a kidolgozása. Az első változat október végére készült el, amely alapvetően a régióprogram lebontásra támaszkodott. Novemberben megtörtént a program egyes részfejezeteinek átdolgozása és program egységes rendszerré formálása.

Az egyes munkarészek végső állapotba hozása a Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács 2006. december 1-i ülésén átadott vélemények és észrevételek alapján valósult meg. Az észrevételek alapján tett változásokat az *5. melléklet* tartalmazza. A felnőttoktatás és felnőttképzésről szóló részfejezet kiegészült az e-learning, mint képzési forma leírásával.

A dokumentumot a Tanács 2007. február 27-én tárgyalta újra. Az ülésen átadott vélemények és észrevételek a Helyzetelemzés kötetre vonatkozóan nem tartalmaztak táblázatot. Ugyanakkor a kötet kistérségi fejezete kiegészült a „Szigetköz – Felső-Duna mente” Térségi Fejlesztési Tanács megalakulásával, illetve a Lövő székhellyel új kistérség létrehozását célzó kezdeményezéssel. A koncepcióra és a programra vonatkozó vélemények és észrevételek átvezetését a Koncepció kötet *5. melléklet*, illetve a Program kötet *1. melléklet* tartalmazza. Valamennyi kötet kiegészült egy rövidítés jegyzékkel.

1.3. A kötet felépítése

A megye megújított stratégiája és 2007-2013-as időszakra szóló programja a helyzetelemzésre támaszkodik. A helyzetelemzés követi egyfelől a stratégia építés helyzetelemzésének klaszrikus felépítését, ugyanakkor megfelel a 18/1998. KTM rendeletben² ajánlott szerkezetnek is.

A kötet a stratégia és a program **stratégiai és területi kereteinek** feltárásával indul (**második fejezet**), mégpedig a tágabb, a teljes Európai uniós tér felől szűkítve a kört a megye szintjéig. Csak azok a dokumentumok kerülnek bemutatásra, amelyeket a legmeghatározóbbnak ítélünk a megye megújított stratégiája és a program szempontjából. Minden más program, irányelv, akcióterv döntően ezekre a dokumentumokra hivatkozik vissza, azok egy-egy részterületére vonatkoznak.

1. Az **EU** szintjén a versenyképesség és foglalkoztatás növelését célul tűző Lisszaboni és annak fenntarthatóságát, környezetvédelmi szempontokkal való kibővítését biztosító Göteborgi stratégia, valamint az ezek megvalósítására irányuló 2007-2013-as programidőszakra vonatkozó irányelvek a meghatározóak. Magyarország az európai nagy-térségek sorában a CADSES térség része. Ez a térség az új programidőszaktól két részre válik úgy, hogy Magyarország mindkét résznek tagja marad. Ezekre szintén önálló program készül.

² 18/1998. (VI. 25.) KTM rendelet a területfejlesztési koncepciók és programok tartalmi követelményeiről.

2. **Nemzeti** szinten az elmúlt három évben születtek meg azok a dokumentumok, amelyek hosszabb, illetve középtávra határozzák meg Magyarország fejlődési irányait. Győr-Moson-Sopron megye számára az alábbi dokumentumokat tartjuk meghatározónak:
 - Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió (OFK) 2005-2020
 - Országos Területfejlesztési Konceptió (OTK) 2005-2020
 - Nemzeti Agrár- és Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (NAVST) 2007–2013
 - Nemzeti Környezetvédelmi Program II. (NKP II.) 2003-2008
 - Nemzeti Akcióprogram (NAP) 2005-2008
 - Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (NSRK) 2007- 2013
 - Kiemelt térségek, tématerületek komplex programjai
3. **Regionális** szinten a 'Partnerség 2007-2013' programrendszer a meghatározó, hiszen az egyaránt magában foglalja a Nyugat-dunántúli régió, a régiót alkotó megyék (Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala) megújított stratégiáját és középtávú programját, valamint a régió megyei jogú városai és térségük (Győr, Nagykanizsa, Sopron, Szombathely, Zalaegerszeg) a stratégiáját és programját.
4. **Megyei** szinten három dokumentumot tekintünk jelen munka kiindulópontjának, továbbá áttekintettük a megye kistérségeinek aktuális fejlesztési dokumentumait:
 - Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési koncepciója 1996-2011
 - Győr-Moson-Sopron megye területrendezési terve 2005
 - Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési programja 2000-2006
 - A megyei aktuális kistérségfejlesztési dokumentumai

A kötet **harmadik fejezete** a megyét elhelyezi a **külső (európai) és a hazai térben**. Az európai összevetéseket néhány kulcsmutatóra alapozva tettük meg. Két időmetszetben vizsgáltuk a mutatókat oly módon, hogy a csatlakozás előtti 13 tagország átlagának százalékában ábrázoltuk Győr-Moson-Sopron megye és Magyarország értékeit. Első időpontnak 1996-ot választottuk, mivel ettől az évtől indult el a hazai területfejlesztés decentralizált intézmény és eszközrendszerének működése. A második időpont a legkésőbb egységesen elérhető információk függvénye volt, amely döntően 2004. Így láthatjuk a megye relatív helyzetének változását közel egy évtizedet átfogóan mind európai viszonylatban, mind az európai tükörben láttatott hazai átlagos helyzethez képest.

A megye hazai térben való elhelyezését már egy összetettebb mutatórendszerrel érzékeltetjük. Az összehasonlítást ezen a szinten úgy alkalmaztuk, hogy a megye jellemzőit a régiós és az országos átlaghoz viszonyítottuk. A naturális adatok esetében (pl. terület, népesség stb.) Győr-Moson-Sopron megyei, illetve országos részesedését számoltuk. A képzett és fajlagos mutatók esetében (pl. népsűrűség, egy lakosra jutó GDP) pedig a megyei, illetve országos érték százalékát képeztük. Az országos adatokból kiszűrtük Budapest torzító hatását, azok csak a megyék összesen adatait tartalmazzák. Ebben az összevetésben is törekedtünk a dinamika megragadására, szintén 1996-ot tekintve viszonyítási alapként. A KSH bázisú elemzések készítésének időszakában döntően a 2004-es adatok voltak elérhetőek. Néhány esetben, ahol lényeges az időbeni folyamat megragadása (pl. vándorlási adatok, lakásépítés) az 1990-1996 és az 1997-2004 közötti időszakok adatait átlagoltuk és vetettük össze a régiós és az országos értékkel. A beruházás esetében az infláció torzítását a beruházási árindex alkalmazásával szűrtük ki, 1990. évi áron számolva.

A **4-9. fejezet** tárja fel a **megye belső adottságait**. Szerkezetét tekintve klasszikus felosztást alkalmaztunk: földrajzi környezet (4.), társadalmi folyamatok (5.), gazdaság (6.), műszaki infrast-

ruktúra (7.), környezet (8.). Az elemzések kiegészülnek egy a kistérségi szerveződések bemutató fejezettel, mivel egyrészt a megyei területfejlesztési beavatkozások lehetőségét jelentősen meghatározza az egyes kistérségek kedvezményezetti besorolása, másrészt a kistérség mutatta az elmúlt 10 évben a legnagyobb szervezeti mozgásokat, amelyet szükséges regisztrálni.

Az egyes ágazati elemzések egy-másfél évtizedes időtávot fognak át. Azt próbáltuk meg feltárni, hogy a megyei folyamatokban az 1990-1998 közötti időszakhoz képest volt-e olyan elmozdulás, törés, amely a korábbi stratégia jelentős módosítását teszi szükségessé. Amennyire az lehetséges volt az egyes mutatók értékelését régiós és országos összevetésben végeztük. Ugyanakkor törekedtünk arra is, hogy a megye belső megosztottságát is feltárjuk, ezért az egyes területeket kistérségi szinten is elemeztük.

A **10. fejezet a megyei területfejlesztés** elmúlt 10 éves tevékenységét, annak hatásait és fejlődési irányait igyekszik megragadni. Bemutatjuk a Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által kezelt decentralizált fejlesztési alapok felhasználását, azok irányultságát.

A **11. fejezet** tematikusan a **SWOT elemzésben** összegzi a megye főbb jellemzőit, fejlődési folyamatait, így sűrítve tartalmazza a megyei stratégiaformáló információkat. Győr-Moson-Sopron megye belső adottságait az erősségek és a gyengeségek foglalják össze. A megyére ható külső folyamatokat a lehetőségek és veszélyek gyűjtik egybe.

2. STRATÉGIAI ÉS TERÜLETI KERETEK

2.1. EU szintű politikai keretek

2004. május 1-én történelmi mérföldkőhöz érkezett Magyarország és benne Győr-Moson-Sopron megye: az Európai Unió tagjává váltunk. A tagsági jogokkal kötelezettségek is járnak, ettől az időponttól Magyarországon is alkalmazni kell a közösség szabályozó rendszerét az 'Aquis communautaire'-t. Ezzel együtt a közösségi politikák formálói és alkalmazói is váltunk. A nemzeti, regionális és helyi szinteken készülő fejlesztési dokumentumoknak figyelemmel kell lennie az Európa jövőjét alakító stratégiákra (Lisszabon, Göteborg) és célterületévé vált annak a Strukturális Politikának, amely most érkezett a következő, 2007-2013-as programidőszak tervezési és megvalósítási szakaszához.

Bizonyos korlátozások miatt még nem érvényesül velünk szemben az áruk, a tőke, a munkaerő szabad mozgása. Azonban éppen a most induló programidőszak alatt válik hatályossá számunkra a *Schengeni Egyezmény* (2007. november), és szünteti meg nyugati szomszédunk a munkaerőpiac korlátozását. Mindkettő erőteljesen érinti Győr-Moson-Sopron megyét, mivel mindkét országhatárunk uniós belső határ, míg osztrák irányban már két évtizede folyamatosan növekedik a határ túl oldalán legálisan és illegálisan munkát vállalók száma.

2.1.1. A megújult Lisszaboni Stratégia

Öt évvel a *Lisszaboni Stratégia* megfogalmazását követően az Európai Bizottság megállapította, hogy az eddigi eredmények messze elmaradnak a kitűzött céloktól mind a gazdaság, mind a foglalkoztatás növekedése tekintetében. A munkahely teremtés üteme lelassult és nem kellően hatékonyak a kutatás-fejlesztés ráfordításai sem.

2005 februárjában a Bizottság új partnerség kiépítését javasolta a **növekedés és a foglalkoztatás** érdekében. A módosított politika prioritásai a következők:

- *Több növekedés:*
 - az Európai Uniót sokkal vonzóbbá kell tenni mind a befektetők, mind a munkavállalók számára a belső piac kiépítésével, az európai és a nemzeti szabályozás javításával, a nyitott és versenyképes belső és külső piacok biztosításával, valamint az európai infrastrukturális viszonyok kiterjesztésével és javításával;
 - a tudás és az innováció támogatása olyan kutatás-fejlesztési beruházás ösztönzésével, az innovációk előmozdításával, az info-kommunikációs technológiák (IKT) erőteljesebb alkalmazásával, az erőforrások fenntartható felhasználásával és egy erős európai ipari bázis kialakításának segítségével.
- *Több és jobb munkahely:*
 - több ember bevonása a munkaerőpiacra és a társadalombiztosítási rendszer modernizálása;
 - a munkaerő és az üzleti szféra alkalmazkodó képességének a javítása és a munkaerőpiac rugalmasságának növelése annak érdekében, hogy Európa képes legyen igazodni a strukturális és piaci változásokhoz;
 - több beruházás az emberi tőkébe az oktatás és a szakképzettség javításával.
- *Jobb kormányzás:*
 - munkaerő-piaci politikák megújítása (a Luxemburg-i folyamat);
 - mikrogazdasági és strukturális reformok megvalósítása (a Cardiff-i folyamat)
 - makrogazdasági és költségvetési intézkedések megvalósítása (a Köln-i folyamat)

A megújított Lisszaboni Stratégia megvalósításában az **egyetemeknek** kell **központi szerepet** kapniuk. Ehhez új partnerséget kell kialakítani a kormányzatok és az egyetemek között és többet kell beruházni a felsőoktatásba. A tudás háromszögének mindegyik elemét erősíteni kell: oktatás, kutatás és innováció. Az egyetemeken alapvetően mindhárom tényező együtt van. Ezért a jövőben Európának többet és jobb hatékonysággal kell az egyetemek modernizálásába és minőségi fejlesztésébe investálnia.

2.1.2. Göteborgi Alapelvek

A 2001-ben megrendezett göteborgi Európai Tanács megalkotta a **Lisszaboni Stratégia környezetvédelmi dimenzióját**. A megfogalmazott alapelvek szerint az EU fenntartható fejlődés stratégiájának kialakításánál fel kell ismernünk azt, hogy hosszú távon a gazdasági növekedés, a társadalmi kohézió és a környezetvédelem csak együtt mozoghat. A fenntartható fejlődés egy olyan társadalom pozitív hosszú távú jövőképét vetíti előre, amely a jelenleginél sokkal sikeresebb és igazságosabb, és amely tisztább, biztonságosabb, egészségesebb környezetet ígér – egy olyan társadalmat, amely jobb életminőséget hoz számunkra, gyermekeink és unokáink számára. A gyakorlatban ez azt követeli meg, hogy a gazdasági növekedés támogassa a társadalmi haladást (a gazdasági folyamatokat alátámasztó társadalompolitika) és legyen figyelemmel a környezetre (költség-hatékony környezeti politika) A környezetrombolás és az erőforrások mértéktelen fogyasztásának megállítása a közösségi és a magánberuházások újrarendelését, új és környezetbarát technológiák alkalmazását igényeli.

A Bizottság javaslatában a **legégetőbb veszélyekre** helyezi a hangsúlyt: globális felmelegedés, a veszélyes hulladékok hosszú távú hatásai, az élelmiszer biztonság, szegénység, elöregedő társadalom, a bio-diverzitás csökkenése, a hulladékok mennyiségének gyors növekedése, a termőföld csökkenése, a közlekedés zsúfoltsága, a regionális egyenlőtlenségek. A stratégia hat nem fenntartható trendet azonosít, amelyek beavatkozásokat tesznek szükségessé. Ezek közül kettőt már a Lisszaboni stratégia is tartalmaz: a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem, illetve a társadalom elöregedése. A többi hosszú távú, 2020-ig szóló speciális célok a következők:

- A klímaváltozás korlátozása és a tiszta energiák használatának növelése
- A közegészségügy veszélyeinek feltárása
- Nagyobb felelősséggel történő gazdálkodás a természeti erőforrásokkal
- A közlekedérendszer és a terület-felhasználás javítása

Az Európai Bizottság 2005. júniusban megerősítette a fenntartható fejlődés kulcs céljait, nevezetesen a környezetvédelmet, a társadalmi egyenlőséget és kohéziót, a gazdasági jólétet és az EU nemzetközi szerepét ezen tényezők alakításában. Megerősítette a megújított stratégiát alátámasztó alapelveket is: az alapvető jogok elősegítése és védelme, a generációk közötti szolidaritás, a nyitott és demokratikus társadalom garanciája, együttműködés a civil társadalommal, együttműködés az üzleti szférával és a szociális partnerekkel, integrált szakpolitikák, az elérhető legjobb tudás felhasználása, az elővigyázatosság elvének és a 'szennyező fizet' elv érvényesítése.

2.1.3. Strukturális politika 2007-2013³

Az Európai Bizottság a 2007-2013 közötti programidőszak strukturális politikáját a Lisszaboni és a Göteborgi stratégiák megvalósításához igazodóan alakította ki. A Bizottság javaslata

³ Európai Bizottság (2004) és az 1083/2006/EK rendelet alapján.

két nagy terület fejlesztésére összpontosít. Az egyik a kohéziós politika stratégiai dimenziójának megerősítése abból a célból, hogy a Közösség prioritásai minél jobban integrálódjanak a nemzeti és regionális fejlesztési programokba. A másik terület a régiók kohéziós politikát illető nagyobb felelősségvállalásának biztosítása. *Ezt tükrözi a Bizottság, a tagállamok és a régiók közötti partnerségekben felerősödő párbeszéd, valamint az átláthatóbb és decentralizáltabb felelősség-megosztás például a pénzügyi irányítás és ellenőrzés területén.*

A kohéziós politika többféle módon járulhat hozzá jelentősebb mértékben a lisszaboni prioritások megvalósulásához:

- **Beruházás a magas növekedési potenciállal rendelkező területeken.** *Magas megtérüléssel kecsegtetnek a befektetések azokban a régiókban, ahol megvan az esély a többi tagállamhoz való gyors felzárkózásra,* de a nemzeti források nem elegendőek a nyitva álló lehetőségek kiaknázására.
- **Befektetések a növekedésre és foglalkoztatásra ható tényezők terén.** A kohéziós politika a növekedési és foglalkoztatási potenciál szempontjából kritikus fontosságú *fizikai és humántőke befektetésekre összpontosít, ideértve a fizikai és IKT infrastruktúrát, kutatás kapacitást és innovációt, valamint a munkavállalók oktatását, szakképzését és alkalmazkodóképességét.*
- **Koherens stratégiák közép és hosszú távú megvalósításának támogatása.** A kohéziós politika az egyetlen olyan politika, amely *stabil hétéves befektetési keretet* biztosít.
- **Szinergiák és komplementaritás kialakítása más közösségi politikákkal.** Pl.: A kohéziós országokban a Transz-európai Hálózat projektek finanszírozása közvetlenül a Kohéziós Alapból történik, ami jelentős előnyökkel jár Európa többi területének megközelíthetősége szempontjából; erőteljesen támogatja a kohéziós politika a környezetvédelmi "acquis"-nak és a fenntartható fejlődés tágabb céljainak való megfelelést; a K+F politikát és ahhoz kapcsolódóan elsősorban annak kutatási infrastruktúra és emberi erőforrás fejlesztési vonatkozásait, ugyanúgy, mint a közösségi innovációt és a KKV politikákat.
- **További források mobilizálása.** A kohéziós politika által társfinanszírozott tevékenységek magas fokú *addicionalitást* biztosítanak az EU alapokhoz, elsősorban a források olyan területekre történő irányításával, ahol a ráfordítások a legnagyobb hatásúak és a legmagasabb hozzáadott értéket termelik. Ezen kívül *további nemzeti források (állami és magán) bevonását generálják* a nemzeti és regionális fejlesztési stratégiák végrehajtása során. Minden egyes, a kohéziós politika által EU szinten elköltött euró további kiadásokhoz vezet. Ennek átlaga a kevésbé fejlett régiókban 0,9 euró (1. célkitűzés), a struktúraváltás alatt álló régiókban pedig 3 euró (2. célkitűzés).
- **Kormányzás javítása.** A kohéziós programok egyedi teljesítési rendszere támogatja a szakpolitika tervezés és kivitelezés területén meglévő intézményi képességek kiterjesztését; az értékelési kultúra terjesztését; az állami és magánszféra partnerségét; az átláthatóságot; a regionális és határokon átnyúló együttműködést; valamint a legjobb gyakorlat átadását. Minden szinten hozzájárul továbbá a jobb kormányzáshoz azáltal, hogy *növeli a Lisszaboni Stratégiával kapcsolatos helyi szintű felelősségvállalást.*
- **A területi kohézió integrált megközelítésének támogatása.** A kohéziós politika segíthet a fenntartható közösségek kialakításában azáltal, hogy biztosítja, hogy *a városi és vidéki területek megújulását, regenerációját és fejlesztését célzó integrált stratégiák* foglalkozzanak a gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi kérdésekkel.

A felvázolt lehetőségek érvényesítése érdekében az Európai Bizottság az alábbi kohéziós politikai kereteket alakítja ki a 2007-2013-as időszakra:

Koncentráció

A kohéziós politika új keretei között szükséges a tematikus, a földrajzi és forráskoncentráció. Ez utóbbival szorosan összefüggő kérdés a kormányzás, illetve a kormányzati decentralizáció. A gazdasági növekedés alapvetően a foglalkoztatás és a termelékenység növekedéséből ered. A kettő szoros kapcsolatban áll egymással, és maximális eredmény csak az együttes növelé-

sükkel érhető el. A 2007-2013-as nemzeti és regionális fejlesztési programokban a fenntartható fejlődés biztosítása és egy tudás-alapú gazdaságban a versenyképesség fokozása érdekében elengedhetetlen a források koncentrációja az alapvető infrastruktúrák, humántőke, kutatás és innováció területeire, ideértve az információs és kommunikációs technológiákhoz (IKT-k) való hozzáférést és azok stratégiai felhasználását. Ehhez mind tárgyi, mind immateriális javakra szükség van.

Az egyes tagállamok vagy régiók számára a növekedést eredményező befektetések kombinációját jelentő szakpolitika-kombinációk (**policy mix**) függenek a speciális adottságoktól; a gazdasági tevékenység szerkezetétől, a strukturális hiányosságoktól és a lehetséges komparatív előnyöktől. Minden egyes tagállamnak és régiónak meg kell találnia a saját fejlődését elősegítő, az egyedi gazdasági, társadalmi, környezetvédelmi, kulturális és intézményi környezetének megfelelő helyes policy mix-et. A programok és projektek szintjén az biztosítja a koncentrációt, hogy csak azon elemeket tartalmazhatják, amelyek **hozzájárulnak a növekedéshez és munkahelyteremtéshez**. Ez lesz az a vezérlő elv, amelyet a Bizottság a különböző nemzeti és regionális programok megvitatása során érvényesíteni fog.

Konvergencia

A konvergencia célkitűzés keretében a kohéziós politika támogatására jogosult régiók és tagállamok **elsődleges célkitűzése** a növekedési potenciál erősítése, a magas növekedési arány elérése és megtartása. Ezt a célkitűzést az Unió kibővülésével a területi különbségek soha nem tapasztalt mértékű növekedése, a különbségek felszámolásához szükséges erőfeszítések hosszú távú jellege, valamint az egész Unió versenyképességéhez való hozzájárulás fényében kell értelmezni. Ezért ezek a stratégiák azon beruházásokra és kollektív szolgáltatásokra fognak összpontosítani, amelyek a hosszú távú versenyképesség, munkahelyteremtés és fenntartható fejlődés megvalósításához szükségesek:

- Alapvető infrastruktúrák és szolgáltatások megteremtése, fejlesztése és kiterjesztése annak érdekében, hogy a regionális és helyi gazdaságok ki tudják használni az egységes piac által megteremtett lehetőségeket.
- Humántőke-befektetések; a munkahelyek számának növelése; a társadalmi befogadás; valamint az oktatási és szakképzési rendszerek reformja.
- A régiók termelő kapacitásának modernizálása és szerkezetváltása a vállalkozások, elsősorban a KKV-k számára nyújtott szolgáltatásokkal; a finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés támogatásával; a K+F és innováció támogatásával; humán erőforrás fejlesztéssel; és az IKT-k bevezetésének, terjesztésének és használatának elősegítésével.
- A szakpolitikák hatékony tervezése és kivitelezése érdekében elengedhetetlen az intézményi kapacitások és az intézményi rend erősítése,

Regionális versenyképesség és foglalkoztatás

A korlátozott pénzügyi források legjobb felhasználása érdekében az új regionális versenyképesség és foglalkoztatás célkitűzés esetében fontos, hogy kevés számú kulcspriorításra fókuszáljanak - elsősorban a kutatásra, az innovációra, az elérhetőségre és a munkahelyteremtésre. A gazdasági változásokhoz és struktúraváltáshoz történő zökkenőmentes alkalmazkodás biztosítása szempontjából fontos szerepet játszhatnak a humántőke befektetések. Az EU régiók versenyképességének és vonzerejének növelését segíti az alábbi területeken megvalósított beruházások: tudásgazdaság, vállalkozókészség, kutatás, egyetemek és vállalkozások közötti együttműködés és innováció; a közlekedési és távközlési infrastruktúrához való hozzáférés, energia, egészségügy; környezet és kockázat-megelőzés; munkavállalók és vállalkozások alkalmazkodóképessége; a munkaerőpiacon való részvétel támogatása; társadalmi befogadás és fenntartható közösségek.

A célkitűzés az alábbi, a gazdasági változásokkal szembesülő eltérő sajátosságú, különböző problémákkal küzdő beavatkozási területekre fejt ki hatását:

- ipari régiók
- alacsony népsűrűségű területek
- vidéki területek

Európai területi együttműködés

Az új együttműködési célkitűzés az Unió területének **szorosabb integrációját** támogatja minden szempontból. A kohéziós politika az Unió területének **kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődését** segíti elő makro-regionális szinten, valamint a határokon átnyúló együttműködésekkel és a legjobb gyakorlat átadásával csökkenti az ún. "határ-effektust".

Ezen cselekvések alapját az érintett területekre kialakított közös fejlesztési stratégiák (nemzeti, regionális és helyi szinten), valamint a kulcsszereplők közötti kapcsolattartás jelenti. Ennek megfelelően egyértelmű európai hozzáadott értéket képviselnek, amely még jelentősebb a kibővített és diverzifikáltabb Unióban.

Kormányzás

A kohéziós politika összefüggésében a szemlélve a kormányzás kérdései az alábbi dimenziókat érintik.

- A **közpolitikák teljesítéséhez és sikeréhez** kapcsolódó állami szervezetek. A Strukturális Alapoknak támogatniuk kell egyrészt a közigazgatás kapacitásának növelését nemzeti, regionális és helyi szinten; másrészt a gazdasági tevékenység, a jó szakpolitika tervezés és megvalósítás adminisztrációs kereteinek javítását, ideértve a törvényhozás tökéletesítését, a szakpolitikai javaslatok értékelését és hatástanalízisét, valamint a megvalósítás rendszeres vizsgálatát.
- A tagállamok **kohéziós politika kezelési és megvalósítási** kapacitásának növeléséhez szükséges eljárások és cselekvések. Az Alapok megbízható és hatékony kezeléséhez olyan hatékony és átlátható központi és regionális adminisztratív struktúrák szükségesek, amelyek képesek megvalósítással kapcsolatos feladatok végrehajtására - például közbeszerzés, pénzügyi kontroll, monitorozás, értékelés, valamint a csalás és korrupció megelőzése és az ellenük folytatott harc.
- A résztvevők közötti **partnerség** - ideértve a regionális és helyi szintű partnereket is - minősége a programok kialakítása és végrehajtása során. Partnerségen alapuló innovatív projektek kidolgozása, a közpolitikák megalkotásában és kivitelezésében való a civil részvétel ösztönzése, a közösségek közötti és az azokon belüli kommunikáció javítása járulhatnak hozzá a humán és társadalmi tőke kialakításához, amelynek eredménye a fenntartható foglalkoztatás, a növekedés, a versenyképesség és a társadalmi kohézió. A régiók dolgozzanak ki regionális fenntartható fejlődési stratégiákat, melynek fő célkitűzéseit a kulcsszereplőkkel, valamint a civil társadalom képviselőivel folytatott rendszeres és szisztematikus párbeszéd során alakíthatják ki.

A fentiekben vázolt politikai keretek alapján a **Strukturális Alapok 2007-2013** közötti időszakra vonatkozó rendszere a korábbiakhoz képest tovább egyszerűsödik. A korábbi összetett rendszert egy koncentráltabb **3 célkitűzésből álló cél- és eszközrendszer** váltja fel. (1. táblázat)

2.1.4. A kettéváló CADSES térség

A korábbi Interreg program témája a 2007–13 közötti tervidőszakban az EU Regionális Politikájának külön célkitűzésévé vált, „európai területi együttműködés” néven. A három fő fejlesztési célkitűzés közül ez a 3. számú. Magyarországnak a tervidőszakra, ennek célkitűzésnek a keretében mintegy 338 millió euró áll rendelkezésére, amiből 306 millió euró fordítódik majd az eddigi Interreg IIIA-nak megfelelő határ menti együttműködésekre, s 32 millió euró a nagytérségi, transznacionális együttműködésekre, amely eddig mint Interreg IIIB működött.

Az Interreg IIIB nagytárségi programjai közül Magyarország a CADSES térség tagja a 2000-2006 közötti tervezési időszakban. Ez a makro-társég 18 résztvevő államot foglal magába. Területe rendkívül heterogén, jelentős területi különbségeket találunk az egyes altárségek között. Ezért az Európai Bizottság a makro-társég kettéválasztása mellett döntött. Két nagy terület fejlesztése mellett döntött:

1. táblázat Strukturális Alapok: eszközök és célkitűzések

200-2006		2007-2013	
Célkitűzések	Pénzügyi eszközök	Célkitűzések	Pénzügyi eszközök
<i>Kohéziós Alap</i>	Kohéziós Alap	<i>Konvergencia és versenyképesség</i>	Kohéziós Alap ERFA ESZA
<i>1. célkitűzés</i>	ERFA ESZA EMOGA-Orientáció HOPE		
<i>2. célkitűzés</i>	ERFA ESZA		
<i>3. célkitűzés</i>	ESZA	<i>Regionális versenyképesség és foglalkoztatottság</i> - regionális szint - nemzeti szint: európai foglalkoztatottsági stratégia	ERFA ESZA
<i>Interreg</i>	ERFA		
<i>URBAN</i>	ERFA	<i>Európai területi együttműködés</i>	ERFA
<i>EQUAL</i>	ESZA		
<i>Leader+</i>	EMOGA-Orientáció		
<i>Vidékfejlesztés és az 1. célkitűzésen kívüli halászati ágazat szerkezetének átalakítása</i>			
<i>9 célkitűzés</i>	6 eszköz	<i>3 célkitűzés</i>	3 eszköz

Forrás: Európai Bizottság (2004)

A közép-európai programtér országai: összesen 8 partnerország

1. Magyarország
 2. Lengyelország
 3. Csehország
 4. Szlovákia
 5. Szlovénia
 6. Olaszország (*Piemonte, Valle d'Aosta, Liguria, Lombardia, Provincia Autonoma Bolzano, Provincia Autonoma Trento, Veneto, Friuli-Venezia Giulia, Emilia-Romagna*)
 7. Németország (*Stuttgart, Karlsruhe, Freiburg, Tübingen, Oberbayern, Niederbayern, Oberpfalz, Oberfranken, Mittelfranken, Unterfranken, Schwaben, Berlin, Brandenburg – Nordost, Brandenburg – Südwest, Mecklenburg – Vorpommern, Chemnitz, Dresden, Leipzig, Dessau, Halle, Magdeburg, Thüringen*)
- Összesen 7 Tagállam
8. Ukrajna (*keleti része*)
- Összesen: 1 nem Tagállam

A dél-kelet európai programtér országai: összesen 8 tagállam és 8 nem tagállam, azaz 16 partnerország

1. Magyarország
2. Ausztria
3. Szlovákia
4. Szlovénia
5. Görögország
6. Olaszország (*Provincia Autonoma Bolzano, Provincia Autonoma Trento, Veneto, Friuli-Venezia Giulia, Emilia-Romagna, Umbria, Marche, Abruzzo, Molise, Puglia, Basilicata*)
7. Románia
8. Bulgária

Összesen 8 Tagállam

9. Horvátország
10. Szerbia és Montenegró⁴
11. Bosznia és Hercegovina
12. Albánia
13. Macedónia

14. Törökország (*keleti területei kis részben*)

Összesen 6 balkáni tagjelölt, vagy potenciális tagjelölt ország (IPA – Előcsatlakozási Eszköz hatálya alá tartozó országok)

15. Ukrajna (*déli régiói*)

16. Moldova

Összesen 2 nem EU tag, 3. ország (ENPI – Európai Szomszédsági és Partnerségi Eszköz hatálya alá tartozó országok)

A két térség tervezési folyamata párhuzamosan zajlik. Magyarország jelentőségét növeli, hogy mindkét programtér tagja. A program irányítását Magyarország és Ausztria közösen látja el. Magyarországra a programozás során mindkét térség stratégiaalkotásáért, míg a Dél-kelet-Európa programjának operatív szintű kidolgozásáért is felelős. Az irányító hatósági szerepet is ebben az utóbbi térségben látja majd el.

Az ERFA rendelet értelmében a program prioritásai az alábbiak:

- **Innováció:** a transznacionális területek kiegyensúlyozott fejlődésével kapcsolatos ügyekhez kapcsolódó tudományos és technológiai hálózatok létrehozása és fejlesztése, továbbá ahol ezeknek van közvetlen hozzájárulásuk, ott a regionális K+F és innovációs kapacitások erősítése.
- **Környezetvédelem:** az egyértelműen transznacionális dimenziójú vízgazdálkodás, energiahatékonyság, kockázat-megelőzés és környezetvédelmi tevékenységek.
- **Hozzáférhetőség javítása:** az egyértelműen transznacionális dimenziójú tevékenységek, melyek célja a közlekedési és a telekommunikációs szolgáltatásokhoz való hozzáférést és minőséget. A tevékenységbe beletartozhat: a hozzáférhetőség javítása, ideértve a transzeurópai hálózatok határokon átnyúló szakaszait érintő beruházásokat is, a nemzeti és a transznacionális hálózatokhoz és platformokhoz való javított helyi és regionális hozzáférést, a nemzeti és a regionális rendszerek fokozott interoperabilitása, valamint a fejlett kommunikációs- és információtechnológia támogatása.
- **Fenntartható városfejlesztés:** erősíteni a policentrikus fejlődést transznacionális, országos és regionális szinten. A tevékenységbe beletartozhat: városhálózatok és város-vidék kapcsolatok létesítése és javítása; stratégiák kialakítása a közös városi/vidéki kérdések kezelésére; és a fejlesztési zónák stratégiai integrációja transznacionális szinten.

A két programtér által elérhető ERFA költségvetés 200–200 millió euró nagyságrendű lesz, ebből Magyarország a két térségre 16–16 millió euróra számíthat (ami e sorok írásakor még bővíülhet). Az új programról érdemes megjegyezni, hogy a rendelkezésre álló források döntő

⁴ Szerbia és Montenegró államszövetsége 2006. május 21-én felbomlott, azokból önálló államok alakultak.

részét stratégiai jelentőségű projektekre fogják várhatóan elkölteni, ezért a tervezésben elsősorban a nemzeti szintű és országok közötti koordinációnak (Top-Down) kell érvényesülni.

2.2. Nemzeti szintű politikai keretek

2.2.1. Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió (OFK) 2005-2020

Az Országgyűlés 2005. december 14-én megtárgyalta és elfogadta az **Országos Fejlesztéspolitikai Konceptiót** (OFK) Magyarország hosszú távú, 15 éves fejlesztési koncepciójaként.

Cél, hogy Magyarország 2020-ra Európa legdinamikusabban fejlődő, az uniós átlagot meghaladó fejlettséggel rendelkező, a fenntartható fejlődés szempontjait is követő országai közé tartozzon, ahol ennek eredményeként a jelenleginél

- több a munkahely,
- magasabbak a jövedelmek,
- biztonságos, tiszta és jó minőségű a környezet,
- egészséges és hosszabb az élet.

A fejlesztéspolitika átfogó céljainak elérése érdekében az Országgyűlés a következő stratégiai célok elérését tűzi ki 2020-ig az ország fejlesztéspolitikája számára:

- a magyar gazdaság versenyképességének tartós növekedése;
- a foglalkoztatás bővülése;
- a versenyképes tudás és műveltség növekedése;
- a népesség egészségi állapotának javulása;
- a társadalmi összetartozás, szolidaritás és aktív állampolgári magatartás erősödése;
- a fizikai elérhetőség javulása;
- az információs társadalom kiteljesedése;
- a természeti értékek megőrzése és az erőforrások, valamint a környezeti értékek fennmaradása és fenntartható fejlődés elvének megfelelő hasznosulása;
- kiegyensúlyozott területi fejlődés biztosítása.

Az Országgyűlés a térségi szemlélet érvényesítése, az ország kiegyensúlyozott területi fejlődése érdekében a területfejlesztési politika átfogó céljait a következő pontokkal egészítette ki:

- térségi versenyképesség ösztönzése;
- területi felzárkózás megteremtése;
- kiegyensúlyozott településhálózat kialakítása,
- fenntartható fejlődésnek megfelelő térségfejlődés és területi, természeti, táji, kulturális örökségvédelem;
- területi integrálódás Európába;
- decentralizáció és regionalizmus erősítése.

Az Országgyűlés az innováció elősegítése, valamint a versenyképesség javítása érdekében, a tudomány, a felsőoktatás, a kutatás-fejlesztés, a gazdaság és infrastruktúra térbeni koncentrációjára alapozva, kölcsönhatásuk és regionális szervező funkciójuk erősítésével az európai versenyképességi pólusok hálózatába illeszkedő fejlesztési pólusok kialakítását kezdeményezte és

- Budapestet és agglomerációját kiemelt fejlesztési pólussá,
- Debrecen, Győr, Miskolc, Pécs, Szeged városokat fejlesztési pólussá, továbbá
- Székesfehérvár, illetve Veszprém városát fejlesztési társközponttá jelölte ki.

- d. továbbá szükséges a pólusokkal együttműködő fejlesztési tengelyek, valamint a vonzáskörzetük dinamizálására képes nagyvárosok gazdasági térszervező szerepének megerősítése.

2.2.2. Országos Területfejlesztési Konceptió (OTK) 2005-2020

Az **Országos Területfejlesztési Konceptió** az OFK területi vetülete, az Országgyűlés által a 97/2005 (XII.25.) OGY Határozattal elfogadott nemzeti fejlesztési dokumentum. Meghatározza az ország területi jövőképet, a jövőkép eléréséhez vezető átfogó, hosszú távú területfejlesztési politikai célkitűzéseket középtávú területi célokat, területi prioritásokat fogalmaz meg a szakpolitikák számára, meghatározza az eszköz- és intézményrendszeri feltételeket és tartalmazza a régiók saját koncepcionális céljait.

A dokumentum megalapozását több átfogó elemzés szolgálta, köztük az Országgyűlés által elfogadott, első és második "Jelentés a területi folyamatok alakulásáról és a területfejlesztési politika érvényesüléséről" (elfogadva:2001 és 2005), valamint "Az OTK felülvizsgálata" című értékelés (elfogadva:2005). Az OTK jövőképében megfogalmazott harmonikus területi szerkezet és rendszer eléréséhez, illetve a kiegyensúlyozott területi fejlődés biztosításához 2020-ig öt átfogó célkitűzés érvényesítése szükséges:

1. Térségi versenyképesség
2. Területi felzárkózás
3. Fenntartható térségfejlődés és örökségvédelem
4. Területi integrálódás Európában
5. Decentralizáció és regionalizmus

Középtávon, 2013-ig a következő országos területi célok kerültek megfogalmazásra:

1. Versenyképes budapesti metropolisz-térség megteremtése
2. A régiókat dinamizáló fejlesztési pólusok megerősítése és a városhálózati kapcsolatrendszer fejlesztése
3. Elmaradott térségek, külső és belső perifériák felzárkóztatása
4. Országos jelentőségű, integrált fejlesztési térségek és tématerületek
5. Határ menti területek fejlesztése és határon átnyúló térségi együttműködésük erősítése
6. Rurális (vidéki) térségek területileg integrált fejlesztésének prioritásai
7. A különböző szakmapolitikák területi prioritásai

A területfejlesztési célok érvényesítését szolgáló intézmény- és eszközrendszer fejlesztési irányai:

1. A területfejlesztési intézményrendszer megerősítése a szubszidiaritás, hatékonyság és a partnerség jegyében:
 - országos szinten a területi koordináció érvényesítése
 - regionális szinten a szerepkörök bővítése szükséges
 - megyei szinten a szerepének változtatásában a fejlesztések koordinációjában
 - kistérségi szint megerősítése
 - kiemelt térségek és tématerületek (Duna, Tisza, Balaton, termál-potenciál) fejlesztésének koordinálása
2. Iteratív tervezési rendszer kialakítása
3. Programozáson alapuló finanszírozási rendszer megteremtése
4. Területi monitoring és értékelési rendszer kialakítása

Az ország hét tervezési-statisztikai régiójának főbb fejlesztési irányait is tartalmazza az OTK, mely közül a Nyugat-dunántúli régióé a következő:

„Nyugat-Dunántúl az élénk helyi és nemzetközi együttműködési hálózatok régiója, amely európai dinamikus gazdasági, közlekedési, tudás és kommunikációs tengelyek aktív formálójaként, az ember és környezete kiegyensúlyozott kapcsolatára építve Magyarország – gazdaságilag, szervezeten és kulturálisan is megújuló – zöld jövő régiójává válik.”

2.2.3. Nemzeti Agrár- és Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (NAVST) 2007–2013

A **Nemzeti Agrár-vidékfejlesztési Stratégiai Terv (NAVST)** az Európa Tanács 1698/2005/EK rendelet alapján elkészítendő, a 2007-2013 évekre vonatkozó magyar vidékfejlesztési program stratégiai kereteit tartalmazza. A NAVST kidolgozásáért a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium felel, mely a stratégiát 2006. júliusában társadalmi egyeztetésre bocsátotta.

A stratégia részletes helyzetelemzésre, és az ehhez kapcsolódó SWOT analízisre épül. A külső és belső konzisztencia érvényesülését biztosító sajátos vonása hogy,

- igazodik a Közös Agrárpolitika (KAP) reformból, valamint a Közösségi Vidékfejlesztési Stratégiából eredő követelményekhez,
- kapcsolódik az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióhoz (OFK), az Országos Területfejlesztési Konceptióhoz (OTK), illetve a kidolgozás alatt álló II. Nemzeti Fejlesztési Tervhez és az Operatív Programokhoz.
- érvényesíti a nemzeti agrár- és vidékpolitika fontosabb közép- és hosszú távú célkitűzéseit.

A NAVST kidolgozása során a Közösségi Stratégiai Iránymutatás előírásai főként az alábbi területeken érvényesülnek:

- a piacorientált, versenyképes agrártermelés feltételeinek, gyakorlatának elősegítése, az ehhez szükséges szerkezetátalakítás orientálása, ösztönzése.
- a legnagyobb hozzáadott értéket adó fejlesztési területek kijelölése,
- a fenntartható fejlődést (Göteborgi Megállapodás, Kyotói Egyezmény), valamint a versenyképesség növelését és a foglalkoztatottság megőrzését, bővítését szolgáló (Lisszaboni Megállapodás) fejlesztési célkitűzések megfogalmazása,
- a Tanács által elfogadott, a biomasszával kapcsolatos cselekvési terv célkitűzései,
- az egyéb közösségi politikákkal, hazai fejlesztési programokkal való összhang, koherencia megteremtése.

Az EU vidékfejlesztési prioritásai:

1. A mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása
2. A környezet és a vidék minőségének javítása
3. Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése
4. A helyi kapacitás kiépítése a foglalkoztatottság és a diverzifikáció érdekében

Az agrár-vidékfejlesztés nemzeti prioritásai 2007-2013 között:

- A mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és az erdészeti szektor versenyképességének javítása, a strukturális feszültségek enyhítése, a termelési szerkezetváltás elősegítése
- A versenyképes agrárgazdaság humán feltételeinek megteremtése, különös tekintettel az innovációs készség, a piacorientált szemlélet elterjedésére
- A fenntartható termelés és földhasználat garanciáinak erősítése
- A vidéki foglalkoztatási feszültsége csökkentése, a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, illetve a vidéki életminőség javítása, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása a vidéki települések lakosainak
- Helyi közösségek fejlesztése

Az NAVST végrehajtása a Nemzeti Agrár-vidékfejlesztési Program (NAVVP) alapján történik. A NAVVP finanszírozását döntően az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap

(EMVA) teremti meg, amely az úgynevezett komplex programok révén a strukturális alapok és a Kohéziós Alap elérhető forrásaival, valamint nemzeti támogatásokkal, támogatott hitelekkel is kiegészülve integrált fejlesztéseket finanszíroz.

2.2.4 Nemzeti Környezetvédelmi Program II. (NKP II.) 2003-2008

A **Nemzeti Környezetvédelmi Program II.** (NKP II.) koncepcióját a Kormány az 1117/2001. (X. 19.) határozatában elfogadta és elrendelte a Program kidolgozását. Az NKP-II meghatározza a 2003-2008 közötti időszak környezetpolitikai célkitűzéseit.

Az NKP II. kidolgozásának egyik alappilléret az NKP I végrehajtása során felhalmozott tapasztalatok alkotják, másik alappilléret pedig az Európai Unió 2010-ig szóló, a tagországok számára iránymutatásul szolgáló 6. Környezetvédelmi Akcióprogramja képezi.

Az NKP II. fő céljai

- Az ökoszisztémák védelme.
- A társadalom és környezet harmonikus kapcsolatának biztosítása.
- A gazdasági fejlődésben a környezeti szempontok érvényesítése. A gazdasági fejlődést úgy kell megvalósítani, hogy a növekvő jólét csökkenő környezetterheléssel járjon együtt.
- A környezeti folyamatokkal, hatásokkal, valamint a környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos ismeretek, tudatosság és együttműködés erősítése

Az NKP-II megvalósításának kulcsterületei (tematikus akcióprogramok – TAP-ok):

1. Környezettudatosság növelése
2. Éghajlatváltozás
3. Környezetegészségügy és élelmiszerbiztonság
4. Városi környezetminőség
5. Biológiai sokféleség védelme és tájvédelem
6. Vidéki környezetminőség, terület- és földhasználat
7. Vizeink védelme és fenntartható használata
8. Hulladékgyűjtés
9. Környezetbiztonság

2.2.5 Nemzeti Akcióprogram (NAP) 2005-2008

A lisszaboni célok hazai megvalósítását szolgáló **Nemzeti Akcióprogram** (NAP) a 2005-2008 közötti periódusra fogalmaz meg intézkedéseket, ezáltal mind az I. Nemzeti Fejlesztési Terv utolsó éveit, mind az UMFT első éveit fedi.

A NAP iránymutatásai:

1. A makrogazdasági stabilitást támogató fiskális pálya
2. Hosszú távon fenntartható gazdasági fejlődés és költségvetési stabilitás – válaszok a demográfiai változások által támasztott kihívásra
3. Növekedést és foglalkoztatást elősegítő forráselosztás
4. A makrogazdasági stabilitást és növekedést elősegítő bérpolitika
5. Rugalmasabban működő áru- és munkaerőpiac
6. A kutatás-fejlesztés (K+F) ösztönzése, a kutatás-fejlesztési célú beruházások növelése és javítása, különösen a magánszektorban
7. Az innováció minden formájának ösztönzése
8. Az infokommunikációs technológiák elterjedésének és használatának ösztönzése és a teljes információs társadalom építése

9. Az ipari szektor kompetitív előnyeinek erősítése
10. Az erőforrások fenntartható használatának ösztönzése, a környezetvédelem és a növekedés közti szinergiák erősítése
11. Az egységes piac kiterjesztése és mélyítése
12. Nyitott és versenyző piacok biztosítása
13. Versenyzőbb üzleti környezet kialakítása és az üzleti kezdeményezések ösztönzése a jobb szabályozáson keresztül
14. Vállalkozói kultúra terjesztése és a kis- és középvállalatokat támogató környezet kialakítása
15. Az elérhetőség javítása az infrastruktúra fejlesztésén és minőségének javításán keresztül
16. A munka legyen mindenki számára lehetőség – kortól és nemtől függetlenül
17. Érje meg dolgozni
18. Több és hatékonyabb segítség az álláskeresőknél és a hátrányos helyzetűeknek
19. Korszerű foglalkoztatási szolgálat
20. A migráció munkaerő-piaci helyzetéhez igazodó kezelése
21. A munkavállalók és vállalkozások alkalmazkodóképességének javítása
22. A humán erőforrás-fejlesztésre irányuló befektetések növelése és hatékonyságának javítása
23. A munkaerőpiac igényeihez igazodó oktatás és képzés)

2.2.6 Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (NSRK) 2007- 2013

A Kormány az 1076/2004. (VII. 22.) számú Korm. határozat elfogadásával döntött az **Európa Terv** (2007-2013) kidolgozásának tartalmi és szervezeti kereteiről. A határozat értelmében készültek el a hosszú távú (2005-2020) fejlesztéspolitikai dokumentumok – OFK, OTK – amelyek megalapozzák az EU strukturális alapjainak, és Kohéziós Alapjának felhasználási területeit és céljait a 2007-2013 közötti időszakban.

A Közösségi Iránymutatások figyelembe vételével ezekre a koncepciókra épül az NSRK, amely az Európai Unió lisszaboni céljaival összhangban a növekedésre és a foglalkoztatás bővítésére, az életminőség humán és környezeti feltételeinek javítására irányul. Ezen túlmenően figyelembe veszi a Göteborgban megfogalmazott fenntarthatóság elvét is. Az NSRK teremti meg a közösségi és a hazai dokumentumokban rögzített követelmények, illetve a fejlesztési célok és lehetőségek összhangját. Az NSRK által körvonalazott fejlesztési stratégia konkrét megvalósítását operatív programok tartalmazzák, részletezik.

A Fejlesztéspolitikai Kabinet 2006. február 27-i ülése elfogadta az Új Magyarország⁵ programjának első olvasatát és társadalmi egyeztetésre bocsátotta. A célrendszer jelenlegi átdolgozása⁶ a program fókuszálása, a legfontosabb feladatokra koncentráció érdekében történt. Az NSRK legfontosabb középtávú, átfogó fejlesztési céljaként (az OFK rendszeréből kiindulva és a lisszaboni célokkal valamint a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal összhangban) a **tartós növekedést és a foglalkoztatás bővítését** egymással kölcsönös összefüggésben határozták meg.

A célok megvalósítására az alábbi **prioritások** (mellérendelten az Operatív Programok - **OP**) mentén megszervezett programokban történik:

1. a gazdaság fejlesztése (Gazdaságfejlesztési OP)
2. a közlekedés fejlesztése (Közlekedésfejlesztési OP)
3. a társadalom megújulása (Társadalmi megújulás OP és Humán infrastruktúra OP)
4. a környezet és energiafejlesztés (Környezet- és energiafejlesztési OP)

⁵ Keveredik a szóhasználat a 2007-2013-as időszakra vonatkozó stratégia kidolgozásának elnevezéséről: Nemzeti Fejlesztési Terv II. (NFT II), Új Magyarország Fejlesztési Terve (UMFT) illetve korábban Európa Terv. Valamennyi elnevezés ugyanazt a dokumentumot jelöli (melyben szintén minden logika nélkül felváltva szerepelnek ezen elnevezések).

⁶ A Kormány által 2006. július 12-én elfogadott új célrendszer.

5. a területfejlesztés (Nyugat-dunántúli regionális OP, Közép-dunántúli regionális OP, Dél-dunántúli regionális OP, Észak-magyarországi regionális OP, Dél-alföldi regionális OP, Észak-alföldi regionális OP, Közép-magyarországi regionális OP, Európai területi együttműködések OP)
6. Államreform (Államreform OP és Köszolgáltatások korszerűsítése OP)

Az egyes térségek, régiók eltérő adottságaikból adódóan meglehetősen különböző fejlődési lehetőségekkel rendelkeznek. A 7 magyar régió közül hat a „konvergencia” célkitűzés alá esik, egy régió (Közép-Magyarország) pedig a „regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzésű régió. A régiók **önálló Regionális Operatív Programokat** készítenek.

A 2007-2013 időszakra **22,4 milliárd euró uniós** forrás áll rendelkezésre (2004-es áron). Ezen uniós forrást kiegészíti a magyar állami hozzájárulás, amely a teljes felhasználható keret 15%-t teszi ki, így összesen 26,2 milliárd eurót lehet fejlesztésekre fordítani. Ezen források kiegészülnek még a fejlesztéseket megvalósító szervezetek (vállalkozások, non-profit szervezetek stb.) saját hozzájárulásával, amelyek nem számítanak állami forrásnak, így ezen keretnél összességében még nagyobb volumenű fejlesztések valósulhatnak meg.

A források három fejlesztési alpból származnak:

1. Kohéziós Alap – KA (közlekedés, környezetvédelem, energia)
2. Európai Regionális Fejlesztési Alap - ERFA (pl. fizikai beruházások, eszközök beszerzése, K+F)
3. Európai Szociális Alap – ESZA (pl. humán fejlesztés, képzések, közigazgatás)

A pénzügyi keretek felosztását tekintve a Nyugat-dunántúli régió várhatóan a konvergencia régiók forráskeretét figyelembe véve megközelítőleg 120-130 Mrd Ft-ban részesül.

Az NSRK 2006 nyarán társadalmi egyeztetésre kerül, vele párhuzamosan pedig az egyes Operatív Programok véglegesítése is zajlik. Az Operatív Programokat várhatóan 2006 őszén továbbítják a brüsszeli Bizottság felé.

2.2.7 Kiemelt térségek, tématerületek komplex programjai

Magyarországon vannak olyan országosan kiemelt, szerves egységet alkotó térségek, tájak, amelyek stratégiai fejlesztését és problémáinak kezelését nemzeti szintű koordinációval, illetve a statisztikai régiók összefogásával, a 2006-2013-as időszak – és azon túlnyúló - operatív programjai közötti koordinációval, komplex programként kell megoldani. Elhelyezésük az egyes Operatív Programokban jelenleg egyeztetés alatt.

Országosan **kiemelt térség** a Balaton, a Tisza és a Duna térsége. A fenntartható környezeti fejlesztést mindhárom országos jelentőségű térségben a gazdasági, turisztikai fejlesztésekkel és a kulturális örökség védelmével összehangoltan kell végezni. A három kiemelt térség közül a Duna térségre készített program érinti Győr-Moson-Sopron megyét

Duna komplex program⁷

A Duna komplex program a folyóval közvetlenül érintkező 20 kistérségre, a budapesti partszakaszra és a Duna-Tisza-közi Homokhátság (14 kistérség) területére terjed ki. Ezáltal 7 megye és Budapest, illetve 5 régió érdekszférájába tartozik, sőt a Homokhátság révén a Tisza mente árterével is átfedésben van. A terület, lehatárolásából eredően heterogén adottságú, és így eltérő problematikát hordozó, azonban egységes kezelést igényel, mivel közös (nemzeti, és a víztestek megosztottsága miatt nemzetközi), együttműködésre készítő érdekszférába tartozik a **természeti erőforrásokkal**, ezen belül a **stratégiai vízkészletekkel való gazdálkodás** szempontjából.

⁷ OTH, Budapest. 2005. november

A Duna Budapestig terjedő szakaszát az emberi beavatkozások által megváltozott ökológiai viszonyok jellemzik. A károk megelőzésére tett erőfeszítések ellenére állandósultak a problémák:

- Dunakiliti térségében a duzzasztómű és környezetének, a tározótérnek (telekkönyvi és környezeti) rendezésére van szükség a távlati hasznosíthatóság szempontjai szerint.
- A Szigetközben a jelenlegi vízpótló rendszer hosszú távon nem képes fenntartani az ökológiai állapot romlása nélkül a védendő természeti egységek továbbélését és biztosítani az édesvíz készletek minőségi és mennyiségi paramétereit. A térség vízellátásának javítása nem csak az élővilág szempontjából fontos, hanem segíti a gazdálkodást (erdészet, halászat), és a turizmus lehetőségeinek bővítésével bevételhez juttathatja a szigetközi településeket, ami kompenzálná az eddigi veszteségeiket.

A komplex programban megfogalmazott stratégiai célok:

1. A Duna transz-európai integráló szerepének erősítése
2. Fenntartható gazdasági szerkezet kialakítása
3. Természeti erőforrások megóvása és fejlesztése

A program tartalmaz un. projektlistát is, melyből a megyét érintően a következők kerültek megfogalmazásra (előkészítettség foka nem eltérő):

- Duna projekt (árvízvédelmi művek)
- Duna projekt (kerékpárút)
- Duna projekt (mellékágak rehabilitációja, partfalak megerősítése)
- Győr-Mosonmagyaróvár-Sopron hulladékgazdálkodás
- Győr és térsége szennyvízcsatornázás
- Mosoni-Duna komplex rehabilitációs programja
- Duna magyarországi szakasza hajózhatóságának javítása
- Mosoni-Duna és Lajta térségi vízrendszer rehabilitációja
- Győr-Gönyű országos közforgalmú kikötő építése

Pólusprogram

A **fejlesztési pólusok** funkciója, hogy a fejlődést közvetítsék, kisugárzó erejüknel fogva generálják, a régió- és országhatárokat is átlépő hatóterületeik fejlődését gyorsítsák, és képesek legyenek régiójuk számára megtartani a legképzettebb munkaerőt is.

Azokat a városokat jelölték ki **fejlesztési pólusnak**:

1. amelyek régiójukat alakító, a régió- vagy országhatáron is átnyúló térszervező erővel rendelkeznek;
2. amelyet magas szintű K+F- és innovációs funkciókat látnak el, ezen belül magas a tudástartalmú gazdasági tevékenységek jelenléte és széles az egyetemi képzés kínálati palettája;
3. amelyek szoros együttműködést valósítanak meg a tágabb régiójuk településeivel, térségeivel;
4. amelynek méretéből adódóan nagy a társadalmi, gazdasági és politikai súlya
5. ahol magasabb igényeket is kielégít a kulturális kínálat, és ahol nagy számban vannak a legmagasabban képzett munkaerőt is foglalkoztatni képes munkahelyek

A fejlesztési pólusokat különböző operatív programok támogatják, melyek a következő főbb tevékenységeket fedik le

1. a kiválasztott tudomány- vagy iparághoz kapcsolódó kutatás-fejlesztési tevékenységek erősítése;
2. a kutatás-fejlesztési eredmények átadására képes innovációs transzfert szolgáltatások létesítményeinek megteremtése;

3. az érintett ágazatokban tevékenykedő vállalkozások növekedéséhez és hatékonyabb üzletmenetéhez szükséges gazdasági tanácsadás, valamint az adott szakterülethez kapcsolódó befektetés-ösztönzési tevékenység;
4. a támogatott kutatás-fejlesztési, oktatási intézmények és vállalkozások működési feltételeit biztosító infrastrukturális fejlesztések (például a városon belüli elérhetőség javítása, a közművek fejlesztése)

A fejlesztések révén középtávon **Budapest** mellett **Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs** és **Győr** fejlesztési pólus-szerepköre erősödik tovább. A Közép-dunántúli régióban pedig a **Székesfehérvár-Veszprém várostengely** a funkciómegosztáson alapuló szerves együttműködés, révén társközpontokként tölti be a fejlesztési pólus szerepet. A fejlesztési pólusok hozzájárulnak ahhoz, hogy oldódjon az ország Budapest központú térszerkezete.

Az egyes pólusok fejlesztésében a helyi gazdaságon alapuló fókuszterületek vannak jelen:

1. Debrecenben az agrárgazdaság,
2. Miskolcon a mechanika és az elektronika,
3. Szegeden a biotechnológia és a megújuló energetika,
4. Pécsen a kulturális ipar és a megújuló energetika,
5. Győrött a gépgyártás és a járműipar,
6. Székesfehérváron és Veszprémben pedig az IKT, a mechatronika és a környezetipar.

A fejlesztési pólusokat érintő beavatkozásokat a gazdaságfejlesztési, a társadalmi megújulás, a humán infrastruktúra, valamint a regionális operatív programok keretében valósulnak meg

A tervezés „pólusonként” zajlik, mely keretében Győr városa is elkészítette pólusprogramját. Az egyeztetések az egyes intézkedések tartalmáról, azok beilleszthetőségéről az egyes Operatív Programokba 2006 nyarán is zajlanak.

„A geotermikus energia és a felszín alatti víz természeti erőforrásként történő fenntartható hasznosítása”, röviden: Geo-Termál Program.

A Geo-Termál Program előzményének tekinthető az OTK IV. fejezetében jelölt országos jelentőségű, integrált fejlesztési térségek és tématerületek közé tartozó, A termálvízkinccs integrált térségi hasznosítása” megnevezésű program.

Az OTK által meghatározottakat és az eddigi kezdeményezéseket figyelembe véve a második nemzeti fejlesztési terv időtartamában az érintett tárcák a Földhő Program (programgazda: KvVM) és a Termál Egészségturizmus Program (programgazda: Magyar Turisztikai Hivatal az Egészségügyi Minisztérium bevonásával) összefüggései, komplex kezelés szükségessége miatt egy egyesített **Geo-Termál Program** kidolgozását tűzték ki célul, amely részei a következők:

1. **Földhő Alprogram** a geotermia megújuló energiakénti hasznosítására

Tervezett beruházások:

- A felszín alatti vízkivételek esetében a hőhasznosítás növelése (új és egyéb céllal működő egyéb felszín alatti vízkivételek)
- A jelenlegi felszín alatti vízkivétellel járó geotermikus hőtermelő rendszereknél pótlólagos fejlesztések a követelmények kielégítése céljából (kiemelten: visszatáplálás)
- Új felszín alatti vízkivétellel járó geotermikus hőtermelő rendszerek kialakítása visszatáplálással
- Új geotermikus hőtermelő rendszerek kialakítása felszín alatti víz kivétele nélkül
- Geotermikus hőtermelés fejlesztéséhez szükséges infrastruktúra, települési környezet, stb. fejlesztése

2. **Termál Egészségturizmus Alprogram** a felszín alatti vizek (gyógyvizek és termálvizek) egészségturisztikai célú hasznosítására, a korábban már megfogalmazott Termál **Alprogram** átkeresztelésével és továbbfejlesztésével

Tervezett beruházások:

- Fürdőhelyek építése, meglévő létesítmények jól pozicionált fejlesztése (pl. új, minőségi szolgáltatásokkal történő fejlesztéssel)
 - Szállodák építése, meglévő létesítmények jól pozicionált fejlesztése
 - Az egészségügyi rehabilitációs kapacitások infrastruktúra fejlesztése és bővítése
 - Helyi jelentőségű fürdők fejlesztése (ahol érdemes, ott felújítások)
 - Fürdők használtvíz kezelésének környezeti követelményeknek való megfelelésének biztosítása
 - Egészségturisztikai térségek, gyógytárségek, gyógyhelyek számának és színvonalának a növelése
 - Fürdővárosok, gyógytárségek infrastrukturális és egyéb turisztikai fejlesztése
 - Desztináció menedzsment háttérének megteremtése
3. **Geo-Termál Program feltételrendszerének kialakítása Alprogram** a megfelelő K+F tevékenység, az oktatás, képzés, szemléletformálás biztosításával a háttérpar megerősítésének ösztönzésével, az informatikai fejlesztések (e-geo-termál) biztosításával.

2.3. *Regionális szintű politikai keret*

2.3.1 *Partnerség 2007-13- a területi tervek összehangolt kidolgozása a régióban*

2006 tavaszán megkezdődött az összehangolt tervezési folyamat **a régió, a megyék és a megyei jogú városok (MJV) 2007-13-ra vonatkozó koncepciók és stratégiai tervek** kidolgozására.

A tervezési munka lényege, hogy a régió, a három megye, valamint az 5 megyei jogú város részére egységes tervezési dokumentáció készüljön el az elkövetkezendő hét évre. A jelenleg készülő regionális/megyei/MJV program feladata, hogy integrálja mindazon fejlesztéseket, melyeket valamely területi szint és valamely ágazat a régióra/megyére/MJVre leképeznek.

A munkát a VitálPro Kft. vezetésével egy konzorcium végzi a Regionális Fejlesztési Ügynökséggel közösen. A konzorcium tagjai: MTA RKK NYUTI, Ökoszféra-Projekt Kft., Pylon Kft., Reginnov Kft., Terra Kft. A várható befejezés határideje: 2006. októbere. Megbízó a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács.

A jelenlegi munka számos (megközelítően 100) meglévő, a régióban az elmúlt 5-10 évben készült regionális, megyei és kistérségi és megyei jogú városi dokumentumot használ fel.

2.4. *Megyei szintű politikai keretek*

2.4.1. *Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési koncepciója 1996-2011⁸*

A megyei tervezést érintően elsőnek Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési koncepciója készült el, melyet a Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat 1996. májusban fogadott el, amelyet az akkor frissen (1996. június) alakuló Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács is érvényesnek, munkájában pedig irányadónak tekintett.

⁸ MTA RKK NYUTI, Győr. 1996. május

A megyei koncepcióban megfogalmazott megyefejlesztés stratégia céljai:

1. a megyének a hazai modernizációban betöltött vezető szerepének a megerősítése,
2. a gazdasági bázis dinamizálási feltételeinek minőségi bővítése, az innováció-orientált termelési és tevékenységi rendszerek térhódításával,
3. a multi- és interregionális integráció mozgástereinek kiszélesítése, annak intézményesítése,
4. a megye új kapcsolódási és kötődési pontjainak kialakítása, s ezzel a további fejlődés dinamizálási feltételeinek megteremtése,
5. a településhálózat és a térségi fejlesztés együttműködésen alapuló rendszereinek létrehozása, az ehhez szükséges magasabb színvonalú, térben egyenletesen terített infrastrukturális és környezeti állapot megteremtése.

A beavatkozás célterületei a megyére vonatkozó széleskörű elemzések alapján a következő fő prioritásokban határozhatók meg:

1. A humán erőforrások diverzifikált fejlesztése (migrációs folyamatok, szociális gondoskodás, középfokú oktatási intézmények, felsőoktatás, K+F, felnőttképzés)
2. A gazdaság szerkezetének és feltételeinek javítása (tudásigényes ágazatok, kis- és középvállalkozások, integrált élelmiszergazdaság, turizmus)
3. A multi- és interregionális kapcsolatok tereinek szélesítése (Bécs-Pozsony-Győr potenciális eurégió, határ menti térségi együttműködések, infrastrukturális hálózatok összekapcsolása, regionális együttműködés)
4. A megye szervező és térségfejlesztő szerepének erősítése (intézményi bázis, partner kapcsolatok, rendezési terv, térségmarketing)
5. A településhálózat és az infrastrukturális rendszerek adottságainak bővítése (tercier funkciók, nagyvárosi szerepkörök, térségi szerveződések, térségi központok, közlekedési és kommunikációs infrastruktúra, települési infrastruktúra)
6. A környezet minőségének javítása (szemlélet és gondolkodás, új védelmi akcióterületek és szükséges infrastruktúra kiépítése)

2.4.2. Győr-Moson-Sopron megye területrendezési terve 2005⁹

A megye területrendezési programját a következő munkarészek alapozták meg:

1. a tervi előzmények áttekintése, értékelése
2. a települési és megyei önkormányzati szándékok számbavétele
3. részletes területrendezési vizsgálat
4. a megyei területfejlesztési koncepció

A megye területrendezési programjának főbb megállapításai után a településállomány bemutatásával folytatódik, melyet a települések várható fejlődési útjainak kijelölése követ. Ezen belül

1. a városok,
2. a helyi központok
3. termál és gyógyvízzel rendelkező települések
4. mezőgazdasági települések
5. üdülés-idegenforgalom térségi szerepére térnek ki a tervezők.

A térségi területfelhasználás rendje szerint a beépített, a mezőgazdasági és az erdőterületek jellemzése történik meg földrajzi kistájakként.

⁹ VÁTI Kht. Budapest. 2005. szeptember. Győr-Moson-Sopron megye Közgyűlése a 10/2005 (VI. 24) KR számú rendelettel fogadta el a megye rendezési tervét, illetve a 85/2005 (VI. 10) KH számú határozattal döntött a végrehajtandó intézkedésekről.

A megyei infrastruktúra hálózatok és létesítmények meghatározó eleme a vízgazdálkodás, hiszen a megye településeinek jelentős része vízbázis védelmi szempontból védendő területen fekszik. A másik ilyen fő elem a közlekedési hálózatok, hiszen mind a közút, mind vasút révén kapcsolódik a nemzetközi közlekedési útvonalakhoz. Ezen kívül az energiagazdálkodási fejlesztési feladatok, és azok területei igényei is megjelennek a tervben számos térképi melléklettel kiegészítve.

A térségi szabályozási övezetek lehatárolására vonatkozó program és a szabályozási irányelvek a térségi szabályozási terv megalapozását szolgálják. A szabályozási terv készítésének célja, hogy a szabályozási övezetek lehatárolását, a szabályozási előírásokat a különböző ágazati rendelkezésekkel egyeztetve, a területrendezés szempontjai szerint megfogalmazza.

2.4.3. Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési programja 2000-2006¹⁰

2000. januárban kezdődött meg a Győr-Moson-Sopron megye **területfejlesztési programjának** kidolgozása, mely a megye 1996. júniusában elfogadott hosszú távú területfejlesztési koncepciójára épült. A megyei területfejlesztési program hét évre, 2000-től-2006-ig terjedő időszakra határozta meg a megye területfejlesztési céljait és a célok megvalósítását szolgáló programokat.

A program célja, hogy a területfejlesztés-tervezés eszközeivel hozzájáruljon a megye helyzetének, életkörülményeinek javításához, a megye és a Nyugat-dunántúli régió belső kohéziójának megteremtéséhez, a társadalmi-gazdasági életben kimutatható különbségek csökkentéséhez, a határokon átnyúló kapcsolatainak bővítéséhez. A felsoroltak segítségével a megye sikeresen fenntartja a hazai modernizációban betöltött zászlóshajó szerepét, s ezzel egyúttal hozzájárul a Nyugat-dunántúli régió európai tagállamok szintjén mért versenyképességének eléréséhez.

A fentiekben megfogalmazott „Jövőkép” elérése érdekében a megye számára hat *stratégiai cél* volt megfogalmazható:

1. A humán erőforrások diverzifikált fejlesztése
2. A gazdaság szerkezetének és feltételeinek javítása
3. A multi- és interregionális kapcsolatok tereinek szélesítése
4. A megye szervező és térségfejlesztő szerepének erősítése
5. A településhálózat és az infrastrukturális rendszerek adottságainak bővítése
6. A környezet minőségének javítása.

A 2000-2006 időszakra vonatkozóan a következő prioritások kerültek meghatározásra Győr-Moson-Sopron megyét illetően:

1. Humánerőforrás bővítése és megújítása
2. Gazdasági bázis innovációs környezetének fejlesztése
3. Környezet és infrastruktúra fejlesztése
4. Határ menti együttműködés erősítése

A prioritások kifejtése a területfejlesztési programhoz kapcsolódó Operatív Programban történt meg, 15 intézkedése keresztül.

¹⁰ MTA RKK NYUTI, Győr. 2001. május

2.4.4. Győr-Moson-Sopron megye aktuális kistérségfejlesztési dokumentumai

A megye területfejlesztési programjának készítésekor a területi tervek egymásra épülése okán indokolt a megyét alkotó kistérségek által kitűzött célok, fejlesztési irányok vizsgálata is. A megye területén az első önkéntes alapon működő, kistérségi önkormányzati társulások már az 1990-es évek elején megalakultak, s hamarosan elkészítették területfejlesztési koncepcióikat, programjaikat, melyeket a későbbiek során követtek a turizmusfejlesztési, gazdaságfejlesztési tervdokumentumok. Az FVM Vidékfejlesztési Programok Főosztálya által 1998-ban meghirdetett pályázat keretében minden olyan vidékfejlesztési térség, mely ismétlésmentes lefedést biztosított, agrár- és vidékfejlesztési stratégiai programot készíttethetett. Hatására az ún. SAPARD kistérségekre vonatkoztatva elkészültek a vidékfejlesztési tervek (ún. SAPARD programok), ezek tervezési területe azonban korántsem egyezett meg a korábban a társulások által elkészített programdokumentumok hatásterületével. Az elkészült agrár- és vidékfejlesztési tervek aktualizálására 2004-2005 folyamán került sor, szintén az FVM kezdeményezésére, azonban már nem a SAPARD térségek határait követve, hanem az új lehatárolású statisztikai kistérségek területére kiterjesztve.

A kistérségi statisztikai határok átrendezésével és a többcélú kistérségi társulások megjelenésével 2004-ben elindult egy folyamat, mely a kistérségi szint átstrukturálásához vezetett. Tekintve a megváltozott kistérségi tagságot, az új lehatárolású területi egységeket, valamint az új tervezési időszak változó európai és nemzeti fejlesztéspolitikai céljait, 2005-2006 során a többcélú kistérségek is elkészítették a 2007-13 tervezési időszakra vonatkozó területfejlesztési koncepcióikat, programjaikat.

A *Csornai Többcélú Kistérségi Társulás* rendelkezésünkre bocsátott aktuális programdokumentuma a „Csornai Kistérség Projektorientált Gazdaságfejlesztési Program” hosszú távú célként az új, tartós munkahelyek létesítését jelöli meg, a helyi társadalom életminőségét javító szolgáltatások bővítésével. Az általános célt két stratégiai cél támasztja alá:

1. A harmadik- és szociális gazdaság kiépítése
 - Mezőgazdaság fejlesztése
 - Környezetvédelem, környezetgazdálkodás fokozása
 - Turizmus fejlesztése
 - Kistérségi foglalkoztatási stratégia kidolgozása
 - Szociális szolgáltatások bővítése
 - A nők munkába állása
 - Felnőttképzés
2. Az információs társadalom kiépítése
 - Térségi kapcsolatrendszer, hálózatépítés fejlesztése (önkormányzatok, vállalkozások, civil szervezetek informatikai fejlesztése)
 - Kistérségi együttműködés, intézményrendszer fejlesztése (e-önkormányzat, e-projektfejlesztés, e-gazdaság)

A *Győri Többcélú Kistérségi Társulás* területfejlesztési koncepciója 2005-ben készült el. A koncepció célokat nem határoz meg, prioritásokra és intézkedésekre támaszkodik a jövőkép elérését szolgáló fejlesztések terén:

1. prioritás: A térségi kohéziót szolgáló infrastruktúra megteremtése, fejlesztése
2. prioritás: A térség turisztikai szerepkörének erősítése
3. prioritás: Új gazdasági ágazatok és terek intézményi és humán hátterének fejlesztése
4. prioritás: A társadalmi jólét és a környezet harmonikus fejlesztése

A *Kapuvár és Térsége Kistérség Többcélú Társulása* 2006. decemberében tárgyalta területfejlesztési koncepcióját. A dokumentum szerint a kistérségi fejlesztések fő célja, hogy a térség vonzereje, népességmegtartó képessége növekedjen. Ehhez négy kitörési pontot jelöl meg az anyag:

1. „A munkád érték!” kistérségi munkahelyteremtő-megtartó program
2. „Maradj itthon!” településfejlesztési program
3. „Vizek mentén, Urak földjén” turizmusfejlesztési program
4. „Éltető föld” mezőgazdaság fejlesztési program

A *Mosonmagyaróvári Többcélú Kistérségi Társulás* 2005-ben készítette el területfejlesztési koncepcióját, majd 2006-ban stratégiai programját. Az abban megfogalmazott és széles társadalmi körben egyeztetett célok és prioritások teljes összhangban állnak a nemzeti szintű fejlesztéspolitikai célokkal:

1. A térségben élők életminőségének javítása, az életszínvonal növelése a foglalkoztatottság szint emelésén és a megújulásra kész helyi közösségeken keresztül.
2. A helyi természeti erőforrások sokrétű hasznosítása a biológiai sokféleség megőrzésével, az agrár-környezetvédelem és a vidékfejlesztés elemeire alapozva.
3. Természeti és épített örökségen alapuló turisztikai potenciál növelése.
4. Kistérségen belüli társadalmi-gazdasági kohézió kialakítása.
5. Helyi innovatív gazdaság megerősítése, a térség gazdasági pozíciójának, versenyképességének erősítése.
6. A települések lakhatóságát és bemutathatóságát szolgáló fejlesztések megvalósítása.

A *Pannonhalma Kistérségi Területfejlesztési Társulás* számára a területfejlesztési programban megfogalmazott jövőkép elérése érdekében az alábbi stratégiai célok fogalmazódtak meg:

1. A humán erőforrások diverzifikált fejlesztése
2. A gazdaság szerkezetének és feltételeinek javítása
3. A településhálózat és az infrastrukturális rendszerek adottságainak bővítése
4. A kistérségben a szervező és fejlesztő szerepek erősítése
5. A környezet minőségének javítása
6. Az életminőség javítása és az EU életszínvonal közelítése

A *Sopron-Fertőd Többcélú Kistérségi Társulás* jelenleg készíti a kistérség egészére vonatkozó területfejlesztési koncepciót és programot. Ehhez kapcsolódóan a Társulási Tanács 2006. október 30-ai ülésén 42/2006. (X. 30.) SFTT számú határozatával jóváhagyta a kistérségre vonatkozó irányelveket és fő célkitűzéseket, amelyek a Sopron - Fertőd Kistérség lakosság-megtartó képességének javítása mellett, a lakosság életszínvonalának, életminőségének növekedésére törekedik. A határozat az alábbi fejlesztési irányok számára adott prioritást:

- 1.prioritás: A kistelepülések anyagi erőforrásainak bővítése.
- 2.prioritás: Infrastruktúra fejlesztés a kistérség településein.
- 3.prioritás: Az idegenforgalom fejlesztése.
- 4.prioritás: Humán erőforrás és a szolgáltatások fejlesztése.
- 5.prioritás: A természeti értékeket óvó természetvédelmi és környezetvédelmi fejlesztések.

A *Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Területfejlesztési Tanácsa* az 1996-ban elkészült területfejlesztési koncepciót 2005. év folyamán aktualizálta. A kiegészített koncepció és program a többcélú társulás számára a versenyképes régió élhető kistérségévé válását az alábbi célcsoportokon keresztül elérve határozza meg:

- I. A hatékony fejlesztési tevékenységet szolgáló működési feltételek kialakítása
- II. Bekapcsolódás a versenyképes régió gazdasági folyamataiba
- III. Térségmarketing, külső és belső kommunikáció javítása
- IV. „Komfortos kistérség” - A lakosság életminőségének javítása
- V. Infrastrukturális helyzet és környezetminőség javítása

3. A MEGYE AZ EURÓPAI ÉS A HAZAI TÉRBEN

3.1. Győr-Moson-Sopron megye az európai térben

Győr-Moson-Sopron megye földrajzi elhelyezkedése geo-politikai és gazdasági szempontból rendkívül kedvező. Az európai magtértséghez közvetlenül kapcsolódó új fejlődési vonalak mentén fekszik, ezek közül a legfontosabb a dél-bajor innovációs tengelyhez csatlakozó *Bécs-Pozsony-Győr háromszög*. A megye fejlődésére már Magyarország Európai Unió csatlakozása előtt is kedvezően hatott Ausztria, s ezzel az Európai Unió szomszédsága, ám 2004 májusa óta tovább bővültek az együttműködési lehetőségek.

A megye hosszú távú fejlesztési koncepciója és a területfejlesztési koncepció elkészítése óta ez utóbbi a legjelentősebb változás a Magyarország és Győr-Moson-Sopron megye számára is. Már nem csupán társult tagok, tagjelöltek vagyunk, hanem az Európai Unió tagországa. A megye két országgal határos, melyek mindegyike szintén EU-tag. Így határai a Közösség belső határai, mely a schengen-i egyezmény 2007. novemberi hatályba lépésével még könnyebbé tesz az áruk és a tőke mozgását ebben a térségben. Habár nyugati szomszédunk, Ausztria még évekig korlátozottan nyitja csak meg munkaerőpiacát számunkra, ezek a korlátok már a következő EU programidőszak periódusában megszűnnek.

A kedvező földrajzi elhelyezkedés, a viszonylag képzett munkaerő jelentős külföldi beruházásokat vonzott a térségbe. A külföldi vállalkozók Győr-Moson-Sopron megyét (a főváros és Pest megye után) előnyben részesítették az ország más területeivel szemben, befektetéseik jelentős hányadát itt valósították meg. Győr-Moson-Sopron megyében a **külföldi tőke** döntő része a feldolgozóiparba áramlott. Győr-Moson-Sopron megye határos még Szlovákiával is, amely 2004. május 1-jén – hazánkkal együtt – az Európai Unió tagországává vált.

A megye kapcsolódik mind közútjai (elsősorban az M1-es autópálya), mind a vasút révén a **nemzetközi közlekedési útvonalakhoz**. Itt haladnak keresztül a hazánkat (valamint Kelet-Európát és a Balkánt) Közép- és Nyugat-Európával összekötő útvonalak. Az Európai Unió 2004-ben történt bővítésével pedig egyre jobban felértékelődik a megyét átszelő észak-déli, a Baltikumot az Adria térséggel összekötő útvonal is. A megyeszékhely kapcsolata a többi európai gazdasági központtal különösen kiemelkedő. A megye kedvező turisztikai vonzerókkal rendelkezik: megfelelő klimatikus, műemléki adottságok, természeti környezet, gyógy- és termálvizek, kulturális élet gazdagsága. A nemzetközi idegenforgalmat azonban a tranzitforgalom és csökkenő mértékben a bevásárló turizmus jellemzi.

Ha a megye és az ország legfontosabb, a **gazdasági-társadalmi fejlettséget vizsgáló mutatóit** az Európai Unió adataival egybevetjük (*1. ábra*), akkor megállapíthatjuk, hogy bár Győr-Moson-Sopron megye és az ország mutatói **1996 és 2004 között javultak**, az uniótól sok tekintetben **még** mindegyik vizsgált szinten **nagy a lemaradás**.

A **vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó GDP** 1996-ról 2003-ra mind Győr-Moson-Sopron, mind Magyarország esetében növekedett, ám az EU átlagnak 2003-ban így is csupán 66 (Győr-Moson-Sopron megye) illetve 54 százalékát (Magyarország) tette ki.

A **népsűrűség** a megye és az ország vonatkozásában egyaránt csökkent, s így 2004-re kissé távolabb került az EU tagországok átlagától. A **csecsemőhalandóság** országos és megyei szintű csökkenése öröndetes tény, de sajnos még nem sikerült ezt a mutatót a szintén csökkenő tendenciát mutató Európai Unió átlag alá szorítani. A **születéskor várható élettartam** a férfiak és a nők esetében is növekedett 1996-ról 2003-ra, és – bár alatta marad az uniós átlagnak -, 2003-ban mindkét nemnél jobban megközelíti azt, mint 1996-ban. A **15-64 évesek teljes népességén belüli aránya** 1996-ban még csak enyhén, 2004-ben azonban Győr-

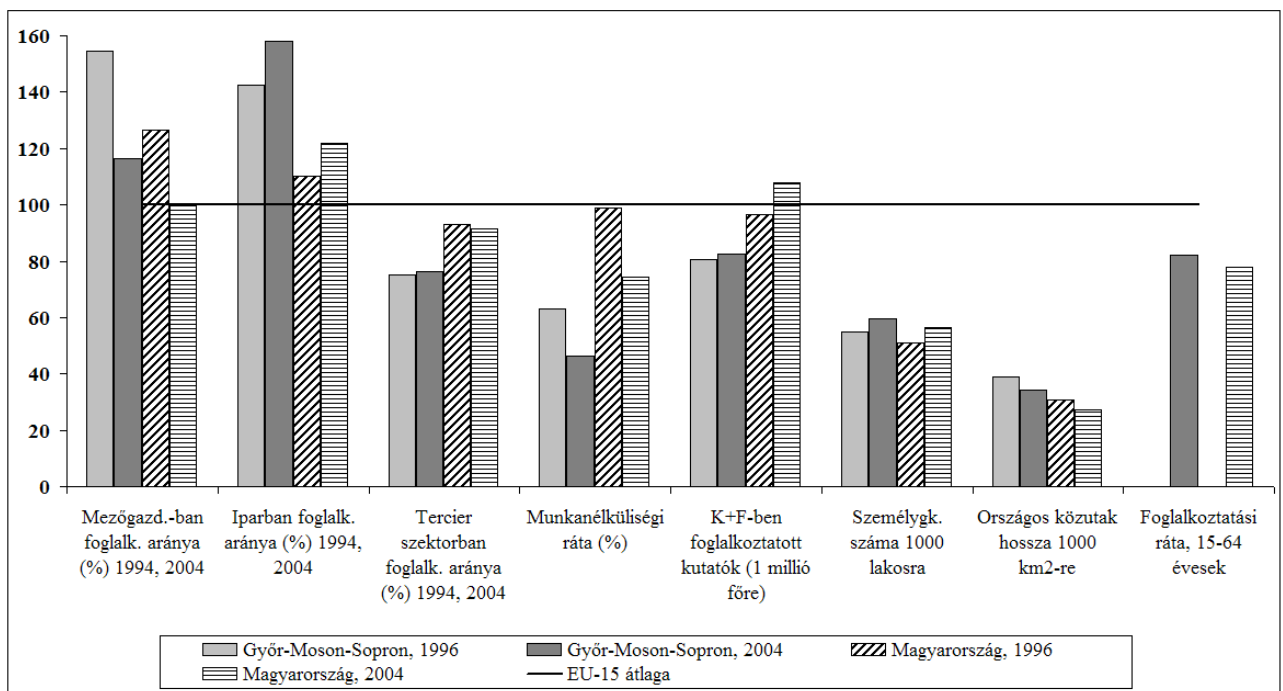
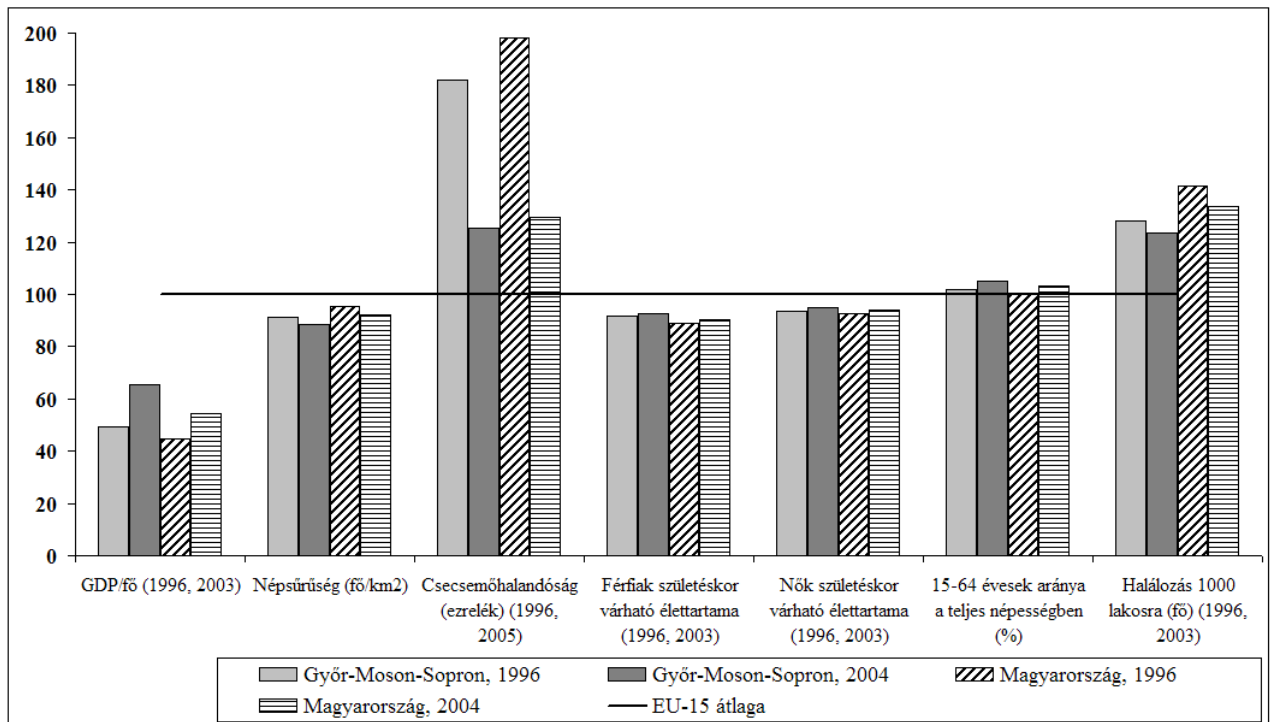
Moson-Sopron megye esetében már 5, míg Magyarország esetében 3 százalékkal haladja meg az EU-átlagot. Az **ezer lakosra jutó halálozások száma** – az 1996-2003 között tapasztalható csökkenő tendencia ellenére – az uniós átlaghoz viszonyítva még mindig nagyon magas, Győr-Moson-Sopron megyében 23 százalékkal, Magyarország esetében pedig 34 százalékkal múlja felül az uniós mutató értékét.

A **mezőgazdaságban** foglalkoztatottak aránya Győr-Moson-Sopron megyében és Magyarországon is az EU-ban tapasztalható csökkenő tendenciát követte, s 2003-ra országos szinten elérte a 3,7%-os uniós átlagot. Győr-Moson-Sopron megyében még némileg magasabb, 4,3% a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya. Az **iparban** foglalkoztatottak aránya a megye, az ország és az unió esetében is csökkenést mutatott 1994 és 2004 között, ám a magyarországi folyamat intenzitása enyhébb, így 2004-ben az 1994. évinél jelentősebb eltérés tapasztalható az uniós mutatótól: Győr-Moson-Sopron megyében 58 százalékkal, Magyarországon pedig 22 százalékkal haladja meg az iparban foglalkoztatottak aránya az Európai Unió átlagot 2004-ben. Ennek oka, hogy a megyébe érkező külföldi tőkeberuházások első számú célágazata az ipar, azon belül a gépipar volt az elmúlt 15 évben. A **tercier** szektorban foglalkoztatottak aránya mindhárom területi egység vonatkozásában növekedést mutatott, ám az unió átlagához viszonyítva nem tapasztalható jelentős változás Győr-Moson-Sopron megye és Magyarország esetében az 1994 és 2004 közötti időszakban.

A **munkanélküliségi ráta** csökkenő tendenciát mutatott a vizsgált időszakban, mindhárom területi egység esetében. E mutató tekintetében a megye és Magyarország helyzete kedvezőbb, mint az Európai Unió átlaga, sőt 2004-ben a megye és az ország mutatója az uniós átlag alacsonyabb százalékát teszi ki, mint 1996-ban. A **kutatás-fejlesztésben foglalkoztatottak** egymillió lakosra vetített számában fordulat következett be, 2004-ben az országos mutató értéke 8 százalékkal meghaladta az 1996 és 2004 között szintén növekvő tendenciájú uniós hányados értékét. Győr-Moson-Sopron megye esetében is kedvező volt a változás iránya, az abszolút növekedés mellett az **egymillió lakosra jutó kutatók száma** tekintetében a megye közelebb került az uniós átlaghoz, 2004-ben annak 83 százalékát tette ki. A 15-64 évesekre vonatkoztatott foglalkoztatási ráta az unióban kedvezőbb, mint hazánkban. 2004-ben Győr-Moson-Sopron megye foglalkoztatási rátája az Európai Unió szint 82 százalékát éri el, míg Magyarország esetében ez az érték némileg alacsonyabb, 78 százalék.

Az **infrastruktúra** tekintetében - annak ellenére, hogy Győr-Moson-Sopron megye állapota az országos helyzethez képest viszonylag fejlettnak mondható -, bizonyos területeken még jelentős a lemaradás az uniós értékekhez képest. Az 1000 négyzetkilométerre jutó **közutak** hossza tekintetében a növekvő uniós átlaggal szemben Győr-Moson-Sopron megye és Magyarország egyaránt romló tendenciát mutatott 1998 és 2002 között. Győr-Moson-Sopron megye esetében a mutató értéke 1998-ban az EU átlag 39 százalékát tette ki, 2002-re ez az érték 34 százalékra esett vissza. Magyarország esetében a mutató értéke 1998-ban az uniós átlag 31 százalékát, 2002-ben pedig már csak 27 százalékát tette ki, ami hazánk és az EU közötti infrastruktúrális különbségek növekedésére enged következtetni. Az ezer lakosra jutó **személygépkocsik** száma Győr-Moson-Sopron megyében 239 darabról 295 darabra nőtt, s ezzel elérte a 2004. évi EU átlag 59 százalékát.

1. ábra Győr-Moson-Sopron megye néhány jellemzője az EU országok átlagában,
1996, 2004 (%)

Szerkesztette: Győr-Moson-Sopron m-i KSH és a KSH Területi Statisztikai Évkönyv 1993-2004. évi kötetei alapján Smahó M.

3.2. Győr-Moson-Sopron megye a hazai térben

Magyarország területe az 1998. évi Országos Területfejlesztési Konceptióban rögzített **hét tervezési-statisztikai régióval** fedhető le. Közülük a Nyugat-dunántúli régió Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala megyéket foglalja magában. A régió belül Győr-Moson-Sopron megye

területe a legnagyobb, meghaladja a 4000 km²-t (a megyék között területe alapján a 13.). A fővárost leszámítva gazdaságilag a legfejlettebb megye, amely kedvező természeti adottságokkal, fejlett infrastruktúrával rendelkezik és nagy **helyzeti előnye**, hogy az osztrák határszélén fekszik. Sajátos helyzetét fokozza, hogy a szomszédos országok fővárosai olyan közel találhatóak az országhatárhoz, hogy kulturális és gazdasági vonzáskörzetük jelentős területet fed le a megyéből.

Győr-Moson-Sopron megyét hét statisztikai kistérség és 182 település alkotja, 9 város és 173 község. A városok közül kettő – Győr és Sopron – megyei jogú város. A megye településhálózata nem elaprózott, ugyanakkor megosztott. A közlekedési tengely mentén elhelyezkedő települések felértékelődtek, az országhatár menti fekvés új dimenziókat kapott. Az egyes városok népességének mérsékelt fogyása és a különösen Győr környékén erős szuburbanizációs folyamatok ellenére a megye urbanizációs szintje emelkedett, mivel az elmúlt 10 évben három település vált várossá: Pannonhalma, Tét és Jánossomorja.

A települések közel 30 százaléka 500 főnél kisebb népességű, amely az országos aránynál kissé alacsonyabb, míg az 500 és 1000 fő közötti települések aránya (27,6%) magasabb az országos mutató értékénél (23,7%). Az 1000 és 2000 közötti lakosságszámmal rendelkező községek a megye nem városi településeinek 29 százalékát adják, az ebbe a népességkategóriába tartozó települések aránya szintén meghaladja az országos átlag értékét (22%). A népesség eloszlása nem egyenletes a településszerkezetben, 2004-ben a megye akkor még 8 városában közel 250 ezer ember élt, ennek több, mint fele – 128 ezer fő – a megyeszékhelyen, Győrben lakott.

Győr-Moson-Sopron megyében 1990 és 2004 között minden évben természetes fogyás volt tapasztalható, aminek mértéke a kilencvenes évtized második és az új évezred első felében erőteljesebbé vált. 1997 és 2004 között mind a régió, mind a vidéki Magyarország átlagát jobban megközelíti a megye 1000 lakosra jutó természetes fogyásának értéke, mint az elmúlt évtized első felében, ám még így is kedvezőbb a regionális és országos átlagnál. Győr-Moson-Sopron megye negatív természetes szaporulatát az 1991 óta folyamatosan pozitív vándorlási különbözet ellensúlyozza, aminek eredményeként a megye népessége az elmúlt 15 évben stagnált, illetve a Veszprém megyétől átcsatolt települések következtében növekedett.

A pozitív vándorlási különbözet mértékét jól érzékelteti a regionális és országos összehasonlítás. Győr-Moson-Sopron megye 1000 lakosra jutó vándorlási különbözete – az enyhülő tendencia ellenére – még mindig közel kétszerese a Nyugat-dunántúli régió és a vidéki Magyarország mutatóinak. 1990-1996 között Győr-Moson-Sopron megye ezer lakosra jutó vándorlási különbözete a vidéki Magyarország értékének majdnem 14 szerese volt, ami az alacsony országos átlag értékével magyarázható. Míg a vidéki Magyarország vándorlási különbözete 1990-1992 között negatív volt (Budapest elszívó hatása erős), addig 1993-ban megfordult a tendencia, a vándorlási különbözet 1993-2004 között Budapest esetében negatívvá, a vidéki Magyarország számára pedig pozitívvá vált. A trend megfordulása miatt az 1990-1996 közötti időszak átlaga nagyon alacsony, nullához közeli érték, amihez az 1,5 fő/ezer lakos megyei vándorlási értéket viszonyítva közel 14 szerez különbséget kapunk.

A megye jelentős szerepet játszik az ország gazdaságában. Gazdasági mutatói – Budapest után – szinte valamennyi területen a legkedvezőbbek. A megye egy bruttó hazai termékkel mért gazdasági teljesítménye háromszorosára növekedett 1996 óta. Így 1993-ra már a régió teljesítményének közel felét adja, és nemzeti szinten is növelte a részarányát. A fajlagos teljesítményt (egy főre jutó GDP) tekintve a megye duplájára növelte a relatív pozícióját a régióon belül, míg nemzeti összevetésben már másfélszeresen haladja meg a vidéki átlagot.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

2. táblázat Győr-Moson-Sopron megye néhány társadalmi és gazdasági jellemzője, 1996 és 2004

	Győr-Moson-Sopron megye		A megye részesedése a régióban (%)		A megye részesedése Magyarországon (%) ⁴	
	1996	2004	1996	2004	1996	2004
Terület (km ² , 2006. január 1.)	4.062	4.208	36,3	37,1	4,4	4,5
Lakónépesség az év végén (ezer fő, december 31.)	425.470	439.922	42,8	44,0	5,1	5,2
Népsűrűség (fő/km ² , december 31.)	104,7	104,5	117,7	118,4	116,9	115,1
Települések száma (db, 2006. január 1.)	173	182	26,8	27,8	5,5	5,8
Városok száma (db, 2006. január 1.)	6	9	28,6	32,1	3,0	3,1
Városi népesség aránya (% , január 1.) ¹	55,4	56,3	101,0	100,0	102,0	97,2
Természetes szaporodás, 1990-1996 és 1997-2004 átlaga (1000 lakosra) ¹	-1,8	-3,1	60,9	86,9	71,7	90,1
Vándorlási különbözet, 1990-1996 és 1997-2004 átlaga (1000 lakosra) ¹	1,5	2,6	294,3	202,8	1.365,6	177,2
Öregedési index (január 1.)	108,0	136,7	95,9	95,4	104,4	107,5
GDP beszerzési áron, 1996 és 2003 (Mrd Ft)	317.987	956.477	44,9	48,8	7,0	8,0
Egy főre jutó GDP, 1996 és 2003 (ezer Ft) ¹	747	2.176	105,2	111,3	137,3	153,3
Regisztrált vállalkozások száma (db)	39.865	50.904	41,5	43,6	5,5	6,0
Ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma (db) ¹	94	116	97,0	99,1	108,1	116,0
Külföldi érdekeltségű vállalkozások száma (db)	1.274	1108	43,1	44,6	9,6	9,3
Külföldi érdekeltségű vállalkozások jegyzett tőkéje (Mrd Ft)	120,0	849,1	60,9	73,0	11,5	15,8
- Ebből: külföldi részesedés (%) ¹	79,0	97,4	55,2	101,2	10,7	109,5
Átlagos évi beruházás, 1990-1996 és 1997-2004 (Mrd Ft – 1990. évi összehasonlító áron) ²	17,5	31,2	47,0	47,9	8,3	7,9
Egy lakosra jutó évi átlagos beruházás, 1990-1996 és 1997-2004 (ezer Ft/fő, 1990. évi összehasonlító áron) ^{1,2}	40,1	62,8	110,6	110,7	163,3	154,1

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

2. táblázat Győr-Moson-Sopron megye néhány társadalmi és gazdasági jellemzője, 1996 és 2004 (folytatás)

	Győr-Moson-Sopron megye		A megye részesedése a régióban (%)		A megye részesedése Magyarországon (%) ⁴	
	1996	2004	1996	2004	1996	2004
Alkalmazásban állók száma (fő)	110.424	132.545	42,5	43,9	6,4	6,7
Mezőgazdaságban alkalmazottak aránya (%) ¹	8,2	4,3	95,7	106,0	90,9	87,0
Ipar és építőiparban alkalmazottak aránya (%) ¹	44,0	42,7	99,8	97,4	112,2	112,6
Szolgáltatásban alkalmazottak aránya (%) ¹	47,8	53,0	101,0	101,5	92,2	92,8
Az alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete (Ft) ¹	29.991	90.813	102,9	104,7	105,2	107,7
Munkanélküliségi ráta (%) ¹	6,7	3,8	89,3	82,6	56,8	58,5
Foglalkoztatási szint (%) ¹	56,1	54,3	99,8	97,0	111,1	107,1
Tudományos kutatók, fejlesztők száma (fő)	292	428	74,7	71,3	7,9	7,4
Egy lakosra jutó kutatás-fejlesztési ráfordítás (Ft) ¹	3.855	14.641	185,7	178,1	192,5	193,5
A megye felsőoktatási intézményeiben tanulók száma (fő)	10.858	21.491	59,1	68,6	7,4	9,3
Épített lakások éves átlaga, 1990-1996 és 1997-2004 (db)	1.234	1.932	41,5	47,0	5,1	7,2
Ezer lakosra jutó személygépkocsik száma (db) ¹	239	295	103,5	101,4	117,2	111,3
Ezer lakosra jutó távbeszélő fővonal (db) ¹	284	373	108,4	104,2	129,1	121,1
Gázellátással rendelkező települések aránya (%) ¹	37,6	98,9	140,3	106,2	67,1	110,1
Közüemi vízellátásba bekapcsolt lakások aránya (%) ¹	96,2	94,7	101,1	99,5	108,9	102,4
Közüemi szennyvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya (%) ¹	45,9	72,4	100,7	110,0	137,6	137,6
Közműolló (%) ¹	50,3	22,3	101,4	75,9	91,5	55,9
Országos jelentőségű védett területek (ha, december 31.)	..	45.958	..	38,8	..	5,6

¹ A megyei, illetve országos átlag százalékában.

² A deflálás a beruházási árindexekkel történt.

³ A 15-74 éves népességre számítva.

⁴ Ország összesen, illetve országos átlag Budapest nélkül adatra vetítve.

Szerkesztette: Győr-Moson-Sopron megyei KSH és a KSH Területi Statisztikai Évkönyv 1990-2004. évi kötetei alapján Lados M. és Smahó M.

A regisztrált vállalkozások száma 25%-kal bővült a vizsgált időszakban, számuk már meghaladja az 50 ezret. A tendencia megegyezik a régióban és az egész országban jellemzővel, azonban a növekedés mértéke nagyobb volt mind a régió belül, mind az országosnál. Így az elmúlt 10 évben, a vállalkozások 1000 lakosra jutó számában a megye mérsékelte a régió belüli relatív hátrányát, míg országos összevetésben duplájára növelte az előnyét.

A külföldi tőke vonzásában Győr-Moson-Sopron megye kitüntetett helyet foglal el, mivel Budapest és Pest megye után itt található a legtöbb külföldi érdekeltségű vegyes vállalat. Az ipar elhelyezkedésére erős területi koncentráció jellemző, mivel a városok termelői infrastruktúrája lényegesen kiemelkedik környezetükből. Győr, Sopron és Mosonmagyaróvár hagyományosan fejlett ipari központok, melyek túlsúlya máig érvényesül. Igaz ezt a képet néhány, a múltban kevésbé jelentős ipari hagyományokkal, vagy ipari hagyományok nélküli település vidéki szinten nagy léptékű, alapvetően a külföldi tőke befektetéseiből származó iparfejlődése színesíti pl. Dunakiliti, Gönyű, Jánossomorja, Kunsziget, Lövő, Mosonszolnok. A külföldi tőke jelentősége ugrásszerűen emelkedett a megye életében, amelyet a külföldi érdekeltségű vállalkozások jegyzett tőkéjének hétszeres növekedése jelez. Ezzel a megyében felhalmozott külföldi jegyzett tőke, már a régiós állomány háromnegyedét és az országos értéket egyhatodát adják.

A megye gazdasági szerepének jelentőségét jól illusztrálják a beruházás mutatószámai. A beruházások 1990. évi összehasonlító áron számított átlaga közel 80 százalékkal volt magasabb az 1997-2004 időszakban, mint a kilencvenes évtized első felében. Győr-Moson-Sopron megyének a régiós beruházásokból való részesedése számottevően nem változott, mindkét vizsgált időszakban a nyugat-dunántúli beruházások közel felét tette ki. A beruházások bővülése országos szinten dinamikusabb volt, mint Győr-Moson-Sopron megyében, ezt jelzi az országos átlagos beruházásból való részesedés néhány tizedes csökkenése. Az egy lakosra jutó évi átlagos beruházás tekintetében Győr-Moson-Sopron megyében 56 százalékos növekedés következett be az 1990-1996 és 1997-2004 közötti időszakban. A megye egy lakosra jutó évi átlagos beruházásainak értéke mindkét időszakban meghaladta a régiós és az országos átlagot. A régiós átlaghoz viszonyítva Győr-Moson-Sopron megye pozíciója nem változott, míg az országos átlagot kisebb mértékben haladta meg a vizsgált mutató 1997-2004 közötti értéke, mint a korábbi időszak adata.

Az átlagosnál gyorsabb előregedés visszahat a foglalkoztatás mutatóira. Így a 15%-kal bővülő alkalmazotti létszám és a munkanélküliségi ráta országos mutatójának 60%-os értéke ellenére valamelyest romlott Győr-Moson-Sopron megye foglalkoztatási szintje. Igaz még így is 7%-kal kedvezőbb az országos átlagnál. A foglalkoztatás szerkezetében az országos tendenciáknál kicsivel gyorsabban, közel felére, 4,2%-a esett vissza az agrárfoglalkoztatottak aránya. A megyében megvalósuló újabb ipari beruházások ellenére a szolgáltatási szektor egyre dominánssabbá válik a foglalkoztatási szerkezetben. 1994-re már elhagyta az 50%-ot. Még így is közel 10%-kal kisebb az országos átlagnál.

A kutatás-fejlesztés mutatói a jelentősnek látszó változások (a kutatók száma másfélszeresére, a K+F ráfordítások 3,8-szorosára növekedett) ellenére a megye relatív pozíciója mind a régióban, mind országosan romlott. A felsőoktatásban tanulók számát tekintve viszont éppen fordított a helyzet. A régió belüli koncentráció tovább folytatódott. 2004-re Győr, Mosonmagyaróvár és Sopron felsőoktatási intézményeiben tanuló száma megduplázódott és a régióban tanulók közel 70%-ka Győr-Moson-Sopron megyében hallgató. A megye az országos részesedését is 25%-kal növelni tudta.

Az újonnan épített lakások tekintetében kedvező változás, 56 százalékos növekedés következett be a vizsgált két időszak átlagainak vonatkozásában. A megyének mind a Nyugat-dunántúli régióhoz, mind az országhoz viszonyított pozíciója javult. Az adatok jól tükrözik a

megyébe irányuló bevándorlás, illetve a nagyobb városok szuburbanizációs folyamatainak felerősödését az 1990-es évek második felétől.

A vonalas infrastrukturális rendszereket tekintve a megye ellátása lassan kiteljesedik mind a gáz, mind a vezetékes vízellátás tekintetében. A vezetékes gázellátásban a 10 évvel ezelőtti alig 40%-os ellátottság napjainkra majdnem minden megyei településen elérhetővé vált. A 10 évvel ezelőtti szint az országos érték kétharmada volt csak, mára pedig meghaladja azt. A régió társ megyéiben azonban még alacsonyabb szintről, még gyorsabb volt a szolgáltatás terjedése. Napjaink újabb energia árrobbanása előtt kezd kicsit más színezet venni ez a 10 évvel ezelőtti oly pozitívan tekintett folyamat.

A vezetékes ivóvízhálózat gyakorlatilag már a vizsgált időszak elején kiépült a megyében és a rákötések aránya is magas volt. Így mind a régió társ megyéi, mind az országos mutatók természetesen módon közelíttek a Győr-Moson-Sopron megyei értékekhez. Így már 10 éve és napjainkra is sokkal izgalmasabb a közműhálózat nagysága, vagyis vezetékes ivóvíz ellátásba bekötött lakások és a csatornahálózatba bekötött lakások arányai közötti különbség. A megyében a közmű olló az 1996-os érték 40%-ára csökkent, de még így is közel 30%-os a csatornahálózatba be nem kötött lakások aránya. Ezen a területen a megye oly mértékben javította a relatív helyzetét, hogy a régióon belül az átlagos érték háromnegyedét, országosan pedig csak a felét éri el.

Napjainkra egy inkább felértékelődik az élhető környezet. Ebből a szempontból figyelemre méltó, hogy Győr-Moson-Sopron megye részesedése az országos jelentőségű védett területekből, mind a régióban, mind országosan meghaladja a megye területének a részarányát a régió, illetve az ország területéből.

4. A MEGYE FÖLDRAJZI JELLEMZŐI, KULTURÁLIS SAJÁTOSSÁGAI

4.1. Földrajzi elhelyezkedés

Győr-Moson-Sopron megye a Nyugat-dunántúli tervezési-statisztikai régió részeként az ország nyugati határszélén helyezkedik el. A kelet-nyugat irányban elnyúló megye két országgal – Ausztriával (nyugat) és Szlovákiával (észak) – határos. Délről Vas és Veszprém megye, keletről Komárom-Esztergom megye határolja. A megye északi része a Bécs-Budapest innovációs tengelyen helyezkedik el, középső és déli része a belső periféria jellemzőit mutatja (funkcióhiányos központok, egyoldalú, döntően mezőgazdaságra épülő gazdasági szerkezet, gyenge foglalkoztatási és tökevonzó képesség)

4.2. Természetföldrajz

Győr-Moson-Sopron megye területe három nagytájhoz tartozik: a Kisalföld, a Nyugat-magyarországi peremvidék, valamint a Dunántúli-középhegység északi peremvidéke. A táj döntően a Duna, illetve a Rába-Rábca, Répce és Ikva folyók hordalékából építkező síkság (Szigetköz, Hanság, Mosoni-síkság, Rábaköz, Répce-sík, Ikva-sík: a megye északi, középső, déli és keleti része). A megye nyugati és délkeleti része dombos, alacsony hegyvidéki jellegű (Soproni hegység, Fertőmelléki-dombság, Pannonhalmi-dombság, Bakonyalja).

A megye legmélyebben fekvő területe a gönyői Duna-part (tszf 108 m), legmagasabb pontja a Kék-hegy (661 m), amely pedig a Bakonyban található. A domborzati viszonyoknak megfelelően a jelentősebb vízfolyások iránya Ny→K, DNy→ÉK. Fő vízgyűjtője a Duna.

A megye gazdag természeti örökséggel bír, az országos jelentőségű védett területek 5,5%-a található itt magában foglalva a Fertő-Hanság Nemzeti Parkot, a Soproni és a Sokorói Natúrparkot, valamint a Szigetközi és a Pannonhalmi tájvédelmi körzetet. A Sokoró kivételével mindegyik természetvédelmi terület a határ mentén helyezkedik el, működő, illetve potenciális határ menti együttműködés keretében. A Fertő-tó teljes területe a Világörökség része a kultúrtáj kategóriában. Ugyanakkor másfél évtizede egyhelyben jár a Szigetköz magasabb szintű, határ menti együttműködés keretében megvalósuló természetvédelmének kialakítása, legyen az szervezeti formáját tekintve natúrpark, vagy nemzeti park.

Talaja nagytájanként különböző szerkezetű és minőségű. A Kisalföldet a jó termőképességű csernozjom talajok jellemzik, az Alpokalját az erőteljes kilúgozás uralja, ennek megfelelően alakultak ki területén a fejlődés különböző fokán álló barna erdőtalajok. A folyók völgyében öntéstalajok terülnek el. A Kisalföld közepén, a volt irtásfalvak környékén a talaj agyagos, kavicsos alacsony termőértékű (a Lés vidék).

A megye hagyományos, szénhidrogén alapú energiahordozókban és ásványi anyagokban szegény, viszont hazai kitekintésben a megújuló energiák legjobb területeit találjuk itt. Jelentős viszont az alacsony fűtőértékű tőzeg (Hanság) kitermelhető mennyisége. Fontos ásványi nyersanyag még a hordalékon lerakódott kavics és az agyag. Gazdasági szempontból – a Nyugat-dunántúli régió egészéhez hasonlóan – a **Győr-Moson-Sopron megye legfontosabb természeti kincse a termál- és gyógyvíz-készlet**, amely a megyében bőséges és viszonylag egyenletes területi eloszlásban található.

A megye éghajlatát a kontinentális klíma jellemzi. Viszonylag ritka a zord tél és a száraz nyár, időjárási szélsőségek nem fordulnak elő. A kedvező környezeti adottságok a földterület 63,9 százalékát mezőgazdasági művelésre alkalmassá teszik, ami meghaladja az országos átlagot. Itt található az ország termőterületének 4,6%-a, 356,9 ezer hektár. Az éghajlati és klimatikus viszonyok, a talajszerkezet – mint mindenütt a világon – hatást gyakorolnak a művelés lehet-

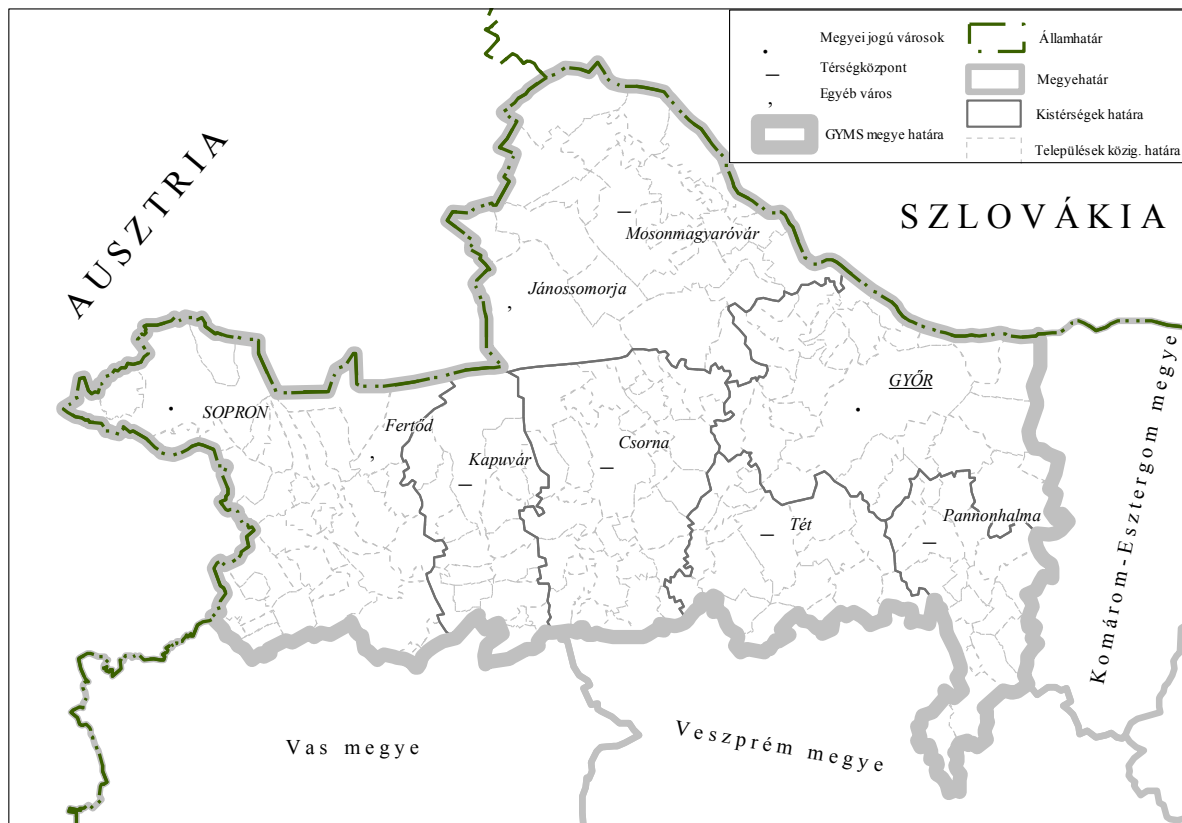
séges módjára. A megyében a régió egészéhez viszonyítva magasabb, sőt az országos átlagot meghaladó a szántóterületek aránya, ugyanakkor alacsonyabb az erdőszültség foka. A Kisalföld humuszos talaja kiváló alapot biztosít a kertészeti, szántóföldi kultúrák termesztéséhez. Az Alpokalján, a Pannonhalmi-dombságon és a Sokoróalján kiterjedt és minőségi szőlőtermesztés, valamint erdő- és vadgazdálkodás folyik.

4.3. Településszerkezet

4.3.1. A megye településhálózatának alapjellemzői

Győr-Moson-Sopron megye az ország területének 4,5 százalékát fedi le, területe 4 208 km². Az ország népességének 4,4 százaléka él a megyében. A 100 km²-re jutó településszám (4,3) meghaladja az országos átlagot (3,4), de elmarad a régiót alkotó másik két megyétől (Vas: 6,5; Zala: 6,8). A megye településhálózatát 2005-ben 9 város és 173 község alkotja. (2. ábra) A települések mindössze 3,8%-a népesebb ötezer főnél, amely magasabb a régió átlagánál (2,7%), de alacsonyabb az országos átlagnál (9,0%).

2. ábra Győr-Moson-Sopron megye közigazgatási határai, 2006

Szerkesztette: Hardi Tamás

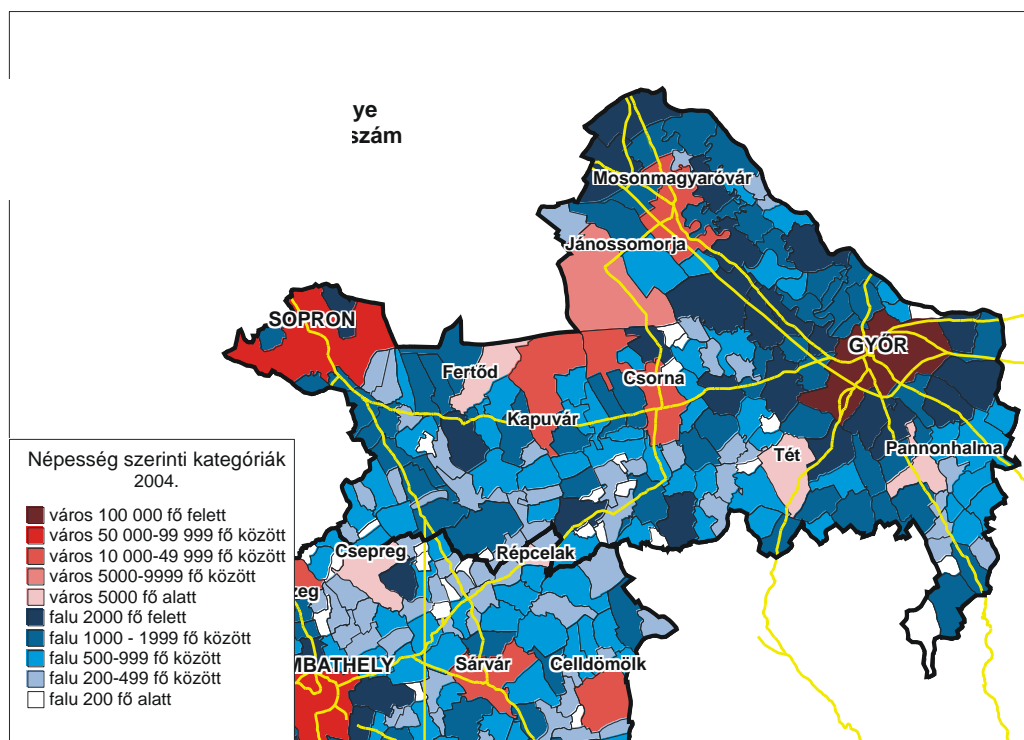
Az urbanizációs szint, vagyis a városi térségekben élő lakosság aránya 57,6%, meghaladja a Budapest és Pest megye nélkül számolt országos átlagot (a régióban ez az arány 55,4%, míg a Budapest és Pest megye nélküli magyar átlag 57,3%). A megyében jelentős a megyeszékhely népességkoncentrációja (28,9%).

A megye északi részén viszonylag magasabb népességszámú (2000 fő feletti) települések jöttek létre, déli területein viszont zömmel kistelepülések fekszenek. Az egymás szomszédságában elhelyezkedő települések közti funkcionális kapcsolatokra irányuló vizsgálatok

szerint a régióban Győr központtal alakult ki agglomeráció (29 település). Sopron közvetlen környezetében a települések közti kapcsolatok viszonylag laza rendszere mutatható ki, nagyvárosi település-együttest formálva (6 település). Mindkét térséget, az elmúlt másfél évtized szuburbanizációs folyamatainak eredményeként a népesség növekedés jellemzi. Győr-Moson-Sopron megye déli részén megfigyelhető a városi funkciók részleges hiánya, valamint az aprófalvak elnéptelenedése.

A KSH népességkategóriákat figyelembe véve a kilenc városi rangú településből egyedül Győr megyei jogú város népessége haladja meg 100 000 főt, népessége 2005. január 1-én 127 594 fő. Sopron megyei jogú város népessége 56 394 fő. További három város (Mosonmagyaróvár, Kapuvár, Csorna), lakosságszáma nagyobb, mint 10 000 fő, a 2004-ben városi rangot kapott Jánossomorja népességét tekintve meghaladja az 5000 főt, míg Fertőd, Pannonhalma, és Tét népessége alacsonyabb, mint 5000 fő. (3. ábra)

3. ábra Győr-Moson-Sopron megye településeinek népességszám szerinti kategóriái, 2004

Szerkesztette: Földi Zsuzsanna

A 2004. januárjától érvényes besorolás szerint a területfejlesztés szempontjából kedvezményezett térségeket, illetve településeket három kategóriába sorolta a jogalkotó. A megyében csak a csornai és a téti kistérség sorolódik a „hátrányosabb helyzetű” kistérségek közé, míg a pannonhalmi az átmenetileg hátrányos helyzetű kistérségek csoportjába tartozik.

4.3.2. A megye településeinek fejlődési dinamikája 1990-2004

A települések fejlődési dinamikájának vizsgálata során a településen zajló társadalmi gazdasági folyamatok tendenciáit kifejező tényezőkre épül. A négy tényező közül három (állandó népesség, lakásszám, személyi jövedelemadó alap) 2004-es értékeit az 1990-es, illetve a harmadik esetben 1996-os értékekhez viszonyítottuk. A régiós városi és falusi átlagok megállapítása után a települések növekedés értékeit mérlegelve elvégeztük a kódolást. Az átlag érték feletti értékek 1-es kódot kaptak.

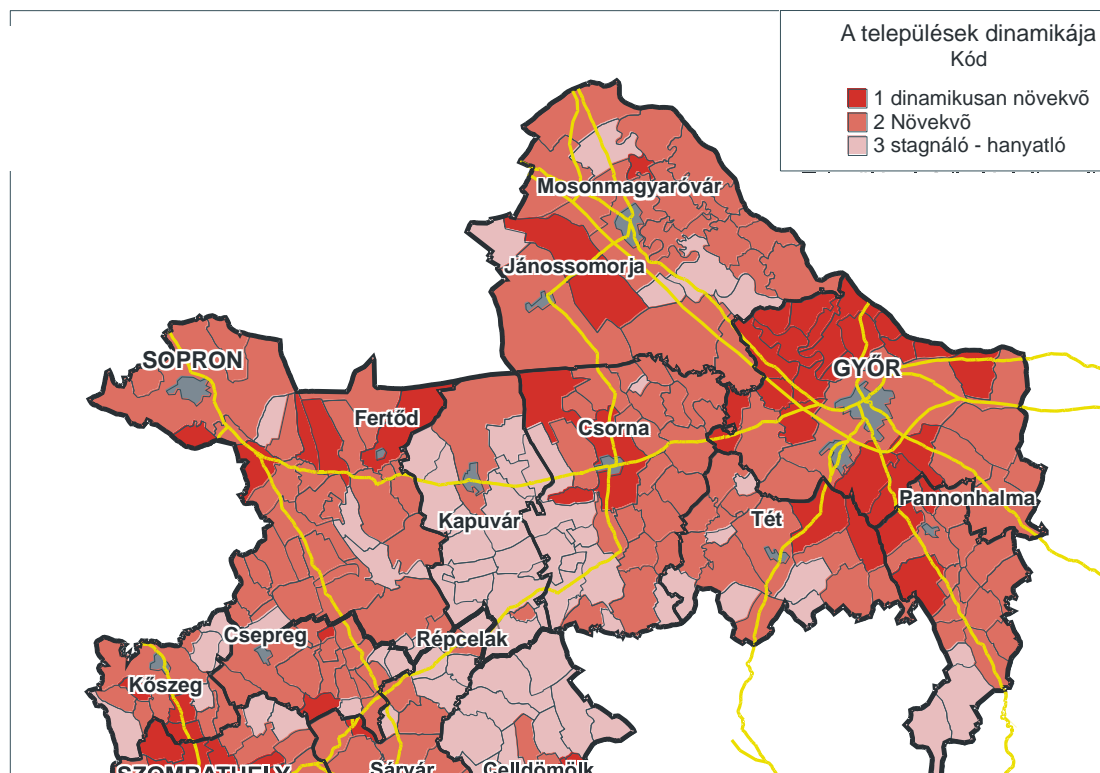
A vizsgálat eredményeként **dinamikusan növekvő**, **növekvő** és **stagnáló-hanyatló** kategóriákat határoztunk meg. Amennyiben a településen 3 vagy 4 tényező átlagon felüli volt, dinamikus növekvő kategóriába soroltuk, 1 és 2 elem átlag feletti volta esetén növekvő kategóriába került, amennyiben egyik elem sem volt átlag felett a település a stagnáló-hanyatló kategóriába sorolódott.

Győr-Moson-Sopron megyében a kilenc város közül öt (Győr, Mosonmagyaróvár, Csorna, Fertőd, és Pannonhalma) mutatott dinamikus növekedést, míg Sopron, Kapuvár, Tét, és Jánossomorja növekedése elmaradt ettől. Elemzésünk szerint a megyében nincs stagnáló - lemaradó városi település.

A nem városi rangú települések 30 %-a (52 db) a dinamikusan növekvő 42 %-a (79db) a növekvő, míg 24 %-a (42db) a stagnáló-lemaradó kategóriába került. Jellemző az egyes településkategóriák földrajzi elhelyezkedése, amely többnyire összefüggő „foltokat” alkotnak a megyén belül. Dinamikus területek jelentkeznek a nagyobb városok körül, elsősorban Győr esetében, illetve az országos jelentőségű első és másrangú utak mentén. Markánsan kirajzolódik a megyén belül egy alacsonyabb dinamikával, illetve stagnálással jellemezhető, a belső periferia jegyeit mutató összefüggő terület, a Kapuvári és Csornai kistérségek határos területe, amely déli irányban túlnyúlik a megyehatáron is. Ennek részben oka és egyben következménye az első-másodrendű utakkal történő feltáratlanság, a nagyobb centrumoktól való távolság és a terület központiányos volta.

Az 4. ábra azt is szemlélteti, hogy a területfejlesztési szempontból kedvezményezett, „hátrányos helyzetű” besorolású csornai, téti és pannonhalmi kistérség mellett a megye déli része is kedvezőtlen jegyeket mutat. A kistérségek közül – bár jelenleg nem tartozik a kedvezményezett térségek közé – megyei megítélés szerint a kapuvári a „legproblémásabb”.

4. ábra Győr-Moson-Sopron megye településeinek növekedési dinamikája, 1990-2004

Szerkesztette: Földi Zsuzsanna

4.3.3. A megye településeinek funkciók szerinti kategorizálása

A települések funkcionális jellemzőinek és ez alapján történő kategorizálásuk célja, hogy meghatározásra kerüljenek a megye funkcionális központjai és azok erőssége; kirajzolódjanak a potenciális nem városi rangú térségi alközpontok valamint, azon területek, amelyek mindezek híján központhiányosnak tekinthetők. A vizsgálat során elkülönülve foglalkoztunk a szolgáltató, igazgatási és speciális funkciókkal, amelyekre egyenként funkció-gazdagság szerint kódokat határoztunk meg. A kódok önmagukban is értelmezhetők, de komplex képet ezek kombinációi adnak. A vizsgálatban elkülönítettük a városi és nem városi településeket. A speciális funkcióktól eltekintve más tényezőket vettünk figyelembe a városok és a nem városi települések között.¹¹

Győr-Moson-Sopron megye két megyei jogú városa (Győr, Sopron) természetesen, mindkét fő funkciótypust tekintve teljes körű ellátottságot mutatnak. (5. ábra) A két város felsőfokú képzési intézménye, helyben rendelkezik intézményi központtal. Győr hagyományait tekintve ipari, míg Sopron idegenforgalmi funkcióját tekintve mutat markánsabb specializációt.

A megyei jogú városok után a megyében Mosonmagyaróvár, Csorna és Kapuvár rendelkezik a legteljesebb funkciógazdagsággal, bár igazgatási funkciójukat tekintve Kapuvár a kategórián belül gyengébb (nincs pl. bíróság).

A városok harmadik kategóriájába tartozik Tét, ahol a városban mind a szolgáltató mind pedig az igazgatási funkciók hiányosságokat mutatnak. A negyedik, leginkább hiányos funkciókat jelentő városi kategóriába az idegenforgalmi funkciójában megerősödött Pannonhalma és Fertőd, valamint a speciális funkcióval nem rendelkező mikro-térségi központ Jánossomorja található. Az kisebb funkcionális ellátottsággal bíró városok közül négy a Győrből kivezető sugárirányú első-másodrangú utak mentén található rendszeresen, gyűrűformában.

A funkciógazdag falusi települések kategóriájába azon helységek (falvak 19%-a, 33db) tartoznak, amelyek a nem városi szolgáltatások közül képesek a lehető legtöbbet nyújtani, első-sorban saját és a környékbeli lakosság számára. Ezek a települések a Győr körül található agglomerációs települések egy része, a Szigetköz településeinek egy jelentősebb része; ebbe a kategóriába sorolható településeket találunk a Sopron felé vezető főútvonalak mentén, valamint a déli városhiányos területen.

A hiányos szolgáltató funkciójú falu, igazgatási központ kategóriába tartozó települések (50%, 82db) mind rendelkeznek helyi igazgatási funkcióval (esetenként körjegyzőségek központjai, de szolgáltatásaik hiányosak. Gyenge szolgáltató, igazgatási funkció nélküli falvakat (a falvak 31%-a, 54db) nagyobb koncentrációban a megye déli, viszonylag elmaradottabb területén találunk, amely központhiányos területként definiálható. Ez a terület tovább folytatódik a szomszédos Vas és Veszprém megyékben is.

Hagyományos térségi **vonzásterülettel** a történelmi hagyományokkal rendelkező városi települések rendelkeznek (Mosonmagyaróvár, Csorna, kisebb mértékben Kapuvár). Az 1990 után városi rangot nyert települések, szolgáltató és igazgatási funkcióik hiányosságai miatt nem tekinthetők teljes értékű térségi központoknak, pl. Pannonhalma, Tét. Ebben nagy szerepet játszik azonban Győr földrajzi közelsége és kitűnő elérhetősége is.

Nemzetközi vonzásterülettel leginkább Sopron rendelkezik, határon átnyúló vonzása nem új keletű, bizonyos szolgáltatások tekintetében (pl. egészségügy bizonyos ágazatai, vendéglátás) vonzásterülete jelentősen benyúlik Burgenland területére.

¹¹ A részletes módszertani leírást lásd a 2. mellékletben.

4.4. *Kulturális, néprajzi jellegzetességek*

A változatos földrajzi-táji adottság, a történelmi múlt, a különböző etnikumú népségek több évszázados együttélése **sokszínű kultúrát teremtett** Győr-Moson-Sopron megyében. Néprajzi szempontból az itt élő nemzetiségek, etnikumok (németek, horvátok, romák) saját nyelvi-kulturális műveltségükkel, hagyományaikkal gazdagítják a régió néprajzi, népművészeti örökségét. A társadalmi-gazdasági kapcsolatok ugyanakkor átszőtték az egymástól eltérő kultúrájú emberek köz- és ünnepnapjait, s kialakították az egyének és közösségek másság iránti fogékonyságát.

A megye számos egyedi, csak e vidékre jellemző kulturális örökséggel járul hozzá nemzeti és egyetemes értékeinkhez (népi építészeti örökségek, néphagyományok, gasztronómiai különlegességek stb.). A tudatos hagyományápolásban kimagasló eredményeket érnek el a néptánc, népzene, népdal magas színvonalú tolmácsolói is.

A megye egyes földrajzi egységei egyben önálló kulturális-néprajzi sajátosságokat mutatnak: Fertő mente, Rábaköz, Szigetköz, Tóköz, Alpok-alja, Bakony-alja, Répce-mente, történelmi borvidékek (Sopron, Pannonhalma-Sokoró). Számos esetben ezek az értékek határon átnyúló módon is érvényesülnek: zenei örökség (pannon zenei motívumok, Liszt kultusz), Sopron-Burgenlandi borvidék (kékfrankos kultusz), Szigetköz-Csallóköz közös természeti-néprajzi öröksége.

A megyében két világörökségi listán szereplő táji, illetve építészeti-történelmi örökség található: a Fertő-táj, valamint az ezeréves Pannonhalmi Szent-Benedek rendi főapátság. Nemzeti és történelmi-kulturális hagyományait tekintve határon átnyúló jelentőségű építészeti örökség a Fertődi kastély (Esterházy család, Haydn zenei hagyatéka), valamint a három volt megyeszékhely történelmi belvárosai, annak építészeti és egyéb értékeivel együtt.

Sopron és Győr – a fővárost követően – hazánk műemlékekben két leggazdagabb városa, de további településeken is található számos kiemelt jelentőségű építészeti érték (Lébény, Hédervár, Mosonmagyaróvár, Mihályi, Fertőrákos stb.).

5. TÁRSADALMI FOLYAMATOK

5.1. Népeség, demográfiai folyamatok

A megye lakosainak száma 2004. év végén 439.922 fő volt, ami Magyarország lakosságának 4,4%-a, a régió lakosságának 44%-a. A népesedésének súlypontja a győri kistérség területére esik, hiszen az összes lakos 40,1%-a él itt. Ezt követi a Sopron–fertődi kistérség és a Moson-magyaróvári kistérség. A megye népsűrűsége az országos átlaghoz (108,5 fő/km²) közeli: 104,5 fő/km². A megyei átlagnál több mint kétszer magasabb népsűrűséget tapasztalunk a megyeszékhely kistérségében 237,6 fő/km², s valamivel magasabbat a soproni térségben 109,2 fő/km². Így látható, hogy a megye nagyobb népességkoncentrációi e két városban, illetve körülöttük találhatók (3 táblázat). A többi térség népsűrűsége jelentősen az országos átlag alatt marad.

3. táblázat Lakónépeség és népsűrűség 2004-ben

Terület	Lakónépeség fő	Terület km ²	Népsűrűség fő/km ²
Ország	10,097.54 9	93.029, 9	108,5
Nyugat-Dunántúl	1,000.348	11.328, 7	88,3
Győr-Moson-Sopron	439.922	4.208,5	104,5
<i>Kistérségek</i>			
Csornai	35.299	598,8	58,9
Győri	176.481	742,7	237,6
Kapuvári	25.136	382,7	65,7
Mosonmagyaróvári	72.861	930,7	78,3
Pannonhalmi	17.101	320,6	53,3
Sopron-fertődi	93.636	857,4	109,2
Téti	19.408	375,6	51,7

Forrás: KSH Datastar

A megye kilencvenes évek végi népességvesztése az új évszázad elején megállt (4. táblázat), s enyhe növekedésbe kezdett. A népesség abszolút számának növekedéséhez hozzájárult, hogy 1999-ben és 2003-ban több település került a megyéhez Veszprém megyéből. Az országosnál jobb adatokat egyébként elsősorban a vándorlási nyereség okozza. Egyébként a megyén belül elsősorban a két nagyobb városi tömörülés növeli a népességszámát, míg a többi térségben fogyás tapasztalható. Különleges helyzetben van a Pannonhalmi kistérség, mivel az átcsatolt települések ide kerültek, s itt látszik igazán a 2003. évi területi bővülés hatása.

4. táblázat Összehasonlító adatok a lakónépesség abszolút számának változásához, 1995–2004 (%)

Terület	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	Változás az előző évhez képest %									
Ország	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-0,5	1,6	-0,2	-0,3	-0,3	-0,2
Nyugat-Dunántúl	-0,2	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	2,0	-0,1	-0,3	0,3	-0,3
Győr-Moson-Sopron	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,1	2,3	0,2	0,0	1,2	0,0
<i>Kistérségek</i>										
Csornai	-0,7	-0,5	-0,6	-0,8	-0,7	2,2	-0,2	-0,7	-0,3	-0,1
Győri	0,2	0,1	0,0	0,2	0,2	2,6	0,1	0,3	0,4	-0,1
Kapuvári	-0,5	-0,9	-0,7	-0,8	-0,8	1,4	-0,4	-0,4	-0,5	-0,8
Mosonmagyaróvári	-0,4	-0,2	0,0	-0,4	-0,3	1,8	-0,1	-0,3	0,4	0,4
Pannonhalmi	2,1	0,2	-1,1	1,0	7,5	4,0	2,4	-0,4	28,5	-0,5
Sopron-fertődi	0,4	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	2,4	0,7	0,1	0,5	0,1
Téti	0,1	-0,4	-0,1	-1,0	-0,4	0,8	0,1	-0,1	0,4	-0,1

Forrás: KSH Datastar alapján szerkesztette Hardi Tamás.

A népmozgalom számait a születések és halálozások különbözetével (természetes szaporodás), valamint az oda- és elvándorlás egyenlegével (vándorlási egyenleg) jellemezhetjük (5. táblázat).

5. táblázat A népmozgalom fő mutatói 1990 és 2004 között (ezrelék)

Terület	Természetes szaporodás			Vándorlási különbözet		
	1990–94	1995–99	2000–04	1990–94	1995–99	2000–04
	ezrelék					
Ország	-12,4	-19,8	-18,5	–	–	–
Nyugat-Dunántúl	-13,2	-21,7	-20,8	1,7	4,5	7,7
Győr-Moson-Sopron	-7,4	-16,0	-14,6	6,1	11,6	14,2
<i>Kistérségek</i>						
Csornai	-16,5	-21,8	-21,5	-24,0	-11,0	4,1
Győri	-1,9	-13,0	-8,5	14,5	20,2	11,2
Kapuvári	-18,0	-27,8	-24,1	-33,5	-7,6	-6,2
Mosonmagyaróvári	1,5	-8,0	-9,4	-12,0	-3,7	7,7
Pannonhalmi	-19,5	-23,5	-27,1	-11,0	49,7	22,9
Sopron–fertődi	-13,9	-18,8	-20,2	33,7	18,0	31,2
Téti	-20,6	-27,0	-28,8	-14,8	9,4	24,0

Forrás: KSH Datastar alapján szerkesztett Hardi Tamás.

Megállapíthatjuk, hogy a megye természetes szaporodási mutatói jobbak, mint az országos átlag. Ezek a mutatók a viszonylag fiatal korösszetételnek köszönhető, ami viszont a pozitív vándorlási egyenleg következménye. A vándorlási egyenlegeket vizsgálva kitűnik, hogy a régió vándorlási célterületnek számít, hiszen mindhárom időszakban pozitív volt a mérlege. A régió belül a megye vonzó képessége lényegesen magasabb a regionális átlagnál.

A megyén belül a természetes szaporodás mutatójában enyhe javulást tapasztalhatunk, ez azonban nem változtat azon a tényen (ami országos tendencia is 1981 óta), hogy a születések és halálozások különbözete évről évre negatív, vagyis természetes fogyás a jellemző. A me-

gyén belül a természetes fogyás mutatója a Győri és a Mosonmagyaróvári kistérségben jobb viszonylag, sőt a Győri kistérségben tapasztalhatjuk a legerősebb javulást a megyében.

A **vándorlási különbözet** tekintetében a Kapuvári kistérség kivételével mindenhol találkozunk vándorlási többlettel. A Győri és Sopron–fertődi kistérségbe folyamatosan több lakos költözik mint ahányan távoznak onnan. Ez a két térség országos viszonylatban is fontos befogadó terület. Tehát általában célja az ország más megyéiből ideköltözőknek. Tapasztalhatjuk ugyanakkor, hogy a Csornai, Mosonmagyaróvári, Pannonhalmi és Téti kistérségek vándorlási egyenlege is pozitív irányba változott az elmúlt másfél évtizedben. Ez elsősorban a városokból (Győrből, Sopronból) kiköltözőknek köszönhető, tehát e kistérségek városokhoz közeli települései a szuburbanizációnak köszönhetően növekednek (6. ábra). **Vándorlási nyereséggel** a megye településeinek közel 64%-a rendelkezett a 2000 és 2004 közötti időszakban. Ezek elsősorban a Győr és Sopron körüli települések, ahol erős a szuburbanizáció és a más megyékből ide irányuló betelepülés is. **Vándorlási veszteséget** a megyeszékhelyen tapasztalhatunk, ahol magas ugyan a beköltözők száma, de a szuburbán kiköltözőké meghaladja azt. Jelentős vándorlási veszteséggel bír a megye középső sávja, a két nagy városi vonzáskörzet közé eső terület, amely délen még kis is szélesedik. Ez a térség hagyományosan elvándorlási terület, ahonnan a lakók elsősorban a központok és azok agglomerációja irányába migrálnak.

Kitűnik, hogy a vándorlási nyereség és veszteség, s ezzel a népességszám abszolút változása nem településtípus specifikus, hanem sokkal inkább függ attól, hogy a megyén belül hol helyezkedik el az adott város vagy község. Különleges eset Győré, hiszen itt a budapestihez hasonló migrációs folyamatokkal találkozunk.

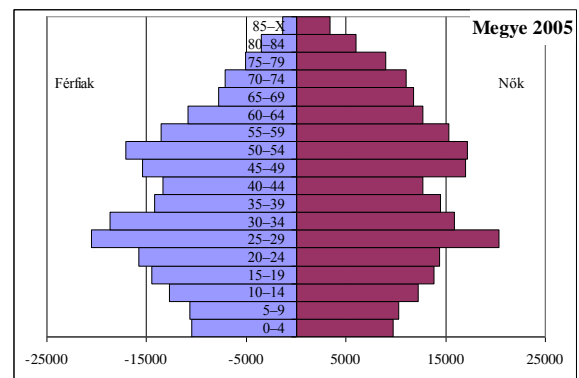
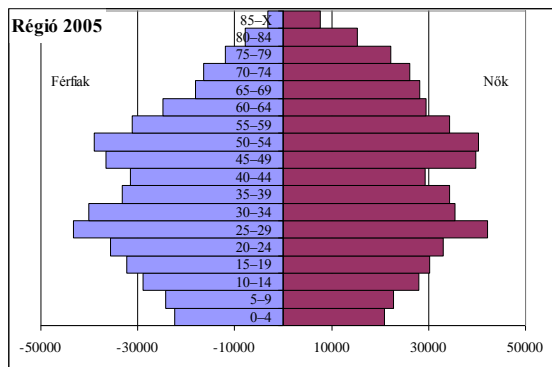
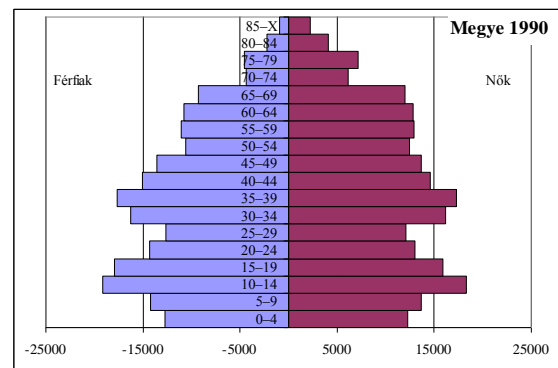
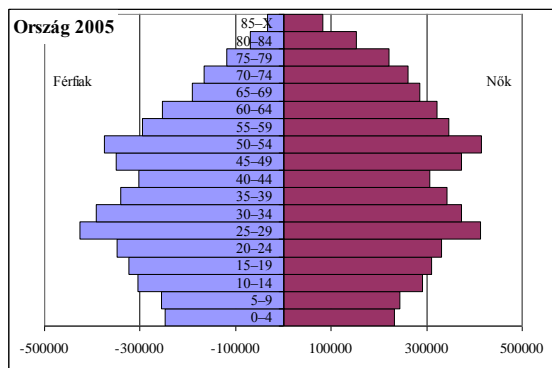
6. ábra Győr-Moson-Sopron megye településeinek vándorlási egyenlege
2000 és 2004 között

Forrás: KSH TStar adatok alapján szerkesztette Hardi Tamás.

A népesség kor szerinti megoszlásában a megye helyzete hasonló az országos átlagokhoz. Jelentős eltéréseket, kiugró jellegzetességeket nem tapasztalhatunk. A korfákból világosan látszik, hogy a két kiugró létszámú korosztály (1950 és 1955 között valamint 1970 és 1980 között születettek után következő fiatalabb generációk létszáma fokozatosan csökken, s ez a csökkenés egyaránt jellemző országos, regionális és megyei szinten egyaránt (7. ábra). Ha megyénk 1990. évi és 2005. évi korfáját összevetjük, szembetűnő a népesség előregedése, s látszik, hogy a születések számának 1980-as évek elején elkezdődött csökkenése továbbra is töretlen maradt.

7. ábra Magyarország, a Nyugat-dunántúli régió 2005. évi, valamint Győr-Moson-Sopron megye 1990. és 2005. évi korfája

Forrás: Népszámlálás 1990., Mikrocenzus 2005. alapján szerkesztette Hardi Tamás

Általában az előregedés jellemző a megyére. (6. táblázat) Az öregedési index az időskorúak (60 év felettiak) és a gyermekkorúak (15 év alattiak) arányát mutatja. Ha az időskorúak száma nagyobb, akkor az index értéke nagyobb 1-nél, tehát a vizsgált lakosság körében előregedés tapasztalható. Kiszámítottuk az index értékét a 2000 és 2004 évekre. Látható, hogy minden területi egység szintjén az index értéke romlott, tehát az idősek fiatalokhoz viszonyított aránya növekszik.

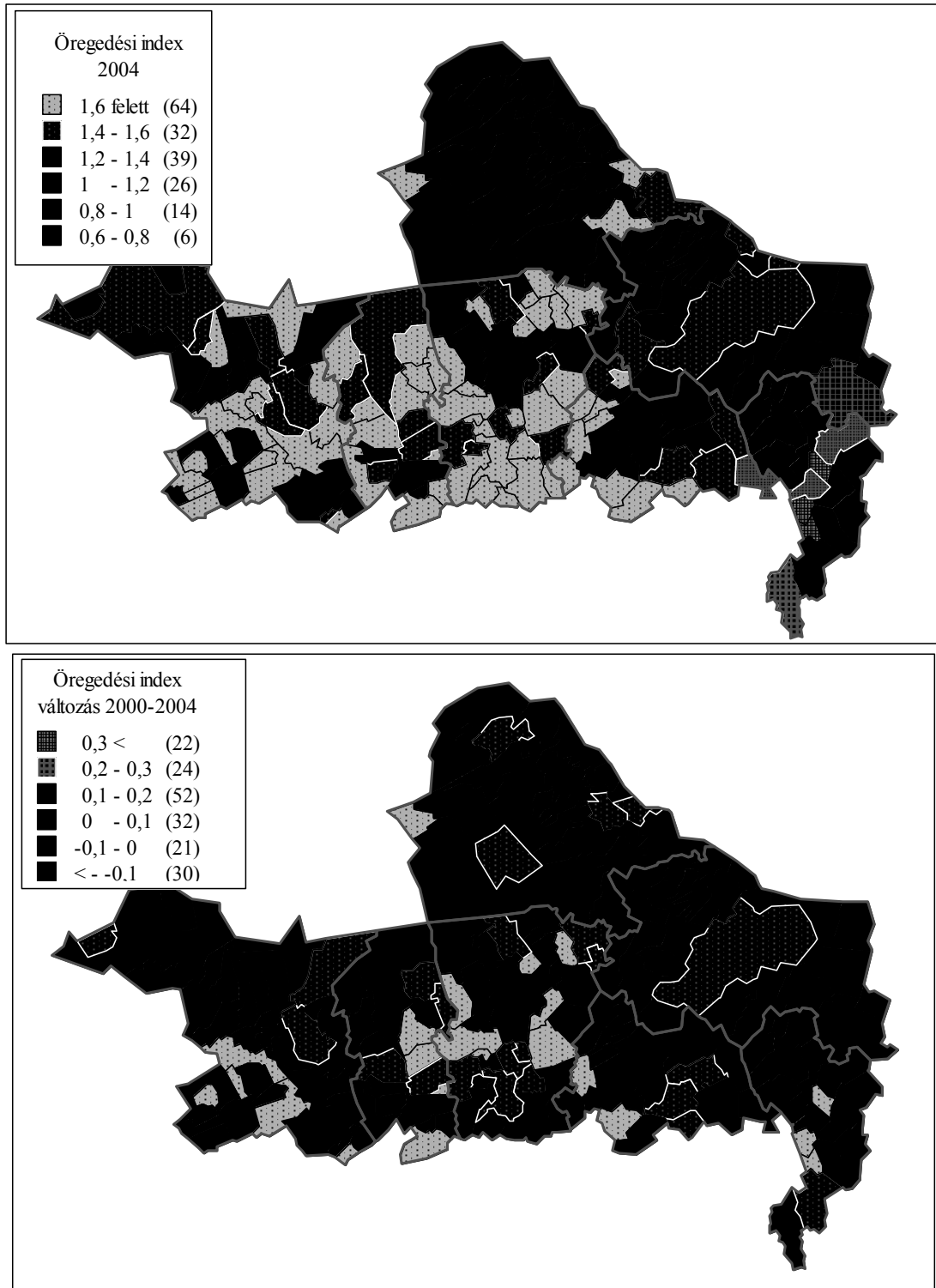
6. táblázat Öregedési index 2000-ben és 2004-ben

Terület	Öregedési index		Változás
	2000	2004	
Ország	1,21	1,34	0,13
Nyugat-Dunántúl	1,26	1,42	0,15
Győr-Moson-Sopron	1,22	1,36	0,14
<i>Kistérségek</i>			
Csornai	1,38	1,54	0,15
Győri	1,16	1,32	0,16
Kapuvári	1,41	1,57	0,16
Mosonmagyaróvári	1,04	1,17	0,13
Pannonhalmai	1,20	1,27	0,07
Sopron–fertődi	1,32	1,46	0,14
Téti	1,38	1,46	0,08

Forrás: KSH TStar alapján.

A települések közül a megye középső és déli részén találjuk a leginkább előregedő falvakat (8. ábra). Ezek a települések rendkívül magas, gyakran a 2 értéket is meghaladó öregedési indexszel rendelkeznek. Fiatalodó településekkel is találkozhatunk. Ezek leginkább Győr és Mosonmagyaróvár környékén helyezkednek el. Zömében azok a települések, amelyek a szuburbán kiköltözés célterületei. Az index értékének legerősebb romlását 2000 és 2004 között szintén a periférikus falvakban találjuk. Mellettük erőteljesen romlott még Győr értéke, ami természetes következménye a környező települések javulásának, hiszen a fiatal, gyermekes családok Győrből költöztek ki.

8. ábra Az öregedési index 2004-ben és változása 2000-hez képest Győr-Moson-Sopron megye településein

Forrás: KSH TStar alapján szerkesztette Hardi Tamás.

5.2. Nemzeti és etnikai kisebbségek

A nemzeti és etnikai kisebbségek számának és arányának megállapításához csak a népszámlálások nyújtanak hiteles adatot. Ennek értelmében a legközelebbi népszámlálás a 2001. évi. Ennek adatai alapján elmondhatjuk, hogy a megyében a nemzetiségek aránya elmarad az országos átlagtól (7. táblázat). Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a megyében nincsenek jelentős nemzetiségi csoportok, illetve jelentős számú és arányú nemzetiségi lakossal bíró települések.

Az elmúlt évtizedben jelentősen nőtt azok száma, s népességen belüli aránya, akik a népszámlálás során valamely nemzetiséghez tartozónak vallották magukat. Táblázatunkból látszik, hogy megyénkben az országos adatok nagyobb mértékben nőtt a nemzetiségek aránya. Fontos változás, hogy a történelminek nevezhető nemzetiségek mellett napjainkra megjelentek a bevándorlók (arab, afrikai, kínai) népesség is.

7. táblázat A főbb hazai kisebbségi csoportok száma és aránya 1990, 2001¹²

	Év	A kisebbségek		Ebből:				
		aránya (%)	létszáma (fő)	cigány	horvát	német	szlovén	egyéb
Ország	1990	2,24	232.751	142.683	13.570	30.824	1.930	43.744
	2001	3,08	314.060	190.046	15.620	62.233	3.040	43.121
Régió	1990	1,76	17.743	6.032	6.841	1.737	1.678	1.455
	2001	1,99	19.937	6.788	7.009	3.293	1.822	1.025
Megye	1990	1,03	4.391	1.126	1.558	845	27	835
	2001	1,31	5.733	1.371	1.954	1.816	77	515

Forrás: KSH Népszámlálás 1990 és 2001 alapján szerkesztette Hardi Tamás.

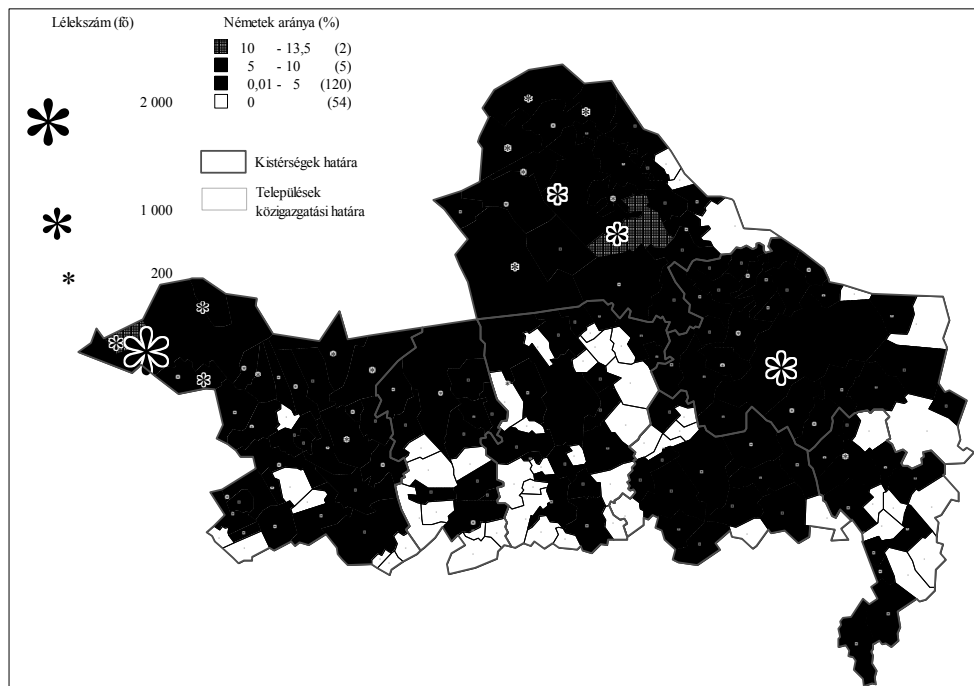
A megyében a nemzetiségi és etnikai kisebbségek közül legnagyobb számban a németek, a horvátok és a cigányok vannak jelen. A 2001. évi népszámlálás 85 településen talált német, 87 településen horvát, s 71 településen roma lakost. A német nemzetiség elsősorban a nyugati határ mentén, a Sopron–fertődi és Mosonmagyaróvári kistérség területén él, de a jelentős számban élnek a Győri kistérségben is. A megyéhez csatolt bakonyi településeken is hagyományosan jelen van a német nemzetiségi kultúra, bár a népszámlálás adatai nem igazolják a nemzetiség magas arányát. (9. ábra).

A német nemzetiség jelentősége abban áll, hogy nagyon sok településen élnek magukat németnek valló lakosok, azonban jelentős arányt – a népszámlálás szerint – nem képviselnek. Mindemellett nyilvántarthatunk tipikusan német településeket, mint pl. Ágfalva, ahol a lakosság 6,7%-a (137 fő) vallotta magát németnek 2001-ben, míg Kimlén 3,6%-a (101 fő), Fertőrákoson 3,8% (83 fő). Az egykor tipikusan német bakonyi településeken – Bakonygyirót, Fenyőfő, Bakonyszentlászló – ma már csak csekély arányú németiséggel találkozunk, nemzetiségi struktúrájuk mára átalakult.

A nagyobb városokban is jelentős német nemzetiségű csoportokkal találkozunk, de arányuk a összlakosságból értelemszerűen kicsi.. Létszámát tekintve a megyében a legtöbb német lakos Sopronban él, 736 fő, valamint Győrben, 279 fő. Mosonmagyaróváron 126 fő volt a német lakosok száma 2001-ben. A korábban szinte teljes mértékben németek által lakott településeken is mára a beköltözés átalakította az etnikai arányokat.

¹² A népszámlálási statisztika megkülönböztet magyar, hazai kisebbségi és egyéb nem hazai nemzetiségi csoportot. A hazai kisebbségi csoportba 13 nemzetiséget sorol: bolgár, cigány, görög, horvát, lengyel, német, örmény, román ruszin, szerb, szlovák, szlovén, ukrán. Aktuális közigazgatási beosztás szerint.

9. ábra A német nemzetiségű lakosok száma és aránya a megyében, 2001 (%)

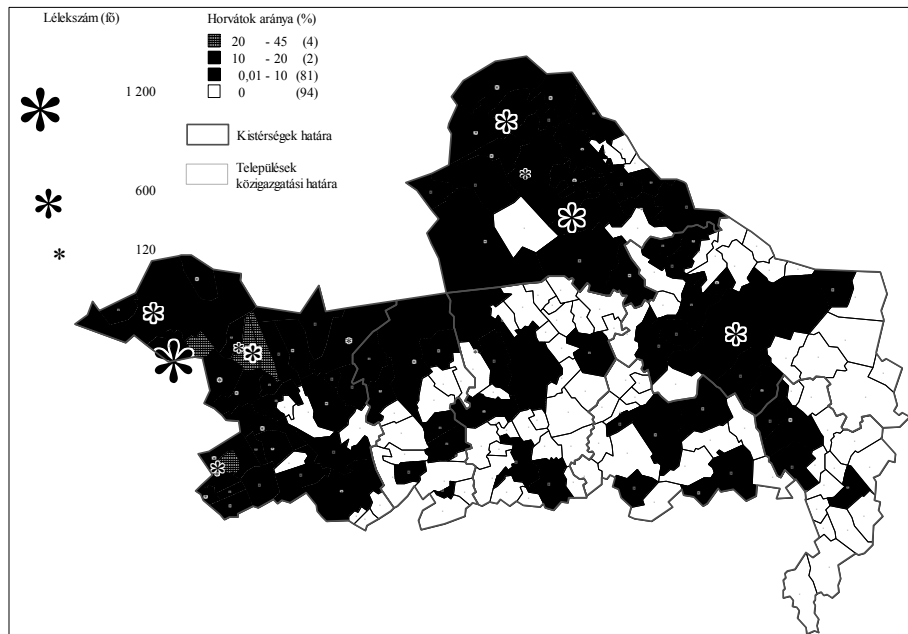
Forrás: KSH Népszámlálás 2001 alapján szerkesztette Hardi Tamás

Horvátok szintén sok településen (67) élnek a megyében (10. ábra). Nyugati határaink mentén több településen jelentős arányt képviselnek. Szállásterületük Burgenlandban folytatódik. Mivel a horvát lakosságot a II. Világháborút követő kitelepítések nem érintették, így néhány településen máig viszonylag magas arányt képviselnek. Ezek közül is kiemelkedik Kóház, ahol 2001-ben a lakosság közel fele vallotta magát horvát nemzetiségűnek (46,0%, 865 fő). Több kisebb településen is magas a részarányuk a lakosságból. Ezek közé tartozik Und, ahol a népszámláláskor magukat horvátnak vallók aránya meghaladta a lakosság egyharmadát (34,3%, 124 fő). Fertőhomokon 28,2% (136 fő), Kimlén 10,3% (292 fő), Bezenyén 7,3% (123 fő). Bár az összlakosságból számított arányuk csekély, de nagyobb számban vannak jelen horvátok Sopronban (130 fő) és Győrben (79 fő). Mindezekon kívül még több községben és városban is találunk horvát lakosokat kisebb számban, szóróványban.

A nyugati határszél érdekessége, hogy településeinek egy része horvát és német nemzetiségi összetételű. Ma már ugyan a többséget mindenhol a magyar nemzetiség teszi ki, de néhány évtizeddel korábban ez a két nemzetiség tette ki a lakosság nagy részét (pl. Kópháza, Kimle).

A nemzetiségek közül ki kell még emelni a szlovén népességet is, akik a horvátok és németek mellett a nyugat-magyarországi határtérség meghatározó nemzetisége. Szállásterületük elsősorban a régió déli területén található, de megyénkben is jelen vannak, elsősorban három városban: Mosonmagyaróváron 29 fő, Győrben 14 fő, Sopronban 13 fő.

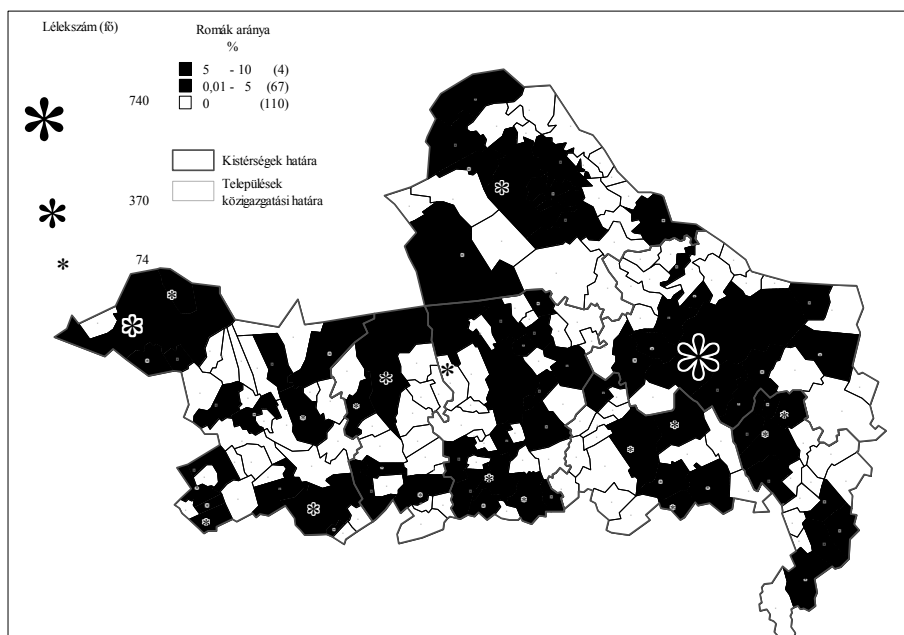
10. ábra A horvát nemzetiségű lakosok száma és aránya a megyében, 2001 (%)

Forrás: KSH Népszámlálás 2001 alapján szerkesztette Hardi Tamás

A népszámlálás alkalmával a megye lakosai közül 1368-an vallották magukat cigánynak, 58 településen (11. ábra). Viszonylag magas aránnyal csak egészen kis települések esetében találkozhatunk. Gyalókán 10,7% (8 fő), Csér 7,7% (3 fő), Szakony 5,6% (29 fő), Iván 5,1% (70 fő). Nagyobb lélekszámú csoportokkal a városokban találkozhatunk. Győrben 604 fő, Sopronban 114 fő, Csornán 72 fő, Kapuváron 72 fő, Mosonmagyaróváron 62 fő volt roma a népszámlálás idején.

11. ábra A roma lakosok száma és aránya a megyében, 2001

Forrás: KSH Népszámlálás 2001 alapján szerkesztette: Hardi Tamás

A megye érdekessége, hogy sokféle más nemzetiségnek is otthont ad (8. táblázat). Kiemelendő a dunai kikötők (Győr, Gönyű, Moson) szerepe, mivel ezekben a Duna menti hajós és kereskedő népek leszármazottai is megtalálhatók (bolgárok, szerbek, görögök, örmények, románok stb.). Ma már kevesen vallják ugyan magukat e csoportokhoz tartozóknak, de a népesség elemzése szempontjából fontos megemlíteni.

Napjaink bevándorlói közül szembetűnő a kínai népesség növekedése. Mivel lakóhelyük szerint csak kevesen (28 fő) élt a megyében 2001-ben (Győrben 20 fő, Mosonmagyaróváron 5 fő, Sopronban, Pannonhalmán és Csornán 1–1 fő). Vélhető, hogy az ő létszámuk gyarapodott a leggyorsabban a nemzetiségek közül, de lélekszámukat tekintve így is csak a legkisebb (bár kétségtelenül a legkevésbé asszimilált, s jelenleg jelentős gazdasági hatással jellemezhető) nemzetiségi csoportok közé tartozik. Mellettük szórványosan találkozhatunk afrikai és arab származású lakosokkal is, főként olyanokkal, akik egyetemi tanulmányaik után maradtak Magyarországon. A felsorolt etnikumok elsősorban Győrben és Sopronban laknak.

Mindemellett említést kell tennünk arról, hogy számos esetben találkozhatunk különböző afrikai, ázsiai stb. nemzetiségű emberekkel a megyében. Ennek oka, hogy megyénk a legális és illegális nemzetközi migráció fontos útvonalába esik. Győrben található az elfogott migránsok szállása, ahol sokan hosszú ideig is tartózkodnak, s számukra biztosított a szabad mozgás, esetleg munkavállalás is. Ők azonban nem a megye lakosai, csak ideiglenesen tartózkodnak itt.

8. táblázat A nemzeti és etnikai kisebbségek száma és aránya, 2001¹³

Terület	Kisebbségek		Ebből:							
	aránya (%)	száma (fő)	afrikai	arab	bolgár	cigány	görög	horvát	szlovén	
Ország	3,25	331.551	321	2.367	1.358	190.046	2.509	15.620	3.040	
Nyugat-Dunántúl	2,04	20.516	10	78	29	6.755	42	7.009	1.822	
Győr-M-S	1,37	5.990	8	42	16	1.368	26	1.954	77	
<i>Kistérségek</i>										
Csornai	0,55	195	0	1	1	132	0	9	3	
Győri	0,83	1.449	3	21	10	666	13	87	29	
Kapuvári	0,60	154	2	0	0	101	1	10	2	
Mosonmagyarmóvéri	1,52	1.100	0	7	2	75	0	499	49	
Pannonhalmi	0,49	84	0	0	0	26	0	7	1	
Sopron–fertődi	3,10	2.910	3	12	1	299	12	1.339	39	
Téti	0,51	98	0	1	2	72	0	3	0	
Terület	örmény	román	ruszin	szerb	szlovák	kínai	lengyel	héber	német	ukrán
Ország	620	7.995	1.098	3.816	17.693	2907	2.962	1688	62.233	5.070
Nyugat-Dunántúl	20	234	42	65	125	58	170	35	3.285	296
Győr-M-S	8	99	11	36	84	28	95	19	1.808	138
<i>Kistérségek</i>										
Csornai	0	2	0	1	4	1	2	2	22	11
Győri	7	29	7	16	39	20	51	9	321	62
Kapuvári	0	3	0	1	0	0	2	1	25	3
Mosonmagyarmóvéri	0	23	2	9	17	5	18	2	347	24
Pannonhalmi	0	5	0	1	3	1	3	0	30	4
Sopron–fertődi	1	34	2	9	21	1	18	5	1.064	28
Téti	0	5	0	0	0	0	1	0	7	6

Forrás: KSH Népszámlálás 2001. alapján szerkesztette Hardi T.

¹³ Kisebbségi (kisebbségi nemzetiségek) és egyéb hazai nemzetiségek (etnikai kisebbség, pl. arab, kínai) együtt. Aktuális közigazgatási beosztás szerint.

5.3. Foglalkoztatási viszonyok és munkaerőpiac

5.3.1. A foglalkoztatás alakulása

A társadalmi-gazdasági fordulat az 1990-es évek elején a Nyugat-Dunántúlon viszonylag kisebb mértékű átmeneti gazdasági visszaeséssel járt. A külpiaci irányváltás zökkenői következtében a versenyszféra, főként a termelőágak munkáltatói elbocsátásokra kényszerültek, hogy aztán a szerkezetváltással meginduljon az új munkahelyek teremtése. A nyugati határszél közelsége, a viszonylag fejlett infrastruktúra, a képzett munkaerő jelenléte ugyanis vonzó letelepedési feltételt kínált a befektetők számára. A régióban a külföldi, főképpen a német és az osztrák működő tőke jelentős számú új munkahelyet teremtett, ezáltal mérsékelte a foglalkoztatási helyzet romlását. A foglalkoztatottság csekélyebb mértékű visszaeséséhez hozzájárult az is, hogy a régióban kedvező feltételek adódtak vállalkozások alapítására. A kedvező természeti, gazdaságföldrajzi adottság ugyanis jó lehetőséget biztosított az idegenforgalmi és gazdasági szolgáltatások megerősödésére.

Győr-Moson-Sopron megyében az elmúlt évtizedben az aktivitási ráta folyamatos csökkenésének lehetünk tanúi. Míg a 90-es évek közepén országos viszonylatban is kiemelkedően magas volt a gazdaságilag aktívnak számító népesség aránya és meghaladta a 60%-ot, addig 2004-re 55%-ra csökkent. Az aktivitás megyei csökkenése érdekes folyamat, hiszen a gazdaságfejlesztés és a foglalkoztatás célja az elmúlt időszakban egyértelműen annak bővítése és az Európai Unióban 60% feletti átlagos érték megközelítése. A megyei trendek ezzel éppen ellentétesek, bár még így is meghaladja a megye az országos átlagot. Az aktivitási ráta csökkenése azonban nem a gazdaságilag aktív népesség számának jelentős csökkenésének, hanem inkább az inaktív populáció gyors emelkedésének köszönhető.

Az alkalmazásban állók száma 2000-2004 között 133 ezer fő körül alakult. Nagy valószínűséggel az aktivitási ráta csökkenése is hozzájárult ahhoz, hogy a gazdasági növekedés dinamikájának kisebb megtorpanása ellenére a munkanélküliségi ráta folyamatosan csökkent, és 2004-ben már csak 3,8% volt. Ezt mutatja a munkanélküliek számának alakulása is. A 90-es évek elejére jellemző 18 ezer fő feletti értékről 1998-ra 10 ezer fő alá csökkent, és azóta is folyamatosan csökkenve 2004-ben már csak 7000 fő körül volt az állástalanok száma. Ezzel nemcsak a régióban de az egész országban az egyik legjobb a foglalkoztatási helyzet Győr-Moson-Sopron megyében. Ezt mutatja azt is, hogy a 2003-as adatok alapján – hasonlóan Komárom-Esztergom és Pest megyéhez – a megye valamennyi kistérségében kedvező volt a munkanélküliségi helyzet. A legkevesebb problémát a két megyei jogú város vonzáskörzetében, illetve a Győrhöz szintén közeli Pannonhalmi vonzáskörzetben tapasztalhatjuk. Bizonyos iparágakban és szakmaterületeken már sokkal inkább a munkaerőhiány okoz gondot a további fejlődésben, aminek következtében Győr munkaerő vonzáskörzete már meghaladja a 60 km-t.

Az 1990-es évek első felében gyökeresen átalakult foglalkoztatási szerkezetre ható folyamatok mérsékelt ütemben ma is érvényesülnek. A földhasználat koncentrációja és a természetstechnológia fejlődése eredményeként a földbirtok aprózódása, a nagyüzemek szétdarabolódása, a piaci válságok miatt a mezőgazdaság részesedése a foglalkoztatásból jelentős mértékben csökkent, 1996-ban már csak 8,2%-ot tett ki, míg ma már csak 4,3% körüli a súlya. Ez a Kisalföld kitűnő mezőgazdasági adottságai ellenére már alig haladja meg a régiós (4%) és az országos (3,7%) átlagot, amiben természetesen szerepe van annak is, hogy az ipar fejlettsége jóval az országos átlag feletti, ezért torzíja a foglalkoztatási szerkezete is. A megye természetesen nem homogén az agrárfoglalkoztatás tekintetében. Míg a megye két legmagasabban urbanizált területe, Győr és Sopron környéke az átlag alatti értékkel bír, addig a megye többi részén jóval 4% feletti az agrárfoglalkoztatottság súlya. A legmagasabb a csornai kistérségben.

Győr-Moson-Sopron megyében a hasonlóan az ország nyugati határ menti térségeihez az ipar foglalkoztatásban betöltött szerepe nem esett vissza az országos tendenciával, hiszen a térség iparszerkezetében a válság által leginkább érintett gazdasági ágak – bányászat, korábbi nehézipar – nem képviseltek számottevő arányt. Ezen kívül a nemzetközi érdekeltsgű, illetve a hazai tőkével is működő feldolgozóipari vállalatok beruházásai új munkalehetőségeket teremtettek. Győr-Moson-Sopron megye így ma a nála sokkal specializáltabb és monokulturálisabb gazdaságszerkezettel rendelkező Komárom-Esztergom, valamint Vas és Fejér megyéket követően az ország negyedik legiparosodottabb megyéje, ahol a szekunder szektor súlya az elmúlt 10 évben 40% körül ingadozott.

A 90-es évekbeli enyhe emelkedést követően ma már az ipari foglalkoztatás súlyának enyhe csökkenése jellemzi, (9. táblázat) 2004-ben 38,4% volt a részesedése a teljes foglalkoztatásban, ami Győr-Moson-Sopron megye esetében 51 ezer ipari foglalkoztatottat jelent. Az elmúlt években tapasztalható 4 százalékpontos ipari, illetve azon belüli feldolgozóipari foglalkoztatottsági csökkenésben részben szerepet játszhat néhány nagy múltú vállalat bezárása, ugyanakkor inkább a szolgáltatási szektor dinamikusabb növekedése állhat a háttérben. Mindazonáltal a 2004-es érték is még így is 10 százalékponttal haladja meg az országos átlagot. az ipari foglalkoztatás mértéke a megyében viszonylag egyenletes, diverzifikáltabb funkcióinak és szolgáltatási, üzleti szféra koncentrációjának köszönhetően, mindössze a két megyei jogú városban és környékén nem éri el a megyei átlagot, különösen a Soproni kistérségben, ahol 20-25 körüli mindössze. A megye összes többi kistérségében 35-42% között volt 2004-ben.

9. táblázat A munkaerőpiac néhány jellemzője, 1996, 2000, 2004

	Győr-Moson-Sopron megye			Nyugat-Dunántúl 2004	Magyarország 2004
	1996	2000	2004		
Aktivítási arány, %	60,0	58,0	55,2	57,2	53,8
Foglalkoztatottak aránya szektoronként, %					
Mezőgazdaság	8,2	5,3	4,3	4,0	3,7
Ipar	39,3	42,0	38,4	39,4	28,2
Ebből: Feldolgozóipar	36,1	40,1	36,1	37,3	25,8
Építőipar	4,8	4,3	4,3	4,4	4,7
Szolgáltatási szektor	47,7	48,4	53,0	52,2	63,4

Forrás: KSH alapján szerkesztette Grosz A.

Győr-Moson-Sopron megyében az igen dinamikus ipari fejlődés ellenére a mezőgazdaságból felszabaduló munkaerő nagy részét a szolgáltatási szektor volt képes felszívni, aminek köszönhetően a terciér szféra foglalkoztatásban betöltött szerepe a megyében a 90-es évek végén már megközelítette az 50%-ot, 2004-ben pedig elérte az 53%-ot. Annak ellenére, hogy ezen értékek országos összehasonlításban még mindig 10 százalékponttal elmaradnak az átlagtól, mindenképpen a szolgáltatási szektor fejlettségére utal, hiszen az ipari koncentrációmértéke igen jelentős és az mellett volt képes a terciér szféra bővülni. A terciér szférán belül a legnagyobb foglalkoztató a szállítás, raktározás, a kereskedelem és az oktatás 11-13 ezer fővel. A jövőben minden valószínűség szerint a terciér szféra további előtérbe kerülésére kell számítani, különösen a költségvetési szférán kívüli területeken, mint az idegenforgalom, gazdasági, üzleti szolgáltatások, míg a mezőgazdaság, de inkább az ipar súlya tovább fog csökkenni.

5.3.2. A foglalkoztatás árnyoldala – a munkanélküliség

A nemzetgazdaságok működése – a hatékonyság, termelékenység fokozására való törekvés, az ezt kikényszerítő verseny hatására – óhatatlanul terhelt foglalkoztatási problémákkal. Ezek közül a társadalom a munkanélküli lét terjedésére a legérzékenyebb. Jelenleg a munkanélküliség számszerűsítésére két megközelítés is elfogadott. Az egyik a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet

(ILO) ajánlása szerint a gazdaságilag aktív népesség arányában határozza meg a legalább heti egy óra, jövedelmet eredményező munkavégzéssel sem rendelkezők arányát; a másik pedig a hazai munkaügyi szervezethez álláskeresőként bejelentkezettek számát veszi alapul. Közös hiányosságuk, hogy nem számolnak azzal a passzív réteggel, akik kedvezőtlennek ítélve elhelyezkedési esélyeiket, eleve meg sem kísérik az álláskeresőt. Ebben a fejezetben – a területi összehasonlíthatóság érdekében – a regisztrált munkanélküliség mutatóit használjuk.

A munkanélküliek száma az ezredforduló előtt mérséklődött 10 ezer fő alá, a kilencvenes évek közepe óta tartó csökkenő trend 2003-ban megtorpant (6400 fő), azóta több, elsősorban könnyű- és élelmiszeripari üzem bezárása, létszám leépítése következtében újra megközelítette a 10 ezer főt. Ezt a fordulatot a munkanélküliségi ráta és a 180 napon túli munka nélkül lévők arányának alakulása is tükrözi. Igaz az országos értéknél jellemzően 2%-kal kedvezőbb a megye pozíciója, de az évtized során – az országos tendenciához hasonlóan - folyamatosan emelkedik a pályakezdő munkanélküliek aránya. 2005-re egyaránt közel 70%-kal haladja meg a 2000-es, illetve a megyei munkanélküliségi ráta 2005-ös értékét. A 2000 és 2005 közötti időszakot az országos átlaghoz képest (10 táblázat)

A régió – és az ország – megyei közül Győr-Moson-Sopron ebben az időszakban a munkanélküliséget tekintve kifejezetten jó pozíciót foglalt el, a ráta nagysága országos viszonylatban Budapest és Pest megye után mindvégig a harmadik legalacsonyabb értéket mutatta.

10. táblázat Győr-Moson-Sopron megye munkanélküliségét jellemző mutatók, 2000-2005. december

Mutató	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Munkanélküliségi ráta, %						
Győr-Moson-Sopron megye	4,3	4,1	3,9	3,4	3,8	4,3
Nyugat-dunántúli régió	4,2	4,1	4,0	4,6	4,6	5,9
Magyarország	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2
180 napon túl munka nélkül lévők aránya, %						
Győr-Moson-Sopron megye	44,2	32,1	31,6	35,1	34,6	38,1
Nyugat-dunántúli régió	43,3	34,3	34,3	38,0	38,2	42,4
Magyarország	50,6	46,5	46,2	46,9	47,0	48,4
Pályakezdő munkanélküliek aránya, %						
Győr-Moson-Sopron megye	4,4	5,1	5,4	6,4	6,6	7,3
Nyugat-dunántúli régió	4,5	5,5	5,8	6,1	6,7	7,5
Magyarország	6,4	7,0	7,9	8,0	8,8	9,4
Nők aránya, %						
Győr-Moson-Sopron megye	49,2	46,1	46,2	51,6	51,7	52,5
Nyugat-dunántúli régió	45,1	43,4	44,6	49,7	48,9	49,1
Magyarország	45,7	44,9	45,8	47,4	47,7	48,0
100 foglalkoztatottra jutó munkanélküli*)						
Győr-Moson-Sopron megye	4,5	4,3	4,0	3,5	3,9	4,5
Nyugat-dunántúli régió	4,4	4,3	4,2	4,8	4,9	6,3
Magyarország	6,8	6,1	6,2	6,2	6,5	7,8

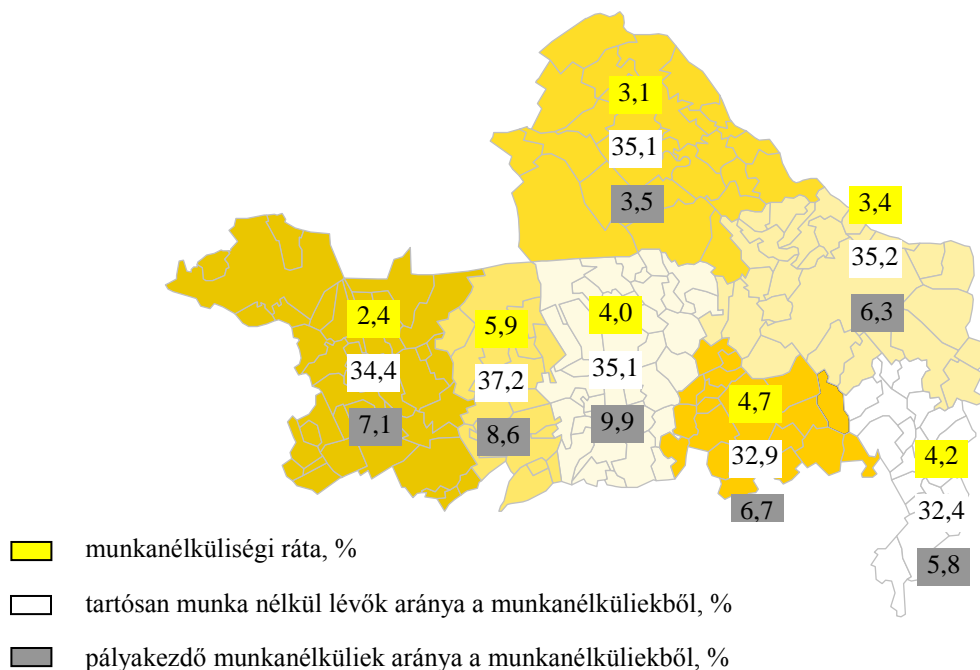
*) KSH munkaerő-felmérés alapján, tárgyévve vonatkozó adatok.

Forrás: Győr-Moson-Sopron megye statisztikai évkönyve 2003 és 2004, KSH, Állami Foglalkoztatás Szolgálat honlapja.

A munkanélküliség mindazonáltal a megye egyes térségeit eltérő mértékben érinti (12. ábra). Általában az igaz, hogy a megye agrárius területei, a Sopron-Győr tengelytől délre eső, jórészt fálvakkal szórt térség megyei átlag feletti rátát mutat. A helyzetet jól jellemzi, hogy e térségekben a munkanélküliség egyéb mutatói is kedvezőtlenebbek annál. A pályakezdő munkanélküliek aránya itt magas, ami nemcsak a lakónépesség korstruktúrájának eredménye.

A munka nélkül élők között érzékeny csoportként kezelt a tartósan munkanélküli státuszban lévők rétege. A legalább fél éve a regisztrációban lévők hányada országos viszonylatban ugyan kedvező helyzetről tanúskodik, mégis évek óta alig változik arányuk. Átlagosan minden harmadik munkanélküli hosszabb ideje nem talál magának állást. Sokan többször, újra és újra vissza-kerülnek az álláskeresők közé, úgy tűnik hát, hogy munkaerő-piaci pozícióik csak átmeneti jelleggel javulnak. Azonosításuk, speciális célcsoportként való kezelésük a programalkotás során ajánlott. Kistérségenként eltérő a tartós munkanélküliek aránya. A kapuvári körzetben haladja meg legnagyobb mértékben a megyei átlagot. Ebben a kistérségben majd minden harmadik munkanélküli legalább 180 napja szerepel a nyilvántartásban.

12. ábra A munkanélküliség térségi különbségei Győr-Moson-Sopron megyében, 2004 december

Forrás: T-STAR, KSH

A munkanélküli lét két forrásból származhat: részben azokból, akik elvesztették állásukat és részben azokból, akik iskolai tanulmányaikat befejezván még nem tudtak elhelyezkedni. A munkaerőpiac legnagyobb „kibocsátó” ágazata a mezőgazdaság, a feldolgozóipar és a közszféra egyes szakterületei (pl.: oktatás) voltak. A létszámcsökkentések oka esetenként más és más. A piaci szférában többnyire hivatkozott ok a termelésből származó jövedelem tartós hiánya, a megrendelések visszaesése és a foglalkoztatás relatíve magas költségei voltak. A közszférát érintő létszámcsökkentés intézményi átalakítások következtében állt elő. Mindezzel párhuzamosan kezdett belépni a munkaerőpiacra az a korosztály is, amelyik a 90-es évek végén tömeges bebocsátást nyert a felsőoktatás intézményeibe, ám tanulmányainak már a végére ért. A hivatkozott időszakban (2000-2005) kétszeresére emelkedett a megyében a pályakezdőként munkalehetőséghez nem jutó fiatalok száma.

A regisztrált pályakezdő fiatalok száma az országoshoz hasonlóan 2000-től folyamatosan növekszik. A növekedést az első alkalommal nyilvántartásba lépők számának növekedése okozza. 2004-ben a belépők közül több mint másfélezer először regisztráltatta magát. Az ismételten regisztrációba lépők száma 2004-ben kismértékben emelkedett, a szakmunkás, szakiskolai vég-

zettségük jóvoltából. Ugyanebben az évben a fiatalok negyede került ki a regisztrációból a munkaügyi szervezet segítségével. Az év során a leghatékonyabb segítségnek a közvetítés bizonyult. Az elhelyezkedett pályakezdők harmada igénylő munkakörökben helyezkedett el.

A munkanélküliség minden korcsoportot érint, persze eltérő mértékben. (10. táblázat)Az összehasonlítás úgy korrekt, ha a munkanélküliek számát a saját korcsoportjuk létszámához mérjük, s így állapítjuk meg az egyes korosztályok érintettségét. Ebben a megközelítésben a legtöbb munkanélküli a 26-30 és a 46 év feletti korosztályban van. Előbbiek jórészt pályakezdők, utóbbiak pedig az a korosztály, amelynek leggyakrabban – munkaerő-piaci helyzetüket, önerőből való elhelyezkedési esélyüket eleve reménytelennek látva – kényszermegoldás a regisztráció. Ezt kitöltve aztán sokszor egyetlen lehetőségként a gazdaságilag passzív állapotba való menekülés jelentkezik számukra. A 30 év alattiak a gyermekgondozás, az ötvenes éveikben járók pedig az előrehozott nyugdíjazási formák igénybevételével, vagy beteg-, rokkantállományba minősítéssel tudnak csak rendszeres jövedelmet biztosítani maguknak. Egy jelentős különbség azonban mutatkozik a két korosztály munkanélküliségi folyamatiban. A fiatal korosztály állás nélkülivé válásában kedvező jel, hogy 2005-ben érintettségük már alacsonyabb volt, mint 2004-ben, míg az idősebb korosztály munkanélküli létben való érintettsége ugyanezen év alatt 6-7 százalékkal nőtt!

11. táblázat Győr-Moson-Sopron megyében regisztrált munkanélküliek száma, megoszlása, 2004, 2005

Megnevezés	2004. december		2005. december	
	száma	előző év=100%	megoszlás, %	
A foglalkoztatás jellege szerint				
Szaktanácsos	3 524	3 466	98,4	34,9
Betanított munkás	2 855	2 949	103,3	29,7
Segédmunkás	1 176	1 173	99,7	11,8
Felső vezető	3	7	233,3	0,0
Vezető	97	127	130,9	1,3
Irányító	207	217	104,8	2,2
Ügyintéző	1 573	1 480	94,1	14,9
Ügyviteli alkalmazott	532	503	94,5	5,1
Korcsoport szerint				
-16	11	12	109,1	0,1
17-20	309	401	129,8	4,0
21-25	1 441	1 274	88,4	12,8
26-35	2 785	2 760	99,1	27,8
36-45	2 094	2 103	100,4	21,2
46-50	1 232	1 303	105,8	13,1
51-55	1 129	1 204	106,6	12,1
56-60	932	848	91,0	8,5
61-	34	17	50,0	0,2
Legmagasabb iskolai végzettség szerint				
Nincs	274	274	100,0	2,8
Általános iskola	2 633	2 659	101,0	26,8
Szaktanácsosképző, szakiskola	3 654	3 631	99,4	36,6
SZKI, technikum	1 862	1 776	95,4	17,9
Gimnázium	866	901	104,0	9,1
Főiskola	524	514	98,1	5,2
Egyetem	154	167	108,4	1,7

Forrás: Gy-M-S megye statisztikai tájékoztatója, 2005/4

A regisztrált állástalanok között folyamatosan növekszik a nők aránya. A nők körében a munkanélküli lévők aránya enyhén magasabb, mint a férfiak között, és 2003 óta emelkedő tendenciájú. Ez azzal is magyarázható, hogy a nők gazdasági aktivitása eleve alacsonyabb, mint a

férfiaké. Az eltérő élethelyzet miatt ők a munkanélküliként történő nyilvántartásba vétel helyett ugyanis más megoldásokkal is élhetnek: háztartásbeliként, vagy ápolási, anyasági ellátási formát igénybe véve tudnak jövedelemhez jutni.

A regisztrált állástalanok 40 százaléka szakismeretet nem igénylő munkakört töltött be korábban. A vezetői munkakörökből utcára kerültek száma ezzel szemben rendkívül kevés, ami önmagában nem meglepő, hiszen a munkahelyek szervezeti felépítése szűkül a vezetői szintek felé. A szakmunkásként állásukat veszítették magas száma viszont figyelmet érdemel. Ez ismét csak a szakképzés struktúrájának és a munkaerőpiac szakember-igényének különbözőségére utal.

5.3.3. A munkanélküliek ellátása, a foglalkoztatás elősegítése

A munkanélküliek ellátása és a foglalkoztatás elősegítése társadalmi szolidaritáson alapuló állami feladat. Az ellátások rendszere az 1990-es évek eleje óta sokat változott. A megállapítás és folyósítás feltételei folyamatosan szigorúbbak lettek, bizonyos ellátási formák (pályakezdők munkanélküli segélye, előnyugdij) megszűntek, vagy jóval kedvezőtlenebb változatai (előnyugdij helyett nyugdíj előtti munkanélküli segély) jelentek meg. Az ellátó rendszer legutóbbi, szemléletben is jelentős átalakítására 2005 novemberében került sor, amikor is az aktív munkakeresés vált a támogatás feltételévé, a munkára ösztönzés erősítése érdekében. A munkanélküli ellátórendszer helyébe az álláskeresők támogatási rendszere, a munkanélküli járadék helyébe az álláskeresési támogatás lépett.

Az ellátásra való jogosultság feltételei, a munkanélküli-ellátás formái tehát időről-időre változnak, lényegesebb elemei azonban változatlanok: pénzbeli juttatás (támogatás), képzés-átképzés, állásközvetítés, tanácsadás. Ennek fedezetét elkülönített állami alap, a Munkaerőpiaci Alap meghatározott jogcímű (munkaadói járulék, munkavállalói járulék, vállalkozói járulék, rehabilitációs hozzájárulás, szakképzési hozzájárulás, központi költségvetési támogatás, egyéb) bevételei jelentik. Az Alap bevételeit különböző elvek szerint decentralizálják, s ezen források is jelentik a munkaerő-piaci szolgáltatások területi elérhetőségének fedezetét.

2005-ben a regisztrált munkanélkülieknek havonta átlagosan 47%-a volt jogosult munkanélküli járadékra, 9 százaléka részesült rendszeres szociális segélyben, 6%-a álláskeresést ösztönző juttatásban. Az álláskeresést ösztönző juttatásban részesülők száma folyamatosan bővül, míg a szociális segélyben részesülők esetében szezonális mozgás tapasztalható. A téli hónapokban többen, a nyári hónapokban kevesebben szerepelnek a nyilvántartási rendszerben.

A munkanélküli ellátás havi átlaga a megyében 2005 év végén 43 ezer Ft, az egy évvel korábbanál 12 százalékkal magasabb összeg volt. Kistérségenként jelentős különbségek nem tapasztalhatók. Ez az összeg egyébként a tipikusnak nevezhető 3 személyes magyar háztartás 1 főre számított létminimum értékénél valamivel több. Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökkel támogatott ellátottak száma 2005-ben 1900 fő volt, tizedével több, mint egy évvel korábban. Közülük hétszázán képzésen vettek részt, 277-en pedig közhasznú munkát végeztek.

A munkanélküliség problémája a társadalom egyes rétegeit különbözően érinti. A munkanélküliség általános csökkentésére irányuló törekvésekben különleges erőfeszítések történnek a munkaerőpiac hátrányos helyzetben lévő szereplői, a fiatalok, a tartós munkanélküliek, a 45 éven felüliek elhelyezkedési esélyeinek javítására.

A feladat végrehajtásának intézményrendszere többszereplős. Az igazgatási teendőket az Állami Foglalkoztatási Szolgálat látja el. Ennek területi jelenlétét a megyei munkaügyi központok, azok kirendeltségei és a regionális munkaerő-fejlesztő és –képző központ jelentik. Előbbiek a régió mindhárom megyéjében jelen vannak, utóbbi Szombathelyen székel, az egész

régióra kiterjedő hatáskörrel. A Megyei Munkaügyi Központ Győrött, Sopronban, Mosonmagyaróváron, Csornán, Kapuváron, Pannonhalmán és Téten működtet kirendeltségeket, helyben elérhetővé téve ezzel a munkaerő-piaci szolgáltatásokat.

Az igazgatási struktúra kiegészítésére, a munkanélküli ellátás társadalmosítása érdekében minden megyében – érdekegyeztető fórumként – Megyei Munkaügyi Tanács működik. Az MMT dönt a megyében rendelkezésre álló decentralizált alaprész felhasználásának elveiről, az egyes támogatások arányáról. Az ellátási formák közvetítésében, a munkaerő-piaci szolgáltatások megvalósításában non-profit és civil szervezetek is részt vállalnak.

A foglalkoztatás elősegítése, a munkanélküliség kezelése a kifutó és a készülő nemzeti fejlesztési tervben is kiemelt helyen szerepel. (12. táblázat) Az öt operatív program közül kettő (HEFOP és ROP) kifejezetten e célok elérése érdekében tartalmaz intézkedéseket, az AVOP pedig a fiatal gazdálkodók induló támogatásán keresztül közvetetten próbál a vidék foglalkoztatási helyzetén javítani.

12. táblázat Az Operatív Programokból a munkanélküliség kezelésére nyert támogatás Győr-Moson-Sopron megyében, 2004-2006

Operatív Program	Prioritás/Intézkedés	Támogatott projekt, db	A támogatás összege, millió Ft
AVOP	Fiatal gazdálkodók induló támogatása	3	22
HEFOP	A munkanélküliség megelőzése és kezelése	1	818
	A nők munkaerő-piaci visszatérésének támogatása	1	31
ROP	Helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása	1	21

Forrás: EMIR

5.3.4. A munkanélküliek rövid távú esélyei

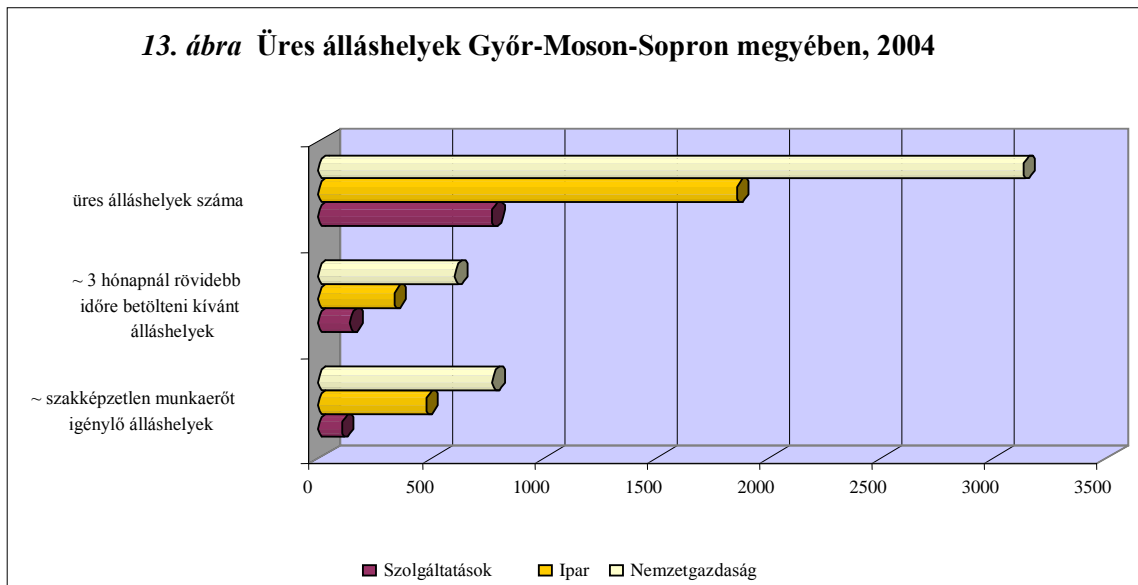
A Győr-Moson-Sopron Megyei Munkaügyi Központ regisztrációjában szereplő betöltetlen álláshelyek száma 2004 tavaszáig emelkedett, akkori 4300-as csúcspontja óta viszont folyamatosan csökken. 2005 év végén így már csak másfélezer bejelentett üres álláshelyet kínáltak a munkáltatók. Az egy-egy betöltetlen álláshelyre jutó regisztrált munkanélküliek száma így hat volt (13. ábra).

A munkaerőpiac keresleti oldala valószínűsíthetően a munkaügyi nyilvántartásban szereplőnél azért némiképp bővebb. Erre utal, hogy a megye gazdasági szervezeteit felölelő KSH-felmérés szerint az üres, vagy 1 hónapon belül megüresedő álláshelyek száma a megyében 2004 év végén valamivel háromezer fölött volt. A keresleti oldal igénye tükrözi a gazdaság minőségi struktúráját is: a régióban kifejezetten jó mutatónak számít, hogy az üres álláshelyek csupán alig ötödét kívánták a munkáltatók csupán rövid, legfeljebb negyedéves munkavégzésre hasznosítani, s csak negyedére gondolták szakképzetlen munkaerő alkalmazását is elfogadhatónak.

5.3.5. A foglalkoztatás bizonytalan formái – a másodlagos munkaerőpiac

A másodlagos munkaerőpiac a foglalkoztatás bizonytalan formáit öleli fel, ahol a munkalehetőség esetleges. Ide sorolható többek között az alkalmi munkavállalás, a szezonális foglalkoztatás, a hulladékgyűjtés, a bejelentetlen munkavégzés. Ezen kívül a másodlagos munkaerőpiac részének tekinthetjük az államilag támogatott foglalkoztatást, melyből kiemelhetjük a meghatározóan önkormányzatok által felügyelt közmunkaprogramokat. A non-profit szervezetek foglalkoztatást bővítő, segítő kezdeményezései ugyancsak ide sorolhatók, és a téma keretei között vizsgál-

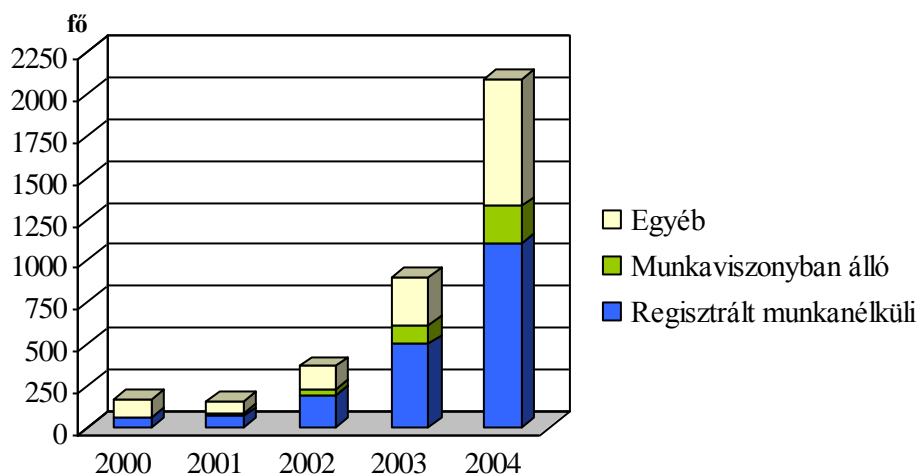
hatjuk a fogyatékkal élő személyek foglalkoztatását is. A másodlagos munkaerőpiac méretére, az érintettek számára vonatkozóan pontos információ nincs. A piac néhány szegmense vizsgálható, bár a rendelkezésre álló adatok között is előfordulhat átfedés.

Forrás: KSH

Időszakos, szezonális munkát vállalók 1997 szeptemberétől foglalkoztathatók alkalmi munkavállalói könyv (AMK) segítségével. Bevezetésének elsődleges célja éppen az volt, hogy a feketén foglalkoztatottak közül minél többen legalizálják munkaviszonyukat, azaz visszakerüljenek a hivatalos munkaerőpiacra. Az AMK-val történő foglalkoztatáshoz mind a munkavállalók, mind a munkaadók részére az évek során egyre több kedvezmény kapcsolódott. Ennek nyomán folyamatosan emelkedett a könyvvel rendelkezők száma, bár sokan nem vállaltak vele ténylegesen munkát. A Győr-Moson-Sopron megyei Munkaügyi Központ 2000 és 2004 között összesen 3695 AMK-t adott ki, úgy hogy számuk az időszak folyamán exponenciálisan emelkedett. 2000-ben még csak 172-en váltották ki a dokumentumot, 2004-ben viszont már több mint kétezeren (14. ábra).

14. ábra Kiváltott alkalmi munkavállalói könyvek száma, 2000-2004

Forrás: Győr-Moson-Sopron Megyei Munkaügyi Központ.

A könyvek 61%-át munkanélküliek váltották ki, további egytizedét munkaviszonyban állók. A fennmaradó hányadát inaktívak, regisztrációban nem szereplő állástalanok, egyéb státuszban lévők (háztartásbeliek, gyeseen lévők) igényelték. 2000 és 2004 között a regisztrált munkanélküliek aránya az AMK-t kiváltók között hullámzó, de összességében csökkenő tendenciájú volt.

Nem szerepelnek a regisztrált munkanélküliek állományában azok az állástalanok, akik közfeladat ellátása érdekében non-profit szervezeteknél határozott idejű munkaviszonyban állnak (közhasznú foglalkoztatottak). A programban részt vevők száma sajnos évről évre csökken. Ezzel az aktív munkaerő-piaci eszközzel 2000-ben átlagosan 664 fő foglalkoztatását támogatták, 2004-ben már csak 317 személyét. Mivel a munkák döntő többsége szabadtéren történik, így meglehetősen szezonális jellegű, időjárásfüggő. A téli hónapokban kevesebb embert tudnak foglalkoztatni.

A regisztrált munkanélküliek közül azok, akik a munkanélküli ellátásra való jogosultsági idejüket már kimerítették a települési önkormányzatoktól rendszeres szociális segínyt kaphatnak. Győr-Moson-Sopron megyében 2004-ben átlagosan 840 fő részesült rendszeres szociális segélyben, 50-nel több, mint 2003-ban. Az önkormányzat a segély folyósítását munkavégzéshez kötheti. A segélyezettek közül 2004-ben 539, egy évvel korábban pedig 557 személy dolgozott, azaz minden 3. támogatásban részesülő közül 2. A segély mellett munkát végzők háromtizede a győri kistérségben lakott, egyötödük pedig a mosonmagyaróváriiban. További 15%-uk számára a téti, 13%-uk számára a sopron-fertődi, 11%-uk részére pedig a csornai kistérség önkormányzatai nyújtottak munkalehetőséget. A kapuvári és a pannonhalmi kistérségben ugyanakkor a segély mellett munkát vállalók létszáma elenyésző volt, nem érte el a 20 főt.

Ez az önkormányzat által előírt legalább 30 napos foglalkoztatási kötelezettség lehet többek között közcélú munka. A megyében 2004-ben az egy évvel korábbihoz képest nem egészen 3 százalékkal több, összesen 476 személy dolgozott ilyen formában. Az egy közcélú foglalkoztatottra fordított pénzbeli hozzájárulás havi átlaga 2004-ben megközelítette a 25 ezer Ft-ot, összege minimális eltéréssel lényegében megegyezett az egy esztendővel korábbival.

A fogyatékkal élő személyek gazdasági aktivitása a tíz évente végrehajtott népszámlálások adataiból vizsgálható. Ezzel kapcsolatban 2001. évi a legfrissebb adat. A testi és szellemi fogyatékosok érzékeny információ, a felvétel kapcsán a válaszadás önkéntes volt és saját bevaláláson alapult, néhány megállapítás mégis tehető. A rendelkezésre álló adatok szerint romlott a fogyatékkal élők foglalkoztatása. A megyében 2001-ben mintegy 17 és félezer személy vállalta magát fogyatékosnak, 26%-kal több, mint 1990-ben. Ezen időszak alatt a megváltozott munkaképességű foglalkoztatottak létszáma 2.310-ről 1.718-ra csökkent, azaz számuk negyedével mérséklődött. Az állással rendelkező fogyatékosok aránya így a korábbi 16,5%-ról tíz százalék alá esett.

A másodlagos munkaerőpiacon tengődök foglalkoztatásba történő integrálását segíthetnék a foglalkoztatási célú non-profit szervezetek. Am ezek előfordulása a Nyugat-Dunántúlon – ebből adódóan Győr-Moson-Sopron megyében – ritka, mivel a térség összességében nem küzd olyan akut foglalkoztatási problémákkal, mint egyes Duna bal partján lévő régiók. A nyilvántartások szerint a megyében 2003-ban mindössze 3 társadalmi szervezet (2 egyesület és egy közhasznú társaság) tevékenykedett elsődlegesen azzal a céllal, hogy segíti az elhelyezkedési problémákkal küzdők munkába állását.

5.4. *Jövedelmi helyzet*

A megye jövedelmi helyzetének alakulásában markánsan kirajzolódik, jelentős hogy a belső különbségek mellett is az elmúlt másfél évtizedben valamennyi megyei kistérség jövedelmi pozíciója meghaladja a vidéki átlagot. (13-14. táblázat) Az egy állandó lakosra jutó személyi jövedelemadó alap tekintve a megye egésze 2000-ig megduplázta relatív előnyét a vidék összességével szemben. Napjainkra a különbség még mindig jelentős a megye javára (21%-kal a vidéki átlag fölött), azonban 2000-től megkezdődött a különbség szűkülése. Négy év alatt 8 százalékponttal mérséklődött a megye relatív jövedelempozíciója. 1996-2000 között még csak kettő kistérség jövedelembővülésének dinamikája maradt el a vidéki átlagtól (Sopron-fertődi, kapuvári). 2000 után pedig már csak két kistérség (csornai, téti) haladta meg a vidéki átlagot. Úgy tűnik, hogy a megyék összessége elkezdte a felzárkózást a fejlettebb mutatókkal rendelkezőkhöz.

Az átlagot jelentős mértékben a győri kistérség húzza fel, amely a gyengébb mutatókkal rendelkező kistérségek (pannonhalmi, csornai, téti, kapuvári) értékeinek másfélszeresét produkálja. '996 óta csak a győri kistérség értéke haladja meg a megyei átlagot. Szembetűnő, hogy a Győr körüli kistérségek pozíciója milyen emelkedett, különösen az 1996-2000 közötti időszakban. Első látásra meglepő viszont a Sopron-fertődi kistérség helycseréje a mosonmagyaróvári kistérséggel, miközben a mosonmagyaróvári kistérség megyén belüli pozíciója is inkább stagnál. A folyamatban minden bizonnyal befolyásolja az Ausztriában napi ingázással munkát vállalók többsége ebből a két kistérségből jár dolgozni.

A kapuvári kistérség relatív megyei helyzete értékét tekintve nem rosszabb, mint 12 éve volt, de akkor 7-12 százalékponttal kedvezőbb képet mutatott a többi kisvárosi központú kistérségnél. 2004-re a többiek utolérték, sőt kismértékben el is hagyták Kapuvárt. Az ok nyilvánvalóan az utóbbi évek kapuvári gyárbezárásaira vezethető vissza, továbbá a kapuvári kistérség települései helyezkednek el legtávolabb a jelentősebb gazdasági centrumoktól

Mivel az SZJA adóalap, a lehetséges jövedelem eltitkolások miatt okozhat anomáliákat, célszerű ezeket a közvetetten nyert jövedelemadatokat olyan fogyasztási mutatóval szembesíteni, amely viszonylag jól reprezentálja az adott térség jövedelem potenciálját. Erre alkalmas lehet az ezer lakosra vetített személygépkocsi száma. Ráadásul ezen a területen óriási ütemben növekedett a mutató értéke az egész országban. Győr-Moson-Sopron megye az elmúlt másfél évtizedben folyamatosan meghaladja a vidéki átlagot. A jövedelmi pozíciókhoz hasonlóan azonban itt is látszik az előny mérséklődése. (15-16. táblázat)

A vidék egészét tekintve beigazolódott a bevallott és a valós jövedelmek anomáliája, hiszen az SZJA alap tekintetében 2004-re minden Győr-Moson-Sopron megyei kistérség a vidéki átlag fölé került, ugyanakkor a pannonhalmi és a téti kistérség fajlagos személygépkocsi mutatója az egész időszak alatt a vidéki átlag alatt maradt és Csorna is folyamatosan az átlag körül helyezkedik el. Sopronnak pedig a valós jövedelempozíciója kedvezőbb, mint amit az SZJA adóalapon keresztül érzékelhetünk. A város esetében a jövedelemszint 11,3%-kal, míg a személygépkocsi sűrűség tekintetében 16,1%-kal. Míg a kimutatható jövedelmek esetében csak a győri kistérség volt a teljes időszakban a megyei átlag fölött, addig a személygépkocsi esetében ez a soproni kistérségre is igaz.

13. táblázat Az egy lakosra jutó SZJA adóalap (adóköteles jövedelem) változása Győr-Moson-Sopron megyében, 1992-2004

Megnevezés	Egy lakosra jutó adóköteles jövedelem összege				A változás dinamikája			
	1992	1996	2000	2004	1992-2004	1992-1996	1996-2000	2000-2004
	(Forint)				(Százalék)			
Győri kistérség	121.125	230.564	469.797	712.261	588,0	190,4	203,8	151,6
Mosonmagyaróvári kistérség	100.828	193.212	373.558	565.426	560,8	191,6	193,3	151,4
Sopron-fertődi kistérség	108.164	199.120	370.962	561.796	519,4	184,1	186,3	151,4
Pannonhalmi kistérség	80.397	152.752	320.071	516.031	641,9	190,0	209,5	161,2
Csornai kistérség	79.584	150.948	315.036	513.952	645,8	189,7	208,7	163,1
Téti kistérség	73.559	135.465	307.164	510.130	693,5	184,2	226,7	166,1
Kapuvári kistérség	87.537	172.885	322.788	508.416	580,8	197,5	186,7	157,5
Győr-Moson-Sopron megye	105.979	200.746	398.964	611.811	577,3	189,4	198,7	153,3
Vidéki átlag	92.045	161.373	310.983	504.717	548,3	175,3	192,7	162,3
GYMS aránya a vidéki átlagban (%)	115,1	124,4	128,3	121,2	105,3	108,0	103,1	94,5

Forrás: KSH adatok alapján szerkesztette Lados M. és Páthy Á.

14. táblázat Az egy lakosra SZJA adóalap (adóköteles jövedelem) területi jellemzői Győr-Moson-Sopron megyében, 1992-2004 (%)

Megnevezés	Egy lakosra jutó adóköteles jövedelem							
	a vidéki átlag százalékában				a megyei átlag százalékában			
	1992	1996	2000	2004	1992	1996	2000	2004
Győri kistérség	131,6	142,9	151,1	141,1	114,3	114,9	117,8	116,4
Mosonmagyaróvári kistérség	109,5	119,7	120,1	112,0	95,1	96,2	93,6	92,4
Sopron-fertődi kistérség	117,5	123,4	119,3	111,3	102,1	99,2	93,0	91,8
Téti kistérség	87,3	94,7	102,9	102,2	75,9	76,1	80,2	84,3
Csornai kistérség	86,5	93,5	101,3	101,8	75,1	75,2	79,0	84,0
Pannonhalmi kistérség	79,9	83,9	98,8	101,1	69,4	67,5	77,0	83,4
Kapuvári kistérség	95,1	107,1	103,8	100,7	82,6	86,1	80,9	83,1
Győr-Moson-Sopron megye	115,1	124,4	128,3	121,2				

Forrás: KSH adatok alapján szerkesztette Lados M. és Páthy Á.

Megjegyzés: Vidéki átlag = az országos átlag Budapest nélkül.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

15. táblázat Az ezer lakosra jutó személygépkocsi állomány változása Győr-Moson-Sopron megyében, 1992-2004

Megnevezés	Ezer lakosra jutó személygépkocsik száma				A változás dinamikája			
	1992	1996	2000	2004	1992-2004	1992-1996	1996-2000	2000-2004
	(darab)				(Százalék)			
Győri	242	258	266	316	130,8	106,7	103,1	118,9
Sopron-fertődi	223	245	264	305	137,0	110,0	107,7	115,6
Mosonmagyaróvári	183	216	240	286	156,3	117,9	111,4	119,0
Kapuvári	197	213	234	276	140,1	108,3	109,6	118,0
Csornai	185	194	216	264	142,7	104,7	111,4	122,4
Pannonhalmi	176	183	196	250	142,2	104,0	107,1	127,7
Téti	165	171	186	236	143,1	103,5	109,0	126,8
Győr-Moson-Sopron megye	215	234	249	296	137,8	108,8	106,7	118,7
Vidéki átlag	180	198	212	263	146,4	110,0	107,4	123,9
GYMS aránya a vidéki átlagban (%)	119,7	118,4	117,6	112,7	94,1	98,9	99,3	95,8

Forrás: KSH adatok alapján szerkesztette Lados M. és Páthy Á.

16. táblázat Az ezer lakosra jutó személygépkocsi állomány területi jellemzői Győr-Moson-Sopron megyében, 1992-2004 (%)

Megnevezés	Ezer lakosra jutó személygépkocsik száma							
	a vidéki átlag százalékában				a megyei átlag százalékában			
	1992	1996	2000	2004	1992	1996	2000	2004
Győri	134,8	130,7	125,4	120,4	112,6	110,4	106,7	106,9
Sopron-fertődi	124,1	124,1	124,5	116,1	103,7	104,8	105,9	103,0
Mosonmagyaróvári	101,9	109,1	113,2	108,7	85,1	92,2	96,3	96,5
Kapuvári	109,6	107,9	110,1	104,8	91,6	91,1	93,6	93,1
Csornai	103,1	98,1	101,7	100,5	86,1	82,9	86,5	89,2
Pannonhalmi	97,9	92,6	92,3	95,2	81,8	78,2	78,5	84,5
Téti	92,1	86,6	87,9	90,0	76,9	73,1	74,8	79,8
Győr-Moson-Sopron megye	119,7	118,4	117,6	112,7				

Forrás: KSH adatok alapján szerkesztette Lados M. és Páthy Á.

5.5. *Nevelés-oktatás*

5.5.1. *Óvodai nevelés*

Az óvodai feladat-ellátási helyek száma a régióon belül egyedülállóan Győr-Moson-Sopron megyében növekedett (2001-ben 222, 2005-ben 231). Az óvodáskorú népesség számának alakulása a kilencvenes évek közepétől csökkenő tendenciát mutat, ami összhangban van az egyes korosztályok népességszámának fogyásával. Míg 2001-ben még 14 800 gyermek járt óvodába, addig 2005-ben már csak 13 563 fő. A csökkenés mértéke (8,4%) alacsonyabb, mint a régiós (11,5%), de magasabb mint az országos átlag (7,7%). Az óvodába járó gyerekek számának csökkenését követte a férőhelyek számának kismértékű csökkentése.

A személyi ellátottság alakulása megyei szinten a törvényben előírtaknak megfelel. Betegség, távollét esetén a helyettesítés megoldása az egycsoportos óvodák esetében nehézséget okoz. A képzés nélküli óvodapedagógusok száma elenyésző. Az óvodákban folyó nevelőmunka a helyi nevelési programok alapján folyik, lehetőséget adva a helyi hagyományokhoz, sajátosságokhoz való alkalmazkodáshoz. Az óvodákban foglalkoztatott pedagógusok létszámcsökkenése követte az óvodások számának csökkenését. A 2004/2005-ös tanévben az egy pedagógusra jutó óvodás gyermekek száma (10,0 fő) az országos átlagnál (10,6 fő) és a régiós átlagnál (10,2 fő) is alacsonyabb volt a megyében. A 2004/2005-ös tanévben az 1000 óvodás gyermekre jutó óvodai nevelésben foglalkoztatott főállású pedagógusok számában 2,43 fő, amely magasabb a régiós átlagnál (2,35 fő), de alacsonyabb az országos átlagnál (3,55 fő). A nemzetiségi oktatásban foglalkoztatott pedagógusok száma folyamatosan növekszik. A megyében 52 főállású pedagógus vett részt a nemzetiségi oktatásban a 2004/2005-ös tanévben. Az óvodák állaga, eszközellátottsága megyei általánosságban jónak mondható.

5.5.2. *Általános iskolai oktatás*

Az általános iskolai tanulók száma a 2000/2001-es tanévben 38 870 fő volt, míg a 2004/2005-ös tanévben a létszám 36 845 volt. A fogyó tendencia nem állt meg, de lényegesen lassult az utóbbi években a nyolcvanas évek végéhez, kilencvenes évek elejéhez képest. Ezzel szemben az általános iskolai feladat-ellátási helyek száma nem csökkent olyan drasztikusan. 2001-ben 212, 2005-ben 207 működött a megyében. Az alapfokú oktatási intézménnyel ellátatlan települések többsége a csornai, illetve a soproni kistérségben található. Jelenleg a városok nagy része elszívja az óvodásokat, az általános iskolai tanulókat a környező településekről.

Az iskolák közel harmada a megye városaiban működik, elsősorban Győrött és Sopronban, de Mosonmagyaróvár is jól ellátott e téren. Az intézmények döntő többségét az önkormányzatok működtetik, egy általános iskola fenntartója központi költségvetési szerv, 14 pedig egyházi intézmény, ami számbelileg és arányát tekintve is jelentős a megyék többségéhez képest.

Győrött 1992 szeptemberében a Kodály Zoltán Általános Iskola keretein belül indult el a Forrás Waldorf Általános Iskola és Gimnázium első osztálya. 1996 óta, kiválva az önkormányzati keretek közül, önálló intézményként működik tovább, 10 osztállyal, felmenő rendszerben.

A személyi ellátottság az intézményekben megfelelőnek mondható. Hiányszakként főként a készségtárgyak említhetők meg szinte minden kistérségnél.

A kistépülési iskolák szakképzett pedagógus ellátottságban, felszereltségben, a modern képzési infrastruktúrákhoz való hozzáférésben nem tudnak lépést tartani a nagyobb és jobb helyzetben lévő intézményekkel. A kistépülések önkormányzatai az alapfokú iskoláik fenntartására, mint a település életben maradásának és önállóságának kulcsfontosságú ténye-

zójére tekintenek, ugyanakkor a költségvetésük jelentős részét az iskolafenntartás finanszírozására fordítják. Így alig maradnak forrásaik más közfeladatok ellátására, településfejlesztésre, de nem jut forrás az iskolákban a modern képzési infrastruktúrák kialakítására, a pedagógus ellátottság, a felszereltség javítására sem. A többcélú kistérségi társulások megjelenésével megteremtődtek a hatékony együttműködések alapfeltételei, elindultak az együttműködések. Az általános iskolák nagy részét az utóbbi években felszerelték modern információs és kommunikációs eszközökkel, viszont ezek szakszerű használatában és a kapcsolódó oktatási tevékenységben komoly hiányosságok vannak. A pedagógusok egy része is felkészületlen ezek használatára, alkalmazására.

Az általános iskolákban a **pedagógusok száma** a tanulólétszám csökkenésével párhuzamosan csökkent. A 2004/2005-ös tanévben az egy pedagógusra jutó tanulók száma a megyében 10,0 volt, amely magasabb a régiós átlagnál (9,7). Az országos átlag 10,2, amely az előző tanévhez képest nem változott. **Az egy osztályra jutó tanulók száma** a megyében 18,4 volt a 2004/2005-ös tanévben, amely alacsonyabb a régiós (18,5) és az országos átlagnál (19,8) is.

A gyógypedagógiai oktatásban foglalkoztatott pedagógusok száma folyamatosan emelkedik. A megyében a jegyzők által megküldött adatok alapján az alábbi települések általános iskoláiban folyik integrált oktatás: Győr, Abda, Börcs, Győrújbarát, Gyórszemere, Hegyeshalom, Kisbajcs, Szany, Ásványráró, Pázmándfalu. A sajátos nevelési igényű gyermekek közoktatási intézmény gyógypedagógiai osztályaiban, tagozatain történő oktatása, nevelése a megye 14 településén valósul meg (Beled, Bőny, Dunaszeg, Gyömöre, Gyórszemere, Ikrény, Kajárpéc, Kapuvár, Nagyszentjános, Nyúl, Pannonhalma, Pér, Tét, Töltéstava). Azoknak a sajátos nevelési igényű tanulóknak az óvodai, iskolai, kollégiumi ellátásáról, akik a többi gyermekkel nem foglalkoztathatók együtt a megyei önkormányzat által fenntartott öt intézmény mellett, több a települések fenntartásában működő gyógypedagógiai intézmények (iskola, tagozat) gondoskodnak Győrben, Sopronban, Mosonmagyaróváron, Kapuváron és Jánossomorján.

Évek óta folyik **nemzetiségi nyelvoktatás** a megyében, a német és horvát nemzetiség számára. Az identitás megőrzéséhez, a másság vállalásához, a kisebbségi kultúra megismeréséhez, a hagyományörzéshez, -teremtéshez elengedhetetlenül fontos, hogy saját településen működhessen a nemzetiség nevelési-oktatási intézménye. A nemzetiségi oktatásban foglalkoztatott pedagógusok száma az előző tanévhez képest jelentős mértékben emelkedett (2003/2004-es tanév: 26 fő, 2004/2005-es tanév: 99 fő).

Az intézmények állapota a megyében összességében közepesnek mondható. A kötelező, előíró jellegű eszköz- és felszerelési ellátásnak sok önkormányzatnál nincsenek meg az anyagi feltételei, ezért az ütemtervben foglaltak végrehajtási szintje széles skálán mozog.

5.5.3. Középfokú oktatás

A középfokú oktatás színvonala országos összehasonlításban is kiemelkedő. Az országos kompetenciamérések eredményei alapján a megyék között Győr-Moson-Sopron előkelő helyet foglal el (10. évfolyam, középiskola: 3. hely matematikában és 4. hely olvasás-szövegértésben, a 22 nagyváros között Győr 2. helyezett matematikában és 1. helyezett olvasás-szövegértésben, míg Sopron 17. és 18.). A 2001-2005-ös felsőoktatási felvételi arányok alapján a megye 1. helyen végzett 49,8%-os átlaggal (a felsőoktatásba felvettek száma a 12. (13.) évfolyamosok létszámához viszonyítva). A 2001-2005. közötti időszak adatai alapján a megye 3. helyet ért el a száz tanulóra jutó átlagos OKTV pontszámok alapján, míg 1. helyet. az OSZTV pontszámok alapján. A nyelvvizsgálóval rendelkező felvételizők számarányában az összes megyét és Budapestet is megelőzve a megye érte el a legjobb eredményt (2001-2005: 55,4%).

A megye nemcsak a Nyugat-dunántúli Régióban, de az egész Dunántúlon kiemelkedik gazdag iskolakínálatával. A középfokú oktatás térben erősen koncentrált jellegű: a középiskolák több mint fele Győrött koncentrálódnak, kínálatával Győr a Dunántúl legnagyobb középiskolai centruma. A megye másik iskolavárosa Sopron.

A megyében 34 gimnáziumi, 41 szakközépiskolai, 22 szakiskolai és 5 speciális szakiskolai **feladat-ellátási hely** működött a 2004/2005-ös tanévben. A gimnáziumi feladat-ellátási helyekből a győri kistérségben 19, a soproniban 7 található. A szakközépiskolai feladat-ellátási helyek száma a megyében 41 darab, 22 a győri kistérségben, 10 pedig a sopron-fertődiben működik. A szakközépiskolák és gimnáziumok döntő többségét az önkormányzatok működtetik, de megyénkben kiemelkedő az egyházi fenntartású intézmények aránya is.

1990/91-ben a középfokú oktatásban résztvevő tanulók 38,3 %-a szakiskolában (szakmunkás-képzőben) tanult, 2004/2005-ben arányuk 22,11 %. Az általános képzést nyújtó és a felsőfokú tanulmányokra eredményesebben felkészítő gimnáziumok részaránya 22,44%-ról 33,77%-re emelkedett. A szakközépiskolába járó tanulók aránya 38,93%-ról 42,42%-re emelkedett. A 90-es évek elején Győr-Moson-Sopron megye elsősorban a **gimnáziumi** pozícióit erősítette. Az elmúlt években a középfokú nappali rendszerű oktatásban résztvevők száma tovább növekedett (2000/2001: 25 125 fő, 2004/2005: 26 250 fő). Ebben az időszakban a speciális szakiskolai létszám is jelentősen növekedett. Az elmúlt években viszont már tapasztalhattuk a gimnáziumi képzés arányának csökkenését (2000/2001: 34,31%, 2004/2005: 33,77%), és a szakközépiskolai képzés arányának növekedését (2000/2001: 41,33%, 2004/2005: 42,42%).

A korábban preferált szakmunkásképzés folyamatosan veszített súlyából a 90-es évek elejétől kezdve 2000-ig. 2000-től 2002-ig kis mértékű növekedést, 2002-től pedig újra csökkenést regisztrálhattunk. Nehezedtek a szakmunkásképzés feltételei is, a nagy iparvállalatok megszűnésével és az oktatásból való kivonulásukkal a gyakorlati képzés helyszínei számolódtak fel; ennek kapcsán előtérbe került a kisipar, a magánkereskedelem szerepe, melynek keretében viszont a tanulóktól, illetve családjuktól is komoly anyagi hozzájárulást igényel a szakképzés gyakorlati megvalósulásának oldala. A meglévő gyakorlati képzések helyszínei sem felelnek meg a munkaerő-piaci elvárásoknak. A szakiskolai képzés erősen koncentrálódik a megyeszékhelyre, a tanulók döntő többsége Győrött tanul.

A nappali tagozatos középiskolai tanulók száma 2004-ben 26 250 fő volt, melyből 8 864 fő a gimnáziumi, 11 135 pedig a szakközépiskolai tanulók száma, míg a nappali tagozatos szakiskolai és speciális szakiskolai tanulók 6 251-en vannak.

A szakképzés kínálat oldalát mindig a meghirdetett férőhelyek száma mutatja meg. (17. táblázat) Legnagyobb arányban (46,7%) műszaki szakterületen, legkisebb arányban humán szakterületen (6,1%) hirdettek meg férőhelyeket a megye szakképző intézményei.

17. táblázat A Győr-Moson-Sopron megyei szakképzési kínálat szakterületenkénti megoszlása a 2003/2004. tanévre meghirdetett férőhelyek alapján

Szakterület	Győr-Moson-Sopron megye
Agrár szakterület	12,3%
Gazdasági-szolgáltatási szakterület	34,9%
Humán szakterület	6,1%
Műszaki szakterület	46,7%

Forrás: Nyugat-dunántúli Regionális Szakképzési-Fejlesztési Program

Megyei szinten az egészségügy (2,81), építészet (2,76), faipar és oktatás (2,70-2,70) szakmacsoport iránt a legnagyobb, a vegyipari (1,56) szakmacsoport iránt pedig a legkisebb az elkötelezettség a tanulói jelentkezéseknél. Az elkötelezettség azt mutatja, hogy a tanulók milyen fontossággal jelölték meg a szakmacsoportot. Minél nagyobb ez az érték, annál nagyobb fontosságú az adott szakmacsoport a tanulói jelentkezéseknél.

Az oktatási, képzési rendszerből kilépők képzettségének szintje és jellege – a képzések struktúrája – nem eléggé felel meg a munkaerő-piaci elvárásoknak. A vállalatok ugyan kielégítőnek tartják a szakképzés elméleti színvonalát, de elégtelennek a gyakorlati oktatást, különösen a speciális kompetenciák fejlesztése terén.

Az 1990 óta bekövetkezett intézményi profilmódosítások motivációs bázisa az intézmény megmaradásához kapcsolódó erőfeszítés és a piaci igényeknek való megfelelés szándéka volt. A profilváltásban a legaktívabbak azok a szakképző intézmények voltak, amelyeknek az a létüket (megmaradásukat) biztosította (vasas, könnyűipari, mezőgazdasági szakmát tanítók). Rákényszerültek ugyancsak a váltásra azok az egyébként kurrens szakmacsoportokat oktató iskolák is, amelyekre a privatizáció korszakváltó hatással volt (vendéglátás, idegenforgalom, kereskedelem). Sajnos azonban vannak olyan intézmények is, ahol az iskola képzési profilja a normatív támogatás megőrzésére irányul, nem igazodik a megyében történt gazdasági változásokhoz, lakossági igényekhez.

Az iskolákban a hiányszakterületeknek nevezett szakképesítésekben kevés a jelentkező, vagy egyáltalán nem jelentkeznek, és így nem tudja az iskola a képzést megszervezni. A kevés jelentkező esetén kistérségben, megyében régióban, koordináció útján a legjobb képzési feltételeket nyújtó helyen lehetséges lenne megszervezni egy képzési csoportot. Ilyenkor azonban majdnem mindig felmerülnek az egyén részről mobilitási, az intézmény részéről finanszírozási ellenérdekeltségek.

Sajnos a bemeneti tanulólétszám is csökkenő tendenciát mutat évek óta. A 4-5 éves (2+0.5-3 év) meghosszabbított szakmunkás képzés, valamint az érettségi utáni 1-3 éves szakképzés átfutási ideje nagyon hosszú, ez idő alatt a gazdasági szerkezet gyorsabban változik, átalakul a piac elvárásainak megfelelően. A szakképesítések irányítást főleg az iskolák végzik.

A Győr-Moson-Sopron Megyei, illetve a Soproni Ipar és Kereskedelmi Kamara adatai, a munkáltatói jelzések, hirdetések alapján a megyében az foglalkozási területek számítanak hiányszakmának, illetve tudnának munkaerőt fogadni:

- *Gép- és szerelőipar:* gépészmérnök, fényező-mázoló, kovács, öntő, hegesztő, fémforgácsoló, szerszámkészítő, esztergályos
- *Építőipar:* cserépkályha- és kandalló készítő, vasbeton és műkökészítő, illetve a nagyarányú építkezéseken minden szakmában
- *Szolgáltatóipar:* cipész, cipőfelsőrész-készítő
- *Villamos- és műszeripar:* háztartás-elektronikai műszerész, kötő- és varrógép műszerész
- *Kereskedelem:* élelmiszer-kereskedelem, lakberendező, lakberendezési cikk-eladó
- *Könnyűipar:* nemszöttkeltmegyártó
- *Betanított munkák*

A megye középiskoláiban a **tárgyi és személyi feltételek biztosítottak**. Minden gimnáziumi és szakközépiskolai feladatellátási hely számítógéppel ellátott 2004-ben, míg a 27 szakiskolai és speciális szakiskolai feladat-ellátási helyből csak 24 van számítógéppel felszerelve. Nemzetiségi, etnikai oktatásban a középiskolákban 16 személy részesül.

A középfokú tanulólétszám 4,48%-os növekedése mellett a **pedagóguslétszám** 9,76%-kkal nőtt a 2000/2001-es és 2004/2005-ös tanév között. Legnagyobb arányú növekedést a speciális szakiskolákban regisztrálhattunk (79%). A középiskolai főállású pedagógusok száma 2 282 fő.

A 2004/2005-ös tanévben a megyében a szakiskolákban az **egy pedagógusra jutó tanulólétszám** 14,3 (a 2000/2001-es tanévben 13,9), speciális szakiskolákban 6,4 (a 2000/2001-es tanévben 7,7), gimnáziumokban 13,7 (a 2000/2001-es tanévben 15,1), szakközépiskolákban 13,7 (a 2000/2001-es tanévben 14,6).

A 2004/2005-ös tanévben a megyében az **egy osztályra jutó tanulólétszám** szakiskolákban 27,5 (a 2000/2001-es tanévben 25,8), speciális szakiskolákban 13,9 (a 2000/2001-es tanévben 11,4), gimnáziumokban 28,9 (a 2000/2001-es tanévben 29,3), szakközépiskolákban 26,6 (a 2000/2001-es tanévben 28,2).

A megyében a legnagyobb arányban a **kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció, gépészet, vendéglátás-idegenforgalom, építészet** szakmacsoportokban részesülnek szakképzésben a tanulók. Szembetűnő az **informatikai szakképzés** alacsony aránya (4,6%), amely jóval az országos átlag alatt van (8,39%).

A gazdaság megváltozott igényeihez az iskolák többsége most már egyre nagyobb mértékben próbál illeszkedni, de a képzés, az oktatott szakok változtatása lényegesen lassabb folyamat. A kor megváltozott követelményeinek következtében az idegen nyelvi és a számítástechnikai képzés most már nemcsak a gimnáziumi oktatásban van jelen, hanem a szakmai képzésnek is elengedhetetlen velejárói. A szakképző intézmények folyamatosan törekszenek a képzési profil és szerkezet változtatására. Az oktatott szakmákban növekvő súllyal jelenik meg viszont a vendéglátás, a kereskedelem, a szolgáltatóipar, valamint a hírközlés és a szállítás.

A megyében hiányzik egy átfogó információs rendszer, amely a képzési kínálat és a munkaerő piaci kereslet összevetése alapján módot adna a képzés szerkezetének folyamatos értékelésére, módosítására.

A megye a régióban az egyedüli, ahol a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program keretében nem indult el **térségi integrált szakképzők központ létrehozása**. Az országban létrehozandó 16 központ fő célja a szakképzés hatékonyságának növelése a szakképzési kínálat koordinációjának biztosításával, valamint összehangolt csúcstechnológiát képviselő eszközök beszerzésével. Az integrált központ szakképzést folytató intézmények/tagintézmények szoros együttműködése alapján jönnek létre. A Térségi Integrált Szakképző Központok úgynevezett közösségi funkciókat is ellátnak, amelyek keretében elsősorban tanulói számára biztosítanak komplex szolgáltatásokat a pályaválasztás és pályaaorientáció, karrier tanácsadás területén, de a hátrányos helyzetű fiatalok és családjaik számára is kínálnak külön szolgáltatásokat. Emellett a vállalkozásokkal együttműködve támogatják a gyakorlati képzés (a tanulószerveződések) fejlesztését is.

A **kollégium**, mint a közoktatási rendszer önálló intézménye speciális feladatokat lát el. A szabad iskola választás lehetőségének megteremtése érdekében a megye oktatási intézményei közül 36 működtet kollégiumot. Közülük hat működik önálló intézményként, harminc pedig többcélú nevelési, oktatási intézmény intézményegységeként. Az alapító okiratokban rögzített összes megállapított férőhelyek száma 2390 fő. A kollégiumok kihasználtsága 81%-os. A kollégiumban dolgozó pedagógusok társadalmi és szakmai megbecsülése nem megfelelő, továbbképzésükre is szükség van.

A megyében csak 1 kollégium taneszközökkel való felszereltsége nem megfelelő (2,8%), 9 gyengén felszerelt (25%), de a többsége, összesen 21 kollégium jól felszerelt (58%), és korszerűen és jól felszerelt 5 (13,9%). A kollégiumok épületei koruk és állapotuk, valamint az elmaradt felújítások miatt jelentős felújításra, egyes helyeken újraépítésre szorulnak. A kollé-

giumok berendezései elavultak, cseréjük szükséges a kötelező minimális eszköz és felszerelésjegyzék alapján. A kollégiumokban nem kellő mértékben biztosítottak az információs társadalomra való felkészülés lehetőségei, eszközei (informatika korrepetálás fejlesztése, internet elérés). Fontos feladat a kollégiumban dolgozó pedagógusok társadalmi és szakmai megbecsülésének helyreállítása. Szükséges a kollégiumi tanárok felkészítése, átképzése, továbbképzése a megjelenő újabb kihívások megoldására, a tehetséggondozói, szabadidős és kiegészítő foglalkozások megszervezésére. Meg kell valósítani a gazdaságosabb, hatékonyabb működtetést.

Át kell világítani a kollégiumi szerkezetet, meg kell vizsgálni a szabad kapacitásokat, esetenként bővíteni, esetenként szűkíteni kell a kollégiumi férőhelyek számát.

Győr-Moson-Sopron megyében az **alapfokú művészetoktatásban** mára rendkívül színes és gazdag intézményhálózat alakult ki. A megyében a már működő intézmények mellett megjelentek a nem önkormányzati fenntartásban működő önálló alapfokú művészetoktatási intézmények a művészetoktatás egy ágában folytatott tevékenységgel (csak zeneoktatás, csak néptánc oktatás stb.), a nem önkormányzati fenntartásban működő önálló alapfokú művészetoktatási intézmények a művészetoktatás több ágában folytatott tevékenységgel (zeneoktatás + képzőművészet stb.), illetve az önkormányzatok által fenntartott többcélú közoktatási intézmények (általános iskola + alapfokú művészetoktatási intézmény). Az alapfokú művészetoktatásban a tartalmi szabályozás hiánya sok esetben a helytelen gyakorlatot rögzítette és állandósította. Fontos feladat a jogszabályi háttérnek megfelelő működtetés, az átlátható, jól követhető helyi szabályozás. Törekedni kell arra, hogy a megyében az alapfokú művészetoktatás feladatellátása lehetőleg megyei alapítású intézményekkel valósuljon meg. Az elkövetkezendő időszak fontos feladata, hogy a közoktatási intézményekhez hasonlóan az alapfokú művészetoktatásban is valósuljon meg a rendszeres legyen az ellenőrzés.

Győr-Moson-Sopron megyében kiépült a **pedagógiai szakszolgálati rendszer**. Bár a feladat gazdája a hatályos szabályozás szerint a megye, a települési önkormányzatok is jelentős szerepet vállalnak az igények szerinti ellátás hatékony megszervezése érdekében. Szinte valamennyi gyógypedagógiai intézményben folyik szakszolgálati tevékenység, logopédiai fejlesztés, gyógytestnevelés, mozgásfejlesztés, konduktív fejlesztés, gyógypedagógiai tanácsadás. Több módszertani intézmény működtet az ellátás javítása érdekében utazó gyógypedagógiai, logopédiai hálózatot, s ad segítséget szakembereivel az integrált nevelésben, oktatásban résztvevő többségi intézmények pedagógusainak. A megyében elkezdődött egyfajta összefogás és feladatmegosztás a kistérségek és a megye között a szakszolgálati feladatellátás hatékonyabb megoldására. A kistérségek az alábbi területeken vállalták a feladatok ellátását: gyógypedagógiai tanácsadás (109 település), fejlesztő felkészítés (37 település) tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs tevékenység (egy kistérség, de nem működik), nevelési tanácsadás (64 település), logopédiai ellátás (136 település), pályaválasztási tanácsadás (egy kistérség), konduktív pedagógiai ellátás (egy kistérség), gyógytestnevelés (29 település). A győri kistérség valamennyi szakszolgálati ellátást felvállalt.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Pedagógiai Intézet valamennyi a közoktatási törvényben szabályozott és a megyei önkormányzat számára előírt **pedagógiai szakmai szolgáltatást** ellátja. A korábbi években a feladatellátás elsősorban az óvodákra és iskolákra irányult, a fenntartói és szülői, valamint diákokat érintő szolgáltatás kevésbé kapott hangsúlyt. Az elmúlt 10 évből az utolsó kettő kivételével a pedagógiai szakmai szolgáltatás alig irányult a középiskolák felé. Az intézményi szolgáltatás mellett inkább a külföldi projekteknél történő részvételt szorgalmazták a korábbi vezetők, ahol az intézeti és attól független egyéni (egyéni vállalkozás, Bt stb.) feladatvégzés és finanszírozás összefonódott, nehezen áttekinthetővé vált. Az elmúlt években megtörtént a szolgáltatás közoktatási törvényben szabályozott területeinek lefedése, a szolgáltatás újraráépítése.

5.5.4. Felsőoktatás

A megyében három felsőoktatási intézménynek található székhelye, melyek a következők:

1. Széchenyi István Egyetem, Győr: 2 kar és 2 intézet
2. Győri Hittudományi Főiskola és Papnevelő Intézet, Győr: 2 szak
3. Nyugat-Magyarországi Egyetem, Sopron: 7 kar

A Széchenyi István Egyetem mindkét kara és intézete (Jog- és Gazdaságtudományi Kar, Műszaki Tudományi Kar, Egészségügyi és Szociális Intézet, Zeneművészeti Intézet) Győrben működik, ugyanígy a Hittudományi Főiskola mindkét szaka is. A soproni Nyugat-Magyarországi Egyetem 7 kara közül 6 (Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Kar, Benedek Elek Pedagógiai Főiskolai Kar, Erdőmérnöki Kar, Faipari Mérnöki Kar, Közgazdaságtudományi Kar, Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar) működik a megyében, 1 kar Székesfehérváron található. Egy kihelyezett kara van Győrben (Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Kar) és Mosonmagyaróváron (Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Kar). Tehát ezek alapján a megyében 3 városban található felsőoktatási intézmény.

A Nyugat-dunántúli régió felsőoktatási képzése Győr-Moson-Sopron megyében koncentrálódik (a vizsgált tényezőket figyelembe véve az arány átlagosan több mint 70%), ezen belül is a legtöbb hallgató Győrben folytatja tanulmányait. (18. táblázat) Ez Győrben két székhellyel rendelkező intézményt és 1 kihelyezett kart jelent. A 2004/2005-ös tanévben már mind a három városban részt vehettek a hallgatók doktori képzésben, a legtöbb PhD hallgató Sopronban tanul. Győrben 2004-ben alakult az első (regionális tudományok területén működő), majd 2005-ben a második (műszaki jellegű) doktori iskola. A Nyugat-Magyarországi Egyetemen 6 tudományágon belül indultak eddig doktori iskolák.

18. táblázat Győr-Moson-Sopron megye felsőoktatásának főbb jellemzői a 2004/2005-ös tanévben

Város, megye	Összes hallgató	Nappalis hallgatók	Doktori, mesteri	Oktatók száma	Diplomát szereztek, 2004
Győr összesen	15 864	8 316	49	375	2 238
Sopron összesen	7 379	2 970	181	258	1 143
Mosonmagyaróvár összesen	1 180	837	53	96	139
Győr-Moson-Sopron megye	24 423	12 123	283	729	3 520
Nyugat-Dunántúl összesen	32 561	15 872	375	1 047	4 548
Mege/regió arány (%)	75,0	76,4	75,5	69,6	77,4

Forrás: Statisztikai tájékoztató – Felsőoktatás 2004/2005, OM, Budapest, 2005.

A régióon belül az oktatók száma is ebben a megyében a legnagyobb. A fentiek alapján egyértelműen látszik, hogy a vizsgált tanévben Győrben kapták a legtöbb diplomát, a legtöbb friss-diplomás a Tanítóképző Főiskoláról került ki, számuk megközelítette az 1 000 főt, ezután következett a műszaki, majd a gazdasági és a jogi képzés. A soproni diplomások legnagyobb része a Benedek Elek Pedagógiai Főiskolán tanult.

A megye képzési kínálata meglehetősen széleskörű, de egy kicsit elaprózott. A legtöbb hallgató (kb. a hallgatók 22%-a) az üzleti élet és irányítás területén folytatja tanulmányait, ezután következnek a mérnöki tudományok (kb. 14%), majd közel azonos arányban a társadalomtudományok, tanárképzés és szociális ellátás. A többi tudományterületen a hallgatói létszám nem éri el az 1 000 főt. A doktori képzés tanulmányterületei is változatosak. A Nyugat-Magyarországi Egyetemen 4, míg a Széchenyi István Egyetemen 2005-től már 2 karon foly-

tathatják a hallgatók PhD tanulmányaikat. Győrben a regionális és műszaki tudományok, Sopronban a gazdasági és erdészeti, faipari képzések, míg Mosonmagyaróváron a mezőgazdasági-élelmiszertudományi jelleg a meghatározó.

A karokon kívül fontos még megemlíteni az intézmények kihelyezett képzési helyeit. A megyében székhellyel rendelkező felsőoktatási intézményeknek nincsen a megyében ilyen jellegű képzési formájuk, csak a megyén kívüli városokban. Viszont három budapesti intézménynek van a megyében képzési helye, azon belül Győrben (Evangélikus Hittudományi Egyetem, Budapesti Gazdasági Főiskola) és Pannonhalmán (Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola).

5.5.5. Felnőttoktatás, felnőttképzés

Az általános iskolai **felnőttoktatásban** tanulók száma 2004-ben 96 fő, a középiskolai felnőttoktatásban tanulóké 3 445, míg szakiskolai felnőttoktatásban 112-en vettek részt.

Az iskolarendszeren kívüli, munkaerő-piaci képzésnek a megyében **hárompólusú intézményrendszer**e alakult ki, amelynek résztvevői a munkaerő-piaci képzéssel fő profilként foglalkozó vállalkozások és non-profit szervezetek, az iskolarendszerű oktatást folytató közép- és felsőfokú oktatási intézmények, valamint a regionális munkaerő-fejlesztő és képző központ.

Az iskolarendszeren kívüli **képzések résztvevői:**

1. a munkaügyi központokban regisztrált munkanélküliek, akik állami pénzforrások segítségével képzik át- vagy tovább magukat,
2. a munkahellyel rendelkező, de a nem megfelelő képzettség miatt a munkahely elvesztésével fenyegetett munkavállalók,
3. cégek/vállalkozások alkalmazottai, melyek továbbképzését a gazdálkodó szervezet saját pénzügyi forrásból, vagy a szakképzési alap terhére finanszírozza,
4. magánszemélyek/vállalkozók, akik szakmai tudásukat bővítik tovább, vagy új szakképesítést tanulnak meg,
5. szakmai végzettséggel nem rendelkező magánszemélyek.

Az iskolarendszeren kívüli képzést választók gyakran ezért döntenek ezen képzési forma mellett, mert ide könnyebb bekerülni, mint az egyéb szakképző iskolákba, felsőoktatási intézményekbe és a végzettség megszerzése is sokkal egyszerűbb. Egyszerre több tanfolyamot is el lehet kezdeni és így egységnyi idő alatt több szakképzettséghez lehet jutni.

Sokan pontosan azért választják ezt a képzést, mert nem vették fel őket felsőoktatási intézménybe és egy olyan, a korábban tervezett szakhoz hasonló képzést választanak, amely illik az érdeklődési körükhöz, és amellyel meg is alapozhatják a jövőbeli felvételijüket, mert szakirányú alapismerettel mennek a sikeres felvételi után a felsőoktatási intézménybe (adott esetben többlet pontok is szerezhetők egy megfelelő OKJ-s szakmai végzettséggel).

Az élethosszon át tartó tanulás (life long learning) eszméje és a piac nyomása is rákényszeríti az embereket arra, hogy újabb és újabb ismereteket, végzettségeket szerezzenek, tovább-, és átképezzék magukat. A megyében elsősorban azokban a szakképesítésekben szerveznek a képzők tanfolyamokat, amelyekben a **gyakorlat óraszám**a **viszonylag alacsony**, (az is tantevőben lebonyolítható) vagy egyáltalán nincs. Ennek az lehet az elsődleges oka, hogy tantermet és elméleti tanárt könnyű keresni, de a gyakorlathoz szükséges tárgyi feltételeket, csak komoly anyagi áldozatok árán lehet megvalósítani. A munkaügyi központnak nagy nehézséget jelent a **hiányszakmákban** képzéseket indítani, mivel nagyon alacsony a részvételi hajlandóság a munkanélküliek körében.

A **képzések színvonala** eléggé változó. A piaci verseny nagyon erős, ez az esetek túlnyomó részében óraszámcsökkentésben nyilvánul meg és ezzel párhuzamosan minőségromlással is párosul. A bizonyítványban ugyanaz az OKJ-s szám szerepel mint az iskolarendszerű képzésben résztvevő tanulóknak, aki az adott szakmát két év alatt szerezte meg, de iskolarendszeren kívüli oktatásban gyakran elegendő 8-10 hónap is a szakma elsajátításához. A munkaerőpiac az utóbbi időben egyre jobban érzékeli a két oktatási forma közötti különbséget, és ezért a munkáltatók már nem a szakmai vizsga eredményét nézik, hanem azt, hogy hol tanult a leendő munkavállalójuk.

A **mesterképzés** iránt elsősorban azokban a szakmákban van élénk érdeklődés, amelyekben a törvényi szabályozás kötelezően előírja a vállalkozás gyakorlásához a mestervizsga, vagy annál magasabb szintű szakmai képesítés meglétét. Kivételt képez ez alól a fodrász, kozmetikus és a szakács képzés, mert itt szakmai presztízből szerzik meg a vállalkozók a mester címet.

A köztisztviselők valamint az orvosok folyamatos továbbképzéséről és jogállásáról szóló kormányrendeletek értelmében a köztisztviselők, valamint az orvosok, fogorvosok, gyógyszerészek és klinikai szakpszichológusok iskolarendszeren kívüli képzése, továbbképzése, átképzése állami feladat, amelynek pénzügyi és személyi feltételeiről a kormány gondoskodik. Elkészült a kormánytervezet az építésüggyel kapcsolatos egyes szabályozott szakmák gyakorlásához kapcsolódó szakmai továbbképzési rendszer részletes szabályairól is.

Az élethosszon át tartó tanulás széles körű elterjedését a szakemberek az **e-learning** egyre nagyobb mértékű alkalmazásától remélik. Az e-learning legegyszerűbben megközelítve olyan távoktatás, amely elektronikus úton valósul meg. A távoktatás térhódításának számos elemzés szerint az oktatási szektorban nem a közoktatás, hanem a felsőfokú, illetőleg a posztgraduális képzés lehet a legfőbb színtere. A nyitott képzés, távoktatás és így az e-learning legfontosabb célcsoportja és felhasználója a felnőttképzés. A felnőttképzés szempontjából kiemelkedő fontosságú, hogyan valósulhat meg az egész életen át tartó tanulás a gyakorlatban.

Az Európai Unió a nyitott képzési rendszerekről már a kilencvenes évek elején memorandumot fogadott el.¹⁴ Az ezredfordulót követően pedig több programot is elfogadott az e-learning fejlesztésére:

- eLearning initiative – Designing Tomorrow’s Education. May 2000
- eLearning Action Plan. March 2001
- Multi-annual programme (2004–2006) for the effective integration of Information and Communication Technologies in education and training systems in Europe) 2003.

Ami a magyarországi távoktatás helyzetét illeti, általánosságban elmondható, hogy ezen a téren már jelentős tapasztalatok halmozódtak fel, különösen a felsőoktatási szférában. Ugyanakkor az e-learning elterjedtsége még nem általános, a web alapú oktatás térhódítása csak most kezdődött, miközben Nyugat-Európában és az USA-ban már megindult a számítógép alapú oktatás visszaszorulása, és a web alapú oktatás túlsúlyának kialakulása figyelhető meg.¹⁵

Ami a technológiák alkalmazását és az oktatás színvonalát illeti, a kép nagyon vegyes, a helyzet már-már kaotikus. Nagyon sok cég és intézmény nyújt távoktatásnak, e-learningnek. Elsőként a felsőfokú oktatási intézmények vezettek be nyitott és távoktatási programokat az addig meglévő programjaik mellé. Ezek közül is kiemelkednek *Gödöllő, Pécs, Veszprém, Győr és Debrecen felsőoktatási intézményei*. Mára ez a kör kibővült Szolnokkal, Miskolccal és Szegeddel, és a

¹⁴ Memorandum on Open Distance Learning in the European Community. European Commission, Bruxelles. 2001

¹⁵ Az e-learning jelenlegi helyzete, perspektívái és fejlődési iránya. EDUWEB Távoktatási Rt. 2001

Budapesti Gazdasági Főiskolán, a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetemen, valamint az ELTE-n is jelentős távoktatási szolgáltatást fejlesztettek ki.

Győr-Moson-Sopron megyében a Széchenyi István Egyetem a hazai felsőoktatást tekintve az elsők között indította el távoktatási programjait. Ennek legfiatalabb hajtása a 2006/2007-es tanévtől az egyaránt 4 féléves közgazdász-szakmérnök és a gazdasági menedzser e-learnig képzés. Az e-learning alapú képzés biztosítja a számítógéppel és internetes kapcsolattal rendelkező hallgatóink számára a kötetlen, saját időbeosztáshoz igazodó tanulás lehetőségét.

5.5.6. Iskolázottság, továbbtanulási esélyek

A megye lakosságának iskolázottsági szintjét vizsgáljuk, megállapítható, hogy az általános iskolázottsági szint emelkedett az elmúlt másfél évtizedben (19. táblázat). Ez az általános javulás országos jelenség. A megyében csupán egyetlen adat romlott 2001 és 2005: azon 10 évnél idősebb férfiak száma emelkedett, akiknek nem sikerült az általános iskola első osztályát sem elvégezniük. Mindezekon túl azt mondhatjuk, hogy a megye iskolázottsági mutatói általában jobbak, mint az országos átlag, s minden tekintetben jobbak, mint a regionális átlag. Az országos átlagokhoz viszonyítva az alap és középiskolai végzetek tekintetében van jó helyzetben a megye, míg a felsőfokú végzetek aránya kisebb mint a magyar átlag. Növekedés tapasztalható ugyan ebben az értékben is. Halvány előny mutatható a megfelelő korú férfiak felsőfokú végzettségi arányának növekedésében. Ez nyilván az erdészeti és műszaki képzésnek a megye felsőoktatási palettáján mutatott erős részarányának köszönhető.

A megyén belül, a képzettséget kistérségenként vizsgálva megállapítható, hogy a Győri kistérség messze jobb képzettségi mutatókkal rendelkezik, mint a többi kistérség. (20. táblázat) A középfokú és felsőfokú végzetek aránya jelentős mértékben meghaladja a megyei és az országos átlagot is.

19. táblázat A 7 évnél idősebb népességből különböző szintű iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a megyében, 2001

	Az általános iskola első évfolyamát sem végezte el	Általános iskola 1-7 osztálya	Általános iskola 8. oszt. befejezte	Középis-kola érettségi nélkül	Középis-kola érettséggel	Felsőfokú végzettség oklevél nélkül	Felsőfokú végzettség oklevéllel
Ország	1,7	18,3	26,3	21,1	20,5	2,2	9,8
Nyugat-Dunántúl	1,5	17,4	26,7	23,4	20,7	1,7	8,6
Győr-Moson-Sopron	1,4	16,3	25,9	23,9	21,3	2,1	9,2
<i>Kistérségek</i>							
Csornai	1,4	20,4	28,2	26,3	17,5	1,1	5,2
Győri	1,3	14,3	22,8	21,8	24,5	2,9	12,4
Kapuvári	1,3	19,5	30,5	24,9	17,6	1,1	5,3
Mosonmagyaróvári	1,3	16,6	28,6	26,4	18,8	1,7	6,6
Pannonhalmi	1,5	19,9	30,5	26,5	15,2	1,2	5,1
Sopron-fertődi	1,5	15,6	25,9	23,5	21,8	2,2	9,5
Téti	1,6	22,4	29,8	27,3	14,3	0,8	3,8

Forrás: KSH Népszámlálás 2001 alapján.

20. táblázat A legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők száma és aránya a megfelelő korúakból 1990, 2001, 2005

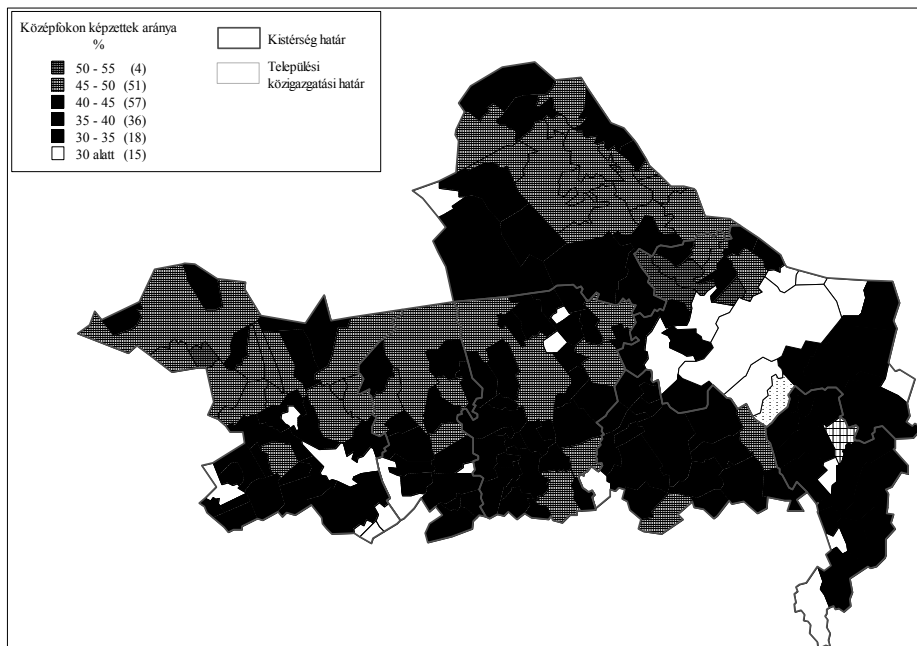
Terület	Év	10–X éves			15–X éves			18–X éves			25–X éves		
		összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő
		általános iskola első évfolyamát sem végezte el			legalább általános iskola 8. évfolyam			legalább középiskolai érettségivel			egyetem, főiskola stb. oklevéllel		
Ország	1990	99461	39080	60381	4990010	2534227	2455783	1553674	711452	842222	424098	226211	197887
	2001	63116	27259	35857	7553093	3674694	3878399	3097032	1358730	1738302	888345	446176	442169
	2005	46739	18512	28227	7802342	3756213	4046129	3471343	1507325	1964018	1057478	502522	554956
Régió	1990	7268	3186	4082	626304	317500	308804	209804	98654	111150	56059	30885	25174
	2001	4699	2170	2529	754630	372111	382519	289494	129492	160002	75935	38700	37235
	2005	3946	2301	1645	789530	384943	404587	332053	146368	185685	87861	42914	44947
Megye	1990	2382	1148	1234	270045	136711	133334	93251	44163	49088	25066	13865	11201
	2001	1512	757	755	332604	164611	167993	132420	59608	72812	34913	18127	16786
	2005	1561	911	650	349580	171127	178453	152894	68904	83990	43483	22154	21329

Terület	Év	10–X éves			15–X éves			18–X éves			25–X éves		
		összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő
		általános iskola első évfolyamát sem végezte el			legalább általános iskola 8. évfolyam			legalább középiskolai érettségivel			egyetem, főiskola stb. oklevéllel		
a megfelelő korúak százalékában													
Ország	2001	0,7	0,6	0,7	88,8	92,3	85,8	38,2	35,9	40,2	12,6	13,8	11,6
	2005	0,5	0,4	0,6	91,6	94,3	89,3	42,6	39,8	45,2	14,7	15,2	14,3
Régió	2001	0,5	0,5	0,5	89,8	93,1	86,8	36,1	34,1	38	10,9	11,9	10,1
	2005	0,4	0,5	0,3	92,6	95	90,4	40,7	37,9	43,3	12,2	12,7	11,7
Megye	2001	0,4	0,4	0,4	91	93,7	88,6	38,1	35,8	40,2	11,7	12,9	10,7
	2005	0,4	0,5	0,3	93,5	95,7	91,5	42,8	40,5	45	13,8	14,9	12,8

Forrás: KSH Népszámlálás 1990 és 2001, valamint Mikrocenzus 2005 alapján.

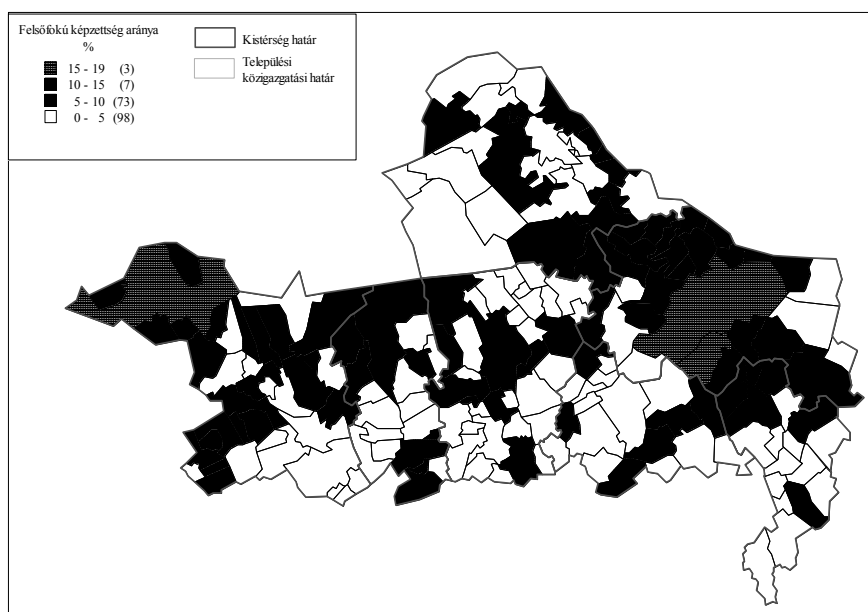
A középfokú és a felsőfokú képzettség településenkénti vizsgálata (15-16. ábra) azt mutatja, hogy a középfokú és a felsőfokú végzettség is elsősorban a városokban és a városok vonzaskörzetében mutat jobb arányokat. A felsőfokú képzettség pedig kimondottan az urbánus lakóhelyeken (Városok: Győr, Sopron, Mosonmagyaróvár, Csorna, Fertőd, valamint a győri szuburbán térség néhány települése) mutat magas arányokat. A belső perifériák ugyanakkor alacsony képzettségi szintet mutatnak. Ennek egyértelmű oka, hogy a magasabb végzettségűek migrációja az urbánus térségek felé erősebb.

15. ábra A középfokú képzettséggel rendelkezők aránya a megye településein, 2001

Forrás: KSH Népszámlálás 2001 alapján szerkesztette Hardi Tamás.

16. ábra A felsőfokú képzettséggel rendelkezők aránya a megye településein, 2001

Forrás: KSH Népszámlálás 2001 alapján szerkesztette Hardi Tamás.

2005. január 1-jén a megyében a 14-18 évesek száma 27517 volt. Közülük 14 éves 5436 fő volt. 9. évfolyamra, azaz középiskola első osztályába járt 5436 fő, a szakiskolák, speciális szakiskolák első évfolyamára pedig 1488 fő. A beiskolázási arány közelít a száz százalékhoz, mivel a középiskolás elsősök között sokat nem töltötték még be a 14. életévüket. A 18. életévüket betöltötték száma 5805 fő volt a megyében. 2004/2005 tanévben 3636-an tettek sikeres érettségi vizsgát, sikeres szakmai vizsgát az előző évben pedig 3325-en.

A továbbtanulási esélyeket elemezve csak azokat a középiskolákat lehetett figyelembe venni, amelyeknek az elmúlt öt évből legalább az adatai rendelkezésre állnak. A megyék sorrendjében – országosan tekintve - Győr-Moson-Sopron megye volt az első a 2001-2004-es időszakot tekintve a felvételi arányok (a felsőoktatásba felvettek száma a 12. évfolyamosok létszámához viszonyítva) szerint, míg az ezt megelőző négy éves periódusban a megyék sorrendjében még csak a második helyezett volt Bács-Kiskun megye mögött. 2001-ben 5 499 Győr-Moson-Sopron megyei lakhelyű fiatal jelentkezett felsőoktatási intézménybe, 3 903-an pedig felvételt is nyertek. 2004-ben a 6 402 jelentkező közül 4 592-en kezdhették meg felsőfokú tanulmányaikat. Arányaiban a felvettek száma között nem mutatkozik jelentős különbség (70-71%), csak a számában.

A 2004. évben az ország gimnáziumainak felsőoktatási felvételi arányait tekintve a győri Révai Miklós Gimnázium volt a harmadik, a szakközépiskolák közül a Jedlik Ányos Gépipari és Informatikai Középiskola az első, a Deák Ferenc Közgazdasági Szakközépiskola a hetedik, valamint a vegyes középiskolák tekintetében a Krúdy Gyula Szakközépiskola és Szakmunkásképző Iskola a nyolcadik helyet foglalja el.

5.6. Egészségügy

5.6.1 A lakosság egészségi állapotának főbb jellemzői

Győr-Moson-Sopron megyében az 1996. évi adatot alapul véve a férfiak és a nők *születéskor várható átlagos élettartama* egyaránt emelkedett, 2005-ben a férfiaké 69,87 év, mely meghaladja mind az országos (68,56), mind a régió belüli átlagot (69,40). A Győr-Moson-Sopron megyei nők születéskor várható átlag élettartama több mint 8 évvel múlja felül a férfiakét.

A **csecsemőhalálozás** egyrészt a gazdasági – társadalmi - szociális viszonyok, az egészségügyi ellátórendszer, ezen belül az anya-csecsemő védelmi ellátás színvonalának, a lakosság egészségi állapotának érzékeny tükrözője. A csecsemőhalálozás a régiót alkotó megyék mindegyikében javult. A Győr-Moson-Sopron megyei adatok (6,4‰) tartósan a régióban (5,6‰) **a legkedvezőtlenebbek.**

A *0-18 évesek főbb betegségi adatait 10 ezer lakosra vetítve* megállapítható, hogy a megyei gyermekeknél, **fiúknál és lányoknál is egyaránt első helyen a tüdőasthma** áll (359,4; 238,1), mely értékek a régiós (314,5; 204,6) és országos (285,8; 198,3) átlagnál is magasabbak. A régióban a legrosszabb értékek ezek. **A vashiányos vérszegénység** tekintetében azonban a régiót (193,5; 274,5) alkotó három megyében mind a fiúk (150,8), mind a lányok (235,2) vonatkozásában **a legalacsonyabb értékekről** beszélhetünk, valamint messze az országos értékek (225,3; 305,4) alatt is vannak a fenti mutatók..

A *19 éves és idősebb korosztály 10 ezer lakosra jutó megbetegedéseinek* nagyság-, illetve sorrendje nemenként eltér. A férfiak esetében a magasvérnyomás és a diabetes mellitus áll az első 2 helyen; a nők a diabetes mellitusban gyakrabban betegednek meg. A diabetesben mindkét nem esetében a régióban (f: 623,3; n: 677,6) a második helyen van ezen betegség előfordulása, és magasabb értékeket (f: 634,3; n: 681,3) mutat, mint az országos átlag (ffi: 596,7; n: 654). Az ischemiás szvbetegségben a Győr-Moson-Sopron megyebéli férfiak (614)

és nők (583,8) betegednek meg legkevésbé a régiót (714,6; 741,8) alkotó három megye lakosai közül.

A *szakorvosi tudógondozóintézetekbe* szakvizsgálatra beutalt vagy önként jelentkező, illetve szűrővizsgálatok során felkutatott betegekről rögzített adatok a lakosság egészségi állapotának megítélésében ugyancsak fontos támpontot szolgáltatnak. 2004-ben Győr-Moson-Sopron megyében a **nyilvántartott és új tbc-s betegek aránya** (18/10 ezer lakos) a régiós átlag (19,3/10 ezer lakos) alá **csökkent**. Az új betegek növekedésének mértéke a 2000. évihez képest mintegy 5-szörös Győr-Moson-Sopron megyében, de ennek eredményeként 2004-re a nyilvántartott és új betegek aránya így sem haladja meg az országos értékeket (109,8/10ezer lakos), a régión belül pedig ezen megyei új betegek aránya a legalacsonyabb (87,5/10ezer lakos).

A *pszichiátriai gondozókban* a 10 ezer lakosra eső nyilvántartott betegek aránya 2000. és 2004. között országosan és a régióban emelkedett (109,9; 112,4), mely tendenciát Győr-Moson-Sopron megye is követ: 99,6-ról 103,2-re nőtt a pszichiátriai gondozottak aránya. A **gyermek és ifjúsági pszichiátriai gondozottak számának erőteljes növekedése** figyelhető meg a megyében 2000. és 2004. között közel duplájára nőtt a nyilvántartott gondozottak száma (2188), mely régiós szinten (Vas: 1164, Zala: 331) a legmagasabb számot jelenti.

A **kábítószer-fogyasztás** adatai a 2000-2004. évekre vonatkozóan a 10 ezer lakosra jutó betegek száma országosan (12,8/10ezer lakosról 14/10ezer lakosra) és a régióban (4/10ezer lakosról 6/10ezer lakosra) emelkedett. Győr-Moson-Sopron megyében a 10 ezer lakosra jutó betegszám (4,7-ről 6,4-re) nőtt, a **második legfertőzöttebb Zala megye után a régióban**.

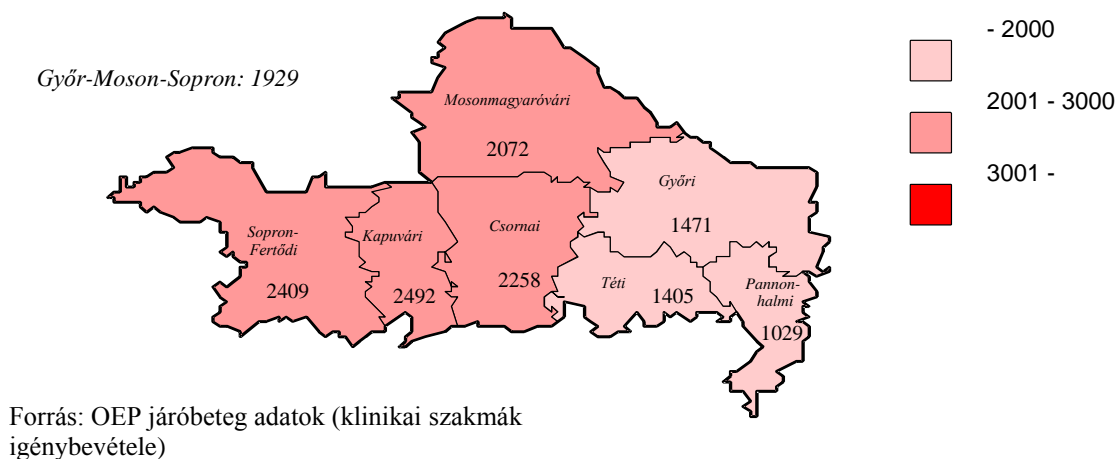
A 100 ezer lakosra jutó halálozás 2004. évi adatait a 2000. évi országos és régióbeli adatokkal összevetve megállapítható, hogy a halálozás országosan, regionálisan és Győr-Moson-Sopron megyében is csökkent. A csökkenés mindkét nemre vonatkozik. A megyében az **összhalálozás** (1208,1) nem haladja meg az országos (1304,4) és régiós (1277,9) átlagot, Vas és Zala megyéhez viszonyítva az **érték kedvezőbb**.¹⁶

A *halálozás főbb halálokok (betegségcsoportok) szerinti megoszlása* az országos trendet követi. A halálozások több mint 90%-át a felsorolt sorrend szerinti 5 betegségcsoport teszi ki: **szív-érrendszeri betegségek, daganatok, emésztőszervi betegségek, a morbiditás és mortalitás külső okai** (baleset, szándékos önártalom, mérgezés), **légzőrendszeri betegségek**. A sorrend Győr-Moson-Sopron megyében is változatlan, **kiemelkedő a keringési szervek betegségeinek magas aránya** (53,8%), melymind régiós (52%), mind országos (50,7%) viszonylatban magasnak számítanak és kistérségi szinten is eltéréseket mutat. (17. ábra). A légzőrendszeri betegségek vonatkozásában a megye 2,3%-a a legalacsonyabb a régió (3,5%) három megyéje között, és országos viszonylatban is alatta van az országos (3,9%) értéknek.

A megye mortalitási és morbiditási számait 100 ezer lakosra vetítve elmondható, hogy a legalacsonyabb (66,8) a régióban (74,9), valamint az országos átlag (88,1) alatt helyezkedik el.

¹⁶ A számok nem standardizált mutatók.

17. ábra 10 000 lakosra jutó keringési megbetegedések aránya Győr-Moson-Sopron megyében kistérségenként, 2004

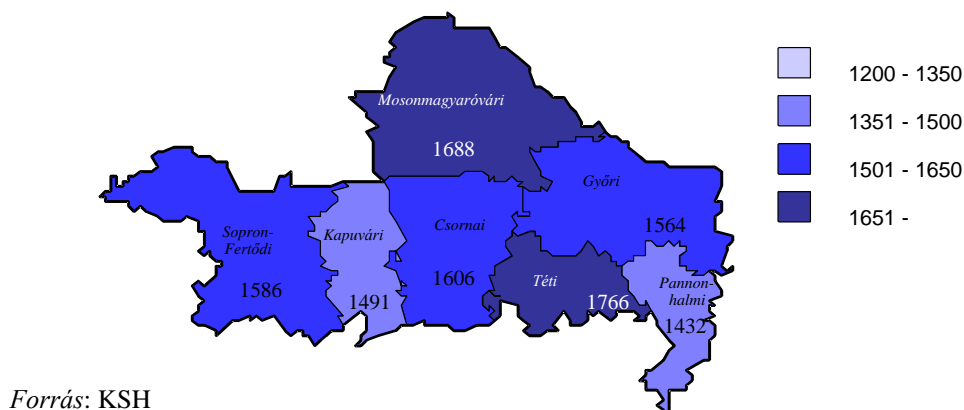

5.6.2. Egészségügyi ellátás

A megyében az évek óta jól kiépült háziiorvosi és házi gyermekorvosi praxisok száma változatlan. A 2004. december 31-i állapot szerint a működő házi orvosok száma 211. A működő 61 házi gyermekorvos mindegyike vállalkozóként vagy magánorvosként tevékenykedik, a területi ellátási kötelezettség közel 100%-os.

A **10 ezer lakosra jutó házi orvosok (4,8) és házi gyermekorvosok (1,4)** száma alapján az **ellátottság a megyében kedvező**, (18.ábra) a régióban (5,0; 1,4) a 2. legmagasabb, a házi orvosokat illetően az országos adat (5,0) alatti. A gyermek háziiorvosi ellátottság a régiós átlaggal azonos, az országosnál alacsonyabb. Az **egy házi orvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok** száma Győr-Moson-Sopron megyében a legmagasabb (1617) és a régiós (1544) illetve országos (1525) átlag felett van.

18. ábra Az egy házi orvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma Győr-Moson-Sopron megyében kistérségenként, 2003

A háziiorvosi központi ügyeleti tevékenységet Győr-Moson-Sopron megyében központosított orvosi ügyelet formájában látják el, háziiorvosi készenlét nincs.

12 központi háziiorvosi ügyelet működik, az ellátás a megye valamennyi települése számára biztosított. A szolgálat teljesítésében naponta 17 orvos vesz részt, az ambulancián 2004-ben mintegy 46 ezer betege vizsgáltak és kezeltek, hívásra 23 ezer beteglátogatás történt. Mentőszállítás igénybevételére 1811 esetben volt szükség.

A **fogászati alapellátásban** területi ellátási kötelezettséggel 140 fogorvos dolgozik a megyében, a számos magánpraxist folytató fogorvossal együtt az ellátás a megye minden területén hozzáférhető.

2004-ben Győr-Moson-Sopron megyében 198 körzeti és 14 főállású iskolavédőnő dolgozott. Az átszervezések, finanszírozási nehézségek miatti létszámleépítések után a körzeti **védőnői** státuszok száma 169-ra csökkent, a főállású iskolavédőnőké pedig 44-re emelkedett. A családvédelmi szolgálat ellátásában (4 fő) és vezető védőnői tevékenységet végzőkkel (6 fő) együtt 223 védőnő dolgozik.

A 2004/2005. tanévben **az iskolai/ifjúságorvos** feladatokat összesen 145 orvos (közülük 10 főfoglalkozású iskola/ifjúsági orvos, 52 házi gyermekorvos és 11 részfoglalkozású orvos) valamint 184 védőnő (teljes munkaidejű 16, részmunkaidejű 168), illetve 9 szociális munkás végezte.

A 100 lakosra jutó teljesített **szakorvosi munkaórák** számát *tekintve* 2000-ben Győr-Moson-Sopron megye alacsonyabb óraszámot (118,6) produkált, mint Vas (132,5) és Zala megye (134,9), mely arány 2004-re mindvégig fennmaradt: Vas (145,7) és Zala megye (155,7) is növelte teljesítményét és előnyét, mg Győr-Moson-Sopron megye kissé vissza is fejlesztett (115,6). Ezen érték régiós (135,4) és az országos aránynál (163,7) is alacsonyabb.

A járóbeteg szakellátásban a **száz lakosra jutó gyógykezelési esetek száma** a teljesített óraszám minimális csökkenése ellenére 13,8%-kal emelkedett Győr-Moson-Sopron megyében (801,3), a régióban a harmadik.

A fekvőbeteg ellátó intézményei a megyében létesült 5 fekvőbeteg gyógyintézet közül 1 megyei önkormányzati fenntartású, 4 városi önkormányzati működtetésű. A megyei fekvőbeteg gyógyintézetek: győri Petz Aladár Megyei Oktató Kórház, csornai Margit Kórház, mosonmagyaróvári Karolina Kórház, kapuvári Lumniczer Kórház és a soproni Erzsébet kórház, melyek aktív ellátás nyújtanak. Ezen kívül külső telephelyként krónikus ellátásra berendezkedve Téten, Dénesfán történik egészségügyi ellátás.

A **10 ezer lakosra jutó kórházi ágyak száma, aránya** 2004-ben a Nyugat-dunántúli régiót alkotó megyékhez hasonlítva Győr-Moson-Sopron megyében Vas megye után a 2. legalacsonyabb (78,2), és az országos (79,3) átlag alatti.

Győr-Moson-Sopron megye magasabb ágyszámot tudhat a magáénak az elmeorvosgyógyászat; a rehabilitáció, a tartós ápolás továbbá a belgyógyászati és sebészeti mátrix intézeti ellátás területén. Ezzel szemben a régióban a legalacsonyabb, az országos átlag alá eső ágyszámmal bír a belgyógyászat, csecsemő- és gyermekgyógyászat, bőr- és nemibeteg gyógyászat, ideggyógyászat, ortopédia, urológia, intenzív betegellátás, tüdőgyógyászat és utókezelés szakmákban.

Igen jó ágykihasználtságúak országosan, és a régiót alkotó 3 megyében a rehabilitációs és a mátrix osztályok, Győr-Moson-Sopron megyében ezeken túl a baleseti sebészet, csecsemő- és gyermekgyógyászat, ortopédia, tartós ápolás osztályok. Nagyon alacsony ágykihasználtsággal működnek viszont az onkológia-onkoradiológiai, az újszülött és a szemészeti osztályok.

Győr-Moson-Sopron megyében mind a 100 működő kórházi ágyra jutó orvosok száma (13,7-ről 13,8-ra), mind az ápolók (41,1-ről 43,5-re) emelkedett 2002 és 2004 között.

A **mentési tevékenységet** a megyében az Országos Mentőszolgálat végzi, alternatív mentőszervezet még nem működik. Győr-Moson-Sopron megyében a működő mentőállomások száma 8. A mentőállomás-hálózat jó kiépítettségének köszönhetően a 35 mentőgépkocsi a megye valamennyi pontját 15 percen belül eléri. A „földi mentés” tárgyi feltételeinek javításában indokolt a regionális helikopteres szolgálat indítása. A szervezet humán erőforrás-ellátottságát a megyében 6 főfoglalkozású mentőorvos (közülük 2 GYES-en van), és több részfoglalkozású orvos, 13 főfoglalkozású, 7 részfoglalkozású mentőtiszt és 89 mentőápoló jelenti.

A megyében a **szakápolási szolgáltatók** száma (jelenleg 17) folyamatosan emelkedett, és ezzel párhuzamosan a hozzáférés esélyei is növekedtek. A rendszerben 14 teljes munkaidős foglalkoztatott mellett magas a részmunkaidős (71 fő) foglalkoztatottak száma.

2004-ben a megyében 6 intézeti **gyógyszertár** működött. A 83 közforgalmú gyógyszertár közül 41 rendelkezik fiókgyógyszertárral. Orvosi kézi gyógyszertár működtetésére 8 háziorvos kapott engedélyt 10 település betegeinek ellátására.

5.6.3. Szociális ellátás

Valamennyi települést érintően – lakosságszámtól függetlenül – kötelező volt a **szociális információs szolgáltatót** 2005. július 31-ig létrehozni. A települési önkormányzatoknak 2005. január 1-jét követően a **családsegítést** 2000 lakos felett, a **támogató szolgáltatót és a közösségi ellátásokat** csak 10000 lakos felett kötelező működtetni. Egyidejűleg 10 000 lakos felett újként belépett a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás működtetésének kötelezettsége. Mivel már a nappali ellátásokat is a szociális alapszolgáltatások között kell kezelni, itt kell megemlíteni, hogy a nappali ellátást nyújtó intézmények közül az idősek nappali ellátását 2 000 lakos felett írták elő, míg a fogyatékkal élő személyek, a pszichiátriai és szenvedélybetegek nappali intézményét 20 000 lakos felett, a hajléktalanok nappali melegedőjét 10 000 fő felett. A törvénymódosítás szerint 3 000 lakos felett kötelező legalább egy ellátotti csoport számára a nappali ellátás biztosítása, ugyanakkor nem ad egyértelmű iránymutatást a további ellátotti csoportok számára szolgáltatót nyújtó nappali intézmények működtetésének kötelezettségére. A **jelzőrendszeres házi segítségnyújtás**, valamint a **nappali ellátás** kiépítésének határideje a kötelezett települések számára 2007. december 31.

Az **étkeztetést és a házi segítségnyújtást** az utóbbi években hasonló kapacitással működtetik a települések. Az **ellátottak száma mellett az ellátottak köre sem változott**, hiszen mindezekelőtt az idősek számára nyújtanak segítséget e szolgáltatások keretében. (21. táblázat) Bár a szociális törvény előírja, mégis csak esetlegesen valósítják meg a fogyatékkal élők és a pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek számára az étkeztetés és házi segítségnyújtás biztosítását. Győr-Moson-Sopron megye az **étkeztetés biztosításában messze elmarad a régiós és az országos átlagtól**. Kifejezetten rossz helyzetben van Sopron-Fertődi, a Mosonmagyaróvári, valamint a Kapuvári kistérség.

Hasonlóképpen **nincs számottevő változás az idősek nappali gondozását biztosító intézményhálózat, illetve a családsegítés esetében** sem. Győr-Moson-Sopron megyében a családsegítés csak az esetek 23%-ban működik önálló intézményként. Tehát több, mint harmada tevékenységként szervezett, azaz egyszemélyes ellátási formában megoldott. Kisebb mértékű szolgáltatásbővítés a falu- és tanyagondnoki szolgáltatások terén érzékelhető.

21. táblázat Győr-Moson-Sopron megyében a szociális alapellátás keretében szociális étkeztetésben részesülők főbb adatai, 2004 (fő)

Területi egység	Az ellátottak száma (fő)	Tízezer 60 éven felülire jutó ellátott (fő)
Kapuvári kistérség	172	304,2
Mosonmagyaróvári kistérség	356	258,1
Sopron-Fertődi kistérség	613	310,6
Győr-Moson-Sopron megye	3831	429,9
Nyugat-dunántúli régió	11 420	539,4
Magyarország	104 510	485,6

Forrás: KSH

Jelentős növekedés figyelhető meg a **támogató szolgáltatások esetében**, hiszen a 2005. szeptember 30-i állapot szerint 22 településen volt elérhető ez a szolgáltatási forma. Győr-Moson-Sopron megyében a **közösségi pszichiátriai ellátást**, valamint a **szenvedélybetegek közösségi ellátását** Csorna és Sopron városok működtetik. Ágfalván létesült Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata fenntartásában pszichiátriai és szenvedélybetegek nappali intézménye. Folyamatos a **jelzőrendszeres házi segítségnyújtás terjedése** a megyében. 33 településen van lehetőség jelzőrendszeres házi segítségnyújtás igénybevételére.

A megyében 3 településen - Győrben, Sopronban, és Mosonmagyaróváron – működik **hajléktalan ellátó intézmény**. A megyében további 2 település kötelezett a szociális törvény szerint ellátásra, (Csorna, Kapuvár), de ezekben a városokban semmilyen hajléktalan embereket ellátó intézmény nem működik.

Az **átmeneti ellátást nyújtó intézmények** közül az idősök gondozóházának működtetése a 10 000 lakos feletti települések kötelező feladata maradt, az éjjeli menedékhely megszervezése a 10 000 főnél nagyobb lakosságú települések helyett a 30 000 fő feletti települések kötelezettsége lett. Itt még a fogyatékkal élő személyek, a pszichiátriai és szenvedélybetegek és a hajléktalanok átmeneti otthonát is működtetni kell. A tartós bentlakást nyújtó intézmények működtetése továbbra is a megyei önkormányzatok, illetve részlegesen a megyei jogú városok kötelező feladata.

Ennek ellenére a megyében a **bentlakásos intézményi ellátások** területén nem biztosított az átmeneti elhelyezés lehetősége pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek, valamint fogyatékkal élők számára. Az idősök tekintetében 70 férőhellyel **nőtt az átmeneti elhelyezési kapacitás**.

A rendelkezésre álló férőhelyek 34%-át tartja fenn a Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat, 32,7%-át a települési önkormányzatok, 12,3%-át az egyházak, 18,7 %-át az alapítványok és 2,3 %-át egyéb fenntartók. Újként létesült az elmúlt időszakban Győrújbaráton az alapítványi fenntartású Szent Anna Idősek Otthonának új épülete 77 férőhellyel, Sopronban két egyházi fenntartású Szent Benedek Idősek Háza 33 otthoni, illetve 29 gondozóházi férőhellyel, valamint a Soproni Evangélikus Nyugdíjasház 49 férőhellyel. Alapítványi fenntartásban működik Ravazdon az Izabella Idősek Otthona 25 férőhellyel, és fogyatékkal élők ápológondozó célú lakóotthona jött létre alapítványi fenntartásban a nyúli Márton Lakóotthon 12 férőhellyel. A 2003. évi összesen 730 fős **várakozói létszám megduplázódott**, 2005-ben 1 596 főre emelkedett. Ezen belül **legnagyobb számban az idősotthoni elhelyezésre várakozók száma növekedett**, 1 352 főre. A várakozók 85 %-a idősök otthonaiba, 3 %-a fogyatékkal élő személyeket ellátó intézményekbe, 10,7 %-a pszichiátriai betegeket ellátó otthonokba, 1,3 %-a hajléktalanok otthonába várakozik.

Kedvező tendenciaként értékelhető a kistérségi társulásokra vonatkozó törvényi szabályozás nyomán a **kistérségek szerepvállalása** a szociális szolgáltatásokban, hiszen ezzel nem csak a kötelező feladatok teljesülhetnek racionálisabb ellátásszervezéssel, hanem **bővül** a területen **az igénybe vehető szolgáltatások köre**, ezzel számottevően javul a lakosság ellátása. Győr-Moson-Sopron megyében a legkiterjedtebb szolgáltatásokat eddig négy, a Mosonmagyaróvári Többcélú Kistérségi Társulás, a Kapuvár és Térsége Kistérségi Többcélú Társulás, a Sopron-Fertőd Kistérség Többcélú Társulás és a Csornai Többcélú Kistérségi Társulás vállalta fel.

A **gyermekjóléti szolgáltatásokat igénybevevő gyermekek aránya** a régióban az ország egyik **legalacsonyabb** arányát mutatja, ezen belül is a Győr-Moson-Sopron megyében a **legalacsonyabb**. Míg országosan a gyermekjóléti szolgáltatást igénybevevő gyermekek aránya 2002-ben 9,9%, addig ugyanez az arány Győr-Moson-Sopron megyében mindössze 7,6%. A gyermekek napközbeni ellátása működik a megyében. 2002-ben 5 fő biztosította 11 gyermek **házi gyermekfelügyeletét** a Sopron-Fertődi kistérségben.

5.7. *Civil szervezetek Győr-Moson-Sopron megyében*

A hetvenes–nyolcvanas évektől kezdődően Európa-szerte a non-profit szektor jelentős mértékű növekedése tapasztalható. A nyolcvanas–kilencvenes években bekövetkezett politikai-társadalmi-gazdasági változásoknak köszönhetően Magyarországon is fejlődésnek indult, úgyszólván megnőtt a civil szervezetek száma, és rendkívül heterogén összetételű non-profit szféra¹⁷ jött létre. A non-profit szervezetek, a non-profit szektor a civil társadalom részét képezi, amely a hivatalos (állami) fórumokon kívül álló állampolgári tevékenység szférája, ahol az egyes egyének autonóm célokat követve, önmagukat közösséggé szervezve, érdekeiket érvényesíteni kívánó aktív cselekvőként jelennek meg (Böhm 1999).

A modern civil társadalmat alkotó civil kezdeményezések és önszerveződések változatos formáit a társadalom sokszínűségét tiszteletben tartó jogrendszer szabályozza és intézményesíti (Arató 1992); ezeket az intézményesült, már nem csak informális módon működő, tulajdonképpen formális szervezetté alakult közösségeket tekintjük a non-profit szektor elemeinek. A szervezetek nagyobbik részét az alulról, azaz az állampolgárok szabad akaratából szerveződött alapítványok, egyesületek, egyéb társadalmi szervezetek (klubok, körök, szövetségek) teszik ki, de egy részük nem „igazi” civil kezdeményezés, hanem önkormányzatok, állami intézmények kezdeményezésére, vagy költségvetési intézmények átalakításával jött létre (közalapítványok, köztisztviselők, közhasznú társaságok).

5.7.1. *A megyei non-profit szektor mérete*

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) nyilvántartása szerint jelenleg 53 ezer működő non-profit szervezet van az országban, amelyek közel négy és félmillió fős tagságot (4,421.561 fő [magánszemély]) számlálnak – *Non-profit szervezetek...* 2005). Az elmúlt időszakban lejátszódott mennyiségi fejlődés egyre inkább társult a szervezetek szerepvállalásának, gazdasági erejének növekedésével is. A nagyszámú civil közösség a civil társadalom alapvető részeként kereteket biztosít a társadalmi önszerveződésnek, polgárok tízezreinek nyújtanak színteret egyéniségük kiteljesedéséhez, az autonómia, szolidaritás, filantropia gyakorlásához, az átlagostól eltérő igények, szükségletek kielégítéséhez, megjelenítéséhez. Bizonyos területeken (szociális ellátás, kultúra, oktatás) egyre inkább alternatívát jelentenek, ill. többlet lehetőségeket nyújtanak az állami intézményrendszer mellett.

¹⁷ A non-profit szektort, ill. az azt alkotó szervezeteket illető szóhasználat igencsak változatos, beszélünk civil vagy öntevékeny szervezetekről, harmadik szektorról, nem kormányzati szféráról, jótékony vagy társadalmi szervezetekről, attól függően, hogy a szerveződések melyik jellemzőjét akarjuk hangsúlyozni.

5.7.2. *A megye településeinek jellemzői a civil szervezetek számosságát tekintve*

A non-profit szervezetek számában az utóbbi évtizedben bekövetkezett jelentős mértékű gyarapodásnak köszönhetően a civil kezdeményezések jelenléte napjainkra szinte általánossá vált minden településtípusban; a lakosság önszerveződési aktivitásának fokozódásával mind a városok, mind a községek többségének életét is színesítik.

A kilencvenes évek második felétől már minden városban jelen vannak az állampolgárok önszerveződései, többségükben 10 és 50 közötti számban, de ma már jelentős azoknak az aránya is, ahol meghaladja az ötvenet (43%), illetve a százat (15,6%) is a működő non-profit szervezetek száma. A községek döntő többségének életéhez is hozzátartozik jelenlétük, szerepvállalásuk, a nagyobb falvakban általában 4–9, a kisebbekben jellemzően 1–3 önszerveződés található. Mára már 14%-ra csökkent azon települések aránya, ahol nincs bírósági nyilvántartásba vett, intézményesült, jogi státusszal bíró civil kezdeményezés. E települések 99,8%-a az 1000 lakosnál kisebb falvak közül kerül ki. Győr-Moson-Sopron megyében csupán a községek 4%-ában nincs egyetlen alapítvány, egyesület vagy más non-profit szervezet.

A megye településeinek felében 1 és 4 között van a civil kezdeményezések száma, negyedében 5–9 közötti számosságban található, a települések döntő többsége tehát tíz alatti szervezetszámmal jellemezhető. 1–4 közötti számosságban döntően az 1000 lakosnál kisebb községekben került sor non-profit szervezetek alapítására. Az 500–999 fő nagyságú községek harmadában már kiterjedtebb civil szervezeti kör színesíti, segíti az ott lakók életét, harmadukban 5–9 között van a szervezetek száma. Ekkora számosságban azonban elsősorban az ezer lakos feletti községekben került sor non-profit szervezetek alapítására. az ilyen nagyságú falvak közel kétharmadában van legalább öt bejegyzett civil szervezet.

A tíz feletti szervezetszámmal rendelkező települések aránya nem éri el a 10%-ot (8,6%), e körben találjuk a megye valamennyi városát, valamint a községek közel 5%-át. Ez utóbbiak az ezer lakosnál népesebb falvak közül kerülnek ki Győr-Moson-Sopron megyében. A tízezer lakosság szám alatti legkisebb és általában a legfiatalabb, városi funkciókkal alig bíró kisvárosokban nem került sor 19-nél több szerveződés alapítására. (22. táblázat) Húsznál több szervezet alapítására egyetlen községben sem került sor, ekkora szervezeti kör már csak a városokra jellemző. 20–49 között van a működő civil önszerveződések száma a 10 ezer lélekszám körüli megyei kisvárosokban (Csorna, Kapuvár). Ez a szervezetszám-nagyság már lehetővé teszi, hogy az élet számtalan területén jelen lehessenek a civil szféra önszerveződései.

22. táblázat A Győr-Moson-Sopron megyei városokban működő non-profit szervezetek száma, 2003 (db)

Non-profit szervezetek száma	Ezer lakosra jutó non-profit szervezetek száma		
	4,7 alatt	4,7 – 5,7 között	5,7 felett
10 – 19	Tét (10; 2,4) Jánossomorja (16; 2,7)	Pannonhalma (19; 4,9) Fertőd (18; 5,2)	
20 – 99	Kapuvár (39; 3,7) Csorna (48; 4,4)		
100 – 499		Mosonmagyaróvár (171; 5,6)	Sopron (342; 6,1)
500 felett			Győr (722; 5,6)

Forrás: KSH Győr-Moson-Sopron megyei Igazgatósága alapján készítette Nárai M.

Külön meg kell Mosonmagyaróvárt. A megye egyedüli középvárosa (171 non-profit szervezet) ugyanis messze meghaladja a kisvárosokban regisztrált mértéket. Bár lakosság száma is lényegesen magasabb, mint a megyei kisvárosoké, a non-profit szféra kiugró számossága nem csak – és elsősorban nem is – ezzel magyarázható. Sokkal inkább azzal, hogy (felső)oktatási intézményeiknek köszönhetően jelentősebb szerepet töltenek be, mint a megyei városhálózatba tartozó kisebb társaik.

Mosonmagyaróváron kívül száz feletti szervezetszámmal „büszkélkedhet” a megye két megyei jogú városa (Győr, Sopron), melyek mindegyikében 300 felett van a non-profit szervezetek száma. Különösen kiemelkedő a civil szféra számossága a megyeszékhelyeken, melyek központi szerepköre e tekintetben is vitathatatlan. A szervezetek harmadát Győr tömöríti, a többi város részesedése hasonló mértékű (31,0%), míg a szervezetek 35,3%-a működik a megye községeiben.

Mint az elemzés mutatja – nem meglepő módon – rendkívül erős összefüggés van a település-hierarchiában elfoglalt pozíció és a non-profit szervezetek számossága között. Ez az összefüggés nemcsak a számosság tekintetében mutatható ki, de a civil szervezetek megjelenésében, elterjedésében, a lakosság és más társadalmi szereplők önszerveződések létrehozatalára irányuló törekvésének aktivizálásában is, illetve, mint az elemzés későbbi részében látni fogjuk, az egyes szervezeti formák előfordulási gyakoriságában is. Az „indulás éveiben”²⁰ leginkább a fővárosban, a megyeszékhelyeken és a nagyobb centrumokban kezdődött el a civil szféra szerveződése, majd a közép- és kisvárosokban is egyre nagyobb számban hozták létre a non-profit szervezetek különböző formáit, a községekben csak később jelentek meg, és még ma is egy részükben, elsősorban a kisebbekben nincsenek jelen. A szektor terjedésében ún. hierarchikus diffúzió figyelhető meg (*Rechnitzer* 1998).

A falvakban, különösen a kisebbekben található önszerveződések általában egyesületi formában vagy egyéb társadalmi szervezetként (pl. klubok, körök) működnek. Országos viszonylatban pl. az alapítvány nélküli kisközségek (ezer fő alatti lakosság szám) aránya (55,5%) lényegesen magasabb, mint azok köre, ahol egyáltalán nem működik bejegyzett civil szervezet (25,3%), a társas non-profitok esetében a különbség csak 8%, mivel az említett települési kör harmadában nincs egyesület vagy valamilyen klub, kör, társulás. Az ezer főnél népesebb községeknek csupán 1%-ában nincsen egyesület, vagy egyéb társadalmi szervezet, és alapítvány alapítására is csak 7,7%-ukban nem került – mindeztől kezdve – sor. A településhierarchia különböző szintjein található városok között a közhasznú társaságok, illetve a köztisztviselők jelenlétében található eltérések, de az alapítványok előfordulási gyakorisága tekintetében is megfigyelhetők jelentős különbségek.

Egy-egy település civil szervezetekkel való ellátottságáról, a lakosság és más társadalmi szereplők önszerveződései aktivitásáról az abszolút számok mellett sokat elárul az ezer főre jutó non-profit (civil) szervezetek száma. A megye egésze az országos átlag alatti, illetve a vidéki átlag körüli értéket mutat. Az egyes települések között azonban jelentős különbségeket találunk. A kép nagyon is árnyalt, hiszen pl. a községek felében²¹ és a városok közel hatodában országos átlag alatti, míg a községek egy másik harmadában, valamint a városok közel felében (46%) azt lényegesen meghaladó civil aktivitásról beszélhetünk, hiszen az ezer lakosra jutó non-profit szervezetek száma 5,8 felett van. Sőt van egy – viszonylag nagy – települési kör (a települések negyede), ahol meghaladja a 6,9-et is a szóban forgó arányszám mértéke. Az e csoportba tartozó települések több mint tizedében tíz feletti az ezer lakosra jutó önszer-

²⁰ Nyolcvanas évek vége (1987–1990 között).

²¹ Azokat a településeket is figyelembe vettük, ahol egyetlen non-profit szervezet működését sem regisztrálta a Központi Statisztikai Hivatal. E körbe a községek hatoda tartozik.

veződések száma. Az ekkora értékkel jellemezhető települések (14) döntő többségét az 500 lakos alatti kistelepülések adják (19. táblázat).

Szóljunk néhány szót azokról a településekről is, ahol nem olyan jelentős az önszerveződés mértéke. Eleve a települések (a községek) 4%-ában nem működik egyetlen bejegyzett civil kezdeményezés sem, így azokban értelemszerűen nulla az ezer lakosra jutó szervezetszám, de a működő non-profit szervezettel bíró települések közel harmadáról is az mondható el, hogy országos átlag alatti a civil szerveződések létrehozatalára irányuló aktivitás. Ez utóbbi körben elsősorban az 1–4 szervezetszámmal jellemezhető Győr-Moson-Sopron nagyobb, ezer fő feletti lélekszámú községeket találjuk. A városok közül csupán négyről (Tét, Jánossomorja, Kapuvár, Csorna) mondható el, hogy nem éri el az országos átlagot az ezer lakosra jutó alapítványok, egyesületek, egyéb non-profit szervezetek száma (23. táblázat). A tradicionális kisvárosok közé sorolható Csorna „hozza” a településkategóriájukra jellemző értéket (4,6), viszont az elmúlt években várossá nyilvánított, városi funkciókban nem bővelkedő Tét és Jánossomorja jelentősen elmarad a városokra jellemző civil aktivitás mértékétől (2,4, illetve 2,7 az ezer lakosra jutó szervezetek száma).

23. táblázat A legmagasabb ezer lakosra jutó non-profit szervezetszámmal jellemezhető települések lakosság szám szerinti bontásban

Lakosság szám	Ezer lakosra jutó non-profit szervezetszám				
	10,0 – 11,9	12,0 – 14,9	15,0 – 19,9	20,0 – 27,9	28,0 –
100 fő alatt	Potyond (10,3) Vadosfa (11,8)	Mérges (12,3)		Csér (22,2)	Cakóháza (33,3)
100 – 199 fő			Vásárosfalu (18,5)		
200 – 499 fő		Bodonyhely (12,2) Dunaremete (12,2) Csáfordjánosfa (12,3) Hövej (13,0) Tárnokréti (13,2) Sopronnémeti (14,4) Und (14,6)	Kisbodak (15,6)		

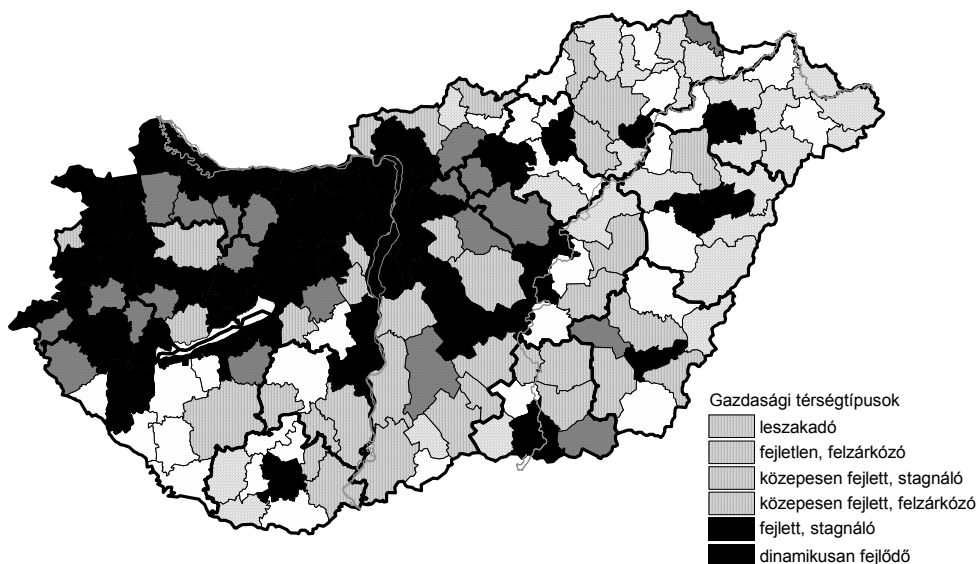
Forrás: KSH Győr-Moson-Sopron megyei Igazgatósága készítette Nárai M..

Láthatjuk tehát, hogy a megye községeinek és városainak jelentős részében oly mértékű mind a civil szféra jelenléte, mind az önszerveződési aktivitás mértéke, intenzitása, melyet pl. az adott települések önkormányzatai a szervezetek társadalomszervező ereje, érdek megjelenítő képessége, sok esetben szolgáltatói szerepkörben való megjelenése miatt nem hagyhatnak figyelmen kívül. Egyre inkább egy erős egymásrautaltság kezd kibontakozni az önkormányzatok és a civil szervezetek között. Mint a lakosság széles rétegeit elérő és tömörítő, fontos érdekartikuláló és megjelenítő társadalmi, közösségi szereplők a civil kezdeményezések fontos partnerei lehetnek az önkormányzatnak a lokális társadalmi problémák kezelésében, megoldásában, a közügyek alakításában, formálásában, hatékonyan egészíthetik ki a hivatal munkáját. Az önkormányzatok politikusai és szakmai döntéshozói számára jelzik a településen felmerülő, illetve kielégítetlen társadalmi igényeket, szükségleteket, eszközül szolgál(hat)nak ezek feltárásához és kielégítéséhez, segítséget nyújthatnak az egyes szakpolitikák irányvonalának kialakításához (pl. kultúra, szociálpolitika, ifjúságpolitika) (Harsányi 1997; Kuti 1997).

6. GAZDASÁGI HELYZET

Az elmúlt évtizedben Győr-Moson-Sopron megye az egyik legdinamikusabban fejlődni képes térségévé vált az országnak. Bár a XX. század történelme során többször is jelentős hátrányt szenvedett a megye – az I. világháborút lezáró Trianoni Békeszerződés nyomán a mai megyét alkotó korábbi vármegyék területük jelentős részét elveszítették, míg a II. világháború utáni évtizedekben fejlődését a ma előnynek tekinthető határ menti fekvés hátráltatta. Az osztrák határvonal mentén, az eltérő politikai rendszerek miatt létrehozott határsávban lévő települések szigorú zártsága együtt járt a komolyabb ipari/gazdasági fejlesztések elmaradásával. A rendszerváltozást követően, a határok megnyitása kedvező fordulatot eredményezett. Fellendült az idegenforgalom, erőteljes beruházási tevékenység indult meg, tőkeerős külföldi befektetők telepedtek le, amit a rendkívül kedvező földrajzi elhelyezkedés és a gyors infrastruktúra kiépítése is segített. Győr-Moson-Sopron 1995-2004 között az Európai Unióval közvetlenül határos, ami fontos pozitív tényező volt a külföldi tőke vonzásában. Győr-Moson-Sopron megye országos átlagot meghaladó fejlődése eredményeként a tágabb Nyugat-Dunántúl, a fővárost is magába foglaló Közép-Magyarországot követően az ország második legfejlettebb régiójává vált (20. ábra).

20. ábra Gazdasági térségtípusok Magyarországon, 2002

Forrás: OTK, 2005.

A gazdasági térszerkezet egészét tekintve az elmúlt másfél évtizedben alapvetően pozitívnak mondható folyamatok Győr-Moson-Sopron megyén belül sem egyenletesen jelentkeztek. Voltak térségek meg fejlődése jóval erősebb és gyorsabb volt, míg egyes területek a megyén belül kevésbé tudtak profitálni a kedvező tendenciákból. A 90-es években, különösen a külföldi működőtőke beáramlásának köszönhetően elsősorban a megyeszékhely és az osztrák határhoz közel eső területek, valamint az M1-es autópálya mentén fekvő települések alkották a dinamikus fejlődő térségek csoportját. Így a Győri, a Mosonmagyaróvári és a Soproni kistérség, amelyek egyben a három legnagyobb várost is jelentik, míg a fő közlekedési útvonalaktól egy kicsit távolabb fekvő területek, Csorna, Kapuvár, valamint Tét és Pannonhalma vonzáskörzete inkább csak a felzárkózó kistérségek csoportjához tartozott.

A 90-es évek végétől kezdve, az elmúlt években a fejlődés dinamikája az egész megyében érezhetően lassult, aminek következtében az 1998-2002 közötti időszakra a fent említett há-

rom nagyvárosi központ, a Kapuvári kistérséggel kiegészülve a fejlett, de ugyanakkor inkább stagnáló gazdasággal jellemezhető, míg a Csornai a Téti és a Pannonhalmi térség gazdasága közepesen fejlett és továbbra is a felzárkózás jeleit mutatta. Győr, Sopron és Mosonmagyaróvár vezető szerepét a gazdasági szerkezetváltásban és a dinamikus fejlődésben egyértelműen a humán erőforrások átlagosnál nagyobb iskolázottsági és képzettségi szintje, a stabil munkaerőpiac, valamint kedvezőbb infrastruktúra segítette.

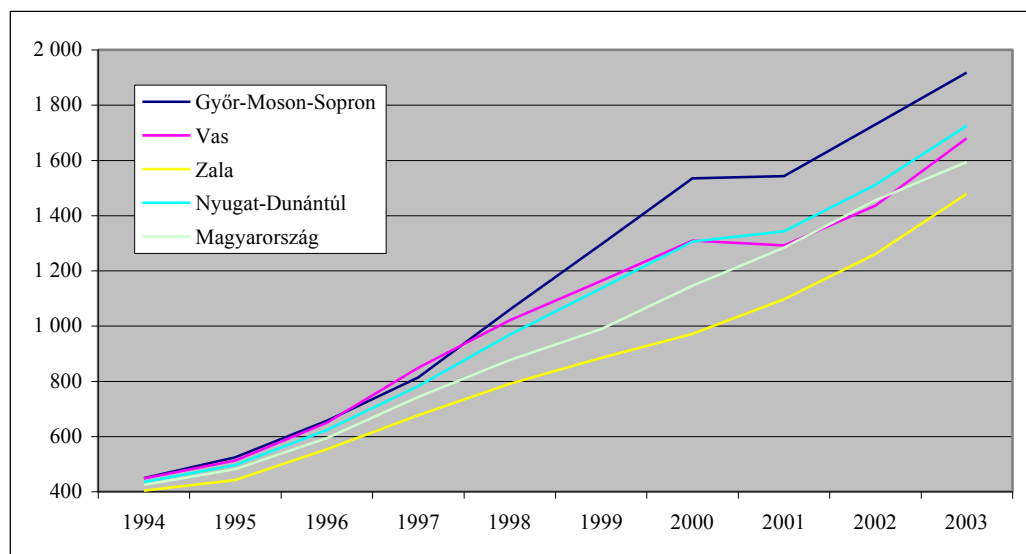
6.1. Gazdasági teljesítmény

A gazdasági tevékenységek mérésének, figyelemmel kísérésének egyik – nem túl szerencsés és reális, mégis – leggyakrabban alkalmazott módszere, a bruttó hazai termék (GDP) nagyságának, illetve annak az egy főre vetített értékének vizsgálata. E mutatót bizonyos fenntartásokkal kell kezelni, hiszen nem biztos, hogy figyelembe veszi a termelési technológia okozta károkat, a növekvő társadalmi költségeket, vagy nem biztos, hogy az adott területről akkor is reális képet ad, ha nagysága ugyan növekszik, de azzal a lakosság reáljövedelme nem tart lépést, az életszínvonal nem nő, a profitot nem a termelés helyén fektetik be.

Győr-Moson-Sopron megyében a GDP folyóáron 2003-ban meghaladta a 840 milliárd forintot, ami 1994-es 191 milliárdos érték 440%-a. Ez a növekedési ütem egyértelműen a legmagasabb volt az egész országban, 70 százalékponttal meghaladta az országos átlagos növekedési tendenciát, amellyel szinte megegyezett a régió másik két megyéjének, Vasnak és Zalának az értéke, és 100-140%-kal volt magasabb mint az ország keleti régióinak fejlődési üteme. Így az elmúlt 10 évben a régió részesedése az országos GDP-ből a 4,4%-ról 2004-re 5,2%-ra bővült (a népesség alapján a megye súlya 4,4%). Ráadásul az elmúlt négy évben már elmaradt a megye gazdaságának bővülése az országos átlagtól, 2000-ben még a GDP alapján 5,7% volt a részesedése.

Az egy főre GDP értéke a megyében megközelítette a 2 millió Ft-ot, amivel 20%-kal haladja meg az országos átlagot, és több mint 50%-kal a Budapest nélküli vidéki átlagot (21. ábra). Az Észak-magyarországi régió hasonló mutatójának ez majd kétszerese. Budapestet követően ezzel Győr-Moson-Sopron megye a legfejlettebb térsége az országnak. Ez a magas érték az jelenti, hogy vásárlóerő-paritáson számolva Győr-Moson-Sopron megye egy főre jutó GDP-je 2002-ben megközelítette a kibővített Európai Unió (EU-25) átlagának 69%-át.

21. ábra Az egy főre jutó GDP alakulása folyó áron a Nyugat-Dunántúlon, 1994-2003 (milliárd Ft)

Forrás: KSH alapján saját szerkesztette Grosz András.

A megyén belül természetesen érződnek azok a fejlettségbeli különbségek, amelyeket már fentebb is vázoltunk, és amelyek a bruttó hozzáadott érték tekintetében még inkább felerősödnek. A gazdasági teljesítmény döntő többségéért a külföldi működőtőkét legnagyobb mértékben vonzani képes legfontosabb ipari központok azaz a Győri, a Soproni és a Mosonmagyaróvári kistérség a felelős, jóval a megyei átlag alatti mértékben járul hozzá a Csornai és a Kapuvári, míg a Téti és különösen a Pannonhalmi kistérség értéke még ezektől is jelentősen elmarad. 1998-2002 között egyedül Mosonmagyaróvár térségében torpant meg a gazdasági és növekedés, és tapasztalhattunk inkább stagnálást, míg a megye többi térségében további fejlődésnek lehettünk tanúi. Ez ráadásul a Soproni és a Téti kistérségben az átlagosnál magasabb dinamikát mutatott.

Viszonylag nagy területi különbségeket tapasztalunk a megyében, ha a kistérségek versenyképességét vizsgáljuk, bár hozzá kell tenni, hogy azon kevés megyék közé tartozik, amelyekben az országos folyamatokat tekintve nem található versenyképtelen kistérség. A gazdasági nyitottság, a globális hálózatok és gyorsforgalmi úthálózatok elérhetősége, az innovációs centrumok kapacitásai, valamint a humán erőforrás és az információs és kommunikációs technológiák jelenléte alapján bár a Kapuvári és a Téti kistérség versenyképessége alacsony, és a Csornai, valamint a Pannonhalmi környék is csak átlagos versenyképességgel bír. Ugyanakkor az osztrák határ mentén fekvő Sopron a viszonylag versenyképes kategóriába tartozik, míg az M1-es autópálya mentén található Győri és Mosonmagyaróvári kistérség, azaz a megye teljes északi fele abszolút versenyképesnek mondható.

6.2. Ágazati szerkezet

A Nyugat-dunántúli régióban egyértelmű az ipar meghatározó szerepe, az országban csak a Közép-dunántúli régió bír hasonló ipari teljesítménnyel a többi ágazathoz képest (40% körüli súly). Győr-Moson-Sopron megyében az ipar GDP-ből való részesedése 40%, amit csak fél százalékkal halad meg Vas megye, mely az országban a legmagasabb értékkel rendelkezik. Ez 15 százalékponttal magasabb, mint az országos átlag. Jól látható, hogy az Audi felfutásával a 90-es évek közepétől egyre erőteljesebb a megyei GDP-ben az ipar súlya, hisz 1995-ben még csak 32% volt, ahonnan 8 év alatt 9 százalékponttal tudott bővülni úgy, hogy közben a szolgáltatások terén is jelentős fejlesztések folytak. Ilyen ipari dinamika mellett azonban törvényszerű, hogy a terciér szektor a gazdasági szerkezeten belül háttérbe szorul. Győr-Moson-Sopron megyében így a szolgáltatások bruttó hozzáadott értékhez való hozzájárulása a 90-es évek közepéhez képest mérséklődött, 2003-ban alig haladta meg az 50%-ot. A szekunder szektor bővülése természetesen azonban leginkább az agrárszféra kárára valósult meg. A mezőgazdaság súlya a 90-es évek közepén mért közel 9%-ról 3,5%-ra csökkent 2003-ra a megye gazdasági teljesítményében. Ez az érték épp csak valamivel magasabb csak mint az országos átlag, és nyilván jóval kisebb mint az alföldi megyéké. Középtávon azonban a jelenlegi folyamatokkal ellentétben az ipar részesedése enyhe de tartós csökkenése prognosztizálható, míg a szolgáltatások szerepének bővülnie kell (24. táblázat).

Az ágazati szerkezet egyéb sajátosságai között a mezőgazdaságra vonatkozóan kiemelés érdemel, hogy a strukturális változások ellenére a társas cégek maradtak a legfontosabb és legtöbb munkavállalót alkalmazó egységek. A vállalkozások között ugyanakkor szám szerint az egyéniek kerültek túlsúlyba, jórészt azért, mert a korábbi alkalmazottak munkahelyük elvesztése után – speciális ismeretük, képzettségük és szoros vidéki kötődésük miatt – magánvállalkozás keretei között keresnek megélhetést.

A tulajdonosi szerkezet átalakulása révén módosult a földhasználatban az egyes gazdálkodási formák szerepe. A régióban a 939 ezer hektár kiterjedésű termőterület valamivel több, mint fele szántó, melyet 2003-ban közel azonos arányban használtak gazdálkodó szervezetek és

egyéni gazdálkodók. A szántó aránya Győr-Moson-Sopron megyében (54%), mely az országos átlagnál (49%) jóval magasabb. A szántóföldi növénytermesztés vázát a gabonafélék alkotják, közülük legnagyobb területen termelt növény a búza, amely kissé múlja felül a kukorica, jelentősebben az árpa területét. Jellemző növény a cukorrépa és a tavaszi árpa, köszönhetően a megyében található feldolgozóüzemeknek (Petőházi Cukorgyár, Soproni Sörgyár, Győri Szeszipar) jelenlétének. Az agrárszféra további karakteres eleme a szőlőtermesztés és a hozzá kapcsolódó borászat, mely fontos alapját képezheti a rá épülő szolgáltatóknak is (gasztronómia, turizmus). Győr-Moson-Sopron megye területén két országos viszonylatban is jelentősnek mondható történelmi borvidék található: a Soproni Borvidék és a Pannonhalmi Borvidék.

24. táblázat A GDP megoszlása ágazatonként, 1995, 2003

	1995				2003			
	Mezőgazdaság	Ipar	Építőipar	Szolgáltatások	Mezőgazdaság	Ipar	Építőipar	Szolgáltatások
Győr-Moson-Sopron	8,7	32,0	5,7	53,5	3,6	41,0	4,7	50,7
Vas	7,6	42,5	4,0	45,9	3,6	41,5	4,7	50,3
Zala	8,2	33,4	4,6	53,8	4,4	34,8	5,1	55,6
Nyugat-Dunántúl	8,3	35,3	5,0	51,5	3,8	39,6	4,8	51,9
Közép-Magyarország	1,6	20,3	4,8	73,4	0,7	18,5	4,4	76,3
Közép-Dunántúl	8,0	36,0	4,8	51,2	3,6	40,3	5,1	51,0
Dél-Dunántúl	11,9	25,0	4,9	58,2	7,2	21,9	5,6	65,2
Észak-Magyarország	7,3	34,6	4,0	54,1	4,1	31,6	5,4	58,9
Észak-Alföld	12,2	25,2	4,7	57,9	6,2	26,8	5,5	61,5
Dél-Alföld	14,0	26,6	3,9	55,5	8,1	22,4	5,4	64,2
Magyarország	6,7	26,3	4,6	62,3	3,3	25,5	4,9	66,3

Forrás: KSH alapján szerkesztette Grosz András.

A megye iparszerkezetében az elmúlt másfél évtizedben jelentős változások játszódtak le. A térség egyes korábban hagyományosnak számító iparágai – élelmiszer-, könnyűipar, textilipar – leértékelődtek, és folyamatosan veszítettek szerepükből, míg az ugyancsak évszázados hagyománnyal rendelkező gépipar a 90-es évtized elején, a keleti piacok összeomlása után megtorpant, majd elsősorban az Audi és más multinacionális befektetők megjelenésével fokozatosan megújult. A gépiparon belül egyértelműen a járműalkatrész-gyártás a legfontosabb iparág ma a megyében, de köszönhetően a tőkeberuházásoknak olyan új iparágak is megjelentek a megyében, amelyeknek azelőtt kevésbé volt hagyományuk (pl. elektronikai ipar, informatika). Az ipar dinamikus növekedésének egyértelmű alapja az erőteljes exportorientáció, mely ma már nem csak a megyébe települt külföldi vállalkozásokat, de a hazai cégeket is jellemzi (az ipari export több mint 90%-a, a gépipar esetében több mint 97% az export aránya). Sajnos a külföldi beruházások egy részére jellemző, hogy alacsonyabb hozzáadott értékű összeszerelő tevékenységet honosítottak meg, valamint nem voltak képesek hazai beszállító láncok kiépítésével integrálódni a megye gazdaságába.

Az ipari termelésben igen jelentős szerepet játszanak a megyében működő ipari parkok, különös a Győri Ipari Park, mely az ország első ilyen jellegű gazdaságfejlesztési eszköze volt a rendszerváltást követően. Mára az ország több mint 160 és a régió 24 ipari parkjából 8 található Győr-Moson-Sopron megyében. Ezen ipari parkokban közel 130 vállalkozás és több mint 11 ezer foglalkoztatott található. A megye meghatározó ipari központja, Győr mellett – ahol 2005 óta már két park is működik, ipari parkok várják a befektetőket kiépített infrastruktúrával.

túrával és a hozzá kapcsolódó szolgáltatásaikkal Sopronban, Mosonmagyaróváron, Kapuváron, Csornán, Lébényben is (25. táblázat).

Győr-Moson-Sopron megyében – felismerve a magasabb hozzáadott értékű tevékenységek és a tudásalapú vállalkozások fejlesztésének jelentőségét – a vidéki ipari parkok közül először a Győri Ipari Parkban került sor egy inkubátor funkciókat is ellátó innovációs és technológiai központ átadására 2000-ben, mely célja már speciális szolgáltatásokkal segíteni a fiatal és az innovatív vállalkozások versenyképességét. 2004-ben a győrihez hasonló funkciókkal rendelkező innovációs központ kezdte meg működését a Soproni Ipari Parkban is, mely ma többek között telephelyet biztosít az elmúlt években létrehozott egyetemi tudásközpontnak és kooperációs kutatóközpontnak.

25. táblázat Ipari parkok Győr-Moson-Sopron megyében, 2006

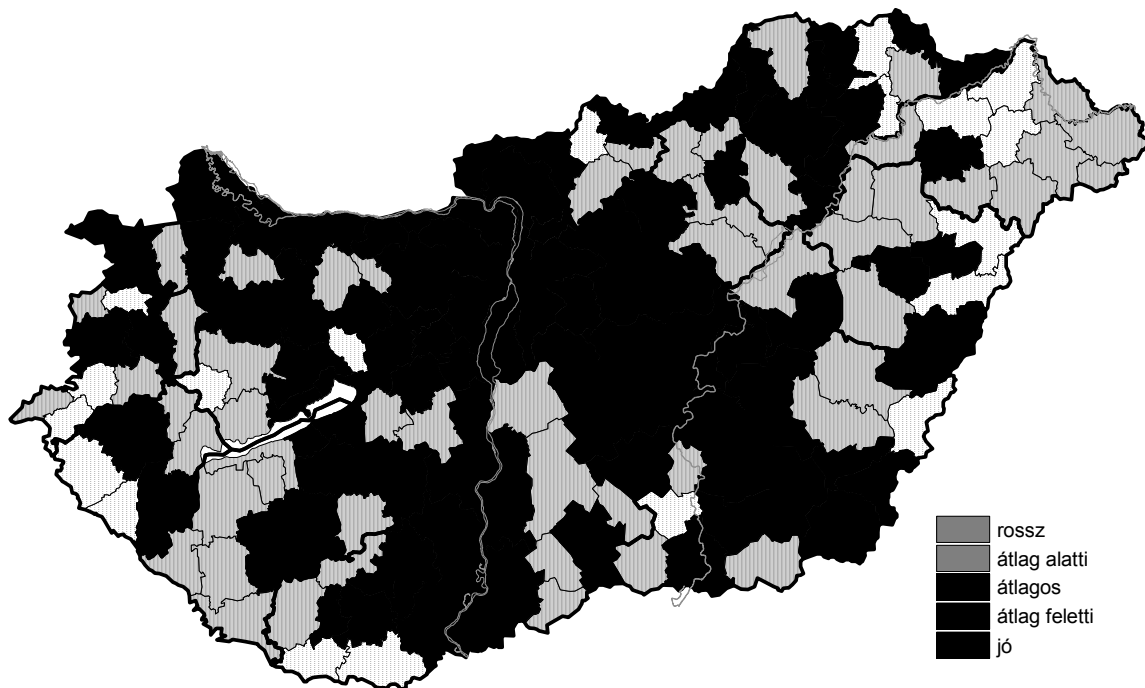
Ipari Park	Település	Ipari park cím, év	Terület (ha)	Vállalkozások száma (db)	Foglalkoztatottak száma (fő)	Beruházás (millió Ft)
Győri Ipari Park	Győr	1997	156	65	6 000	55 000
Soproni Ipari és Innovációs Park	Sopron	1997	19	3	220	1 400
MILÜP Mosonmagyaróvári Ipari Logisztikai és Üzleti Park	Moson- magyaróvár	1999	93	3	823	4 908
Kapuvári Ipari Park	Kapuvár	2000	67	27	1 345	1 264
Lébényi Ipari Övezet	Lébény	2001	36	3		1 250
Csornai Ipari és Logisztikai Park	Csorna	2003	24	6	120	855
Rába Ipari Park	Győr	2005	81	13	2 500	32 000
Soproni Dél-Keleti Ipari Park	Sopron	2005	34	7	627	6 350
<i>Összesen</i>			<i>1 349</i>	<i>343</i>	<i>3 7889</i>	<i>423 032</i>

Forrás: Pannon Gazdasági Kezdeményezés alapján szerkesztette Grosz András.

A gazdasági szolgáltatásokkal való ellátottság területén Győr-Moson-Sopron megye helyzete alapvetően az országos dimenzióban átlagosnak nevezhető. Ugyanakkor, ha kitekintünk a tágabb térségbe a Nyugat-dunántúli régióból Győr és környéke az egyetlen terület, amely e tekintetben pozitív irányba kiemelkedik, és ahol az üzleti szolgáltatások elérhetősége alapján az átlagosnál jobb feltételek várják a vállalkozásokat. (22. ábra) A Kapuvári és a Téti kistérségekben ezzel szemben inkább átlag alatti, de semmiképpen nem rossz ezen szolgáltatások elérhetősége, míg a megye összes többi területén átlagos. Az üzleti szolgáltatások terén csak a Téti és Pannonhalmi kistérség mutatott 1998-2002 között romlást, míg Kapuvár és környékén nem igazán számolhatunk be jelentősebb változásról. Ugyanakkor a megye nagyobb részében egyértelműen javult a helyzet, különösen a Csornai kistérségben.

Győr-Moson-Sopron megye gazdasági szerkezetében a külföldi tőke beáramlása egyfelől hozzájárult olyan tradicionális szektorok átmeneti konszolidálódásához és megerősödéséhez mint a textilipar, vagy az élelmiszeripar. Leglátványosabb hatását azonban természetesen az autóiipar területén tapasztaljuk, mely a Rába tradícióin továbbépítkezve nemcsak Győr-Moson-Sopron megye, hanem az egész ország egyik meghatározó húzóágazatává vált. Az autóiipar területén a nagy multinacionális beruházások mellett egyre jobban érzékelhető már a hazai KKV szektor aktivitása is. A elektronikai iparral és az informatikával a reiparostásnak köszönhetően olyan új iparágak is gyökeret eresztettek a megyében, amelyek nem rendelkeznek komolyabb hagyományokkal. A fent említett ágazatok mellett pedig mindenképpen szólni kell a logisztikáról és szállítmányozásról, mely kihasználva a megye igen kedvező közlekedés-földrajzi adottságait dinamikusan növekszik. A logisztikai tevékenységek bővülését szolgálják a logisztikai központokhoz (Győr, Sopron) kapcsolódó komoly fejlesztések (rola terminál, gönyüi kikötő, péri repülőtér).

22. ábra A gazdasági/üzleti szolgáltatásokkal való ellátottság Magyarországon, 2002

Forrás: OTK, 2005.

Hasonlóan az ipari parkokhoz és az innovációs központokhoz, ugyancsak a megye és azon belül is Győr ad otthont az első hazai klaszter kezdeményezésnek, a Pannon Autóipari Klaszternek (PANAC), mely legfontosabb célja az észak-dunántúli térségben koncentrálódó hazai autóipar ágazatspecifikus szolgáltatásainak fejlesztésével, a szereplők közötti kommunikáció biztosításával és új együttműködési kapcsolatok kezdeményezésével, valamint a meglévők elmélyítésével segíteni a szektor hosszú távú tartós versenyelőnyeinek létrehozását és kiaknázását. Sopron környékén jellemző még a fa- és bútoripar, mely szellemi bázisa és a zalaegerszegi központtal működő regionális feladatokat ellátó Pannon Fa- és Bútoripari Klaszter egyik meghatározó szereplője az egyetem faipari és erdőmérnöki kara.

6.3. Gazdasági szervezetek

A Győr-Moson-Sopron megye gazdasági szervezeti struktúrája az 1990-es években az országos folyamatokkal összhangban gyökeresen átformálódott. A különböző vállalkozási formák elterjedésében döntő szerepet játszott a magánosítással együtt járó tulajdonszerzés, a termelési környezet változása, a piaci adottságok és lehetőségek kihasználása. Az alulról induló magánkezdeményezések élénkülése mellett a kedvező földrajzi fekvést kihasználva az ipari termelés struktúráját átalakító multinacionális cégek települtek a térségbe. A folyamat egyik leglátványosabb jele a gazdasági szervezetek számának ugrásszerű emelkedése volt. A természetes fluktuáció ellenére többségük megőrizte működőképességét. Győr-Moson-Sopron megyében 2004 végén a regisztrált vállalkozások száma meghaladta az 50 ezret, ami 14,6%-kal magasabb, mint a 2000-es érték, és 23,8%-kal haladja meg a 10 évvel korábbi számot. Az 1000 lakosra jutó vállalkozások száma 116, ami a Budapestet és a Balaton által érintett három megyét követően (kiugróan magas vállalkozásszám köszönhetően a turizmusnak) a legmagasabb az országban a többi megyéhez viszonyítva, ami egyértelműen a megye magas vállalkozói aktivitást és gazdasági potenciálját jelenti. A regisztrált vállalkozások több mint 83%-a a működő vállalkozás, amely arány magasabb mint a régió, vagy akár az országos viszonyszám.

A gazdálkodási forma megválasztása általában szoros kapcsolatban áll az adott vállalkozás tőkeerejével, tevékenységével, lehetőségeivel. A megyében a működő vállalkozások közül az egyéniiek 66%-os aránya, mely jóval magasabb, mint az országos átlag (54%), azonban inkább a nagyon magas vállalkozói kedvvel magyarázható, semmint az alacsony gazdasági potenciállal. Megfigyelhető, hogy a gazdaságilag kevésbé fejlett kistérségekben (Csornai, Kapuvári, Téti) jóval élénkebbek a magánkezdeményezések, egyéni vállalkozások, mint a megyei jogú városokban, akár 10-15 százalékpont is lehet a különbség. A működő vállalkozások közül, tehát több mint 17 ezer a társas vállalkozás, melyek száma az elmúlt 10 évben megduplázódott, ez szintén az erős vállalkozói háttérre utal. A működő vállalkozások közül 61 darab 250 fő feletti nagyvállalat, míg az 50-250 fő közötti közép- és kisvállalkozások száma 218, ami azt jelenti, hogy 99%-uk 50 fő alatti mikro, illetve kisvállalkozás.

A gazdaság területi koncentrációjára utal, hogy a működő vállalkozások 50%-a a megyeszékhely, Győr kistérségben található, míg további 35%-uk a Soproni és Mosonmagyaróvári kistérségben működik. A vállalkozásoknak a megye nagyobb városai és térségükben koncentrációja erősödött az elmúlt 10 évben. A megyén belül legjobb mutatójú Győr és a legkedvezőtlenebb vállalkozási aktivitást mutató téti kistérség között a relatív különbség 2,0-szeresről 2,2-szeresre növekedett 1996 és 2003 között. (26. táblázat) A gyengébb mutatójú kisvárosi kistérségek között a kapuvári vállalkozásfejlődése lelassult, a működő vállalkozások sűrűségét tekintve napjainkra a csornai, a működő jogi személyiségű vállalkozásokat tekintve pedig már a csornai és a papponhalmi kistérség mögé szorult. A letelepedést, majd működést az ipari, építőipari vállalkozások esetében elősegítette a kiépített infrastruktúra, a helyi szakképzett munkaerő jelenléte. A szolgáltató szektorban is a magas urnabizáltsági szint a megyeszékhely felé tereli a vállalkozásokat.

26. táblázat Az 1000 főre jutó működő vállalkozások száma kistérségenként, 1996-2003

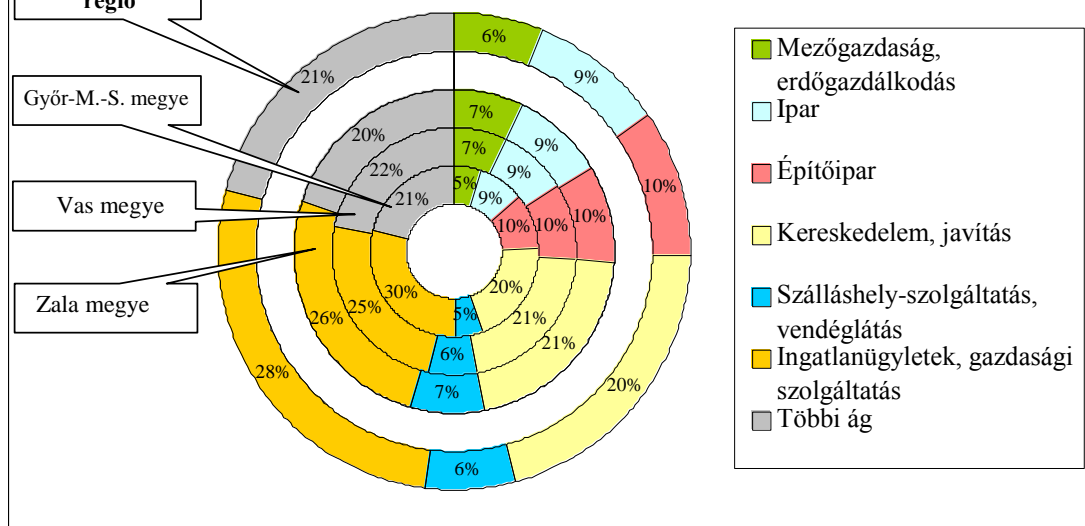
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Győri	82,2	84,3	93,5	99,1	107,9	110,3	112,1	115,5
Sopron-fertődi	69,3	72,1	76,9	77,9	83,7	85,1	85,1	86,0
Mosonmagyaróvári	60,9	63,8	68,0	70,9	75,1	76,1	76,8	79,3
Csornai	51,5	53,3	55,8	58,0	61,3	62,3	63,8	67,1
Kapuvári	55,9	56,2	57,6	57,2	60,1	60,9	62,2	63,8
Pannonhalmi	44,3	46,5	49,3	51,4	54,5	57,0	59,0	59,8
Téti	40,7	42,7	45,1	46,3	49,7	50,2	52,0	53,2
<i>Megye összesen</i>	<i>68,7</i>	<i>71,0</i>	<i>76,9</i>	<i>80,1</i>	<i>86,2</i>	<i>87,9</i>	<i>89,1</i>	<i>91,2</i>

* Települési adatok aggregálásából, a jelenleg érvényes kistérségekre számítva.

Forrás: KSH adatok alapján szerkesztette Grosz A.

A vállalkozások számát tekintve a Nyugat-dunántúli régióban hasonló szerkezetnek lehetünk tanúi mindhárom megyében, így Győr-Moson-Sopron megye nem igazán tér el a többitől. (23. ábra) A cégeknek kb. 5-7%-a tevékenykedik a mezőgazdaságban, 9%-uk az iparban és 10%-uk az építőiparban. A terciér szférához kapcsolódik a működő vállalkozások háromnegyede, mely látjuk, hogy jóval magasabb részesedés, mint akár a bruttó hozzáadott értékhez, akár a foglalkoztatáshoz való hozzájárulása a szektornak. A szolgáltatásokon belül is igen hasonló a vállalkozások ágazati megoszlása, akár a kereskedelem, szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, vagy az igazgatási intézményműködtetési tevékenységeket vizsgáljuk, egyedül talán a gazdasági szolgáltatásokat emelkednek ki markánsan a megyében.

23. ábra A működő vállalkozások megoszlása főbb gazdasági ágak szerint, 2003. december 31.

Forrás: KSH

6.4. Külföldi működő tőke

A privatizációs és vállalatalapítási folyamatban a működő tőke beáramlása meghatározó szerepet töltött be. A nemzetközi érdekeltségű cégek a korszerű termelési folyamatok, technológiák meghonosításával, helyenként innovációs magatartásukkal a fejlődés és a gazdasági szerkezetváltás meghatározó szereplőivé váltak. A külföldi tőkével rendelkező vállalkozások száma az 1990-es évek végéig folyamatosan emelkedett, majd 1998-1999-ben 1250 körüli szinten ez a növekedés megállt. Az elmúlt években valamelyest csökkent a számuk, és 1150 körül stagnál. Ugyanakkor hasonlóan a régió egészére jellemző folyamathoz megfigyelhető, hogy továbbra is folyamatosan nő a kizárólag külföldi tulajdonban lévő cégek aránya, mely a 90-es évek közepén még csak a külföldi cégek 43%-át tette ki, ma pedig már kétharmadát jelenti.

A vállalkozások számának enyhe csökkenése, illetve stagnálása mellett ugyanakkor továbbra is jelentősen növekszik a cégek saját tőkéje. 5 év alatt 516 milliárd Ft-ról 850 milliárd Ft-ra nőtt, míg a 100%-ban külföldi tulajdonban lévő cégeknél majd két és félszeresére emelkedett 2000-2004 között. A külföldi érdekeltségű vállalkozásokra jutó tőke nagysága átlagosan 766 millió Ft volt, ami 80%-kal haladja meg a 2000-es értéket, és kétszerese az országos átlagnak. A külföldi tulajdon aránya a társasági adóbevallások alapján a megyében átlagosan 18%. A legmagasabb természetesen a már többször kiemelt három nagyváros térségében, ahol 20-30% közötti, míg a Csornai és Pannonhalmi kistérségben 13-14%, a Tétiben és a Kapuváriban pedig nem éri el a 10%-ot sem. A 2003-as egy lakosra jutó külföldi működőtőke beruházás alapján a megye Budapest után toronymagasan a második, 1,7 millió Ft-os értéke az országos átlag duplája.

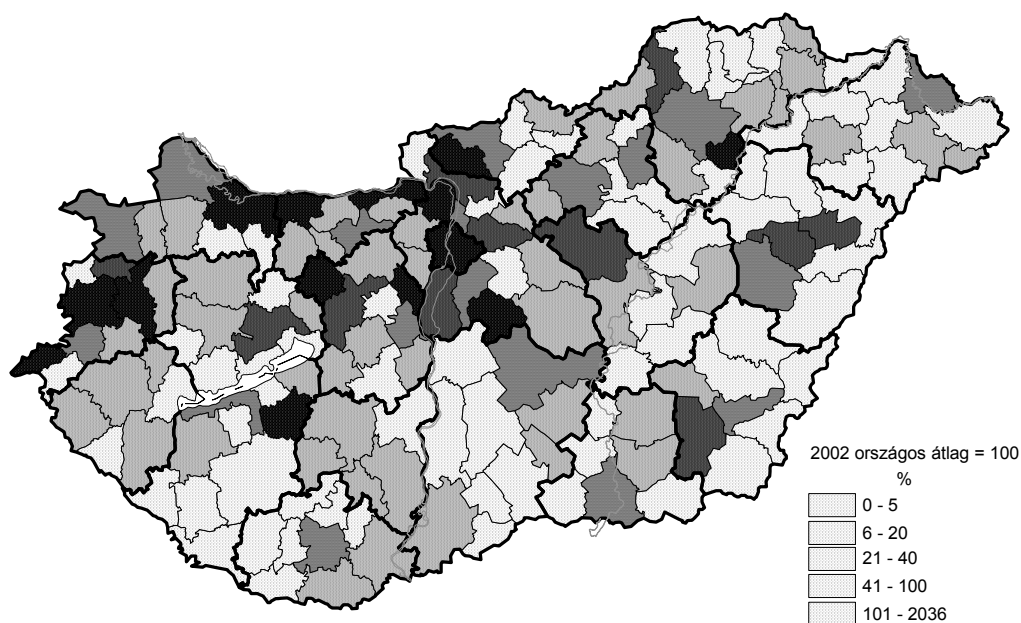
A fővárost is magába foglaló Közép-magyarországi régiót követően a Nyugat-dunántúli régió volt képes a legtöbb külföldi működőtőkét vonzani (24. ábra). A vállalkozások saját tőkéje alapján a megyék sorrendjét tekintve kiderül, hogy Győr-Moson-Sopron a régióban is kiemelkedik, hisz Pest megye után az előkelő második helyen szerepel az országos listán, míg Vas

csak a hetedik, Zala pedig mindössze a 17. helyen állt. A különbségek a multinacionális cégek befektetéseinek területi egyenlőtlenségével és az infrastrukturális adottságok eltéréseivel magyarázhatók. Egyes külföldi befektetők szándékait rövidtávú érdekek motiválták (például piacszerzés, olcsó, képzett munkaerő jelenléte), másokét hosszú távra szóló, stratégiai megfontolások vezérelték.

Ezek együttesen befolyásolták a külföldi vállalkozások gazdasági ágak szerinti összetételét. A saját tőke döntő többsége (93%-a) ipari tevékenységet folytató vállalkozásokba összpontosul. Az iparon belül a legtöbb közvetlen tőkebefektetés a gépiparba irányult, egyes ágazataiban – elsősorban az iroda-, számítógépgyártásban, a híradástechnika területén, a közúti járműgyártásban – számos világcég létesített rendkívül korszerű üzemet. Jelentős a külföldiek ingatlan-ügyletekbe, gazdasági szolgáltatásokba fektetett tőkéje is. A főváros központú és országos hálózattal rendelkező bevásárlóközpontok térnyerése következtében a kereskedelemben régiós szinten szerény (1%) a külföldi tőke jelenléte. A külföldiek földtulajdonhoz jutásának tiltása, illetve az ágazat alacsonyabb tőke- és beruházásigénye, nehezen kiszámítható jövedelmezősége is hozzájárult ahhoz, hogy a régióban jelen lévő nemzetközi tőke csupán 0,7%-a érdekelt valamilyen mezőgazdasági tevékenység működtetésében.

A külföldi működőtőke terén óriási területi különbségeknek lehetünk szemtanúi az újraiparosításnak köszönhetően. A megyébe érkezett külföldi működőtőke befektetések elsősorban a célpontja természetesen az igen jelentős ipari hagyományokkal, képzett munkaerővel és kiváló infrastrukturális adottságokkal rendelkező Győr volt (Audi és a Győri Ipari Parkban megtelepült vállalkozások, mint a Philips, VAW). A külföldi működőtőke koncentrációjában meghatározó az Audi győri motorgyára, hisz beruházásai mára már meghaladták a 2 milliárd eurót. Ezáltal az egy lakosra számított külföldi tőkeberuházások tekintetében is csak kevesebb mint egy tucat kistérség hasonlítható össze a Győrrel. Bár a legjelentősebb beruházókat Győrben találjuk, de a megye többi településén, a falvakban is (mint Kunsziget, Jánossomorja, Gönyű, Dunakiliti, Mosonszolnok megvalósultak lokális szinten jelentős beruházások. Az országos átlag 20-40%-a az egy főre jutó külföldi tőkének a Soproni kistérségben és a Mosonmagyaróvár vonzáskörzetében, míg a Kapuvári és a Csornai mutatók 5-20 között tartományban találhatóak. A külföldi tőke által leginkább elkerült térségek pedig a megye legkevesebbé fejlett és legkevesebbé urbanizált területei Tét és Pannonhalma környékén.

24. ábra Az egy főre jutó külföldi működő tőke országos átlagtól való eltérése, 2002

Forrás: OTK, 2005.

6.5. *Kutatás-fejlesztés*

A kutatási, fejlesztési tevékenység a gazdaság fejlődésének, a versenyképesség növelésének mozgatórugója. A hozzáadott érték tartós növelése innováció nélkül lehetetlen. A megye gazdaságának hosszú távú versenyképessége szempontjából különösen fontos szerepe van a térség megújuló képességének, az innovációs és a kutatás-fejlesztési tevékenységnek.

Az igen kedvezőtlen adottságokkal és hiányos K+F kapacitásokkal rendelkező Nyugat-dunántúli régión belül Győr-Moson-Sopron helyzete viszonylag kedvező, legalábbis is a régió másik két megyéjével összehasonlítva, hiszen a Nyugat-Dunántúl kutatás-fejlesztési kapacitásainak több mint kétharmada, ha a K+F ráfordításokat nézzük 2004-ben 80%-a a megyében található. Ennek a régió belüli erőteljes koncentrációnak az oka, hogy itt található a régió mindkét meghatározó egyetemi központja (Széchenyi István Egyetem, Nyugat-magyarországi Egyetem), amelyek a gazdasági szférára a legnagyobb hatást képesek gyakorolni, másfelől a jóval erősebb gazdasági háttér miatt a jelentősebb vállalati K+F központok is a megyében találhatók. Ugyanakkor Győr-Moson-Sopron megye még mindig szerényebb K+F potenciállal rendelkezik, mint a legfontosabb egyetemi campusokat maguknak tudó megyék.

Győr-Moson-Sopron megyén 125 kutatóhely volt a 2004-ben, ami majdnem duplája az 1996-os értéknek (69 db). Ezzel meghaladta a kb 70%-os országos bővülés mértékét, így az elmúlt években már közel 5%-os a megye részesedése. A 100 ezer lakosra jutó kutatóhelyek száma ezzel megközelíti a 30 főt, ami az országos átlag feletti, és tekintve a budapesti koncentráció mértékét igen jó eredménynek számít. Hasonló közel 80%-os bővülés volt tapasztalható az elmúlt évtizedben a kutatási témák, fejlesztési feladatok számát illetően is, ami 601-ről 2004-re 1069-re emelkedett. Ezzel a 100 ezer lakosra jutó kutatási témák száma a megyében megint csak meghaladja az országos átlagot.

A kutatóhelyek és a kutatási feladatok terén tapasztalható felzárkózási kísérletet, a K+F kapacitások növelését jelenti a 2005-től és 2006-tól Győr-Moson-Sopron megyében a meglévő egyetemek bázisán létrejött új kutatási intézetek. A meglévő ágazati koncentráció alapján jelentkező vállalati igények, illetve a felsőoktatási kompetenciák mentén Győrben az autóipar köré szerveződik mind a Kooperációs Kutatóközpont, mind a Járműipari Egyetemi Tudásközpont, míg Sopronban a környezeti témák, a faipar képezi az alapját a Kooperációs Kutatóközpontnak és az Erdő és Fahasznosítási Egyetemi Tudásközpontnak.

A jövőben további kutatási irány lehet a mindkét kompetenciához erősen kapcsolódó megújuló és alternatív energiák témaköre, melynek már mind a soproni, mind a győri egyetem vannak eredményei. Az egyetemi háttér mellett a megyében található két akadémiai kutatóintézet is (MTA Földtudományi Kutatóközpont Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet, MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet), azonban egyikről sem mondható el igazán, hogy a műszaki-technológiai innovációt jelentős létszámú kutatóállománnyal és forrásokkal támogatná. Az ipari kutatóhelyek száma továbbra is alacsony, bár vannak példák nemzetközi vállalatokra, melyek már K+F tevékenységet is a megyébe telepítettek (pl. Audi, Magna Steyr).

A kutatóhelyek és kutatási feladatok bővülésénél valamivel szerényebb a kutatók és fejlesztők létszámának alakulása, mely 2004-ben éppen hogy meghaladta az 1000 főt. Mind a 100 ezer lakosra jutó teljes K+F létszámot, mind pedig a kutatók és fejlesztők számát tekintve a megye 25-30%-kal elmarad az országos értékektől. A kutatás-fejlesztéshez kapcsolódó ráfordítások növekedése már – köszönhetően a vállalati K+F-nek – szintén jelentősen meghaladta az országos tendenciákat. Míg országosan megnégyszereződött a K+F ráfordítások értéke az elmúlt 8 évben, addig Győr-Moson-Sopron megyében a hatszorosára nőtt, és megközelítette a 6,5 milliárd Ft-ot. Ha az egy kutatóra jutó K+R ráfordítás növekedését vizsgáljuk, akkor is

három és félszeresére bővült (2004-ben 6,4 millió Ft per kutató), míg az országos átlag csak 260%-kal nőtt (5,7 millió Ft).

A tudásbázis értékelésével, ha a népesség birtokában lévő tudás, valamint a térség oktatási, képzési infrastruktúrájának fejlettségi szintjét próbáljuk meg összehasonlítani (érettségizettek, diplomások aránya, szabadalmak száma, középiskolák eredményességi mutatói, hallgatók létszáma stb.) kiderül, hogy a megye nagy része alapvetően kedvező helyzetűnek tekinthető. Természetesen a legfejlettebb megyeszékhely Győr a lakosság relatív magas iskolai végzettségének, valamint az egyetemnek köszönhetően kiemelkedően kedvező státuszú és ezzel jóval kiemelkedik a megyéből (az egész országban mindössze 10 hasonló kistérség található). Ugyanakkor negatív irányba mindössze egyetlen kistérség lóg ki, Tét és környéke a tudásbázis szempontjából nagyon kedvezőtlen, még annak ellenére is, hogy Győrhöz közel helyezkedik el.

6.6. Turizmus

A megye turizmusát turisztikai kínálatát elsősorban természeti értékei, és kulturális és építészeti örökségei, valamint földrajzi fekvése határozzák meg. Ez utóbbi kapcsán jelentős az átutazó turizmus és - ugyan folyamatosan csökkenő tendenciával - a bevásárló turizmus.

A megyének három meghatározó turisztikai térsége van, ebből kettő: a Pannonhalmi Apátság és a Fertő-táj a világörökség része, míg a Mosonmagyaróvártól Győrig terjedő Szigetköz országos jelentőséggel bír. A fenti térségek közül Fertő-tó vidékének van a legnagyobb gazdasági súlya, míg Pannonhalma alapvetően az egynapos kirándulások célpontja, illetve a szállásférőhelyek száma is lényegesen kevesebb a Sopron-Fertő térségnél.

Az említett vonzerők térségek meghatározó természeti és építészeti értékei az alábbiak:

- **Fertő-táj és Sopron:**
 - Sopron - műemléki jelentőségű belváros, épített értékek, 1250 fő befogadására alkalmas konferencia központ, Brennbergbánya és más kirándulóhelyek (pl. Várhely-kilátó, kelta halomsírok, Deák-kút, Károly-magaslat), alpesi klíma, asztmatikusbetegségek gyógyítására alkalmas tiszta levegő,
 - Fertői Esterházy-kastély, Haydn emléke
 - Fertő-tó, mely vízi határátkelőhelyével különösen alkalmas vízi sportokra: szörfözés, vitorlázás
 - Fertőrákos – kiváló akusztikájú kőfejtő, Páneurópai Piknik Emlékpark, vitorlás-kikötő, fürdő
 - Balfi gyógyfürdő, elsősorban prevenciós és rehabilitációs célra
 - Hegykői termálfürdő családi jellegével
 - Nagycenk - Széchenyi kastély, múzeumvasút
 - Fertő-Hanság Nemzeti park természeti értékei, középpontban a sarródi természetvédelmi látogatóközponttal, élőhely rekonstrukciók (szürke marha, bivaly stb.)
 - Fertő menti kerékpárút
 - Soproni Borvidéken szervezett borút, hagyományos, városi műemlék préházakkal, bor-kóstolóhelyekkel
 - Ausztriai területekkel összehangolt közös rendezvények (pl. Liszt, Haydn Fesztivál), turisztikai kínálat, mely együttműködésekre további lehetőséget nyújtanak a meglévő és a tervezett határátkelők
- **Pannonhalma – Sokoró**
 - Bencés főapátság és Szent Márton Bazilika, apátsági arborétum,
 - Főapátság könyvtára és képtára továbbá
 - Pannonhalma és a Sokoró vidék borászata

- **Szigetköz**

- Mosonmagyaróvár – műemléki jelentőségű belváros, vár, gyógy- és termálfürdő
- Duna menti kerékpárút
- Mosoni- Duna, mint, evezésre alkalmas vízi út (Mosonmagyaróvár, Halászi, Kimle, Mecser, Dunaszeg, Vének), Szigetköz ágrendszere
- Szigetközi Tájvédelmi Körzet – védett állat – és növényvilággal, tündérrózsás tavak, Dunaszegi tó, Hédervár, Novák-puszta
- Hédervár – vár, kastély
- Lipót – termálfürdő
- Győr - műemléki jelentőségű barokk belváros, bencés templom, gyógy- és termálfürdő, nemzetközi jelentőségű sport és kulturális rendezvények (pl. Győri nyár, Barokk Varázsa Fesztivál)
- Lébényi római katolikus templom, mint az ország egyik legjelentősebb román kori emléke (1208)
- Román és gótikus alapvetésű templomok: Ásvány(ráró), Hédervár, Hegyeshalom, Magyarkimle, Mosonszolnok, Rajka

A természeti értékek körét gazdagítja a Rábaköz és a Hanság, jellegzetes településeivel, hagyományaisal és táji szépségével, melyek többnapos kirándulások célpontja is lehet:

- **Rábaköz**

- Kapuvár – Várkastély
- Kapuvár – Egészségturizmus, szénsavfürdő,
- Kapuvár – Termálfürdő
- Mihályi – Dóry – kastély
- Dénesfa - Cziráky – kastély
- Osló – Búcsújáráhely
- Hanság Tájvédelmi Körzet– Kerékpártúra (Andaui híd, Királytó, Madárvárta A Hanság – védett és fokozottan védett - növény és állatvilágának bemutatása), élőhelyrekonstrukciók (bivaly és szürkemarha).
- Ausztriával közös rendezvények – Minden évben kerékpáros nap Andau testvértelepüléssel
- Minden évben Mihályiban almafesztivál, Vitnyéden sajtnapok
- Rába – Víziturizmus – Vadvízi evezés

A megye területén található két Natúrpark: a Sopron-hegység és a Sokoró.

Az építészeti örökség értékei között szükséges megemlíteni a megye híres történelmi belvárosait (Sopron, Győr, Mosonmagyaróvár), a megye területén található várakat, s a mintegy fél-száz kastélyt és kúriát. Ez utóbbiak fele műemléki védelem alatt áll, a kastélyokat övező parkok nagy része pedig természetvédelmi érték. A kastélyok alig egyötödének hasznosítása szolgál idegenforgalmi vagy kulturális célokat. A legtöbbjüket szociális intézményként (nevelőotthon, idősek, betegek otthona) használják.

A kulturális és örökségturizmus egyik fő vonzerejét jelentik a népi hagyományok (néptánc együttesek, népi kismesterségek, hagyományos ízek), a kiemelkedő kulturális rendezvények (pl. Fertődi Zenei Napok, Fertőrákosi Európa Koncertek, Liszt Fesztivál, Barokk Történelmi Fesztivál, Barokk Nostalgia Művészeti Fesztivál, Pannonhalmi hangversenyek, a Mediawave Fesztivál, valamint további helyi jelentőségű soproni és győri kulturális fesztiválok). Jelentősek a megyében található gyűjtemények, kiállítások, mint a Pannonhalmi Apátság könyvtára és képtára, a kincstár és egyéb gyűjteményei; a nagyeceni Széchenyi István emlékmúzeum; Sopron és Győr múzeumai és egyre több látogatót vonzó gyűjteményei, kiállításai.

A természeti és építészeti értékek egyben az aktív turizmust kedvelők egyik célpontját is jelentik. Az említetteken kívül számos olyan helyi jelentőségű természeti érték és kulturális örökség található a megye területén, melyek egymással összefűzve, egymást kiegészítve a kerékpározás, a természetjárás, az ökoturizmus kedvelt célpontjai. Megyeszerte további lehetőségek vannak a relatív sík terepviszonyok miatt a lovasturizmus és az erdőszűtség kapcsán a vadászat (Hanság, Soproni-hegység, valamint a Pannonhalmi-dombság), valamint a folyóvizekre, a halastavakra tekintettel horgászat (Öreg-Duna a szigetközi ágrendszerrel, Fertő-tó, Mosoni-Duna, Rába, Marcal és Rábca, a Szigetköz, Rábaköz falvainak horgásztavai) kedvelői számára. A turisztikai szolgáltatásokat jól egészítik ki az egyéb sportolási lehetőségek: minigolf, sétarepülés, tenisz, nyári bobbálya, teke, lövészet, szánkózás, vízisí. A megye aktív turizmusának egyik meghatározó ága lehet a víziturizmus (Fertő-tó, Mosoni-Duna, Rába). A Kisalföldön számos gyógy-és wellness-szálloda fogadja az idelátogatókat. Vendégforgalom szempontjából kiemelkedő a Győri Élmenyfürdő, a Mosonmagyaróvári termálfürdő, a balfi, a hegykői és lipóti fürdők. Minősített gyógyvízzel rendelkező fürdő Kapuváron és Csornán található, a soproni Lővérek államilag minősített klimatikus gyógyhely, Balf pedig államilag minősített gyógyhely.

A borturizmus feltételei elsősorban a megye két történelmi borvidékén, a Soproni és a Pannonhalma-Sokoróalja Borvidéken adóttak, ám a szervezett borutak még kialakulóban vannak. Több településen található hangulatos pincesor (pl. Csíkvánd, Gyarmat, Nyúl, Tényő), ahol a helyi gazdák kínálják saját készítésű termékeiket. Egyre szélesebb résztvevői és látogatói körrel rendelkeznek a megyei borversenyek. A megyében még minősített gyógyvízzel rendelkező fürdő Kapuváron, Csornán található, melyek a piaci lehetőségek figyelembe vételével további fejlesztéseket igényelnek, hogy igazi turisztikai vonzerőt jelentsenek.

Az aktív turizmus, a kerékpározás és a természetjárás kedvelt célpontja lehet a Pannonhalma-Sokorói dombság.

További vonzerőt jelentenek a térségben a népi hagyományok, a mintegy félszáz kastély és kúria, melyek egyötöde szolgál csupán idegenforgalmi célokat, valamint a falusi turizmus. A térségben korábbi években jelentős volt a bevásárló turizmus, mely gazdasági súlya ugyan csökkent az elmúlt években, de a szolgáltatások relatív alacsony ára továbbra is vonzóvá teszi a térséget az osztrákok számára.

A megye a fenti vonzerők minőségi, valamint a látogatók igényeihez jobban igazodó kínálatával és összehangolt fejlesztésével és hatékonyabb értékesítésével továbbra is az ország turisztikai szempontból meghatározó térsége marad. A komplex turisztikai termékek kialakításának feltétele a megfelelő színvonalú és minőségű fogadókapacitás kiépítése, valamint a turisztikai szempontból frekventált kistéleplülések és a turisztikai vonzerők megközelíthetőségének biztosítása, közvetlen közelében infrastrukturális fejlesztése.

A természeti és kulturális értékek összehangolt térségi kínálatát segíti a megyei önkormányzat keretében működő turisztikai szervezet, a Tourinform irodák, valamint az egyes települések turisztikai, kulturális célú tevékenységet végző civil szervezetei. Ezek a szervezetek többnyire programszervezési és a helyi tájékoztató tevékenységet végeznek. Ugyanakkor megállapítható, hogy az egyes turisztikai térségekben a különböző attrakciók összehangolása, terméké fejlesztése továbbra is szükséges, valamint erősebb és célzottabb, hatékonyabb marketingtevékenységet kell folytatni a Magyar Turizmus Rt-vel összehangolva. Mivel világszerte átalakul a desztinációs terület menedzsmentjének koncepciója, ezért a turizmus szervező és értékesítési szervezetrendszerének fejlesztése különösen fontos. Egy üdülőkörzetben adott térség a versenyképességét egyre inkább a földrajzi értelemben lehatárolható kínálat egészének idegenforgalmi kínálatának egységes megjelenítése (turisztikai térségek) határozza meg, miközben erősödik az egyedi, speciális termékek szerepe.

A kereskedelmi szálláshelyek kínálata és kapacitása a turisztikai kínálat bővülésével összhangban az elmúlt években a nemzetközi trendekhez hasonlóan fokozatosan, de ám csupán kis mértékben bővült. (27. táblázat) A megyében 2004-ben már több mint 22.218 kereskedelmi szállásférőhelyet tartottak nyilván, ahol 2004-ben a közel 368 ezer vendég 913.207 vendégéjszakát töltött el. A vendégeknek kevesebb, mint a fele volt külföldi, a belföldi turizmus. A régióban megyei összehasonlításban Győr-Moson-Sopron megyében a leginkább meghatározó a belföldi turizmus.

27. táblázat A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása és vendégforgalma Győr-Moson-Sopron megyében, 1990, 1996-2004

Év	Férőhely július 31-én	Vendég (ezer fő)		Vendégéjszaka (ezer fő)		Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	
		összesen	Ebből: külföldi	összesen	Ebből: külföldi	összesen	Ebből: külföldi
1990	8 957	365 388	173 777	778 947	292 221	2,1	1,7
1996	10 906	324 023	142 149	682 838	242 030	2,1	1,7
1997	11 313	315 090	134 149	667 661	241 054	2,1	1,8
1998	12 169	343 944	140 781	829 726	270 174	2,4	1,9
1999	13 167	339 782	143 373	807 641	284 796	2,4	2,0
2000	14 229	387 858	153 568	987 627	300 516	2,5	2,0
2001	13 928	369 433	156 039	888 050	304 348	2,4	2,0
2002	15 143	355 339	159 120	819 250	305 093	2,3	1,9
2003	21 946	355 813	147 595	882 364	317 826	2,5	2,2
2004	22 218	367 829	159 657	913 207	347 929	2,5	2,2

Forrás: Győr-Moson-Sopron Megyei KSH Évkönyvek 1998, 2001 és 2004 évi kötetei

A hazai tendenciákhoz hasonlóan a szálláshelyeken töltött átlagos tartózkodási idő 2000-től állandósuló tendenciát mutat, 2002-ben 2,3, de előtte és utána is viszonylag stabilan 2,5 éjszaka az átlagos tartózkodási idő, ami kis mértékű emelkedést jelent. Öröndetes, hogy a külföldiek által a megyében eltöltött vendégéjszakák száma és ezzel együtt tartózkodási idejük is növekszik, amely azonban még mindig elmarad a jelentős gyógyturisztikai térségek adataitól. A itt-tartózkodások átlagát vélhetően rontja a relatív nagyszámú, egy éjszakát eltöltő átutazó turisták száma. A külföldi vendégforgalmat tekintve legtöbbször Ausztriából és Németországból érkeztek.

A szálláshelyek forgalma alapján a szezonális erős, július és augusztus a legfrekvenciáltabb hónapok, a vendégek száma a nyári hónapokban mintegy csaknem kétszer annyi, mint a téli hónapokban.

Jóval összetettebb kérdés a szálláslehetőségek, a 22.218 férőhelynyi kereskedelmi szálláshelykapacitás értékelése. A szálláskapacitás folyamatosan bővült, a legnagyobb részaránya a szállodai szobáknak van, de meghatározó a panziók és turistaszálláshelyek részesedése is. Mégis legtöbb férőhely és egyben a legrosszabb kapacitás kihasználtság a többnyire külföldiek által igénybe vett kempingekben van. Ugyanakkor ezen szálláshelytípusban a legmagasabb az átlagos tartózkodási idő és az egyik legalacsonyabb a szállásdíj-bevétel.

Kistérségi bontásban vizsgálva a kereskedelmi szálláshelyek által kínált férőhelyek számát, megállapítható, hogy kiugróan magas (13 633 fő) a Sopron-Fertődi kistérség kapacitása, mely

a megyei érték 60 %-a. A Győri kistérség a megye férőhely-kapacitásának 24 %-át képviseli. A legalacsonyabb értéket a Téti kistérség mutatja, ahol az 1000 lakosra vetített férőhelyek száma 8 fő, szemben a Sopron-Fertődi kistérség 146 fős adatával.

A vendégforgalmi adatok területi és típus szerinti vizsgálata rámutat a megye turisztikai csomópontjaira. Mind a vendégek számát, mind a vendégéjszakákat tekintve a szállodák bonyolítják le a forgalom legnagyobb hányadát, ami döntően a turisztikai termékeket koncentráló megyei jogú városokban lévő szállodákra (Sopron, Győr) jellemző koncentrálódik.

A kereskedelmi szálláshelyeken realizált jövedelem a szállodák, panziók és üdülőházak esetében a legmagasabb. Egy vendégéjszakára számítva a szállodákban 4.944 Ft, míg a panziókban 4.930 Ft bevételt realizálnak a szolgáltatók. Kereskedelmi szálláshelyek igénybevételéből a megyében 2004-ben összesen 3,6 mrd Ft bevétel keletkezett.

Miközben a magán szálláshelyek száma kismértékben csökkent, közel 10 %-kal növekedett a vendégek és a vendégéjszakák száma. (28. táblázat) A vendégkörmegoszlását tekintve megállapítható, hogy csökkent a külföldiek száma, tehát a növekedés nagyrészt a belföldi turizmus fellendülésnek tulajdonítható. A magán szálláshelyeknek körülbelül a fele tekinthető falusi turisztikai szálláshelynek és a forgalmi adatok is arányosak a szálláshelyek megoszlásával.

28. táblázat A magán szálláshelyek kapacitása és vendégforgalma

Év	Szállás- adók	Férő- helyek	Vendég (ezer fő)		Vendégéjszaka (ezer fő)		Átlagos tartózkodási idő, éjszaka
	száma, július 31-én		összesen	Ebből: külföldi	összesen	Ebből: külföldi	
2003	547	2 935	16 507	8 991	59 571	29 463	3,7
2004	523	2 909	17 329	6 067	64 805	17 837	3,8

Forrás: KSH

Annak ellenére, hogy az idegenforgalom fogadásába a települések viszonylag nagy száma kapcsolódik be, a megye idegenforgalmát – mind a fogadóképesség, mind pedig a vendégforgalom területi eloszlása tekintetében – Győr és Sopron túlsúlya határozza meg. (29. táblázat) A két város koncentrálja a fogadóképesség csaknem felét (42%) és az eltöltött vendégéjszakák több mint kétharmadát (68%). Továbbá a két kiemelt üdülőkörzet közül a Sopron-középhegységi Győr-Moson-Sopron megyei része és a Szigetközi körülbelül fele-fele arányban részesül a forgalomból, miközben a vendégéjszakák száma csak kicsit magasabb az előbbiben.

A két nagyvároson kívül Fertődön (Fertő-tó, Kastély), Hegykőn (termálfürdő), Röjtökmuzsajon (kastélyszálló), Győrújbaráton (ifjúsági tábor, panzió), Hegyeshalmon (átutazó turizmus), Lipóton (termálfürdő) és Mosonmagyaróváron (gyógyfürdő, átutazó turizmus) töltöttek el több mint 10.000 vendégéjszakát a vendégek 2004-ben. A folyók menti területek turisztikai adottságai még kihasználatlanok, általában alacsony színvonalú a turisztikai fogadóképességük. A megye déli része – a Rábaköz belső és a Répce-sík külső periferiája – turisztikailag kevésbé feltárt terület, kisebb volumenű, mozaikosan megjelenő, de sokrétű potenciális adottságokkal és jelentős tartalékokkal rendelkezik a turizmus fejlesztése számára.

29. táblázat A megye turisztikai szempontból legfrekvenciáltabb településeinek adatai, 2004

Település	Férőhely július 31-én	Vendég (ezer fő)		Vendégéjszaka (ezer fő)	
		összesen	Ebből: külföldi	összesen	Ebből: külföldi
Győr	4 667	104 255	62 683	273 926	132 247
Győrújbarát	402	4 729	643	18 064	204
Fertőd	262	9 070	861	24 579	2 149
Hegyeshalom	269	12 652	10 884	13 313	11 293
Hegykő	7 572	13 825	10 043	60 362	52 752
Lipót	333	9 242	1 573	19 922	4 474
Mosonmagyaróvár	1 084	34 394	21 939	70 896	50 682
Röjtökmuzsaj	180	8 201	2 435	16 303	4 858
Sopron	5 652	148 153	42 190	381 729	78 593

Forrás: KSH

7. MŰSZAKI INFRASTRUKTÚRA

7.1. Közlekedés

7.1.1. Közúti közlekedés

A megye az ország északnyugati határterületén fekszik, északról Szlovákiával, nyugatról Ausztriával határos. Hazánk nyugat-európai közlekedési kapuja, hiszen a legjelentősebb közúti, vasúti, vízi áramlási tengelyek itt lépnek be az országba és haladnak keresztül területén.

A megyét kettő ún. Helsinki közlekedési folyosó érinti, az egyik IV. számú páneurópai közlekedési folyosó²², mely Európa nyugati felét köti össze a Balkánnal, a másik VII. számú, mely a Duna folyam vízi útját jelöli. (25. ábra) A megye közlekedésföldrajzi szerepét éppen ezen folyosók általi érintettsége értékeli föl, ugyanakkor ezen közlekedési folyosók nem szolgálják ki az észak-déli irányú, dinamikusan fejlődő áramlási útvonalakat. A Nyugat-dunántúli régiót alkotó megyék felé (Vas, Zala) alacsony szintű, nem elégséges kiépítettségű közlekedési kapcsolatokkal bír. Ezért hiányzik egy markáns, észak-déli irányú közlekedési folyosó, nevezetesen az M9 és M86 gyorsforgalmi utak és egy minőségi vasútvonal, mely mind a régió belső kohéziója tekintetében, mind pedig az adriai relációban kiemelt jelentőségű. A közlekedésföldrajzi összefüggéseket felismerve a területi (megyei, régiós) szereplők felelős gondolkodását mutatja az M9, M86 gyorsforgalmi utak mielőbbi megvalósítása melletti aktív lobbYTEVEKENYSÉG.

Az országos közutak hossza tekintetében megállapítható, hogy a megye területi arányához (4,5%) képest magasabb a részesedése (5,6%). Az országos átlagot meghaladó útsűrűség is ezt jelzi. (30. táblázat) A megyei közutakon belül az átkelési szakaszok aránya (28,5%) az országos átlag (27,6%) körül van. A gyorsforgalmi utak arányát tekintve jelentősen meghaladja az országos átlagot a megye.

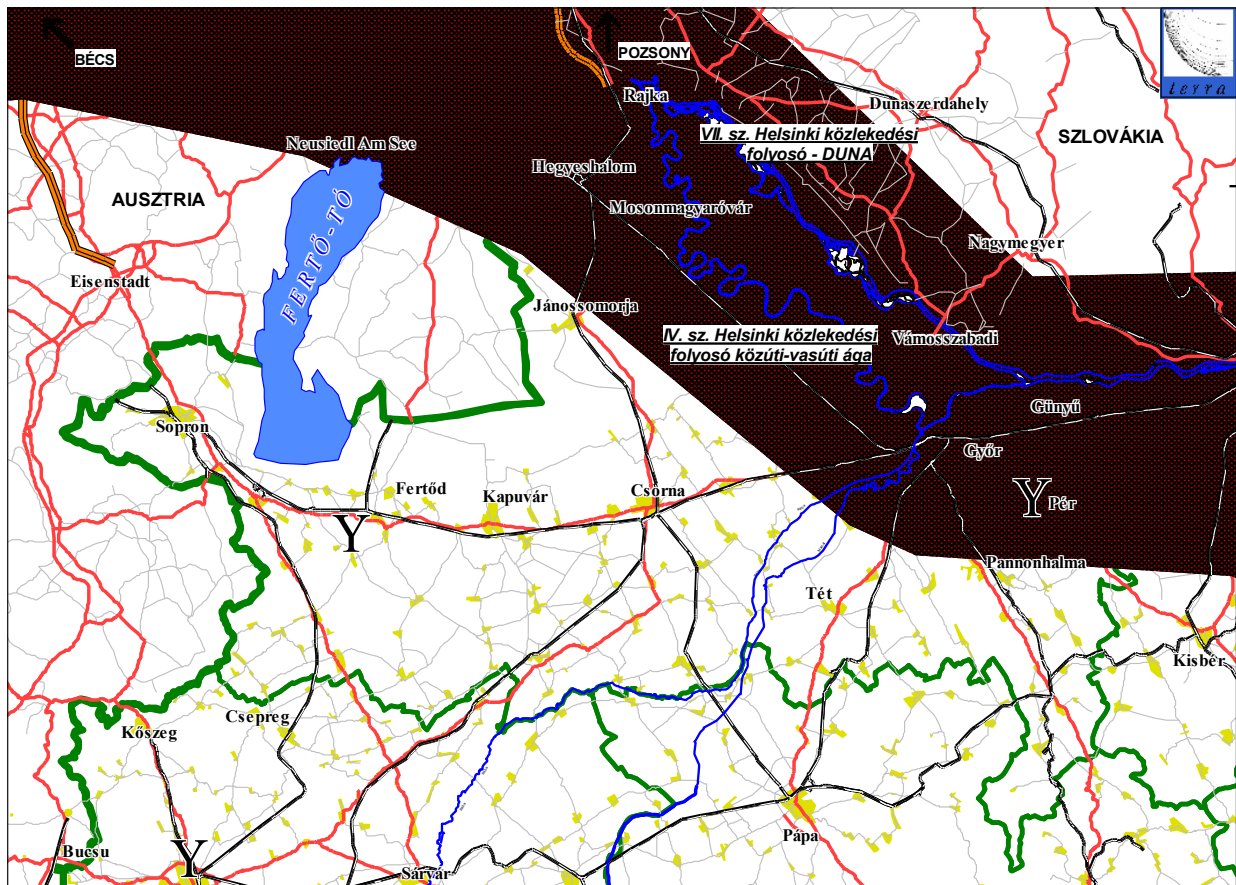
30. táblázat Győr-Moson-Sopron megye közúthálózatának legfontosabb adatai a 2005. január 01-i állapot szerint

	<i>GYMS megye</i>	<i>Országos adat</i>
Országos közutak		
hossza	1 717 km (5,6%)	30 639 km
<i>Hálózati jellege szerint</i>		
gyorsforgalmi utak*	94 km (5,5%)	896 km (2,9%)
főutak	396 km (23,1%)	6 551 km (21,4%)
mellékutak	1 227 km (71,4%)	23 192 km (75,7%)
- ebből átkelési szakasz	490 km (28,5%)	8 464 km (27,6%)
Útsűrűség (km/km²)	0,386	0,329

* M1 megyehatár-Hegyeshalom 71 km; M15 M1-Rajka 13 km; 19 M1-Győr 9,74 km; a csomóponti elemek hossza nélkül;
Forrás: szerzői feldolgozás a www.kozut.hu alapján

²² A IV. páneurópai közlekedési folyosó közúti ága a Berlin/Nürnberg-Prága-Pozsony/Bécs-Budapest-Konstanca/Szaloniki/Isztambul.

25. ábra Győr-Moson-Sopron megyét érintő helsinki közlekedési folyások

Az **útegyenetlenség** (ún. IRI osztályzat) tekintetében az országos 3,08-os átlagtól rosszabb a megyei 3,31-os átlag. Az IRI > 6,3 mm/m osztályzatú útszakaszok aránya (kb. 30%) alapján a megyék között a 17. helyen van, csak Nógrád és Baranya megyék hasonló mutatói rosszabbak. A **nyomvályú** osztályzatok tekintetében az országos 1,42-os átlagtól jobb a megyei 1,35-os átlag. A 17 mm fölötti, kritikus nyomvályús útszakaszok aránya (kb. 5,9%) alapján a megyék között a 6. helyen van. A **burkolatállapot, felületépség** osztályozása tekintetében az országos 4,1-es átlagtól valamivel jobb a megyei 4,0-es átlag. A rossz (5 osztályzatú) útszakaszok aránya (kb. 53% - országos átlag kb. 55%) alapján a megyék között a 10. helyen van. A **teherbírás** osztályozása tekintetében az országos 2,54-os átlagtól jobb a megyei 2,52-es átlag. A 4-es, 5-ös teherbírású útszakaszok aránya (kb. 34%) megegyezik az országos átlaggal. Ez alapján a megyék között a 9. helyen van. A megye közúthálózatának **útminősége** megyei összehasonlításban az útegyenetlenség tekintetében a legrosszabbak közé, a nyomvályúság, a teherbírás és a burkolatállapot alapján a középmezőnyhöz tartozik.

A megye közúthálózatának gerincét az együttesen 84 km hosszú M1 és M15 gyorsforgalmi utak, valamint a 396 km hosszú első-másodrendű főúthálózat képezi. A megye főúthálózatát a Győr központú sugaras szerkezet jellemzi, a 84, 86 és 150 sz. főutak kivételével meghatározóan a megyeszékhely elérhetőségét szolgálják a főutak.

A 2004. évi forgalomszámlálás eredményei szerint (31. táblázat) a megye főútjainak átlagos napi forgalmi terhelése 87,5 %-a az országos átlagnak (2000-ben 90,2% volt), miközben a vizsgált időszakban (2000-2004) bekövetkezett forgalomnövekmény mintegy 4 százalékponttal alacsonyabb a megyében, mint országosan. Vagyis a megye főúthálózatának forgalmi terhelése relatíve kisebb mértékben nőtt, mint az ország más főútjain. A megye legforgalmasabb

főútjai: kimagaslóan az M1 (28 954 E/nap), illetve a 821 sz. Győrben (21 269 E/nap), továbbá a 85 sz. (13 496 E/nap) és a 84 sz. (9 719 E/nap) főút. Ugyanakkor a 1, 14 és 81 sz. főutak forgalma kevéssel a megyei főút-átlag alatt alakul, míg az M15, a 19, 82 és 861 sz. főutak forgalma az átlagtól jelentősen elmarad. Az elmúlt 5 évben az M15 gyorsforgalmi úton volt a legnagyobb arányú (megháromszorozódott) forgalomnövekmény, de a 85, 821, M1 és 83 sz. főúton is 40-45%-os volt ez az arány. A 19, 81, 1 sz. főutak forgalma alig növekedett, míg a 150 sz. főúté kismértékben csökkent is (az M15 forgalomelszívó hatása eredményeképp).

31. táblázat A főutak megyei szakaszainak átlagos napi forgalma, 2000, 2004

	Főút száma	Átlagos napi forgalom (Egységjármű/nap)		Változás %	A „legterheltebb” szakaszok főutanként, 2004	
		2000	2004		E/nap	Szakasz helye
1.	M15	2 063	6 810	230,1	6 988	Rajka
2.	85	9 329	13 496	44,7	21 465	Csorna belterület
3.	821	14 733	21 269	44,4	21 269	Győr belterület
4.	M1	20 076	28 954	44,2	37 334	Győr elkerülő
5.	83	6 514	9 072	39,3	21 869	M1 csp.-Győr bevezető
6.	14	6 154	8 114	31,8	22 695	Győr bevezető
7.	82	5 273	6 720	27,4	24 081	Győr bevezető
8.	86	6 140	7 562	23,2	21 465	Csorna belterület
9.	84	8 360	9 719	16,3	20 184	Sopron-Kópháza
10.	861	2 117	2 451	15,8	2 451	Kópháza
11.	19	5 348	5 645	5,6	5 645	Győr bevezető
12.	81	8 342	8 645	3,6	23 401	Győr
13.	1	8 219	8 241	0,3	26 961	Győr
14.	150	4 280	4 096	-4,3	8 057	Mosonmagyaróvár
Megyei főútátlag		7 389	8 890	20,3		
Országos átlag		8 194	10 162	24,0		

Forrás: ÁKMI - Az országos közutak 2000 és 2004. évre vonatkozó keresztmetszeti forgalma - feldolgozás

A főutak forgalmi terhelése azonban nem egyenletes a teljes megyei szakaszokon. Vannak kiemelten terhelt szakaszok – jellemzően a nagyvárosok térségében –, ahol az előírásokat²³ meghaladó mértékű a forgalom. A megye legtöbb főútjának teljes szakaszára vetített forgalmuk alapján elérték a kapacitáshatárukat (kivéve a 19, 150, 821, 82 és M15), miközben ezen belül egyes szakaszok rendkívül túlterheltek. Ilyen túlterhelt szakaszok, Csorna belterületén a 85-86 sz. főút közös szakasza, Győr bevezető főútjai és a 84 sz. főút Sopron-Kópháza között. Az EU bővítését követően – 2004. májustól – a felerősödő Balti térség - Észak-Adria térség szállítási kapcsolatok következtében a 86. sz. főúton drasztikus módon megnövekedett a nehéz-teherforgalom.

A település-elkerülő szakaszok (akár gyorsforgalmi út elemeként, akár önálló főútként kerülnek kiépítésre) (pl. Csorna), avagy a bevezető szakaszok négy-sávósítása éppen ezen túlterhelt szakaszok kiváltását hivatottak megoldani.

Az országos közutak **megyei mellékúthálózata** döntően megfelel a megye geográfiai viszonyainak és sajátos településhálózatának. A megye mellékútjainak hossza (1 227 km) az orszá-

²³ Két forgalmi sávós, kétirányú forgalmi utakon, külterületen 1.200-1.700 egységjármű/óra, belterületen 1.400-1.800 egységjármű/óra a megengedett forgalomnagyság. Az útszakasz kapacitásproblémáját jelzi, ha a forgalom meghaladja a 9-10.000 járművet naponta, azaz a 900-1.000 egységjármű/óra csúcspont-értéket.

gos mellékúthálózat 5,3%-a. A megye saját közúthálózatában kisebb arányban vannak jelen a mellékutak (71,4%), mint az országban (75,7%), ami részben a magasabb arányú főúthálózatnak, részben az alacsonyabb településsűrűségnek köszönhető. A hálózaton belül több térségi szerepkörű mellékút van (pl. 1401, 8419), melyek fontos kapcsolatok hordozója, s mely a főúthálózatra kiemelt ráhordó szereppel bír.

A megyében természetesen számos új mellékút kiépítése szükséges a hálózati hiányosságok miatt, ugyanakkor a meglévők állapotának felújítása előnyt élvez.

Közúti határátkelőhelyeken nemzetközi áru- és személyforgalom forgalmat, éjjel-nappal lebonyolít:

Ausztrai felé:

1. *Hegyeshalom – Nickelsdorf;*
2. *Kópháza – Deutschkreutz;*
3. *Sopron - Klingebach*

Szlovákia felé:

4. *Rajka – Rusovce/Cunovo;*
5. *Vámosszabadi – Medvedovo;*

Korlátozott forgalmú (nyitva tartásban, forgalom jellegében) Ausztria felé:

6. *Jánossomorja – Andau;*
7. *Fertőd – Pamhagen;*
8. *Fertőrákos – Mörbisch;*
9. *Zsira – Lutzmannsburg,*
10. *Hegyeshalom 2. átkelő.*

A fentiekben túlmenően több ideiglenes határátkelőhely létezik a megyében, melyek egy-egy alkalomhoz kötődően kerülnek megnyitásra a kishatárforgalom előtt. A nyitott határt eredményező folyamat végén (schengeni egyezmény életbe lépése) a határ menti kapcsolatok térségi kiszolgálói lehetnek ezen eddig csak eseti jelleggel megnyitott ideiglenes határátkelőhelyek.

A közúti határforgalmi adatok tanúsága szerint az M1 hegyeshalmi határátkelő a legterheltebb, országos viszonylatban is, bár a 2003. évi forgalomhoz képest nem változott forgalom nagysága és összetétele sem (32. táblázat).

32. táblázat A nemzetközi határátkelők forgalma a 2004. évi országos közúti forgalom-számlálás alapján

Közút száma	Határátkelő	Összes forgalom		Tehergépkocsi	Szvk.+kistehergk.
		Jármű/nap	Egységjármű/nap	Jármű/nap	Jármű/nap
M1	Hegyeshalom	13 270	16 921	2 132	10 826
84	Sopron	7 730	8 927	740	6 874
M15	Rajka	4 200	6 988	1 671	2 408
150	Rajka – nincs adat	-	-	-	-
14	Vámosszabadi	2 208	3 201	600	1 535
861	Kópháza	2 106	2 451	228	1 866

Forrás: ÁKMI - Az országos közutak 2004. évre vonatkozó keresztmetszeti forgalma

A rajkai határátkelőhely egységjarműben nézett forgalma 2003-hoz képest közel 80%-al nőtt, a tehergépkocsi-forgalom átlag fölötti (közel megháromszorozódott) növekedésének köszönhetően, míg a személygépkocsi és kistehergépkocsi forgalom alig nőtt.

Vámosszabadinál az össz-járműszám valamelyest csökkent 2003-hoz képest, ugyanakkor a tehergépkocsi forgalom majd megduplázódott. A soproni határátkelőhelyen 2003-hoz képest valamennyi mérőszám a forgalom kismértékű csökkenését mutatja. A kópházai határátkelőhelyen minden forgalmi mutató tekintetében 10% körüli növekedés volt 2003-hoz képest.

7.1.2. Vasúti közlekedés

A **vasúti közlekedés** megyét érintő országos törzshálózati pályái:²⁴

1. a transz-európai vasúti áruszállítási hálózat részként működő vasúti pályák:
Budapest – Hegyeshalom – oh., Hegyeshalom – Rajka – oh.; Győr – Sopron –oh., Győr -
Celldömölk; Szombathely – Sopron – (Ágfalva)oh.;
2. egyéb országos törzshálózati vasúti pályák:
Hegyeshalom – Porpác; Fertőszentmiklós – oh.; Győrszabadhegy - Veszprém;
3. országos vasúti mellékvonal:
Csorna – Pápa.

A Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút Rt. (GYSEV Rt.²⁵) üzemelteti:

1. a nevezett vonal egyvágányú, villamosított, 80-120 km/h engedélyezett sebességű, 91 km hosszú magyarországi szakaszt;
2. a Sopron – Szombathely egyvágányú, villamosított, 60-110 km/h engedélyezett sebességű, 62 km hosszú szakaszt;
3. a Fertőszentmiklós-országhatár (Pamhagen-Neusiedl am See) egyvágányú, dízel üzemű (villamosítása kivitelezés alatt), 60 km/h engedélyezett sebességű, 50 km-es szakaszt;
4. a Sopron – (Ágfalva) országhatár 7,4 km-es, villamosított, egyvágányú szakaszt.

A többi nevezett vasútvonalat a MÁV Rt. üzemelteti, melyek közül

1. a Budapest – Győr – Hegyeshalom/Rajka – oh. vasútvonal kétvágányú, villamosított, melynek 66 km hosszú megyei szakaszán 120-160 km/h az engedélyezett sebesség;
2. a Hegyeshalom – Porpác 94 km hosszú, egyvágányú, nem villamosított, 60 km/h engedélyezett sebességű, részlegesen felújított, helyenként rossz műszaki állapotú;
3. a Győr - Celldömölk 72 km hosszú, egyvágányú, nem villamosított (a vonal villamosítása a közeljövőben valósul meg);
4. a Győr – Veszprém 79 km hosszú, egyvágányú, nem villamosított, rossz műszaki állapotú;
5. a Csorna – Pápa 37 km hosszú, egyvágányú, nem villamosított, rossz műszaki állapotú.

A Csorna-Pápa útvonalat a MÁV Rt. 2007-től – hasonlóan 13 másik mellékvonalhoz az országban – átmenetileg szünetelteti. Az eredeti elképzelések a Győr-Veszprém szakaszt is tartalmazták. Korábban pedig már megszűnt a Fertőszentmiklós-Répcelak szakasz működése.

A megye kelet-nyugati irányú vasútvonalainak hálózati szerepe – részben az országos átlagot meghaladó kiépítettségi színvonaluk miatt - kiemelt jelentőségű a Nyugat-Európával való kapcsolatokban (a IV. sz. páneurópai közlekedési folyosó része), miközben a minőségi kelet-

²⁴ A 2005. évi CLXXXIII. tv. 1. számú melléklete alapján

²⁵ A tulajdonosi szerkezet: Magyar Állam - 54,8%; Osztrák Állam – 38,6%; Spedition holding AG – 6,6%)

nyugati irány kiszolgálása mellett éppen a regionális kohézió erősítésében meghatározó észak-déli fő irányban vannak jelentős hiányok a vasúti szolgáltatásban. A Győr-Celldömölk vonalon folyó fejlesztési munkák (pályarehabilitáció, villamosítás) annak a komplex vasútfejlesztésnek a része, mely ezen észak-déli főirányt szolgálják ki Vas és Zala megyében is (Boba-Zalaszentiván). A Győr-Gönyüi kikötő kiszolgálását egy új 10 km-es szárnyvasút fogja segíteni. Kívánatos volna – különösen a péri repülőtér bekapcsolása szempontjából – a Győr-Kisbér szakasz megépítése.

A megyében több fontos vasúti csomópont (Győr, Sopron, Csorna, Hegyeshalom) is található, melyek az észak-déli és kelet-nyugati irányok gyűjtő-elosztó állomásai.

Átfogó vasútfejlesztés keretében kell támogatni a környezeti szempontok erőteljesebb érvényesülését, a közúti személy- és áruszállítási teljesítmények mind nagyobb hányadának vasútra terelésével a minőségi szolgáltatási feltételeket (állomásfelújítás, eszközpark korszerűsítés, villamosítás, pályarehabilitációk gyorsítása, a kombinált szállítás lehetőségének biztosítása) megteremtésével.

A megye nemzetközi vasúti kapcsolatai **vasúti határátkelőhelyek** formájában Ausztria felé Hegyeshalomnál, Sopronnál (Ágfalva, Kópháza) és Fertőújlaknál, Szlovákia felé Rajkánál biztosítottak. Mindegyik határátkelőhely éjjel-nappal tart nyitva, nemzetközi áru- és személyforgalmat bonyolít. A megyét érintően az európai közlekedési hálózat (TEN) fejlesztés részeként megépülne a München-Bécs-(Győr-)Budapest gyorsvasút.

A 2003. május-november és 2004. május-november közötti határforgalmi adatok szerint Fertőújlaknál a vasúti járműforgalom növekedése 118% volt, Hegyeshalomnál 30%, miközben a többi helyen stagnálás, vagy kisebb mértékű csökkenés volt tapasztalható. Ugyanakkor a személyforgalom csupán Rajkánál nőtt 21%-al, míg a többi helyen 5-10% körüli csökkenés mutatkozott.

A megye vasúti határátkelőhelyein jelentkezett a Nyugat-dunántúli régió határátkelőhelyein mért össz-járműforgalom 66, illetve a személyi forgalom 84%-a, délre haladva pedig egyre kisebb a határon ki, illetve belépő vasúti forgalom aránya (Vas megyében 9-25%, Zala megyében 6-8%).

7.1.3. Légi közlekedés

A megyében két **repülőtér** található, a Győr melletti péri repülőtér, valamint Fertőszentmiklóson. A vidéki repülőterek elmúlt években történt kiemelt fejlesztéseinek egyik sikeres példája a **péri repülőtér** komplex fejlesztése (szilárd burkolatú pálya, utasforgalmi épület stb.), mely révén a térség bekapcsolódhatott a nemzetközi légi forgalomba. A különböző földi kiszolgáló és a légi forgalom biztonságát és időbeni kiterjeszhetőségét célzó fejlesztések folyamatosan zajlanak a repülőtéren, így mind a személy, mind az áruforgalom évről évre dinamikus emelkedik. A 2003. május-november és 2004. május-november közötti határforgalmi adatok szerint Péren a légi járművek száma 74, a személyek száma 66%-al nőtt.

2006. márciusi sajtóhírek szerint a repülőtér osztrák tulajdonosa el kívánja adni a **fertőszentmiklósi repülőteret**, mely 1997-ben nyitotta meg kapuit és határnyitási jogánál fogva, azóta áll nyitva a nemzetközi forgalom előtt. A 985 x 23 m méretű aszfalt burkolatú pályával rendelkező repülőtéren kiegészítő sport és képzési célú repülés folytatható. A repülőtér három hangárjának alapterülete meghaladja 2000 m²-t. A Fertőszentmiklóstól 2 km-re nyugatra fekvő repülőtér elérhető közvetlenül a 85 sz. főútról. A tulajdonosváltás miatt a nagyléptékű fejlesztési elképzelések megváltozhatnak.

Pusztacsaládon és Fertőrákos-Piuszpusztán sportrepülőtér működik.

7.1.4. Vízi közlekedés

A páneurópai közlekedési folyosók egyike (VII. sz.) a Duna folyam, az Európát átszelő Duna-Majna-Rajna **víziút** része. A víziutak osztályba sorolása szerint a Duna hazai szakasza VI/B és V/C kategóriába tartozik, míg a Mosoni-Duna III és VI/B kategóriába. A Rába folyó ebben a rendszerben nincs kategorizálva, hajózási szempontból egyértelműen turisztikai szerepe van hasonlóan a többi vízi áruszállítás tekintetében nem releváns megyei folyóhoz, illetve a Fertőtóhoz. A Dunán - bár Győr térségében EGB. VI. hajózási osztályba sorolták -, az átlagos vízmélység és a hajózható napok száma messze elmarad az előírttól. Országos szinten a vízi áruszállítás részesedése az összes teljesítményből 4%, ami az elmúlt években nem változott, azaz a közúti szállítás arányának növekedése a vasúti részarány rovására történt. Ahhoz, hogy a vízi szállítás, kombinált szállítás ezen alacsony részaránya ne csökkenjen, illetve emelkedjen a hajózási feltételek (kikötőfejlesztés, folyamszabályozás) javítása szükséges.

E téren a megye - a Duna általi érintettsége okán – elsősorban a Győr-Gönyű Országos Közforgalmú Kikötő Intermodális Központ fejlesztése révén juthat szerephez. A gönyői komplex kikötőfejlesztés közlekedési csomópontot eredményez az észak-déli közlekedési tengelyen, így annak rendszerszemléletű bekapcsolása a térség logisztikai – kombinált szállítási szerkezetébe kiemelt fontosságú. A folyamatosan működő áruforgalmi kikötőben jelenleg Ro-Ro rakodó (kamionrakodó), és 500 m rakodópart üzemel, egyelőre csak közúti-vízi kapcsolattal. A komplex kikötőfejlesztés első üteme 2007 végére fejeződik be, ennek keretében a logisztikai szolgáltatást elősegítő fejlesztések valósulnak, azaz raktárépületek, rakodófelületek, továbbá bekötőút és a vasúti kapcsolat is kiépül. A nemzetközi közforgalmú kikötő forgalma a 2003. május-november és 2004. május-november közötti határforgalmi adatok szerint több mint 20%-al nőtt.

Kisebb jelentőségű kikötők/kikötőrészek üzemelnek még Városszabadinál, a Mosoni-Dunán Győrnél. További, elsősorban szabadidő és sport, valamint személyforgalom fogadására képes kikötők (Pl. Győrben a Bécs-Budapest útvonal részeként) kialakítására csak az Öreg-Duna vízpótlási rendszerének fejlesztésével, illetve a Mosoni-Duna rehabilitációjával lehetséges. Hasonló a helyzet a Rába magyarországi, s benne az alsó Győr-Moson-Sopron megyei szakaszával is. A Fertő tavon a turizmushoz kapcsolódó személyszállítás, valamint vitorlás sport élénkülése jellemző. A tó déli, Magyarországhoz, illetve Győr-Moson-Sopron megyéhez tartozó részének ilyen célú kihasználását az alacsony vízállás nehezíti.

7.1.5. Kombinált közlekedés, logisztika

A megyében **kombinált közlekedést** a soproni RO-LA, illetve a gönyői RO-RO terminál biztosít. Országos tendencia azonban, hogy az EU csatlakozást követően a mind a RO-LA, mind a RO-RO forgalom jelentősen visszaesett, hiszen a csúcspontot jelentő 2001. évi 110 ezer továbbított kamion helyett 2005-ben már csak alig több mint 54 ezer kamion utazott vasúton, míg a RO-RO forgalomban 44%-os csökkenés volt 2005-ben. A visszaesés a soproni RO-LA terminált is érintette, hiszen a két hónappal az EU csatlakozást követően leállt. Ugyanakkor az ún. nem kísért forgalmú kombinált áru fuvarozás (konténerek, szerszerek, félpótkocsik) forgalma évről-évre 2-3%-al növekszik az országos adatok szerint.

A megyén áthaladó közúti tranzit-, és export-import forgalom vasútra, hajóra „terelése” környezeti és forgalombiztonsági szempontból azonban továbbra is kívánatos. E törekvéssel összecseng, hogy az NFT2 az intermodális logisztika fejlesztését támogatni kívánja, így a kombinált áru fuvarozásnak a logisztikai szolgáltatásokkal, központokkal való együtt kezelése növelheti a versenyképességet.

Az országos jelentőségű logisztikai központokat és térségeit az Országos Területrendezési Terv ¼ sz. melléklete nevesíti. A megyét Észak-dunántúli körzet néven Győr-Gönyút, míg Nyugat-dunántúli körzet néven Sopront nevezi meg. Ez utóbbi részközpontjaként Szombathelyt is megjelöli.

7.1.6. Kerékpáros közlekedés

Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény által az Országos Kerékpáros Törzshálózat elemeiként kijelölt 22 regionális **kerékpárútvonal** közül négy érinti a megyét (33. táblázat).

33. táblázat Az Országos Kerékpáros Törzshálózat megyét érintő kerékpárútvonalai

Kerékpárút	Útvonala
Duna menti kerékpárút (az Euro Velo hálózat 6 sz. útvonalának része)	Rajka-Mosonmagyaróvár-Győr-Komárom-Esztergom-Budapest-Ráckeve-Solt-Baja-Mohács- Udvar/Hercegszántó
Duna menti kerékpárutat és a Fertő-Hanság kerékpárutat összekötő kerékpárút	Hegyeshalom-Mosonmagyaróvár
Fertő-Hanság kerékpárút	Mosonmagyaróvár-Rajka-Hegyeshalom-Jánossomorja-Fertőd-Sopron-Fertőrákos-Bük-Zsira-Kőszeg
Győr-Balaton kerékpárút	Győr-Zirc-Veszprém-Balatonalmádi

Forrás: Országos Területrendezési Terv, 2003

Az alacsony forgalmú mellékutak (<1.000 egységjármű/nap) általában alkalmasak a kerékpár-forgalom levezetésére is. A közúti és a kerékpáros forgalom azonos felületen való bonyolítása nem javasolható ott, ahol a forgalom nagyság ennél nagyobb, vagy a forgalom olyan, hogy túlsúlyban vannak a nehézgépjárművek.

A megyei kerékpárutak jórészt a Szigetközben, a Fertő-tónál, illetve az osztrák határ mentén épültek ki turisztikai céllal, de számos kerékpárút jellemzően a helyi lakosok mindennapi közlekedési igényeit szolgálja az egyes érintett településeken belül, s kevésbé van turisztikai, hálózati szerepkörük. Továbbá gazdasági és oktatási központi funkciók miatt is szükséges, hogy a kerékpárút hálózat úgy valósulhasson meg hogy ezen funkciókat is összekapcsolja. Kerékpárút építés gyakran kerékpársáv kijelölését jelenti, amikor is a közút mellett egy sávot választanak le a kerékpárosok számára, azaz nem önálló úttest épül. Ez a költségtakarékos megoldás kizárólag az alacsony forgalmú utak esetében megengedhető, mivel nem szolgálja megfelelő mértékben a kerékpárosok érdekeit és biztonságát.

A **kerékpáros közlekedés** rekreációs és élményfunkciója révén, valamint az egyre olcsóbbá váló minőségi kerékpárok piaci megjelenésével újra reneszánszát éli. A növekvő igény mutatkozik a hivatásforgalmi és szabadidős forgalomban egyaránt. A Duna menti és az osztrák-magyar határ térségének kerékpáros infrastrukturális adottságai a legjobbak, azonban ezek hálózatosága gyenge, míg például a határokon átnyúló kapcsolatok több útvonal esetében jobban kiépültek (Duna-menti út, Fertő tó).²⁶ Fontos lenne továbbá egy Győr-Sopron kerékpárút megvalósulása, párhuzamosan a 85.sz. főúttal. A kerékpáros közlekedést kiszolgáló háttér-infrastruktúrák csak elszórtan találhatóak meg a megyében, hálózatba nem szerveződnek.

²⁶ A megyét érintő kerékpárutak részletes listáját, meglévő és tervezett megjelöléssel a Győr-Moson-Sopron megye területrendezési terv 1/9., míg a kapcsolódó határátkelőket az 1/5. melléklete tartalmazza.

7.1.7. Egyéb közlekedési vonatkozású megállapítások

A megyét érintő fejlesztési koncepciók, programok, megyei rendezési terv a közlekedési célok tekintetében koherensek, de sok esetben túlzott, főként kormányzati kompetenciába tartozó elvárásokat fogalmaznak meg, miközben a folyamatosan változó, az aktuális „szempontokat” előtérbe helyező ágazati tervezéshez nem képesek kellő rugalmassággal illeszkedni, mivel tervezési, egyeztetési és elfogadási időtartamuk igen hosszadalmas. Így a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztésénél az M86, M85 utak – M9 megyei szakasza már csak kiemelt főút – ugyan koncepcionálisan elfogadott elemek maradtak, a hatályos OTTrT is támogatja őket, ugyanakkor ezen utak kiépítési tartalmára és nyomvonalára nézve újabb és újabb ágazati változatok formálódnak, melyek területi leképezése, egyeztetése, elfogadása csakis egy iterációs folyamat végeredménye lehet. Mindenképpen szükséges a megyei tervek felülvizsgálata a tekintetben, hogy a gyakran módosuló ágazati elképzelésekkel konszenzus alakuljon ki és ennélfogva a szaktárca által is támogatott fejlesztés valósulhasson meg.” Természetesen az lenne a kívánatos, ha a területi és ágazati szereplők által már egyszer (többször) leegyeztetett nyomvonalakon és kiépítési tartalommal épülnének meg a jelzett gyorsforgalmi utak. Viszont elfogadható a szaktárcanak az a törekvése is, hogy a területi és úthálózati fejlődést lekövesse a tervezési tevékenységével és ennek értelmében új változatokat vitasson meg.

Győr, Sopron, Mosonmagyaróvár, Szombathely, Kapuvár, Szentgotthárd városok és hat közlekedési szolgáltató összefogásával megalakult a **regionális közlekedési szövetség** - a megyére is kiterjedően - a régióban. A helyi kezdeményezés a Budapesti Közlekedési Szövetség mintájára jött létre azzal a céllal, hogy az NFT2-ben elővárosi közlekedésre szánt fejlesztési források minél hatékonyabb megszerezhetők legyenek. Célszerű lenne – legalább a nagyobb városok – főként a Zala megyei nagyvárosok bevonása a közös kezdeményezésbe.

7.2. *Energiagazdálkodás és energiaellátás*

A megye **teljes közvetlen** energiafelhasználása (**éves fogyasztása**) mintegy **26 PJ**, amely az országos felhasználási volumennek mintegy 3,7%-a. Az ipar és a mezőgazdaság részaránya ebből 50%, a másik felét a lakossági-kommunális igények teszik ki. A mezőgazdaság ebből 6%-ban részesedik. Ez a rendhagyó szerkezet csupán néhány megyére jellemző, ahol az ipari termelés dominál, s a szolgáltatások aránya nem került túlsúlyba. A megye éves villamos energia felhasználása: 1534 GWh volt, ennek a lakosság csupán 28%-át fogyasztotta. Az ország és így a megye energiaigényét döntően import és csak részben hazai energiahordozókkal elégítik ki. Az energiahordozó behozatal vezeték nélküli szállítórendszerek segítségével történik, a kőolaj és a földgáz csővezeték hálózaton, a villamos energia nagyfeszültségű kooperációs szabadvezeték hálózaton keresztül érkezik.

Győr-Moson-Sopron megye területén közcélú energiatermelő bázis (közcélú erőmű) nem üzemel. A megyében egyes üzemek, vállalatok, vállalkozások, szolgáltatók által üzemeltetett kisebb-nagyobb hő- és energiatermelő bázisok (fűtőművek is) közvetlen helyi, legfeljebb települési energiaigényeket elégítenek ki.

7.2.1. Alternatív energiaellátó rendszerek

A megye és egyben Magyarország **legnagyobb alternatív energetikai potenciális adottsága a vízenenergia**, pontosabban a Duna vízerőkészlete, amelynek elméleti nagysága: 5348 GWh/év²⁷. Ennek nagyobb hányadának hasznosítására az 1980-as években elkezdődött a Duna magyarországi szakaszát és a megyét is érintő vízlépcsőrendszer megvalósítása. A Bős (Gabcsikovo) – Nagymarosi Vízerőmű (BNV) rendszerből a Magyarországra jutó nagymarosi építést leállították, a Bősi vízerőművet pedig magyar részvétel nélkül Szlovákia megépítette 720 MW beépített teljesítménnyel, 1992 évi átadással. A 14 éve üzemelő vízerőmű **évente 2800 GWh**²⁸ villamos energia volument termel, azaz a Duna vízerő-potenciáljának mintegy bő 50%-át. (A megye teljes közvetlen villamos energia felhasználása ehhez képest 1650 GWh/év!!!) Ez az erőmű termeli Szlovákia teljes villamos energia termelésének mintegy 10%-át.

„Amennyiben megépült volna a Bős–Nagymaros Vízlépcsőrendszer az 1977 évi, államközi szerződés alapján, a Bősi Vízerőmű elérhette volna az évi 3 TWh (3000 GWh) termelést is. Az erőmű nyolc gépegységének összes teljesítőképessége 720 MW. Az üzembe helyezés óta eltelt tíz év alatt a Bősi Vízerőmű 23,98 TWh (23.980 GWh) villamos energiát termelt. A Szlovák Villamos Művek Rt. ezt, legutóbb már, 1,67 SK/kWh átlag áron vette át (2002-ben). Az árbevétel ezzel számítva kereken 40 milliárd SK, ami nagyobb, mint a 37,48 milliárd SK összes beruházási költség, amit a vízgazdálkodási és energetikai objektumokra felhasználtak.”

A magyar gazdaság egyelőre nem tervezi ennek a hagyományos és egyben megújuló tiszta energiaforrásnak energetikai hasznosítását, noha ez alaperőmű, ill. tározós szabályozó erőmű szerepet is betölthetne. Egyelőre a Dunakiliti Duzzasztóműbe beépíthető 4,8 MW maximális terhelhetőségi kiserőmű tervezése folyik, amelynek éves termelése mintegy 28 GWh. A várható árbevétele több mint 500 millió Ft/év. A további, tervezett dunai vízlépcsők a megyén kívüli területre esnek.

A Bősi Vízerőmű kiegészítő erőművei ugyancsak a szlovák oldalon:

1. a **Bősi Kis Vízerőmű**. Teljesítőképessége: **1,2 MW**, átlagtermelése: 4 GWh/év
2. a **Dunavarsányi Vízerőmű**. **14,4 MW** teljesítménnyel, átlagtermelése: 155 GWh/év
3. a **Mosoni kis vízerőmű** **0,61 MW** teljesítménnyel, átlagtermelése: 5,5 GWh/év

Az üzemi tapasztalatok azt igazolják, hogy a termelő üzemi oldalon ökológiai katasztrófa nem következett be, ellenben **tiszta, megújuló energia hasznosítása történik** az osztrák, a svájci, a svéd stb. minták és módszerek szerint, amely **azonfelül**, teljes kiépülése esetén – amelyhez a magyar fél közreműködése is szükséges – **biztosítaná a két ország árvízvédelmét, a biztonságos hajózást, a környezet védelmét** és az érintett Duna-menti régió **gazdasági fellendülését** is, a szigorú technológiai fegyelem betartása árán és rendezhetné a Szigetköz felső részén, a Duna eltereléséből származó határmenti konfliktusokat is.

A megye potenciális **geotermikus energiaforrás adottságai** az egyik legkedvezőbbek az országban, mivel területének jórésze a Kárpát-medence alaphegységi felszín mélységét és hőmérsékletét kimutató térképen a „**80°C-nál melegebb hévíz feltárására** alkalmas területi” lehatárolásba esik, s annak belső magja a 200°C és a feletti hőmérsékletet is elérheti, azaz hagyományos gőzturbinás technológiájú erőmű működtetésére is alkalmas. Más helyeken a kisebb; 120°C-os fluidum pedig ORC, ill. Kalina rendszerű kogenerációs kiserőművi technológiát képes működtetni.

²⁷ Lakatos Károly, Ötvös Pál, Kullmann László: „A hazai vízenenergia-potenciál elméleti és reális értékeinek közelítő meghatározása.” Energiagazdálkodás 45. évf. 2004. 6. szám

²⁸ Ilka Alfréd a Bősi Vízerőmű igazgatóhelyettese: „Tíz éve helyezték üzembe a Bősi Vízerőművet. A vízerőmű üzemi tapasztalatai

A megye területe mérsékelten megkutatott mezőket foglal magába, a szénhidrogén (kőolaj, földgáz) kutatások eredményeként. A CH meddőkutak (fúrások) száma és területi eloszlása is ezt igazolja. Ezek közül különösen fontosak a -3-5,0 km talpmélységű fúrások. Ezek mellett, a Felső-Pannon, Pannon réteget elért fúrások is értékesek lehetnek.

Ezek a **komplex energiahasznosításra** alkalmas energetikai bázishelyek nem zárják ki azt sem, hogy a hőmérsékleti alsó tartományba eső termálvizek helyi strandfürdőt is elláthassanak, a villamos energia és hőtermelésen, hőhasznosításon túl. Ezek ugyanakkor nem szabad, hogy lerontsák a meglévő, híresebb termálfürdőhelyek piacát, amelyek közül gyógyfürdőnek minősülnek: a Sopron-balfi, mosonmagyaróvári, a csornai, a Lipót-hédervári, a kapuvári, a hegykői és győri fürdők. Több helyen végeznek ásványvíz palackozást, lakossági és mezőgazdasági hőellátást is.

Biomassza primer hasznosítására a megye kiterjedt erdőterületei; az erdőgazdaságok, faipari feldolgozóüzemek hulladékai és a tervezett energia célnövénytermesztésre alkalmas területek (energiaültetvényezésre, erdőtelepítésre) termékei és hulladékai a legalkalmasabbak. Nemzetközi hírű feltárások és kísérletek folynak a soproni Nyugat-magyarországi Egyetem és a Széchenyi István Egyetem munkájával a régió és az ország biomassza potenciáljának felmérésére és prognózisára. Szervezett együttműködés folyik ezzel párhuzamosan, a faipari klaszterbe tömörült szervezetek és vállalkozások bevonásával a biomassza energetikai hasznosítására is. Ez többféle technológiával történhet, részben távhő-közelhő ellátások bázislétesítményeinek primer energiahordozói termelése, ellátása révén, másrészt faelgázosító technológiával, biogáz nyerése, erőművi alkalmazásán keresztül stb. Számos referenciaüzem is működik a térségekben, amelyek alkalmasak arra, hogy a biomasszára alapozott villamos és hőenergia átalakítási technológiák hazai honosítása, gyártása és elterjesztése fokozatosan megvalósuljon.

A **szél- és napenergia** potenciál kutatására alakult tudományos konzorcium az NKFP 3A/0038/2002 projekt keretében megalkotta azt az adtabázist, amelyek segítségével előzetes ajánlás, javaslat készíthető az optimális szélenergiahasznosítás preferálható területeire. Ennek eredményeként kimondható, hogy a legalkalmasabb területek a Dunántúl északi részén vannak, ezen belül Győr-Moson-Sopron megye csaknem teljes területe, majd követi a Közép-Dunántúli Régió (lásd a 4.2.6. sz. ábrát), ahol a 100 m magasságban a szélesség évi átlagos értéke: 6–7 m/s. Ezeken a helyeken az éves átlagos fajlagos szélenergia mennyisége: 300–350 W/m² között változik. Általánosságban szélerelepek, erőművek telepítésére azok a területek alkalmasak, ahol éves átlagban legalább 5,5 m/s szélesség uralkodik és a gazdaságos üzemórák várható minimuma eléri a 2100 órát évenként.

A megye területén már több referenciaüzem működik, így pl.:

1. a mosonszolnoki szélerelemű 1,2 MW teljesítménnyel, 2,6 GWh/év termeléssel
2. a mosonmagyaróvári szélerelemű 1,2 MW teljesítménnyel.

Engedélyezési tervvel rendelkeznek több létesítmény esetén, mint pl.:

1. a Kapuvár-Veszkenyi szélerelemű (2x12 MW)
2. a Csorna-Dőri szélerelemű (2x20 MW)
3. a Mosonszolnoki szélerelemű (15x0,6 MW), illetve ezek száma
4. a Kimlei szélerelemű.

Számuk folyamatosan változik, növekedik.

7.2.2. Hagyományos energiaellátó rendszerek

Győr-Moson-Sopron megye területén a **hagyományos energiaellátó rendszereket** illetően közcélú erőmű nem üzemel, a megye villamos energia ellátását az országos egységes hálózati rendszerről vételezett villamos energiával elégtik ki.

A megye területén áthalad az ország 400 kV-os, 220 kV-os alaphálózati rendszer és a megye területén Győr térségében üzemel az országos **villamos energia** elosztó rendszer egyik csomópontja a 400/120 kV-os alállomás. Ezt az alaphálózati csomópontot és az alaphálózatokat az OVIT Rt. üzemelteti, központja Budapesten. A megye helyet ad a kétrendszerű 220 kV-os, majd a két 400 kV-os nemzetközi villamos kooperációt és piacot lebonyolító villamos alaphálózati rendszernek is (Litér-Győr-Wiener-Neustadt közötti szakaszon), amely „vezetékcsorda” mentén, várhatóan további tranzit vezetékrendszer telepítése is szükségessé válik, a privatizáció során beépült nemzetközi konzorciumok befektetései révén. Ezeknek a mainál ésszerűbb, területtakarékos telepítése (közös tartószerkezetek területrendezési szempontú előírása és törvényes, jogi megkövetelése) regionális és megyei érdek és kötelesség.

Győr-Moson-Sopron megye közvetlen villamos energia ellátását a fokozatosan elosztó szerepkörűvé vált országos 120 kV-os főelosztó hálózati rendszerről biztosítják. Az elosztóvezetékkel váló 120 kV-os hálózat az illetékes szolgáltató kezelésébe került. Több 120 kV-os vezeték halad a megye területén. Kétrendszerű 120 kV-os vezeték üzemel Tatabánya Bánhidai OVIT és Győr OVIT között, Győr OVIT és Kimle között, Győr OVIT és Csorna között. Egyrendszerű 120 kV-os vezeték üzemel Csorna és Sopronkövesd között, Sopronkövesd és Kimle között, amelyről Kapuvár ellátására kétrendszerű bekötés épült, Győr és Pápa között, Sopronkövesd és Szombathely között. Két egyrendszerű 120 kV-os vezeték üzemel Sopronkövesd és Sopron között, valamint Kimle és Mosonmagyaróvár között. Győr és Sopron városon belül a belső elosztó gerincként kétrendszerű 120 kV-os vezeték üzemel.

A 120 kV-os hálózatról vételezett villamos energia táplálja a megye területén üzemelő 120/35(20)/(10) kV-os alállomásokat, amelyek a megye területének villamos energia ellátási bázisának tekinthetők. Ezek a bázisok: Győr Reptér, Győr Vagongyár, Győr ÉDÁSZ, Győr Nádorváros, Győr Déli, Kimle, Mosonmagyaróvár, Mosonmagyaróvár Timföldgyár, Csorna, Kapuvár, Sopronkövesd, Sopron Kelet, Sopron Nyugat és Nagyszentjános MÁV alállomások.

Az alállomásokról táplált 20 kV-os középfeszültségű gerincelosztó hálózatok látják el az alállomással nem rendelkező településeket. A 20 kV-os gerinchálózatról táplálják a fogyasztói transzformátor állomásokat. A transzformátorokról táplált kisméretű (a megye területén 1998-ban 3112 km-nyi) hálózatokról történik közvetlen a fogyasztói igények kielégítése.

A **földgázellátás** is országos egységes hálózati rendszert alkotva épült ki. A rendszer bázispontjai elsődlegesen a nemzetközi vételezés lehetőségének csatlakozási pontjai, valamint a hazai szénhidrogén mezőktől kiépített csatlakozási helyek. Az ország földgázellátásának alaphálózata nagynyomású hálózatként épült ki. A nemzetközi középtávú földgázhálózati tranzit programok (a NABUCCO-projekt a Kaszpi-tengertől Baumgartenig vezetett nyomvonal és a „Kék áramlat” TEN NG.3 projektnek a Fekete-tengertől Baumgartenig tervezett nyomvonal) végső szakaszai átszelik Magyarországot és a megye északi „közmű folyosó” részét, amelyeknek célszerű helyet adni elvi és gazdasági érdekeltségi szempontok miatt.

A megye földgázellátása az országos alaphálózathoz több helyen kapcsolódik. A nagynyomású vezetékre telepített átdadó állomások segítségével történik az országos hálózatról a vételezés (lásd a 4.2.10. sz. ábrán). A gázátadó állomásoknál üzemelő nagy/nagyközépnomású nyomáscsökkentőkről induló nagyközépnomású vezeték szállítja tovább a földgázt, általában a települések határába telepített gázfogadóig, vagy a nagyközép/középnomású nyomáscsökkentőig. A települések közötti elosztás többnyire nagyközépnomású vezetékkel épült ki, ez

képezi a megye hálózatának a gerincét és erről ellátott a megye településeinek jelentős hányada. A többi települést a nagyközép-nyomású vezetékekre telepített nyomáscsökkentőkről indított középnyomású hálózatokról látják el. A települések döntő hányadában a településen belüli gázelosztás középnyomású gázelosztó hálózatról történik. Körzeti nyomáscsökkentők telepítése és kisnyomású gázelosztás csak városokban és annak is az intenzívebben beépített központi területén fordul elő. A megyében a településeken belüli gázelosztás jellemzően középnyomáson került kiépítésre.

A földgáz komplex hasznosításával automatikus üzemvitelű, jól szabályozható, teljes komfortot nyújtó termikus energiaellátás (fűtés, használati melegvíz termelés, főzés célra) biztosítható.

A földgázellátó hálózati rendszerek mellett kiépült az a szénhidrogén termékvezeték rendszer, amely ipari célú igényeket elégít ki a megye területén a Szöny és Győr-Szabadhegy között.

A megyében 5 településen, így: Győr, Sopron, Mosonmagyaróvár, Csorna és Kapuvár városokban üzemel **távhőellátás**. Összesen 33.126 lakás rendelkezik távhőellátással, ennek döntő hányada Győrben van. A távhőellátás hőbázisai jellemzően helyi kazánházak fűtőművek. A kazánházak primer tüzelőanyaga jellemzően ma már földgáz, amelyek korábban olajtüzelésűek voltak, törekedtek azok földgázra való átállítására. Van, ahol alternatív lehetőségeként megőrizték az olajtüzelés lehetőségét, s csúcskizárás esetén állnak át olajtüzelésre. A hőbázistól primer gerincvezetékek épültek, amelyekről a helyi hőközpontok ellátása történik. A hőközpontokból induló szekunder hálózatokról történik a közvetlen fogyasztói hőellátás. A távfűtéssel ellátott lakások 90%-ában a használati melegvízellátás is távhővel történik.

7.3. Lakáskörülmények, közműellátottság

Győr-Moson-Sopron megyében 1996 és 2004 között 16 000 darabbal nőtt a lakások száma. A lakásállomány növekedési tendenciája közel azonos volt a nyugat-dunántúli és az országos növekedéssel, 2004-ben a megyében 174 000 db lakást tartottak nyilván, mely az országos állomány közel 4,2%-a (34. táblázat).

34. táblázat Lakásállomány Győr-Moson-Sopron megyében, a Nyugat-Dunántúlon és Magyarországon, 1996-2004

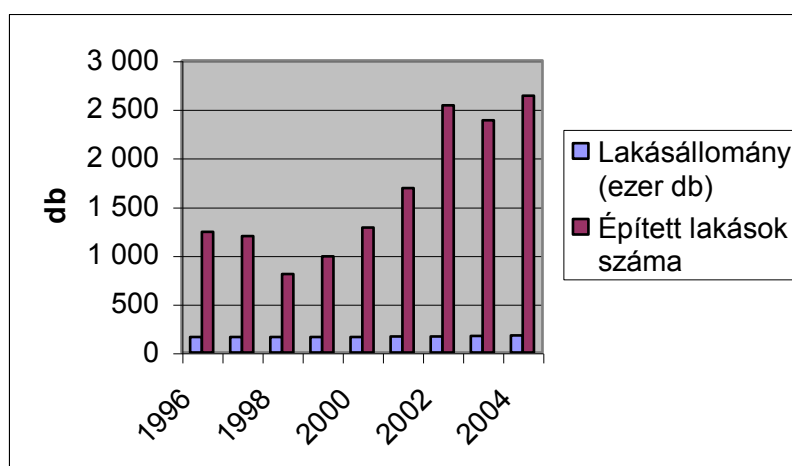
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Lakásállomány (ezer db):									
Győr-Moson-Sopron megye	158	159	160	161	161	165	167	171	174
Nyugat-Dunántúl	375	378	379	382	382	386	390	396	401
Magyarország	4 011	4 032	4 048	4 061	4 061	4 077	4 104	4 134	4 173
Épített lakások:									
Győr-Moson-Sopron megye	1 240	1 196	804	989	1 283	1 690	2 542	2 383	2 638
Nyugat-Dunántúl	2 963	3 016	2 004	2 293	2 643	3 768	4 863	4 770	5 436
Magyarország	28 257	28 130	20 323	19 287	21 583	28 054	31 511	35 543	43 913
Megszűnt lakások:									
Győr-Moson-Sopron megye	159	198	127	196	176	198	295	255	201
Nyugat-Dunántúl	519	578	360	510	419	426	536	533	498
Magyarország	6 584	6 959	4 585	5 821	6 053	6 572	4 902	5 587	5 101
100 lakásra jutó lakos:					(01.01.)				
Győr-Moson-Sopron megye	268	266	265	263	263	264	260	257	253

Nyugat-Dunántúl	265	263	260	258	258	260	256	253	249
Magyarország	254	251	249	247	247	250	247	245	242
1000 lakosra jutó épített lakás:									
Győr-Moson-Sopron megye	2,9	2,8	1,9	2,3	3,0	3,9	5,8	5,4	6,0
Nyugat-Dunántúl	3,0	3,0	2,0	2,3	2,7	3,8	4,8	4,7	5,4
Magyarország	2,8	2,8	2,0	1,9	2,2	2,8	3,1	3,5	4,3

Forrás: Megyei Statisztikai Évkönyvek 1996-2004. évi kötetei, KSH

A lakásépítési kedv is az országgal azonosan alakult a vizsgált időszakban. Az 1990-es évek második felét a visszaesés jellemezte, megyei viszonylatban a mélypont az 1998-as év volt, ekkor a lakásépítések száma alig haladta meg a 800-at. Majd az elkövetkező évek kedvező lakáspolitikájának köszönhetően néhány év alatt több mint háromszorosára nőtt az éves lakásépítések száma a megyében. A Nyugat-Dunántúlon összességében ennyire nem volt intenzív a növekedés, így a régió lakásépítésének növekedése elsősorban Győr-Moson-Sopron megye lakásépítési kedvének bővüléséből ered (24. ábra).

24. ábra A lakásállomány és az épített lakások száma Győr-Moson-Sopron megyében 1996 és 2004 között

Forrás: Megyei Statisztikai Évkönyvek, KSH

A **megszűnt lakások** száma erőteljes ingadozást mutatott a vizsgált időszakban, összességében az országos tendenciával ellentétben kismértékű növekedés következett be.

A **100 lakosra jutó lakások számában** nem következett be jelentős változás, átlagosan megyei, regionális és országos viszonylatban is 250 fő jut 100 lakásra, csak nagyon kis mértékű csökkenés volt tapasztalható. Az 1000 lakosra jutó épített lakások száma a megyében jóval magasabb, mint az országban. Míg 1996-ban az érték még nem érte el a 3-at, 2004-ben már 6 volt a mutató értéke. Az országos adat ebben az évben még az 5-öt sem érte el.

A **lakásállomány alakulásáról** összességében elmondható, hogy az építkezési kedv az országoshoz képest jelentősebb volt a megyében 1996 és 2004 között, illetve a lakosságszámhoz viszonyított állományadatok is kedvezőbbek az országosnál.

Az **épített lakások nagyságát** vizsgálva megállapítható, hogy 1996 és 2004 között a lakások kb. 70%-a épült 3 vagy annál több szobával, az 1 szobás lakások száma elhanyagolható. A lakások alapterületében jelentős mértékű változás nem következett be 1996 és 2004 között, átlago-

san 98 m² nagyságú lakásokat építettek, ami viszonylag nagynak tekinthető, azonban hozzá kell tenni, hogy az elmúlt években a társasházak építésénél elsősorban a kisebb, 50-60 m² területű lakásokat részesítették előnyben.

Míg az 1990-es években elsősorban a családi házak építése volt jellemző, 2001 után jelentős mértékben növekedett az egyéb típusú, elsősorban társasházi lakások építése, köszönhetően a lakáspolitikai változásainak, melynek keretében kedvezményes hitelfelvételi konstrukciók álltak a lakásvásárlók rendelkezésére, ezzel párhuzamosan kezdődtek a társasházi lakások építése. 2002-ben az előző évhez képest duplájára nőtt az egyéb típusú lakások száma.

A lakások felszereltségét nézve megállapítható, hogy konyha és fürdőszoba szinte minden újonnan épített lakásban található, viszont a külön helyiségben található WC egyre kevésbé jellemző az elmúlt években. (35. táblázat) Míg az 1990-es években az épített lakások közel felében volt csak gázvezeték, addig mára ez szinte minden új lakásra jellemző, ahogy a közüzemi vízvezeték is.

35. táblázat Épített lakások jellemezői Győr-Moson-Sopron megyében, 1996-2004

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Nagyság:									
1 szobás	94	85	71	93	74	141	259	224	170
1,5 szobás	98	104	58	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
2 szobás	234	272	175	190	265	358	583	520	497
Ennél több	814	735	500	706	944	1 191	1 700	1 639	1 971
Összes épített lakás	1 240	1 196	804	989	1 283	1 690	2 542	2 383	2 638
Átlagos alapterület (m ²)	98	102	96	102	101	100	88	95	103
Fajta:									
Családi ház	783	818	451	562	779	935	1 036	1 120	n.a.
Egyéb	457	378	353	427	504	755	1 506	1 263	n.a.
Felszereltség:									
Konyhával	1 224	1 139	782	989	1 283	1 690	2 542	2 382	n.a.
Fürdőszobával	1 240	1 196	804	989	1 283	1 690	2 542	2 383	2 638
Külön WC-vel	1 023	1 046	659	855	988	1 343	1 740	1 677	n.a.
Gázvezetékkel	663	689	611	792	1 127	1 562	2 355	2 232	2 489
Közüzemi vízvezetékkel	1 238	1 184	796	985	1 281	1 687	2 540	2 381	2 635

Forrás: Megyei Statisztikai Évkönyvek 1996-2004. évi kötetei, KSH

A megye nagyobb városainak speciális problémája az 1970-es években megépült, napjainkban a megyei lakásállomány mintegy egyhatedét kitevő panel lakótelepek lakásainak korszerűtlen szigetelési és energia-ellátási rendszere. A megye környezetvédelmi programja kijelölte feladatként, hogy a panelépületek felújításának a műszaki kereteit és pénzügyi forrásait meg kell teremteni, utalva arra, hogy csak társadalmi szintű erőfeszítéssel, komplex eszközrendszer megteremtésével oldható meg. A helyzet kezelésére Győrben indultak nagyobb léptékű programok az első Nemzeti Fejlesztési Tervhez kapcsolódóan.

Győr városában a panelépületek felújítására biztosítottak forrást energia-megtakarítási célból. A támogatást pályázati úton lehetett elnyerni. Így a lakótelepi panelépületek nyílászáróinak cseréjéhez jelentős részben (mintegy 60%-al) a költségvetés és az önkormányzat járult hozzá.

Ugyancsak Győrben indult el a panelépületek azbesztmentesítési programja. Az EU-Strukturális alapok KIOP (Környezetvédelmi és Infrastruktúra Operatív Program) finanszírozott 600 millió Ft értékű beruházáshoz csupán 30 millió Ft önerőt kellett biztosítani a városnak. 3126 lakót magába foglaló, mintegy 10.000 lakást érintő azbesztmentesítési program jelentős javulást eredményez a lakosság érvényes életfeltételeinek megteremtése területén.

Szükséges a győri program folytatása, valamint hasonló programok indítása Mosonmagyaróváron és Sopronban. Továbbra is megoldatlan a panellakások egyedi fűtésszabályozása, amely egyik oldalról a fogyasztótól, a valós fogyasztási igényektől és szokásoktól függetlenné teszi a rendszer működését, másoldalról az egyre emelkedő fűtődíjak következtében - fajlagosan – a panellakások fűtése a legdrágább (amit a lakosok a fogyasztásuk mérséklésével nem tudnak befolyásolni), így ezek a lakások relatíve leértékelődnek lakáspiacon. (Amit a lakásértékben nyernek a lakók a nyílászárók és a szigetelési rendszer korszerűsítésén, azt bőven elvesztik a dráguló fűtéssel.)

2003 óta a megye minden településében megtalálható a **közüemi vízellátás**. (36. táblázat) Ezenkívül megállapítható, hogy közel a megyében található összes lakás rendelkezik közüemi vízellátással. A **közcatornázottság állapota** viszont még nem megfelelő, a megye települései közül 52 nincs bekapcsolva a szennyvízcsatorna-hálózatba. Viszonylag sok olyan lakás található a megyében, amelyben a csatornázottság nem megoldott, viszont biztató jelenség, hogy 1996 óta jelentős mértékben, több mint 50 000-rel nőtt a szennyvízcsatorna-hálózatba bevont lakások száma.

Az elmúlt években jelentősen nőtt azon települések száma, amelyek **vezetékes gázzal** rendelkeznek, ami egyértelműen pozitív jelenségek tekinthető. A megye 182 településéből 2004-ben már 180 helység rendelkezett vezetékes gázzal. A gázfogyasztás alakulása kismértékű növekedést mutatott a vizsgált időszakban. A távfűtéses lakások száma nem változott számottevően az 1990-es évek közepe óta, 34 349 lakás kapcsolódott 2004-ben a távfűtéses rendszerhez.

A **hulladékgyűjtésbe bevont települések** és lakások száma az elmúlt években növekvő tendenciát mutatott, 2004-ben már az összes települést és 167 567 lakást és üdülőt vontak be a hulladékgyűjtésbe.

A **közterület állapotáról** röviden elmondható, hogy az elmúlt 8 év alatt az úttisztításba bevont települések száma nem változott és számuk rendkívül alacsony, mindössze 8 ilyen település volt 2004-ben. A gondozott zöldterületek nagysága 1997-re jelentősen megnőtt, viszont azóta jelentős változás nem következett be. A játszóterek számában kis mértékű növekedés következett be.

Összességében elmondható, hogy a **közműellátottság** megfelelőnek és bővülőnek mondható a megyében. Elsősorban a csatornahálózat kiépítettségén kell még a jövőben javítani, sok településen még ma sincs szennyvízcsatorna-hálózat.

7.4. Az infokommunikációs társadalom helyzete Győr-Moson-Sopron megyében

Az információs társadalom infrastrukturális adottságainak megyei feltárása hiányos, mondhatni nem-létező komponense a fejlesztési folyamatnak, annak ellenére, hogy elkészültek a regionális, megyei és megyei jogú városi „információs” és „intelligens” stratégiák. A problémát nem csak az jelenti, hogy az 1999-2003 közötti időintervallumban közölt adatok pillanatok alatt elavulnak, hanem az is, hogy ezekben a dokumentumokban az infokommunikációs társadalom (IKT) helyzetelemzés szinte ki is merül két statisztikai indikátor területi bontásban közölt elemzésével. A Központi Statisztikai Hivatal mindmáig kizárólag a távbeszélő fővonalak (illetve ISDN és mobil kommunikáció), illetve a kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások arányát közli.

36. táblázat Közműellátottság Győr-Moson-Sopron megyében, 1996-2004

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Vezetékesgáz-ellátás:									
Gázellátással rendelkező település	65	75	118	163	170	171	174	180	180
Egy háztartási fogyasztóra jutó fogyasztás, m ³	1 329	1 201	1 200	1 301	1 159	1 381	1 350	1 450	1 485
Távfűtésbe bekapcsolt lakás:	33 109	33 101	33 126	33 181	33 205	33 272	33 405	33 727	34 349
Vízellátás:									
Közüzemmi vízellátással rendelkező település	172	173	173	175	175	175	175	182	182
Közüzemmi vízvezetékbe bevont lakás	152 510	154 280	155 639	153 336	156 918	154 445	158 085	162 156	164 388
Közsatornázás:									
Szennyvízcsatorna-hálózáttal rendelkező település	31	36	87	97	102	112	116	129	130
Szennyvízcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakás	72 771	74 731	87 856	93 291	99 505	106 739	111 159	118 071	125 684
Hulladékgyűjtés:									
Hulladékgyűjtésbe bevont település	144	151	156	159	166	167	168	182	182
Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakás és üdülő	134 539	142 387	146 762	148 139	152 204	152 604	157 617	164 581	167 567
Közterület:									
Úttisztításba bevont település	7	7	7	8	8	8	8	8	8
Gondozott zöldterület, 1000 m ²	6 748	10 509	10 663	10 715	10 726	11 528	11 612	11 624	n.a.
Játszóterek száma	272	273	276	277	278	285	296	297	n.a.

Forrás: Megyei Statisztikai Évkönyvek 1996-2004. évi kötetei, KSH

A megyében nem készült kérdőíves IKT felmérés, amelyből következtethetnénk a lakosság ellátottsági és használati paramétereire. Az intézményi ellátottság és alkalmazás esetében jobb a helyzet, egy-egy partikuláris vizsgálatból a 3-4 ével ezelőtti állapotok felmérhetők.

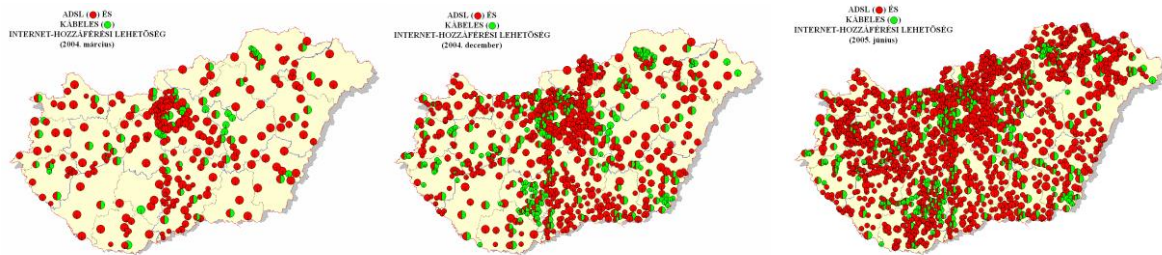
A megyei folyamatok egyedüli referencia pontja, a 2003-as megyei 'Intelligens Stratégia' 1999-es távközlési adatokat közölte az „Információs (tudás)társadalom alapjai” című helyzetfelmérő részben, és az alábbi megállapítást fogalmazta meg:

„Telefonellátottság terén igen rossz helyzetben van a megye, hiszen főleg kistelepülésekből tevődik össze településszerkezete, s a szolgáltatónak (MATAV) eddig nagy költségigénye miatt nem állt érdekében, hogy jó minőségű telefonhálózatot építsen ki a megyében. A városokban és közvetlen környezetükben lévő településeken elérhető a digitális központú telefon és több fajta Internet kapcsolat (modem, bérelt vonal, ISDN). A távolabbi települések azonban analóg, vagy a korszerűtlen rádiós kommunikációs technológián alapuló rendszerhez jutnak csupán, mely még a faxszolgáltatást sem képes megfelelő szinten biztosítani. A kistérségi központokban, mivel azok egyben városok is rendelkeznek a megfelelő technológiával, de településeikkel a kapcsolattartás igen nehézkes és költséges (telefon, posta, stb.)... Győr-Moson-Sopron megye a megyék között az első

helyen áll a telefon-ellátottsági listán, azonban a legtöbb településen elavult technológián alapul a szolgáltatás. A kábeltelevízió terén sem mondhatunk mást, bár e területen már csak az ötödik legjobban ellátott megye (Intelligens... 2003:161-162).

Ha rápillantunk (26. ábra) az Informatikai és Hírközlési Minisztérium által közölt friss adatokra (2005 közepe), akkor világossá válik, hogy az információs társadalom alapját képező technológiai szolgáltatások a megyében (és az egész országban) radikálisan kibővültek az elmúlt években, teljesen új feltételeket teremtve a tervezésben.

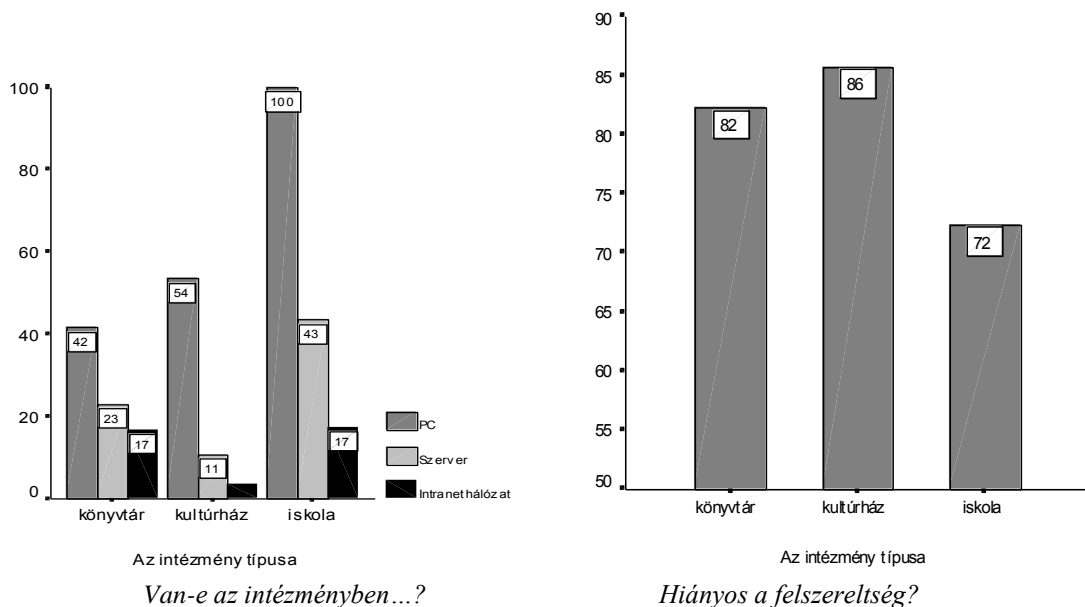
26. ábra Az internet (ADSL vagy kábel) hozzáférési lehetőségek területi kibővülésének robbanása (2004. március, 2004. december, 2005 június)

Forrás: Szélessávú lefedettség változása Magyarországon 2004-2005. IHM Piacelemzési Főosztály.

Az információs társadalom kialakulásában és fejlődésében talán az egyik legfontosabb kritérium, hogy minél szélesebb körben váljanak a tartalmak és alkalmazások elérhetővé. Sajnos ezekről a folyamatokról sem áll rendelkezésünkre egy átfogó megyei felmérés. Egyedüli kivételt az MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézetben 2002-ben végzett – mára már szintén elavult – empirikus kutatás jelent, amely a *megye közoktatási és kulturális intézményeinek, illetve könyvtárainak* informatikai felszereltségét, kihasználtságát, finanszírozási hátterét és fejlesztési törekvéseit elemezte (27. ábra).

27. ábra Intézményi IKT ellátottság alapadatai a megyében (N=127; 2002)

Forrás: Intelligens kistérségek...2002

A vizsgálat következtetései aktualitása nem ellenőrizhető, de talán a számos esetben feltárt elmaradottság néhány év alatt nem eliminálódik teljesen:

- A közoktatási intézmények vannak a legkedvezőbb helyzetben, mivel mindegyik iskolában van számítógép, és a számítógéppel rendelkező iskolák 69 százaléka internethez is hozzáfér, a számítógép állománya is jóval fiatalabb, valamint egyéb, az informatikához kapcsolódó eszközök esetén is a legellátottabbnak számítanak.
- A könyvtárak és kultúrházak helyzete sokkal problémásabb, a könyvtárak több mint felében, a kultúrházak 46 százalékában nincs számítógép
- A kultúrházak vannak talán a legrosszabb helyzetben, mind eszközállomány, mind a fejlesztésre fordított összegek tekintetében. A kultúrházak működése labilis, legtöbb helyen 1-2 embert foglalkoztatnak, mellékállásban, vagy társadalmi munkában, az alkalmazottak közel fele nem ért a számítógépekhez.
- Kistérségi bontásban vizsgálva a településeket elmondhatjuk, hogy egyértelműen a győri kistérség helyzete a legkedvezőbb, szinte minden vizsgált dimenzióban. A problémát ebben a térségben talán az jelentheti, hogy a magas PC-ellátottság és átlagos PC-darabszám ellenére alacsony a szervergépek és az intranet hálózat aránya. A legtöbb problémára soproni és a tét-pannonhalmi kistérségben derült fény, mind eszközellátottság, mind a fejlesztésre fordított összegek esetén.
- A legnagyobb fejlettségi szakadék valójában a győri és a többi kistérség, valamint a városok és a falvak között húzódik. A városok minden tekintetben sokkal kedvezőbb helyzetben vannak. Minden városi intézmény rendelkezik számítógéppel, nagyobb az átlagos gépállomány, 2,4-szer magasabb az Internet ellátottság, 2,6-szer nagyobb összeget tudtak fejlesztésre fordítani.

A KSH 2004-ben mérte fel a hazai gazdasági szervezetek információs és kommunikációs eszközállományát, illetve annak felhasználását. Minimális megyei különbségek mellett a legfontosabb megyei vonatkozású eredmények a következők voltak: 1) 87%-os a számítógépet használó vállalkozások aránya; 2) a vállalkozások 73%-a internetet is használ; 3) honlappal viszont csak a cégek egyharmada rendelkezik. Ezen túlmenően nem ismertek részletesebb megyei adatok.

Az utóbbi évek legátfogóbb felmérést a TÁRKI készítette még 2003-ban az információs társadalom helyzetéről. (37. táblázat) Ebben az anyagban területi különbségekkel kizárólag három mutató kapcsán foglalkoznak (a többi országos összesített, vagy elsődlegesen társadalmi-demográfiai paraméterek mentén bontott eredmény).

37. táblázat Háztartások ellátottsága (N=5261, 2003)

1. Számítógép	Van, %	2. Vezetékes telefonnal	Van, %	3. Internet-hozzáférés	Van, %
Összesen	31,3	Összesen	72,4	Összesen	12,0
Legjobb: Budapest	42,7	Legjobb: Budapest	84,7	Legjobb: Budapest	23,7
Győr-Moson-Sopron (3)	40,2	Győr-Moson-Sopron (2)	82,2	Győr-Moson-Sopron (2)	15,9
Vas	30,6	Vas megye	79,3	Vas megye	10,3
Zala	33,6	Zala megye	71,4	Zala megye	9,0
Legrosszabb: Békés	20,4	Legrosszabb: Bács-Kiskun	59,3	Legrosszabb: Hajdú-Bihar	4,2

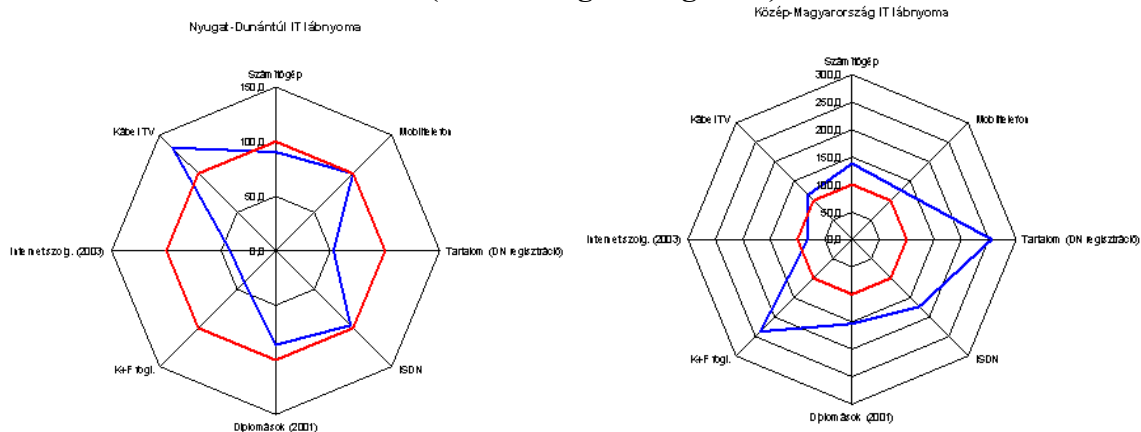
Magyarázat: zárójelben a megye rangsorbeli pozíciója szerepel.

Forrás: Az Információs társadalom helyzete Magyarországon 2003 végén. TÁRKI, 2004. 315-317.

A kérdéskör legfontosabb alapmutatói segítenek lokalizálni a megye pozícióját a szimpla leíró adatközlés mellett. Jól látható, hogy a főváros után szinte mindegyik esetben a térség ellátottsági adatai a legjobbak, és az intraregionális egyenlőtlenségek is világosan megjelennek. Relatívén tehát kedvező az offline és online eszközök terjedési dinamikája.

Empirikus adatokra épülő, többváltozós, összehasonlító elemzés sajnos csak regionális szinten érhető el a kérdéskörben. A Nyugat-Dunántúli Regionális Információs Stratégiában bemutatott „regionális IT-lábnym” módszer (Kiss 2004), amely nyolc index²⁹ alapján teszi összehasonlíthatóvá az információs társadalom állapotát, túlmutat a megyei helyzetértékelésen, de ennek ellenére hasznos eszközként szolgál az egyes komponensek fejlettségbeli különbségeinek megértéséhez a regionális összehasonlításon túlmenően (28. ábra).

**28. ábra Regionális IT-lábnym a Nyugat-Dunántúlon és Közép-Magyarországon
(100=országos átlagérték)**

Forrás: Nyugat-Dunántúli Regionális Információs Stratégia, 2005. I. kötet, 68.

Az adatok alapján Kiss és a stratégiát készítőek verdiktje az, hogy: az IT lábnym elemzés nem azt mutatja, hogy Nyugat-Dunántúl az információs társadalom fejlesztésben – a magyar régiók versenyében - ugyanolyan jól állna, mint más tekintetben. A „lábnym” infrastrukturális része a fejlettebb, míg a „soft” tényezők (K+F, végzettség, tartalomszolgáltatás) fejletlenebb. Az egyébként is gyenge/közepes magyar átlaghoz képest is Nyugat-Dunántúl az IT-fejlettségben csak közepes teljesítményt nyújtott – egy első hely, három második státusz, két harmadik hely, két sereghajtó státusz³⁰.

Győr-Moson-Sopron megye IT-lábnyma nem ismert, de a korábban bemutatott ellátottsági adatok alapján is becsülhető, hogy az egyes indikátorok sok esetben az országos átlagot jelölő 100-as zónán túl mutatnának.

²⁹ A 'regionális IT-lábnym' indexei:

- 100 háztartásra jutó személyi számítógépek (db)
- 100 háztartásra jutó mobiltelefonok (db)
- 100 főre jutó Domain név regisztrációk (db)
- 100 telefonfővonalra jutó ISDN vonalak (db)
- Felső fokú végzettségűek aránya a 25-x év közöttiek között (2001)
- K+F foglalkozásúak teljes munkaidőre átszámított létszáma 1000 lakosra
- 100 főre jutó Internet szolgáltatók száma (2003)
- 100 lakásra jutó kábeltelevízió hálózatba kötött lakások aránya.

³⁰ Kiss (2004) Nyugat-Dunántúli Regionális Információs Stratégia... 2005

8. KÖRNYEZETI ÁLLAPOT³¹

8.1. Természeti környezet

A megye országos jelentőségű **természeti értékeit** túlnyomórészt a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság kezeli. A nemzeti park 23.588 ha védett (ezen belül 7492 ha fokozottan védett) területéhez kapcsolódik az osztrák oldalon a Neuseedler-See Nationalpark, amellyel együtt 1994. április 24-e óta Magyarország és Ausztria első határon átnyúló nemzeti parkja jött létre. A Fertő-Hanság Nemzeti Park az alábbi tájrészekből áll: Fertő-táj (12.542 ha), Dél-Hanság (4.643 ha), Észak-Hanság (4.059 ha), Tóköz (1.780 ha) és a Répce-mente (563 ha). A magyar Igazgatóság 1991-ben jött létre. Székhelye 1993 őszétől a Sarródon épített Kócsagvár. További főbb értékeket a Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet (7000 ha, 1992-es kijelölés), a Soproni Tájvédelmi Körzet (4905 ha, ebből 705 ha fokozottan védett, 1977-es kijelölés), és a Szigetközi Tájvédelmi Körzet (9158 ha, ebből 1326 ha fokozottan védett). Más kategóriába tartoznak a Nagycenki Hársfator Természetvédelmi Terület (TT) (13 ha), a Pannonhalmi Arborétum TT (22 ha) és a Soproni Botanikus Kert TT (17 ha), mint külön kiemelendő, országos értékek.

A megye két pontján is Natúrparkokban igyekeznek védeni, egyidejűleg hasznosítani a természeti értékeket. Az egyik a Soproni-hegység Natúrpark (2004), a másik a Pannontáj-Sokoró Natúrpark (2006). Szükséges a Szigetköz területén nemzeti park illetve natúrpark kialakítása, amely révén a Szigetköz természeti értékeinek megőrzése és hasznosítása megoldottá válna. A korábbi területfejlesztési programhoz kapcsolódva a natúrparki téren előrelépés történt, hiszen akkor még a jogi szabályozás nélkül a megyében nem volt ilyen típusú szerveződés, annak „népszerűsítésére” akkor bemutatásra kerültek a natúrparki külföldi jellemzők.

Külön említendők a Világörökség címet kapott értékek: a Fertő-tó kultúrtáj, és pannonhalmi Szent-Benedek Rendi Főapátság.

A természeti értékek részletes bemutatására azok gazdagsága ellenére, illetve pont amiatt jelen anyagban nincs lehetőség, azokról részletesebben a nemzeti park oldalán lehet információt találni (www.ferto-hansag.hu). Az élőhelyek általánosságban a sekély, sós vízi társulásoktól a másodlagos szikes pusztákon és nádasokon, hansági lápokon és dombvidéki társulásokon át a soproni hegység alpesi jellegű erdőtársulásokig terjednek – mindezek egyidejűleg gazdag fauna számára biztosítanak magas biodiverzitású életteret. Kiemelhető a túzok, mint nemzeti szinten is jelentős fokozottan védett faj, amely jelentős, nem védett területen találja meg életfeltételét, amiken a számára és a hasonló értékes állat- és növényfajok számára megfelelő életkörülményeket a 2005. június 10-i kihirdetése óta a NATURA 2000 területek biztosítanak. Ezek a 275/2004. (X.8.) Korm. rend. az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről 1-es számú melléklete szerint a csatolt anyag szerinti helyrajzi számokat tartalmazzák.

A megyében további 62 db helyen, 530 ha nagyságon helyi védettségű terület/objektum található, többnyire mesterségesen létrehozott növény együttesek vagy fák (a KvVm oldala szerint, 2004. évi adat). A leginkább figyelemre méltó, egyben a fenti megállapítás alól kivételek a Fertőszentmiklós-Lövő-Iván-Cirák-Himód-Hövej-Vitnyéd közötti erdővel borított térség, a Horpácsi-erdő, a Rába-völgy, az Alsó-Szigetköz és a győrszentiváni erdők. Összességében azonban a helyi védettségű területeknek inkább a környezeti tudatformálásban van szerepe.

A megyében jellemzően a réti öntés**talajok** (Szigetköz, Csornai- és Kapuvári-sík) dominálnak az agyagbemosódásos erdőtalajok (Pannonhalmi-dombság, Répce- és Ikva-sík) és a réti csernozjomok (Mosoni-sík) előtt. A termőréteg vastagsága a megye területének több mint felén közel egyméteres, a Répce-sík valamikori erdőterületein van csak sekély (20-40 cm) termőtalaj.

³¹ A fejezethez kapcsolódó részletes térképi anyagokat lásd Győr-Moson-Sopron megye területrendezési tervében., illetve Győr-Moson-Sopron megye környezetvédelmi programjában (http://www.gymsmo.hu/kozerdeko/gyor_05_06_24.pdf)

A megye területe több mint fele jó illetve közepes víznyelésű és vízvezető-képességű, azonban e kedvező adottság mellett is a megye területéből a Kapuvári-sík és az Igmánd-Kisbéri medence a szélsőséges vízjárással jellemezhető, éppen azok melyek a legértékesebbek. A talajok minőségének romlása figyelhető meg az alábbi területeken:

- Fertő-tó melletti déli magas partok, Pannonhalmi-dombvidék: morfológiai, vízvezető vízzáró rétegek váltakozása és a vízjárás megváltozása miatt csúszásveszélyes övezet
- nyugati és déli hegyvidéki és dombvidéki területeken jellemző az eróziós talajpusztulás
- Nagyszentjános-Bőny, Győrszentiván a laza homokszerkezet, felszántott területek: szélérozióknak kitett területek, deflációs terület

Az ipari tevékenységhez fűződő szennyezések általában lokálisak és általában akkor kerülnek csak nyilvánosságra, ha a közelben lakók személyes érdekeit veszélyeztetik. A helyzet vélhetőleg javulni fog, mivel a cégek számára a piacon maradáshoz szükséges nemzetközi auditáláshoz talajmintákra, észlelő kutakra és akkreditált laborban való elemzésekre van szükség.

A **talaj eróziójához és károsodásához** nagymértékben hozzájárulnak az egyre nagyobb számban nyitott kavicsbányák, melyek felhagyása után általában elmarad a rekultiváció vagy a jóléti célokra való hasznosítás. A kavicsbánya tavak esetén azok környezeti érzékenysége emelendő ki, ami már a felszín alatti vízbázis tekintetében is jelentős kockázati tényező, ezek hasznosítása során erre különös figyelemmel kell lenni. A szippantott szennyvíz kezeletlen kiürítésének tilalma, illetve a mezőgazdaság kisebb mértékű vegyi anyag felhasználása csökkentette a kockázatokat. A forrásokból származó szennyeződések foltszerűek, alárendeltek, nem regionálisak.

A **felszíni vízhálózat** sűrű, de nem bővizű, főleg a patakok vízhozama csekély, és főleg nyáron alacsony vízállású, helyenként időszakon vízfolyásokká alakuló.

A felszíni vizek országos vízminőségi monitoring hálózatának működtetése lehetővé teszi a Duna és vízgyűjtőjén a vízminőségi állapotváltozás nyomon követését. A több tucat helyen történő mérések eredményeit öt csoport alapján osztályozva 5 vízminőségi osztályba sorolják a vizeket: I. 'Kiváló', II. 'Jó', III. 'Tűrhető', IV. 'Szennyezett', V. 'Erősen szennyezett'. Az illetékes hatóságok adatai szerint a felszíni vízfolyások többsége a III. vízminőségi osztályba sorolható, tűrhető minőségű. Ez jellemző a legtöbb helyen a Duna vizére is. Ugyanakkor vannak kisebb vízfolyások, amelyeknek a vize erősen szennyezett, elsősorban az oxigénháztartás és a tápanyagháztartás komponensei alapján az V. vízminőségi osztályba tartoznak. Ilyen pl. a Hanság főcsatorna, a Concó patak, az Általér. A Rába-folyó az alsó, Győr-Mosoni szakaszán már szintén III. osztályú. Az ÁNTSZ jelentései szerint a kisvízfolyások szinte mindegyike szennyezett (IV. osztály), egyes részekén található „tűrhető” (III. osztály) kategóriájú helyek is.

Ezek a folyóvizeken túl számos kisebb-nagyobb tó, belvíz- és öntözőcsatorna és egyéb vízfelület található, amik többnyire III. osztályú besorolást kapnak. A felszíni vizek minősége kis mértékben javuló tendenciájú, ami a diffúz mezőgazdasági szennyezés csökkenése és a lakossági szennyvíztisztítás arányának növekedése indokol. Utóbbiak esetén kiemelendők a soproni és a győri ISPA finanszírozású, egyenként is több milliárd Ft értékű szennyvíztelep rekonstrukciós projektek. Utóbbi például előfeltétele a Mosoni-Duna visszaduzzasztásos vízgazdálkodásának, hiszen ez a győri szennyvíz egyik fő befogadó helye.

A megye vízterületének sajátossága, hogy **vízgyűjtő területeik** ország- és megyehatáron átnyúlnak. Emiatt kiemelkedő jelentőségű a vízminőség mérési és vízvédelmi feladatok összehangolása a szomszédos két országgal, Ausztriával és Szlovákiával is. A nemzetközi együttműködések a „Szófia-i”, és a „Helsinki Konvenció” szabályozza. Osztrák-Magyar viszonylatban az együttműködést a Határvízi Bizottság koordinálja, aminek a munkája kiterjed a Fertő-tó, a Lajta, a Rákos és Arany vízfolyásokra, melyekre közös vízminőség elemzéseket és értékeléseket végeznek. A Szlovák-Magyar Vízminőségi Bizottság ezen viszonylatban a Pozsony-

Budapest közti Duna szakasz környezetállapot megfigyelési programját végzi, melyben a Környezetvédelmi Felügyelőség is részt vesz. A Szigetköz speciális értéke és egyben megoldandó feladta is a megyének. A sorsának rendezése azonban nemzetközi kérdés, a Hágai döntés végrehajtásáról szóló megállapodás megszületésének a függvénye. Az utóbbi években a vízpótlást fenékküszöbökkel, illetve mesterséges vízpótlással, a legutóbbi években pedig a természetesen magas vízállással sikerült kezelni – de mutatkoznak már jelei vízhiány következményének (süllyedő talajvízszint, szárazuló területek, pusztuló élővilág) – aminek a kihatásai gazdasági, elsősorban turisztikai szempontból is jelentősek. A terület hasznosításának is feltétele a környezeti feltételek rendezése. A kiemelt figyelem eredményeként azonban mára komoly monitoring rendszer épült ki, de például biztosított mára a teljes hulladék mennyiség teljes körű kiszállítása is a területről, ezzel is csökkentve a környezeti terhelés szintjét.

A felszín alatti vizek a megyében kiemelt fontosságúak, mivel a Szigetköz területe alatt található Közép-Európa egyik legjelentősebb ivóvízbázisa, mely vízkészlet a geológiai adottságok miatt felszíni szennyezésre érzékeny, védelmi intézkedés nélkül fennáll a veszélye a szennyeződésnek. A megye településeinek jelentős részét a sérülékeny környezetű vízbázisok területén fekvő települések közé sorolták.

Ezen **vízbázisok** védőterületének kijelölése³² korlátozásokat és esetenként intézkedéseket von maga után, melyek érinthetik a települési önkormányzatokat ill. a területen gazdálkodókat is. A jövő számára „kincset” jelentő vízkészletek feltárása és megőrzése kiemelten támogatott feladat.

A megye 82 települése nitrátérzékeny területen fekszik, ezért fokozottan be kell tartani az ezekre a területekre vonatkozó kormányrendelet előírásait. A települések bel-és külterületi vízelvezető hálózatainak állapota sok helyen nem megfelelő, a mélyebben fekvő területek vízelvezetése nincs megoldva.

Győr-Moson-Sopron megye **levegőszennyezettségét** alapvetően az ipari üzemek emissziója, a közúti forgalom és a lakossági fűtésből származó szennyező anyag és az általános háttérszennyezettség befolyásolja. A lakosság tevékenységéhez kötődően a földgázhálózat gyorsütemű kiépülése számos előnye mellett (SO_x, porszennyezés csökkenése) a nitrogén-oxidok kibocsátásának növekedésével járt együtt - egyéb technológiai jellegű kibocsátások elenyészőnek tekinthetők.

Az utóbbi években az ipari eredetű emisszió is csökkenő tendenciát mutat, ami tovább fog javulni, az Integrált Szennyezés megelőző és ellenőrző rendszer követelményei miatt a még itt működő, mára már elavult technológiájú cégekre 2008-ig érvényesülő szigorodó elvárások, illetve a legjobb elérhető technológiák engedélyezése eredményeként. Ezzel szemben a közlekedésből származó nitrogén-oxidok, szén-monoxid, por és szerves komponensek egyre nagyobb mértékben kerülnek a légterbe, a térség tranzitjellegéből adódó nagyfokú igénybevétele és az országos átlagot meghaladó gépjárműsűrűség miatt. A fentiek miatt jelentősen megnövekedő NO_x és szénhidrogének különösen a nyári, erős sugárzási viszonyok között a földközeli ózon szintjének emelkedését okozzák, ami nem csak a városokban, hanem a kibocsátási helyek közelében is jellemző lehet. Kezelése általános levegőminőség védelmi intézkedéseket igényel.

2000-ben végzett légszennyezettségi vizsgálatok eredményeiből kiindulva a következő megállapítások tehetők:

- Győr nitrogén-oxidok és szálló por tekintetében mérsékelten szennyezett, de a mérések alapján itt már kellett un. „intézkedési tervet” kidolgozni szmogriadó esetére
- Mosonmagyaróvár nitrogén-oxidok tekintetében mérsékelten szennyezett,
- Sopron nitrogén-oxidok tekintetében szennyezett

³² Győr-Moson-Sopron megye területrendezési terv térképi mellékletei tartalmazzák a kiemelten érzékeny felszín alatti, vizek vízminőség-védelmi, illetve felszíni vizek vízminőség-védelmi vizgyűjtő területének övezeteit (3/7. és 3/8. melléklet), valamint a kiemelten fontos érzékeny természeti terület övezeteit (3/2. melléklet).

Összefoglalásul megállapítható, hogy Győr-Moson-Sopron megye levegőminőségi helyzete általában jó, de a Győr-Mosonmagyaróvár és Sopron térségében mérsékelten szennyezettnek számít. A motorizáció várható további erősödése okán ez tendenciájában nem változik.

8.2. *Hulladék- és szennyvíz elhelyezés, zajszennyezés*

A megye **hulladéklerakóinak** többsége földtanilag kedvezőtlen helyre került, művi védelmük nem elégsége. Kivételt az újonnan épült lerakók jelentenek (Jánossomorja, Fertőszentmiklós osztrák tulajdonban), jelenleg csak ezek rendelkeznek megfelelő védelemmel. A csornai, kapuvári, mosonmagyaróvári, illetve a Győr-Pápai úti műszaki védelemmel nem rendelkező, EU műszaki előírásainak már nem megfelelő lerakó, melyek közül a csornait és a mosonmagyaróvárit már bezárták. A legnagyobb, Győrött jelenleg üzemeltetett Pápai úti hulladéklerakó problémái közismertek: rosszul megválasztott telepítési helyszín, műszaki védelem hiánya, magas talajvízszint, gyenge hatásfokú monitoring rendszer, lakóterület és hétvégi pihenőkertek közelsége, a bevasárlóközpontok megjelenése, ugyanakkor üzemeltetése korszerű, környezeti monitoring rendszere kiépített, valamint az üzem energia szükségletét a lerakóból nyert biogázból nyerik. A telep 2008-tól befejezi működését és megkezdődik a terület rekultivációja. A legnagyobb gondot a mosonmagyaróvári vörös iszap tárolóba korábban beérkezett nagy mennyiségű vörös iszap jelenti (MOTIM mellékterméke), aminek a beszállítása ugyan megszűnt, de a rekultiváció során ez figyelmet igényel!

A kommunális hulladék gyűjtése és szállítása mára közel 100 %-os; azonban a települések határain több százra tehető az engedély nélküli lerakások száma, ami különösen a határmenti utak mentén növekszik. A schengeni övezethez való 2007-es csatlakozás egyik kellemetlen, de várható hatása lesz ezen illegális hulladék behozatal növekedése, mivel az ausztriai lomtalanítások során a teljes mennyiség elszállítása ingyenes, míg az egyes részek elszállításáért fizetni kell. A kezeletlen hulladékok szállításának tilalmára vonatkozó szabályozásoknak pedig nehéz lesz érvényt szerezni – e téren komoly lakossági összefogásra van/lesz szükség.

A kilencvenes évek közepén Sopronban, az évtized utolsó éveiben Győrben indult mintaprogram a szelektív hulladék gyűjtésére, ami mára a teljes város területére kiterjedt. A lakosság kedvezően fogadta mindkét városban a programot. A várhatóan 2007-ben elinduló nagytérségi komplex hulladékgazdálkodási rendszer kiépítése révén a szelektív hulladékgyűjtés a megye teljes területére megvalósul, mintegy 480 000 főt érintően. A program során a megyei szinten keletkező 206 ezer tonna (több, mint 1 millió m³) kommunális szilárd hulladék, és mintegy 200 ezer tonna inert hulladék kerül kezelésre. Ennek keretében két új, műszakilag megfelelő lerakó épül Sopron számára Cséren, illetve Győrben a Sashegyen (13 ha-on, 3,2 millió m³ kapacitással), amik hosszú távra is megoldják az addigra már előkezelt, nem hasznosítható hulladék lerakását. Az optimalizáláson áteső gyűjtés, szállítás mellett és során teljes körűen megvalósul a szelektív hulladékgyűjtés, a komposztálást is beleértve. A szelektálás mintegy 35 %-kal csökkenti majd a lerakásra kerülő hulladék mennyiségét. Fontos eredmény lesz az illegális lerakók felszámolásának vagy rekultiválásának a megvalósulása is a programban.

Győrben és Sopronban a háztartási és kommunális hulladékok energetikai hasznosítása biogáz termelés formájában megoldott. Szintén megoldást jelenten a hulladékudvarok kialakítása, illetve a szelektív hulladékgyűjtéshez szükséges tárolók beszerzése. Szükséges lenne a szelektív módon gyűjtött hulladék további sorsának ismerete is, hogy valóban elfogadtassák eme módszert a településeken élőkkel. A megye teljes területét lefedően három térségi hulladékgazdálkodási program – Győr, Mosonmagyaróvár és Sopron térségében – indul 2007-2013 közötti EU programidőszakban, amelyet a hulladékgazdálkodási törvény alapján készített Regionális Hulladékgazdálkodási Terv foglal egységes rendszerbe. A program egyaránt tartalmazza új hulladéklerakók, hulladékudvarok, átrakó állomások létesítését, szelektív gyűjtés valamennyi telepü-

lésre történő bevezetését, a komposztálható zöldhulladékok elkülönített gyűjtését, valamint az önkormányzati területen levő illegális lerakók felszámolását és rekultivációját.

Az országosan érvényes keretterv szerint 2010-re 68%-os területi ellátottságot kell elérni a megyéknek a szennyvízelvezetés és tisztítás tekintetében. Győr-Moson-Sopron megye ezt már 2001-ben elérte, 2004-re pedig már a 73,4 %-os értéket is meghaladta. A lakásállomány csatornahálózatra való csatlakozását tekintve régiós összevetésben (66,6 %), és országosan is kiemelkedően jó eredmény.

Nagyon gyakran a keletkező szennyvíz nem a csatornába, hanem a felhagyott ásott kútba vagy a nem vízzáró módon megépített gyűjtőaknába kerül. A csatorna-hálózat kiépülése tehát szükséges, de nem elégséges feltétele a szennyvíztisztításnak – különösen a nem városi területek lakossága esetén, ahol módjuk van más „megoldást” találni a szennyvíz elhelyezésének. A tisztításra kerülő lakossági szennyvizek aránya a szennyvíz-csatorna bekötések számának növelésével bővíthető. Ezt várhatóan elősegíti a vízdíj mellett már beléptetett talajterhelési díj.

A megyében működő szennyvíztisztító telepek azonban korszerűtlenek, mivel a befogadó vízfolyás szempontjából előírt határértéket – elsősorban télen – nem tudják teljesíteni. Sok helyen mára a kapacitásukat bővíteni szükséges (pl. Sopron, Hédervár). A túlterheltség oka részben az újonnan csatlakozó települések, részben a bővülő gazdasági tevékenységek, részben pedig a magas szennyezőanyag tartalom. A megyében keletkezett szennyvíziszapot 2004-es adatok szerint helyileg deponálják, abból biogázt állítanak elő (Győr, Kapuvár), egy részét pedig a szennyvíziszap komposztálásával mezőgazdaságban hasznosítják (Győr).

A vízgazdálkodás tekintetében a legkevésbé megoldott a felszíni csapadékvíz zárt elvezetése és kezelése. Általában nyílt árkos csapadékvíz elvezetés a jellemző a településeken, melynek kiépítettsége hiányos, kezeletlen, sok helyen egyidejűleg szikkasztóként funkcionál, és a sok helyütt feliszapolódott árokrendszer a települések arculatára is kedvezőtlenül hat. Ez alól jellemző kivétel a Fertő-menti települések jelentenek, ahol több helyen a kerékpárút kiépítésével egyidejűleg ezt a feladatot is megoldották.

A szippantott szennyvizek elhelyezése megoldott a megyében, ugyanakkor problémát jelent a földmedencés ürítőhelyek talajvízszennyezése.

Az ipari zajártalom csökkent a 2000 előtti időszakhoz képest, ám a lakosság egyre érzékenyebb a meglévő zajterhelésre. A közelmúlt ipartelepítési koncepciójának megfelelően kialakított ipari parkokban az újonnan megvalósuló vállalkozások már az előírásoknak megfelelően működnek. A közlekedési zajszint azonban a megengedett egészségügyi normákat mind a nappali (60;65 LAeq dB), mind az éjszakai (50;55 LAeq dB) időszakban a mérések alapján meghaladta. Jelenleg a legrosszabb a helyzet Mosonmagyaróvár átkelési szakaszán, Hegyeshalom és Rajka irányában, ahol a határértékhez viszonyított túllépés a 10 dBt is meghaladja. A Győr-országhatár közötti autópálya megnyitása zajvédelmi szempontból nem hozta meg a kívánt eredményt, mivel a forgalom döntő többsége továbbra is az 1. sz. főút nem fizető szakaszán bonyolódik. Ugyanakkor az M1 autópálya Győrt elkerülő szakaszának, illetve a 84. sz. főút Sopron tehermentesítő szakaszának megnyitása javulást eredményezett a belterületi utak mentén. Ellenben az erősödő Győr-elővárosi forgalom újabb komoly terhelés elé állította az érintett lakosságot.

A vasúti közlekedés területén a Budapest-hegyeshalom fővonal rekonstrukciójával kapcsolatban merültek fel problémák, elsősorban a sebesség és a forgalom növekedése miatti. A meglévő nyomvonalon végrehajtott fejlesztés a teljes körű zajvédelem megvalósítását behatárolta. Összességében a zaj, mint környezeti ártalom jelentőségét a lakosság egyre növekvő érzékenysége határozza meg. Mivel ez az érzékenység növekszik, párhuzamosan a lakosság jogainak megismerésével, illetve a zajártalommal összefüggő kutatások eredményeinek közismertté válásával.

E téren, különösen a közlekedési zajártalom csökkentése érdekében komoly intézkedésekre lesz a jövőben szükség.

A megyében hatáskörrel bíró Észak-dunántúli Környezetvédelmi, Vízügyi, Természetvédelmi Felügyelőségnél (továbbiakban területi zöldhatóság) mintegy 30 %-os aktív szakember hiány van, a folyamatosan növekvő, 2000 óta megháromszorozódott (ma 32 000 körüli ügy) mennyiséget alig 92 fő aktív szakember látja el. Ennek egyik megoldása a helyi hatóságok hatáskörének tisztázása, illetve a dereguláció, decentralizáció lehetne, ami a kistérségi szintre helyezett környezetvédelmi hatáskörökkel a ma felügyelőségi szinten megjelenő, de helyi jelentőségű ügyek miatt a ma felügyelőségi szinten kezelt ügyszám feleződését, harmadolódását jelentené – ezzel energiákat szabadítva fel a valóban komoly jelentőségű, nagy hatású feladatokra. A további károkozások elkerülése érdekében a rendőrséggel és a határőrséggel való szorosabb együttműködés jellemzi az illetékes hatóságokat.

9. KISTÉRSÉGI SZERVEZŐDÉSEK

A helyi önkormányzatok számára már az 1990. évi LXV. "önkormányzati" törvény biztosította a szabad társulás lehetőségét, a folyamat azonban a 1996. XXI. területfejlesztési törvény elfogadását követően erősödött fel. Győr-Moson-Sopron megye egyike volt azon megyéknek, melyekben a kistérségi szerveződések még a törvény megalkotása előtt elindultak. A fokozatosan kialakuló társulások a legváltozatosabb összetételben és működési területtel jöttek létre, más társulásokra tekintet nélkül, többnyire azokkal területi átfedésben alakultak meg. A kistérségi szerveződések megalakulásához az indokot sok esetben a külső források, például különféle pályázati támogatások (OFA, PHARE), megszerzése jelentette, melyek elnyerését kistérségi szerveződések, településszövetségek számára tették csak lehetővé.

A társulások száma az elmúlt években folyamatosan bővült Győr-Moson-Sopron megye területén 20 kistérségi területfejlesztési társulás jött létre az alábbiak szerint:

- Alpokalja Kistérség (térségközpont: Lövő)
- Alsó-Szigetközi Önkormányzatok Térségfejlesztési Társulása (térségközpont: Dunaszeg)
- Bakonyér Önkormányzati Társulás (térségközpont: Gönyű)
- Dél-Rábaközi Önkormányzatok Térségfejlesztési Társulás (térségközpont: Beled)
- Felső Mosoni –Dunamenti Önkormányzatok Térségfejlesztési és Tájrehabilitációs Társulása (Felső MOSONI DUNATÁJ Társulás) (térségközpont: Máriakálnok)
- Felső-Dunamenti Önkormányzatok Térségfejlesztési és Tájrehabilitációs Társulása (Felső DUNATÁJ Társulás) (térségközpont: Dunasziget)
- Fertőmenti Önkormányzatok Térségfejlesztési Társulása (térségközpont: Fertőd)
- Győri Agglomerációs Városkörnyéki Fejlesztési Társulás (térségközpont: Győr)
- Kelet-Hanság Kapuja Önkormányzatok Térségfejlesztési Társulás (térségközpont: Lébény)
- Kis-Rábamenti Önkormányzatok Térségfejlesztési Társulása (térségközpont: Kapuvár)
- Nyugati Kapu Térségfejlesztési Társulás (térségközpont: Dunakiliti)
- Pannonhalma–Sokoró Térségfejlesztési Önkormányzati Társulás (térségközpont: Pannonhalma)³³
- Rába Szövetség (térségközpont: Sobor)
- Rábaköz–Tóköz–Hanságmente Településeinek Regionális Fejlesztési társulása (térségközpont: Csorna)
- Rábcatorok Regionális Fejlesztési Társulás (térségközpont: Ikrény)
- Répcemente és Kavicsstakaró Önkormányzatok Térségfejlesztési Társulása (térségközpont: Iván)
- Sokoróalja Önkormányzatainak Térségfejlesztési Társulása (térségközpont: Tét)
- Sopron és Vidéke Kistérségi Társulás (térségközpont: Sopron)
- Szigetközi Önkormányzatok Szövetsége (térségközpont: Darnózseli)
- Tóközi Önkormányzatok Térségfejlesztési Társulása (térségközpont: Bósárkány)

A kistérségi társulások létrehozása a törvény szerint ugyan nem volt kötelező, de mindenképpen célszerű, mivel a társulások képviselői jogot kaptak a megyei területfejlesztési tanácsokban. A területfejlesztési törvény a megyei területfejlesztési tanács tagjai között a területi önkormányzati társulások képviselőinek számát úgy állapította meg, hogy azok statisztikai térségenként 1–1 tagot delegálhattak. A törvény 1999. évi módosítása megváltoztatta ezt a gyakorlatot és a megyei területfejlesztési tanács tagjai között a területi önkormányzati társulások képviselőinek számát három főben állapította meg.

³³ A társulás megszűntetése előkészület alatt van.

Az FVM Vidékfejlesztési Programok Főosztálya 1998-ban hirdette meg pályázatát, melyben vidékfejlesztési stratégiai program készítésére hívta a kistérségi szerveződéseket. A pályázati kiírás szerint azonban nem az önkormányzati területfejlesztési társulások pályázhattak, hanem a település-önkormányzatok azon csoportja, amely deklarálja az együttműködést, s tagjai, a település önkormányzatok kinyilvánítják, hogy csak egy vidékfejlesztési kistérséghez tartoznak. Győr-Moson-Sopron megyében is megalakultak a vidékfejlesztési kistérségek, melyek közül csak egyeseknek a tagsága egyezett meg a korábban létrejött kistérségi területfejlesztési önkormányzati társulásokkal. De míg az önkormányzati területfejlesztési társulások alakulásának nem volt kritériuma az ismétlésmentes lefedés, addig a vidékfejlesztési kistérségek esetében ez utóbbi és a térlefedettség is majdnem száz százalékban teljesült, 12 vidékfejlesztési kistérség alakult meg.

Általános – a közigazgatás, a statisztika és más állami tevékenység számára mérvadó – kistérségi területi szint azonban gyakorlatilag nem létezett, ugyanakkor szükség volt erre a területi szintre, mint statisztikai adatok és folyamatok mérésére szolgáló területi egységre is. Ezért 1994-ben a Központi Statisztikai Hivatal elnöke 9006/1994 (S.K.3) közleményével bevezette a statisztikai körzet kategóriáját, mely később a 9002/1998 (S.K.1.) KSH elnöki közleménnyel került módosításra.

A területfejlesztési társulások és a KSH körzetek területi illeszkedése azonban több nehézséget vetett fel. A kistérségek száma és területe meghatározott, ugyanakkor a társulások működési területe, együttműködésük ideje, tagjaik kilépése és belépése tetszőlegesen, az önkormányzatok szándéka szerint alakul. Mindezek következtében a társulások összetétele instabil, működési területük pedig csak elvétve és ideiglenesen felel meg a kistérség területének, illetve több társulás működési területe is átfedi egymást. Ezek a társulások – alapvető, alkotmányosan biztosított konstrukcionális jellemzőik miatt – nem alkalmasak az állandó területtel rendelkező és a kistérségben kötelező általános területfejlesztési feladatok ellátására (természetesen más kötelező feladatok állandó ellátására sem).

Ezen okok miatt 2003-ban és 2004-ben egy 3 lépcsős reform folyamat indult el kistérségi szinten.

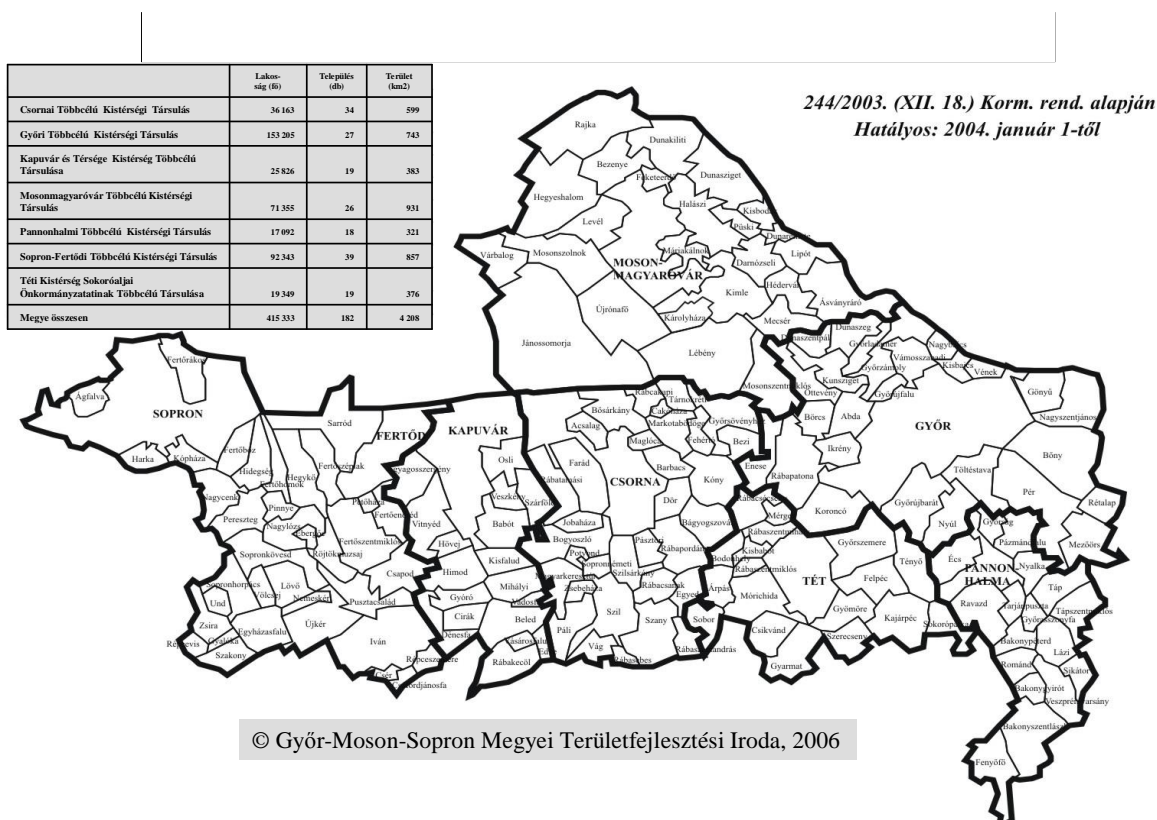
Az Európai Tanács és EU Bizottság által közösen kibocsátott 1059/2003/EK. rendelete a NUTS I.- III. szintet rendezi, az e szintek alatti területi szintekre vonatkozó szabályozást - ide értve a NUTS IV. szintet is - nemzeti hatáskörbe utalja. A 2003. év végéig hatályos szabályozást - a kizárólagos statisztikai rendeltetéssel összhangban - a KSH elnökének közleménye tartalmazta. A kistérségek területfejlesztési, közigazgatási és statisztikai rendeltetése folytán azonban ez a szabályozási szint már nem bizonyult elegendőnek. Ezért a kormány 2198/2003 (IX.1.) Korm. határozatában döntött arról, hogy a kistérségekre vonatkozó szabályozást jogszabály (Kormányrendelet) tartalmazza. A KSH szakmai irányításával folyó **felülvizsgálat** olyan kistérségi rendszer létrehozására irányult, amely:

- megfelel a statisztika és a területfejlesztés követelményeinek;
- hosszabb távon egybe eshet a kistérségi szintű államigazgatási hatáskörök gyakorlásához szükséges illetékességi területével;
- önkormányzati közszolgáltatások ellátási területének is megfelelhethet;
- illeszkedik az Európai Unió NUTS rendszerének szabályozásához;
- hiánytalanul és ismétlésmentesen lefedti az ország területét;
- olyan településeket tartalmaz, amelyek összetartozása a gazdasági, intézményi, közlekedési, igazgatási kapcsolatok elemzése alapján igazolt;
- kialakítása során valamennyi érintett önkormányzat, közigazgatási és területfejlesztési szervezet képviselheti véleményét.

A kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről szóló 244/2003. (XII.18) Kormányrendelet melléklete Győr-Moson-Sopron megyében 2004. január 1. hatállyal hét kistérséget határozott meg (29. ábra):

- Csornai (34 település; székhely: Csorna)
- Győri (27 település, székhely: Győr)
- Kapuvári (19 település, székhely: Kapuvár)
- Mosonmagyaróvári (26 település, székhely: Mosonmagyaróvár)
- Sopron-Fertődi (39 település, székhely: Sopron)
- Téti (19 település, székhely: Tét)
- Pannonhalmai (18 település, székhely: Pannonhalma)

29. ábra Győr-Moson-Sopron megye kistérségi lehatárolása, 2006

A korábbi lehatároláshoz képest a következő változások kerültek átvezetésre:

- A Téti kistérségbe került 19 település
 - Tét-pannonhalmai statisztikai térségből 13 település. A kettéválasztás oka a települések közlekedés-földrajzi helyzete, elmaradottsága a Tét-pannonhalmai térség keleti részéhez képest, valamint az új térség központi szerepét betöltő Tét városi rangra emelkedése.
 - Győri statisztikai térségből 3 település közlekedési helyzete, körjegyzőségi és társulási kötődése, valamint a Győri térség többi településéhez viszonyított viszonylagos elmaradottsága okán.
 - Csornai statisztikai térségből 3 település közlekedési helyzete és a Csorna térség északi településeihez viszonyított viszonylagos elmaradottsága okán.

- A *Pannonhalmai kistérségbe* került 18 település
 - Tét-pannonhalmi statisztikai térségből 12 település. A kettéválasztás oka a települések közlekedés-földrajzi helyzete, és erős kötődése pannonhalmához, valamint az új térség központi szerepét betöltő Pannonhalma városi rangra emelkedése.
 - A megyeváltás előtt a Veszprém megyei Zirc térséghez tartozó, majd 2002. október 20-tól a Győr-Moson-Sopron megyei Tét-pannonhalmi statisztikai térséghez tartozó 6 település.
- A *Győri kistérségbe* került 1 település közlekedési helyzete okán.
- A Soproni kistérség elnevezése *Sopron-fertődi kistérségre* változott.

Szükséges azonban megemlíteni, hogy a Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács 27/2002 (X.16.) MTT számú határozatában a MTA RKK NYUTI által készített „Intelligens kistérségek létrehozása Győr-Moson-Sopron megyében a felülvizsgált statisztikai rendszerben” c. kutatása alapján nyolc, eltérő lehatárolású kistérség megalakulását kezdeményezte. A Beled-ILövíi statisztikai kistérség kijelölését és leválasztását a Kapuvári, illetve a Sopron-fertődi Kistérségről azonban a Megyei Közigazgatási Hivatal nem támogatta.

A területfejlesztési-statisztikai kistérségek lehatárolását követően a Kormány megalkotta a **többcélú kistérségi társulások támogatására** vonatkozó 65/2004. (IV.15.) Korm. rendelet, amely egyrészt a települési önkormányzati közszolgáltatási feladatok kistérség egészét átfogó társulásban történő ellátását, másrészt a kistérségi területfejlesztési feladatok biztosítását szolgálja, ezzel egyértelműen kifejezve a kistérségi társulások egységes rendszerben kezelésének szándékát. A rendeletben ugyan nem kötelezte a többcélú kistérségi társulás létrehozását, de csak a rögzített feltételeket (statisztikai lehatároláshoz igazodás, legalább három önkormányzati közszolgáltatás legalább 3 éven át történő közös vállalását, stb.) elfogadó társulások pályázhattak és kaphattak központi támogatást, nem kis mértékben ösztönözve azok felállítását. Az ehhez szükséges eszközöket az éves költségvetés biztosítja.

A 2004. évi CVII. Tv. (XI.18.) a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról, törvényi szintre emelte a korábban rendeletben szabályozott többcélú kistérségi társulás feladat és hatáskörét, meghatározta a társulási megállapodás tartalmát, a központi normatív támogatás feltételeit, valamint a törvény mellékleteként beemelte a területfejlesztési-statisztikai kistérségekhez tartozó települések listáját.

2005-ben a többcélú társulások megalakulásának ösztönzése tovább folytatódott, ennek hatására a megyében valamennyi kistérségben megalakultak a többcélú társulások (7):

- Csornai Többcélú Kistérségi Társulás (székhelye: Csorna)
- Győri Többcélú Kistérségi Társulás (székhelye: Győr)
- Kapuvár és Térsége Kistérség Többcélú Társulása (székhelye: Kapuvár)
- Mosonmagyaróvár Többcélú Kistérségi Társulás (székhelye: Mosonmagyaróvár)
- Pannonhalmi Többcélú Kistérségi Társulás (székhelye: Pannonhalma)
- Sopron-Fertődi Többcélú Kistérségi Társulás (székhelye: Sopron)
- Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulása (székhelye: Tét)

A többcélú kistérségi társulások megalakulása azonban több esetben együtt járt/jár a korábbi területfejlesztési társulások ellehetetlenülésével, megszűnésével. A megye területén alakult 20 kistérségi fejlesztési társulás közül eddig három jelezte megszűnését:

1. Kis-Rábamenti Önkormányzatok Térségfejlesztési Társulása (térségközpont: Kapuvár)
2. Rábaköz–Tóköz–Hanságmente Településeinek Regionális Fejlesztési társulása (térségközpont: Csorna)
3. Sopron és Vidéke Kistérségi Társulás (térségközpont: Sopron)

A 2004. szeptember 1-én hatályba lépett 2004. évi LXXV. Törvény a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi törvény módosításaként, már egy jól körülhatárolt működésű statisztikai lehatároláshoz igazodó kistérségi fejlesztési tanács létrehozásáról rendelkezett. A törvény megemlíti a többcélú kistérségi társulásokat is, azzal a kiegészítéssel, hogy amennyiben az megszűnik, vagy egyetlen település is kilép belőle, a megyei közigazgatási hivatal kezdeményezi a kistérségi fejlesztési tanács létrehozását. Mivel a többcélú társulás társulási tanácsának tagjai megegyeznek a területfejlesztési tanács tagjaival, ezért a párhuzamosságok elkerülése érdekében a jogszabályi háttér lehetővé teszi azt, hogy kistérségekben a többcélú társulás területfejlesztési tanácsként is eljárjon.

A törvény alapján a tanácsok legfontosabb feladata a kistérségben a területfejlesztési feladatok összehangolása, a kistérségi területfejlesztési koncepció elfogadása, közös területfejlesztési programok kialakítása.

A kistérségi fejlesztési tanács szavazati joggal rendelkező tagja a kistérség valamennyi önkormányzatának polgármestere, függetlenül attól, hogy valamely kistérségi területfejlesztési társulásnak tagja-e vagy sem.

A kistérségi fejlesztési tanácsok munkájában tanácskozási joggal rendelkező tagként vesznek részt a következő szervezetek:

- a gazdasági kamaráknak a kistérségben működő egy-egy képviselője;
- a megyei területfejlesztési tanács képviselője;
- a megyei munkaügyi tanácsba delegálási joggal rendelkező munkaadói és munkavállalói szervezetek egy-egy kistérségi illetékességű képviselője;
- az iparosok és kiskereskedők országos szakmai érdekvédelmi szervezeteinek egy kistérségi illetékességű képviselője;
- a társadalmi szervezetek fóruma által delegált, a civil szervezetek egy képviselője;
- a megyei közigazgatási hivatal képviselője;
- a Magyar Államkincstár Területi Igazgatóságának képviselője.

A kistérségi fejlesztési tanács a szervezeti és működési szabályzatában szabályozhatja a kisebbségi önkormányzatok részvételét a tanács munkájában.

Szeptember 16-án megszületett a 258/2004. sz. Kormányrendelet is, amely a kistérségi fejlesztési tanácsok felállításának konkrét feladatait és szervezési lépéseit tartalmazza, és a rendelet végrehajtására a megyei közigazgatási hivatalokat jelölte meg. Ezzel a területfejlesztés kistérségi szintje tehát központilag szabályozottá vált.

2004. végére tehát lezajlott a kistérségek átstrukturálása. Újjá alakultak és a 2005. évet már új felállásban, új feladatokkal és köteleességekkel, törvényesen szabályozott módon kezdték meg a kistérségek társulásai (38. táblázat).

38. táblázat Kistérségi szerveződések száma Győr-Moson-Sopron megyében, 2001, 2005, 2006

Kistérségi szerveződés formája	2001.	2005.	2006.
Statisztikai térség	6	7	7
Kistérségi területfejlesztési társulás	14	20	17
SAPARD kistérség	12	-	-
Többcélú kistérségi társulás	-	..	7
LEADER csoport	-	1	3

Forrás: KSH adatbázis, FVM, BM, 2001, 2005, 2006

A mikrotérségi szerveződések legújabb formái 2005-ben jelentek meg a megyében, amikor a Nemzeti Fejlesztési Terv Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programja keretében kiírásra került a Leader program. A megyében a kísérleti jelleggel korábban már megalakult Pannontáj-Sokoró Natúrpark akciócsoport mellett két újabb közösség is eredményesen szerepelt a pályázaton, a Felső- és Közép Szigetközi Leader ACS és a Rábatorok Településeinek Leader Fejlesztési Társulása. Céljuk, hogy a helyi problémákra helyi megoldásokat találjanak a társadalmi részvétel növelésével, valamint a helyi fejlesztési kezdeményezések támogatása széleskörű partnerség megvalósításával.

A térségfejlesztéshez kapcsolódó menedzsment kapacitások elaprózódtak, 2006-ra három különböző forrásból, hasonló feladatra foglalkoztatnak egy-egy munkatársat. (39. táblázat)

39. táblázat Menedzsment-kapacitás Győr-Moson-Sopron megye kistérségeiben,

Kistérségi menedzsment-kapacitás	Finanszírozó szervezet	2001	2005	2006
Vidékfejlesztési menedzser	FVM
MeH megbízott	MeH	6	7	7
NFT házhozjón – tanácsadó		-	-	6

Forrás: FVM, MeH adatbázis, 2001, 2005, 2006

Az 1996. évi XXI. tv. lehetőséget ad arra, hogy a több megyét, illetve régiót érintő közös célok érdekében térségfejlesztési tanácsot hozzon létre. A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács 49/2006. (XII.1.) MTT számú határozatában társalapítóként létrehozta a „Szigetköz – Felső-Duna mente” Térségi Fejlesztési Tanácsot. Az új területfejlesztési szervezet további alapítói: Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács, Közép-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács, Komárom-Esztergom Megyei Területfejlesztési Tanács, a Győri, a Mosonmagyaróvári és a Komárom-Bábolnai Többcéli Kistérségi Társulás.

A „Szigetköz – Felső-Duna mente” Térségi Fejlesztési Tanács céljai:

- a Duna Rajka és Ács közötti szakasza, a Mosoni-Duna, illetve a Duna mellékág-rendszerének ökológiai rehabilitációja;
- a térséghez kapcsolódó rekreációs és turisztikai fejlesztések (beleértve a Duna menti kerékpárút és a vízitúrázás feltételeinek kiépítése);
- az infrastrukturális és gazdaságfejlesztési elképzelések előkészítésében, koordinációjában, összehangolásában és megvalósításának támogatásában való közreműködés a térségi fejlesztési tanács működési területén

A „Szigetköz - Felső-Duna mente Térségi Fejlesztési Tanács” működési területe összesen 972,65 km², lakóinak száma 209.988 fő. Az érintett 33 településből 32 Győr-Moson-Sopron, míg 1 település Komárom-Esztergom megyében helyezkedik el. Az érintett települések a következők: Győr, Mosonmagyaróvár, Abda, Ásványráró, Bezenye, Darnózseli, Dunakiliti, Dunaremere, Dunaszeg, Dunaszentpál, Dunasziget, Feketeerdő, Gönyű, Győrladamér, Győrújfalú, Győrzámoly, Halászi, Hédervár, Kimle, Kisbajcs, Kisbodak, Kunsziget, Lipót, Máriakálnok, Mecsér, Nagybajcs, Nagyszentjános, Öttevény, Püski, Rajka, Vámoszabadi, Vének és Ács.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács 2007-ben újabb korrekciókat kezdeményezett. A Tanács 13/2007. (II.28.) MTT számú határozata támogatja Agyagosszergény község átsorolását a Kapuvári kistérségből a Sopron-fertői kistérségbe. A Tanács 14/2007. (II.28.) MTT számú határozata támogatja az „Alpokalja” önkormányzati társulás és Sopronkövesd kezdeményezését, hogy a Sopron-fertői kistérség déli részén 17 településsel (Csáfordjánosfa, Csér, Egyházaskövesd, Gyalóka, Iván, Lövé, Nemeskér, Pusztacsalád, Répceszemere, Répcevis, Sopronhorpács, Sopronkövesd, Szakony, Und, Völcséj, Zsira, Újkér) új kistérség jöjjön létre.

10. A TERÜLETFEJLESZTÉSI FORRÁSOK FELHASZNÁLÁSA

10.1. A nemzeti fejlesztési források felhasználása

A megyében 33 milliárd Ft támogatás talált gazdára az elmúlt években, amelynek kétharmada (22 milliárd Ft) a I. Nemzeti Fejlesztési Terv támogatásaiból származott. Közel minden negyedik támogatási forint kizárólag hazai finanszírozású pályázatokon került a kedvezményezettekhez, míg a Phare támogatások aránya csupán 10%-ot tett ki.

Az egyes kistérségek esetében természetesen jelentősen eltérő az egyes források megoszlása. Az összes támogatás 70%-ával rendelkező két megyei jogú város és vonzáskörzete tekintetében a Strukturális Alapok voltak a fő bevételi források (85 és 62%), rajtuk kívül csak a Csornai kistérségben volt ez a támogatási forma a domináns. A három legalacsonyabb lélekszámmal rendelkező kistérségben a hazai források domináltak, főleg Téten és környékén, ahol minden strukturális támogatásra háromszor annyi hazai forint jutott. A Pannonhalmi kistérségben közel azonos volt e két fő forrás aránya, míg a Kapuváriban az európai uniós források arányát a 26%-os NFT részesedés mellett a 17%-os Phare támogatások hozzák a hazaival közel azonos szintre. A legkiegyensúlyozottabb Mosonmagyaróvári kistérségben volt egyébként a legmagasabb, 26%-os az előcsatlakozási alap aránya.

A lakossági arányánál nagyobb mértékben, 52%-kal részesedett az összes elnyert forrásból a megyeszékhely kistérsége, őt a Soproni (18%) és a Mosonmagyaróvári (12%) követte. A többi kistérség 3-7 százalékban részesedett a támogatásokból. Győr vezető szerepét a csatlakozást követően rendelkezésre álló uniós forrásokból elnyert 14,5 milliárd forinttal alapozta meg, ami a megyei érték kétharmada. Hazai és Phare forrásokban jóval kisebb, nagyjából 25%-os volt csak a Győri kistérség részesedése.

Az I. NFT forrásaiból a másik megyei jogú város kistérsége tudott még 17%-os részesedést elérni, a többi terület aránya 7%-alatt maradt. Tét és Kapuvár mindössze 2-300 millió Ft-ot tudott elnyerni, ami gyakorlatilag egy nagyobb támogatás megszerzésével biztosítható. A hazai források kistérségek közötti megoszlása sokkal kiegyensúlyozottabb a megyében, a kistérségek részesedése jellemzően 7-20%, ami területi egységenként 0,5-1,5 milliárd forintot jelent. A másik két forrással szemben PHARE támogatás csak négy kistérségbe jutott el, itt a Soproni és a Mosonmagyaróvári kistérség jutott a legtöbb addicionális pénzeszközhöz.

A megyében NFT támogatások közel felét a Környezetvédelem és Infrastruktúra fejlesztését szolgáló források biztosították a több mint 10 milliárd forinttal, ami elsősorban a Győr-Gyönyű Országos Közforgalmú Kikötő intermodális központ közlekedési kapcsolatainak fejlesztését 7 milliárd forinttal támogató döntésnek volt köszönhető. A további KIOP projektek is szinte mind a győri kistérségben valósultak meg. Versenyképességet szolgáló fejlesztéseket 4,2, agrár és vidékfejlesztési elképzeléseket 3,6 milliárd forinttal támogattak az elmúlt 2 évben. A csornai, a kapuvári és a téti kistérség elsősorban az agrártámogatások elnyerésében jeleskedett, míg a gazdaságfejlesztési pénzek több mint nyolctizede a két megyei jogú város térségébe került. E két programból minden kistérség részesült támogatásban

A humán-orientált projektekre jutó 2,4 milliárd forint jelentős része a győri munkaügyi központ és a soproni egyetem fejlesztését szolgálta, ezen a két térségen kívül csak egy téti alapítvány jutott 80 millió Ft támogatáshoz. Az összesen 1,5 milliárd forintnyi regionális fejlesztés kimondottan alacsonynak tűnik, de a program elsősorban az elmaradott régiók támogatására hivatott. Igen kis összegek jutottak így egy-egy kistérségre, kettőben nem is volt kedvezmé-

nyezett, a legmagasabb összeget elhozó Soproni kistérség volt a kivétel, amely 1 milliárd forinttal gazdagodott.

A jóval kisebb 7,5 milliárd összegű hazai forrás elsősorban gazdaságfejlesztést és a műszaki infrastruktúra minőségi javítását támogatta régióként viszonylag arányos megoszlással. Ezen célokra jutott a megyében a források 42 és 26%-a. Humán infrastruktúrára áldoztak még minden kistérségben viszonylag sokat, 60-150 millió Ft-ot, a többi szakterületen csak a győri (környezetvédelem, emberi erőforrás-fejlesztés) és a mosonmagyaróvári (környezetvédelem) kistérség kapott több mint 100 millió forintot, egyébként maximum néhány millió vagy tíz-millió forint jutott egy-egy kistérségre.

A harmadik nagy kalapból csak határon átnyúló együttműködésre fordítottak pénzt a megyében, a 3 milliárd forint közel azonos eloszlásban a három legnagyobb kistérséghez került.

A fejlesztési támogatások időbeli megoszlását tekintve látszik, hogy a csatlakozás második évére, 2005-re nőtt kiemelkedő mértékben a megyébe áramló támogatás a strukturális alapoknak köszönhetően. A korábbi évek 2-3 milliárdos összege hirtelen sokszorosára emelkedett, elérve a 22 milliárd Ft-ot. A hazai források évenkénti értéke 2002 után 3 milliárd Ft-ról, alig több mint 1 milliárdra csökkent. Vélhetően ez a tendencia folytatódni fog a következő években is a nagymértékű uniós támogatás állami társfinanszírozási kötelezettségéből fakadóan.

10.2. A megyei decentralizált területfejlesztési források felhasználása

A területfejlesztés eszköz és intézményrendszerében fontos szerepet játszik a megyei területfejlesztési tanács, illetve a tanács hatáskörébe utalt, ún. területfejlesztést szolgáló decentralizált pénzeszközök. A decentralizált fejlesztési források, olyan támogatási keretek, melyek felhasználásról a kezelésükkel megbízott területi szereplők saját hatáskörben dönthetnek.

A megyei hatáskörbe utalt pénzeszközöknek 1996-tól két fő típusa került bevezetésre. A **területfejlesztési/vidékfejlesztési célelőirányzat** (TFC/VFC)³⁴ elsődlegesen gazdaságfejlesztési és munkahely-teremtési célokat szolgál. A TFC központi, regionális és megyei decentralizált részekre oszlott meg 1998-tól. 2004-től megszűnt a megyei területfejlesztési tanácsok nem részesednek a decentralizált TFC-ből. Az önkormányzatok kommunális jellegű infrastrukturális fejlesztéseit, a **területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatások** (TEKI) finanszírozzák. 1998-tól kezdve a helyi önkormányzatok felhalmozási, valamint vis major kiadásainak támogatására létrehozták a **céljellegű decentralizált támogatás** (CÉDE). Ez utóbbi legalább a teljes éves CÉDE keret 20%-a.

A TFC/VFC és a TEKİ felhasználásának szabályai évente változnak és Kormányrendeletekben jelennek meg. A CÉDE támogatás szabályait a 19/2005. (II.11.) Kormányrendelet tartalmazza.

Az elmúlt 10 évben a fenti támogatási rendszer (TFC/VFC – TEKİ – CÉDE) segítségével az alábbi főbb tevékenységcsoportok fejlesztése volt lehetséges:

³⁴ 1999-ben a korábbi területfejlesztési célelőirányzatot (TFC) vidékfejlesztési célelőirányzatra (VFC) keresztelték. 2000-tól pedig elvált egymástól a területfejlesztést szolgáló TFC és a vidékfejlesztés segítő VFC, míg a VFC 20%-a szintén decentralizált forrás, azonban csak az egy főre jutó GDP 75%-át el nem érő öt megye – Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád, Somogy és Szabolcs-Szatmár-Bereg – között oszlik meg. Mivel Győr-Moson-Sopron megye csupán egy évig részesült VFC támogatásban, ezért a továbbiakban a TFC/VFC keretet csak TFC-ként jelöljük.

- munkahelyteremtés,
- termelő infrastruktúra,
- fejlesztési koncepció/rendezési terv készítése,
- települési infrastruktúra-fejlesztési projekteket (utak, közösségi épületek és intézmények felújítása, közművek: víziközmű-építés, vízrendezés, csatornázás, csapadékvíz elvezetés, stb.)

Számos esetem az MTT támogatása a saját erőforrást egészítette ki a kedvezményezettek más nemzeti (Pl. Vízügyi Alap, Környezetvédelmi Alap) vagy Európai Unió (pl. Phare CBC) pályázatához. Ami segített növelni a mérsékelt saját forrásokkal rendelkező megyei szereplők (döntően önkormányzatok) támogatás abszorpciós kapacitását.

A fentiekén túl rendkívüli, **vis maior** események feloldására, kezelésére juttatható források döntési szintje került a települési szinthez közelebb.

A 10 év alatt összességében 5.255 MFt elosztásáról dönthetett a Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács. (40. táblázat) Az elosztható források éves nagyságrendje – folyó áron – 2000-ig növekedő tendenciát mutatott. 2001-től ebben két törés következett be. A megye területfejlesztési programja 2000-től évi 600 MFt nagyságrendű MTT döntésű kerettel számolt. Ez azonban 2000 kivételével soha nem teljesült. 2004-ben a megyei szint már nem kapott decentralizált TFC keretet. 2006-tól pedig a Győr-Moson-Sopron megye számára korábbi szint kétharmadára csökkent mind a TEKI, mind a CÉDE keret.

Különösen érzékeny veszteség volt a TFC kivonása a megyéktől, mivel ez volt az egyetlen olyan forrás, amelyet nem csak önkormányzatok, hanem civilszervezetek és vállalkozások is pályázathattak. Célrendszerében pedig lehetőség volt gazdaságfejlesztési és munkahelyteremtési, tehát kifejezetten területfejlesztési akciók támogatására. A jövő sem biztató, legalább két okból. Egyrészt a kormányzati szándékok a régiós szint további erősítését vetítik előre. Másrészt a TEKI nagyságrendje döntően attól függ, hogy megyei kistérség, illetve település bekerült-e a valamilyen szempontból elmaradott kistérségek közé. A háromévente felülvizsgált besorolási rendszer 2007-től érvényes módosítása, változatlan értékelési-besorolási feltételek esetén a Győr-Moson-Sopron megyei kedvezményezettek körének csökkenését és ezzel a TEKI forrásainak további szűkülést valószínűsíti.

Az évenként rendelkezésre álló, a ténylegesen elosztott, valamint az évenként felhasznált – kedvezményezett számára kifizetett – támogatás összege eltér egymástól. Ez elsősorban abból adódik, hogy a támogatási döntéseknél az MTT a következő évi források egyharmadát kitevő nagyságrendjéig már az adott évben elkötelezheti magát. Másoldalról az MTT rendszerint évente kétszer dönt a benyújtott pályázatokról. Ezért van az, hogy az egyes kereteket tekintve 2006-ban csak a rendelkezésre álló forrás kétharmadát osztották el, illetve a 10 éves teljes periódust tekintve felhasználás 5,198 MFt. (41. táblázat) Ez összességében 57 MFt-tal kevesebb a 10 évet átfogó keretnél. Részleteit tekintve a TFC 28 MFt-tal több³⁵, míg a TEKI 149 MFt-tal haladja meg azt.

A CÉDE, a vis maior keret felhasználását is figyelembe véve 721 MFt-tal több, mint a felosztható keret. Ez abból adódik, hogy a biztonsággal csak a 20%-os éves megyei vis maior keret tervezhető. Ez az összeg a tényleges felhasználás során kiegészül a központi vis maior keretből megítélt támogatásokkal. Így a számított rendelkezésre álló megyei vis maior keret 1998-tól 2006-ig – folyó áron – nagyjából 380 MFt forrással rendelkezett. A központi vis maior keret Győr-Moson-Sopron megyét kedvezően érintő döntései 917 MFt-ra bővítettek a megítélt támogatások összegét.

³⁵ Ez azért meglepő, mert TFC kerettel az MTT nem rendelkezik 2004 óta, tehát a rendelkezésre álló forrás és megítélt támogatások összege meg kellene, hogy egyezzen.

A megye települései 1996 és 2006 között 1.187 pályázat támogatásában részesültek a TFC-ből, a TEKI-ből és CÉDE-ből (a vis maior pályázatok nélkül). A megyei és a központi vis maior keretből további 189 pályázat nyert el támogatást. Ez éves átlagban mintegy 110 db közvetlen MTT döntésű és mintegy 125 db MTT kezelésű projektet takar. (42. táblázat) Ez a hatalmas szám abból adódik, hogy egyes keretek esetében 10 millió Ft-ban maximálta az MTT az adható támogatást. Így ez a fajta „mindenkinek jusson, aki kér” megközelítés egy meglehetősen elaprózott támogatási rendszert eredményezett. (43. táblázat) A TFC esetében a csúcst a 1998. évi 7,5 MFt-os, míg a minimumot a 2001. évi 3,1 MFt egy pályázatra jutó megítélt támogatás jelentette. A teljes periódus éves átlaga pedig 5,1 MFt volt.

A TEKI esetében az indulásnál még 22,1 MFt-os egy projektre jutó támogatás is előfordult (1997), míg az egyre csökkenő minimumot ez évben (2006) jegyezhetjük 2,7 MFt-tal. A teljes 11 év átlagos projekt támogatása még így is 2 MFt-tal meghaladja a TFC-t, 2,1 MFt-tal az átlagos vis maior támogatásokat és 4,3 MFt-tal a CÉDE-t. A TEKI támogatások átlaga csak egy évben haladta meg a 4 MFt-ot (2001), de volt már 2 MFt alatt is (2003). A vis maior támogatások esetében érdekes módon mind a legalacsonyabb (1999: 0,4 MFt) és a legmagasabb (2003: 5,9 MFt) átlagos támogatási összeg az általánosan jellemzőnél lényegesen kevesebb projekt között oszlott meg: 1999-ben 12 támogatás, 2003-ban 10 támogatás.

Ez a hatalmas mennyiségű projekt óriási adminisztrációs erőfeszítéseket követel meg az MTT munkaszervezetétől, amely

- előkészíti, meghirdeti az adott évi pályázatokat és lefolytatja a pályázattal kapcsolatos konzultációkat,
- előkészíti a nyertes pályázók szerződéseit,
- követi a projektek megvalósítását.

A Munkaszervezetnek a pályázati rendszer működtetését és az MTT munkájához kötődő más feladatait (pl. MTT titkársági teendők, lobby tevékenység, MTT véleményezések központi pályázatok esetén, MTT képvisellete szakmai egyeztetéseken és rendezvényeken, stb.) ellátására 2000-ig 3, 2000 óta 5 fő látja el. Ez a létszám az éves támogatási keret nagyságrendjéhez mérten, a feladatok funkcionális felosztását tekintve – időszakosan, egy-egy feladathoz kapcsolódóan külső, pl. megyei önkormányzati vagy teljes mértékben külső szakemberek munkáját igénybe véve – elegendő lenne. A fenti projektszám mellett, azonban mérsékeltnek tűnik.

Az elaprózott forrásrendszernek nem csak az MTT munkaszervezet adminisztrációs terheire hat ki, hanem a kedvezményezett projektek támogatási arányaira is. Ezt lehet úgy is értelmezni, hogy egy forint MTT támogatás öt forint beruházást generált. (44-45. táblázat) Sőt a TFC esetében kilencszeres szorzóról beszélhetünk. A TEKI és a vis maior támogatások nélküli CÉDE esetében négyszeres, illetve két és félszeres ez a számított hatás a 11 év átlagát tekintve. Ezt a fajta megközelítést azonban – nem becsülve le az MTT által a kedvezményezetteknek juttatott források szerepét, értékét – legalább két tényezőtől eredően torzít. Az egyik ok a 10 MFt-os küszöbszámból ered, hiszen adott típusú és nagyságrendű beruházásnak van egy behatárolható költségigénye, amely rendszerint lényegesen nagyobb ennél a küszöbösszegeknél. A másik ok pedig abból fakad, hogy a vis maior támogatások kivételével, a pályázóknak átadott MTT források egy komponenst képeznek az adott projekt több támogatási csatornás pénzügyi megvalósítási rendszerében. Pl. egy vízi-közmű beruházás esetében a kedvezményezett gyakran az MTT-támogatásnál nagyobb forrást kapott a Vízügyi Alapból, csatorna beruházás esetén pedig még a Környezetvédelmi Alapból is.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

40. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács rendelkezésére álló támogatási keretösszegek 1996-2006 években az előre vállalható kötelezettségek nélkül (millió Ft)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Összesen
TFC/VFC	107,20	119,40	170,30	179,60	168,60	132,10	162,10	53,70	0,00	0,00	0,00	1092,95
TEKI	96,70	158,30	252,70	280,80	293,62	191,00	177,90	156,40	236,00	241,65	155,90	2240,97
CÉDE (vis maior kerettel)	0,00	0,00	152,20	221,70	223,08	230,70	231,40	230,06	235,49	241,41	155,50	1921,53
<i>Összesen:</i>	<i>203,90</i>	<i>277,70</i>	<i>575,20</i>	<i>682,10</i>	<i>685,30</i>	<i>553,80</i>	<i>571,35</i>	<i>440,16</i>	<i>471,49</i>	<i>483,06</i>	<i>311,40</i>	<i>5255,45</i>

41. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által megítélt támogatások 1996-2006 években (millió Ft)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 (aug. 1-ig)	Összesen
TFC/VFC	110,34	133,50	209,06	155,88	178,70	118,21	162,05	53,70	0,00	0,00	0,00	1121,43
TEKI	125,89	177,52	281,76	310,68	303,67	144,03	178,64	147,80	338,64	246,12	95,67	2350,40
CÉDE	0,00	0,00	166,46	233,01	223,37	195,63	186,12	189,84	189,22	259,43	83,07	1726,15
Vis maior*	0,00	0,00	22,05	4,42	28,00	36,04	58,45	59,01	59,64	56,51	52,91	917,03
<i>Összesen:</i>	<i>236,22</i>	<i>311,02</i>	<i>679,33</i>	<i>704,00</i>	<i>733,73</i>	<i>493,90</i>	<i>1125,26</i>	<i>450,35</i>	<i>587,50</i>	<i>562,06</i>	<i>231,64</i>	<i>6115,01</i>

* központi tartalékkal együtt

42. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által 1996-2006 években támogatott pályázatok (db)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 (aug. 1-ig)	Összesen
TFC/VFC	27	19	28	40	36	38	23	11	0	0	0	222
TEKI	14	8	19	30	36	32	33	28	50	50	35	335
CÉDE	0	0	44	61	51	71	72	96	94	106	35	630
Vis maior*	0	0	7	12	42	10	51	10	27	16	14	189
<i>Összesen:</i>	<i>41</i>	<i>27</i>	<i>98</i>	<i>143</i>	<i>165</i>	<i>151</i>	<i>179</i>	<i>145</i>	<i>171</i>	<i>172</i>	<i>84</i>	<i>1376</i>

* központi tartalékkal együtt

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

43. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által 1996-2006 években támogatott átlagos nagysága (millió Ft)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 (augusztus 1-ig)	Összesen
TFC/VFC	4,09	7,03	7,47	3,90	4,96	3,11	7,05	4,88	0,00	0,00	0,00	5,05
TEKI	8,99	22,19	14,83	10,36	8,44	4,50	5,41	5,28	6,77	4,92	2,73	7,02
CÉDE	0,00	0,00	3,78	3,82	4,38	2,76	2,59	1,98	2,01	2,45	2,37	2,74
Vis maior*	0,00	0,00	3,15	0,37	0,67	3,60	1,15	5,90	2,21	3,53	3,78	4,85
<i>Összesen:</i>	<i>5,76</i>	<i>11,52</i>	<i>6,93</i>	<i>4,92</i>	<i>4,45</i>	<i>3,27</i>	<i>6,29</i>	<i>3,11</i>	<i>3,44</i>	<i>3,27</i>	<i>2,76</i>	<i>4,44</i>

* központi tartalékkal együtt

44. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által támogatott fejlesztések összköltsége 1996-2006 években (millió Ft)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Összesen
TFC/VFC	1779,12	2106,12	2043,90	528,82	1235,74	610,63	1470,47	118,76	0,00	0,00	0,00	9893,56
TEKI	588,54	666,54	3100,99	463,04	2156,01	247,32	272,95	223,24	954,23	439,00	213,05	9324,90
CÉDE	0,00	0,00	295,34	406,67	411,11	619,39	437,88	468,58	858,72	557,26	186,62	4241,57
<i>Összesen:</i>	<i>2367,66</i>	<i>2772,65</i>	<i>5440,22</i>	<i>1398,53</i>	<i>3802,87</i>	<i>1477,33</i>	<i>2181,29</i>	<i>810,59</i>	<i>1812,95</i>	<i>996,26</i>	<i>399,67</i>	<i>23460,03</i>

45. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által megítélt támogatások aránya a fejlesztések összes költségében 1996-2006 években (%)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
TFC/VFC	6,20%	6,34%	10,23%	29,48%	14,46%	19,36%	11,02%	45,22%	0,00%	0,00%	0,00%
TEKI	21,39%	26,63%	9,09%	67,10%	14,08%	58,24%	65,45%	66,21%	35,49%	56,06%	44,90%
CÉDE	0,00%	0,00%	56,36%	57,30%	54,33%	31,58%	42,51%	40,51%	22,04%	46,55%	44,51%
<i>Összesen:</i>	<i>9,98%</i>	<i>11,22%</i>	<i>12,08%</i>	<i>50,02%</i>	<i>18,56%</i>	<i>30,99%</i>	<i>24,15%</i>	<i>47,89%</i>	<i>29,12%</i>	<i>50,74%</i>	<i>44,72%</i>

Forrás: Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési programja 2000-2006 és Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács

A rendszernek azonban nem is annyira a szűkülő MTT támogatások és az elaprózódott támogatások adminisztrációja az igazi problémája. Még csak nem is bizonyos támogatási döntések, illetve nemzeti szintű döntésekben való közreműködés áthelyezése a megyei területfejlesztési tanács szintjéről a regionális fejlesztési tanácsra. Sokkal inkább az, hogy az MTT egyetlen ténylegesen területfejlesztési hatású forrása, a TFC megszűnt. A TEKI és a vis maior feladatokat is ellátó CÉDE nem területfejlesztési, hanem településfejlesztési támogatások, amelyek kedvezményezettjei csak a helyi önkormányzatok lehetnek.

A TFC, működése 8 éve alatt Győr-Moson-Sopron megyében 222 pályázatot támogatott. (46. táblázat) Az 1,1 Mrd Ft támogatással 9,9 Mrd Ft beruházás valósult meg. Mind a megvalósított projektek számát, mind a nyújtott támogatás összegét tekintve három főbb terület fedte le a támogatás 90%-át: munkahelyteremtés és megtartás, termelő infrastruktúra építése, valamint fejlesztési tervek készítése. A mérsékelt számú (36 db, 16,2%) termelő infrastruktúra projekt, természetesen – a magasabb fajlagos beruházási költségek miatt – a források nagyobb hányadát kötötte le (450 MFt, 40%), amelyhez 13-szoros beruházásérték párosult. Ennél a támogatási komponensnél az egy projektre jutó támogatás meghaladta a 10 MFt-ot, három-négyszeresen felülmúlva a TFC többi támogatási komponensét.

Figyelemre méltó, hogy a támogatott projektek egyharmada munkahelyteremtést vagy – megőrzést célozta. A 4,3 MFt átlagos támogatású projektekhez közel 9-szeres beruházás érték párosult. Ez esetben, akárcsak a termelői infrastruktúra támogatásoknál, jelentős számban vállalkozások voltak a kedvezményezettek. Ebből is fakad a viszonylag alacsony támogatás intenzitási, illetve magas beruházás generálási mutató.

A legnagyobb számban (83 db, 38,8%) a különböző fejlesztési tervek részesedtek TFC támogatásban. Ezeket, a jövőt megalapozó dokumentumokat döntően a megyei önkormányzat és a megye önkormányzati kistérségi területfejlesztési társulásai készítették. Az átlagosan 2,9 MFt-os támogatás, átlagosan az adott projekt költségvetésének 60%-át finanszírozta. Az alacsony átlagos támogatás a projektek kis méretéből fakad (átlagosan 4,8 MFt). A magas támogatás intenzitás pedig abból, hogy a kedvezményezettek döntően a mérsékelt saját forrásokkal rendelkező helyi önkormányzatok és területfejlesztési társulásai, illetve más a közsférába tartozó szereplők.

**46. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács
TFC-VFC támogatásai, 1996-2003 (millió Ft)**

Cél	Támogatott pályázatok száma	Fejlesztés összköltsége	Összes támogatás	Átlagos támogatás
	(db)	(millió forint)		
Munkahelyteremtés, megtartás	76	2 817,06	325,27	4,28
Termelő infrastruktúra	36	5 873,12	450,19	12,51
Koncepciókészítés	83	400,37	238,01	2,87
Egyéb	27	803,01	107,96	4,00
Összesen	222	9 893,56	1 121,43	5,05

Forrás: Győr-Moson-Sopron MTT

A TEKI és a CÉDE kormányzati szintről történő decentralizálása helyes döntés volt, hiszen viszonylag kisebb léptékű beruházások tömegéről szerencsésebb a megvalósulás helyszínéhez közelebb, a nagyobb helyismerettel rendelkező szinten dönteni. A megyei TFC megszűnésével azonban értelmét veszítette az a területfejlesztési egyeztetési-döntési mechanizmus,

amelyhez az MTT partnerségi alapú működési keretei (tárcaképviselők, bizonyos időszakokban a gazdasági képviselői) voltak szükségesek. A kizárólag önkormányzati keretek között, alapvetően településfejlesztési és fenntartási feladatokat szolgáló TEKI és CÉDE támogatással megvalósuló fejlesztések nem igényelik a megyei területfejlesztési tanácsi rendszer fenntartását. Ezek a feladatok megoldhatók a közép szintű önkormányzatok működésének keretei között.

Ugyanez igaz azokra az eredményekre, amelyek keretében tízmilliárd forint nagyságrendű gazdaság-, környezet-, felsőoktatás fejlesztési projektet sikerült a megyébe hozni (Győr-Gönyű kikötő, péri repülőtér, Duna menti és Fertő-körül kerékpárutak, kamarai székház, ipari parkok fejlesztése, hulladékgyűjtési projektek, Széchenyi István Egyetem, megújuló energia-hasznosítási mintaprojektek, stb.). Ezen projektek esetében kevésbé az MTT és munkaszervezete, sokkal inkább a megyei önkormányzat és apparátusának (több esetben, mint tulajdonosnak, pl.: Győr-Gönyű kikötő, péri repülőtér) a tevékenységéből ered. Ez természetes is, hiszen a példaként említett objektumok, projektek, nagyobb léptékű fejlesztések többsége még az MTT megalakulása előtt indult. A fenti megállapítások nem kérdőjelezik meg azokat az erőfeszítéseket (TFC támogatás, lobby tevékenység), amit az MTT és munkaszervezete az említett projektek érdekében tett.

Másfél évtizeddel a rendszerváltás után túl kellene lépni azon, hogy a megye lecsupaszítása, középszintű feladat- és eszközrendszerének megszüntetése rendszerváltó szimbólum volt. Amíg létezik Magyarországon megyei önkormányzati rendszer, addig célszerű lenne valódi közép szintű önkormányzati feladatokkal felruházni. Ilyen feladat – pl. a megyei területrendezési terv elkészítése mellett – a településfejlesztési támogatások újraelosztása. Eszköze pedig a mai rendszer keretei között a TEKI és a CÉDE, benne a 'vis major' keret. A források pályázati rendszerének menedzselését pedig vagy a megyei önkormányzat ágazati szakértő, vagy az önkormányzat által alapított fejlesztési szervezet is elláthatná (mint például a tartomány által alapított Regional Management Burgenland a szomszédos Buregenlandban).

Legalább 2010-ig, de minden bizonnyal a teljes EU programidőszak egészére megmarad az önkormányzatok és a területfejlesztés párhuzamos rendszere. Ebben az esetben viszont szerencsésebb lenne, ha Területfejlesztési törvény visszaállítaná a törvény indulásakor alkalmazott partnerségi viszonyokat, nevezetesen a gazdaság (gazdasági kamarák) és a munkaügyi tanácsok (munkaadók és munkavállalók) képviselőit az MTT tagjai között.

11. GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE SWOT ELEMZÉSE

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
Földrajzi-természeti-települési jellemzők, kulturális sajátosságok	
<p>Kedvező földrajzi fekvés (Bécs-Budapest innovációs tengely).</p> <p>Értékes természeti örökség és ahhoz kapcsolódó intézményrendszer: táji világörökség, nemzeti park, natúrparkok, tájvédelmi körzetek.</p> <p>Jó minőségű termőtalajok megléte (Kisalföld).</p> <p>A megyében bőséges és viszonylag jó területi eloszlású termál- és gyógyvízkészlet található.</p> <p>Gazdag felszíni és felszín alatti vízrendszer, vizes élőhelyek megléte.</p> <p>A természeti, táji és építészeti örökség komplex megléte, hasznosíthatósága, bemutatása.</p> <p>A táji és természeti értékek tudatosítása saját nemzetünk és az idelátogatók körében.</p> <p>A kulturális értékeinket felismerve az új kultúra rájuk épül.</p>	<p>A megye déli sávja a belső periféria jellegű.</p> <p>A Szigetköz magasabb szintű természetvédelme, a természetvédelem és a turizmus összehangolása még mindig megoldatlan.</p> <p>A megye déli területe központhiányos, amely oldását a jelenlegi kistérségi rendszer nem támasztja alá. E déli központhiányos terület fejlődési dinamikája alacsony.</p> <p>A kulturális örökség „szent” részeinek kiárusítása, s így közösségképző erejének elvesztése</p> <p>Az értéktudat kialakulásának hiányában az érték, amiért az emberek odajönnének, tönkremegy.</p> <p>A kulturális értékek folyamatosságának megszakadásával múzeumká lesznek az élet terei.</p>
Társadalmi viszonyok	
<p>A megye vándorlási többletet mutat az országban belül.</p> <p>Képzett munkaerő megléte.</p> <p>Országos és uniós viszonylatban is alacsony munkanélküliség.</p> <p>Az országos átlagnál kedvezőbb foglalkoztatottsági szint.</p> <p>Országosan is kiemelkedő, gazdag középfokú iskolakínálat.</p> <p>Középiskolai tanulók számának növekedése.</p> <p>Magas színvonalú gimnáziumi képzés.</p> <p>Viszonylag magas a megyében élők a születéskor várható élettartama.</p> <p>Országos viszonylatba kedvezőbb arányú a gyermekkorú lakosok körében a vashiányos vérszegénység előfordulása.</p> <p>A mentés elérhetőségi (kivéve légi) feltételei megfelelőek.</p> <p>Támogató szolgálatok terjedése a szociális szférában.</p>	<p>Öregedési index megyében az országos átlagnál magasabb.</p> <p>A képzés és a munkaerőpiac igényei közötti strukturális különbségek érzékelhetők (hiányszakmák).</p> <p>A belső periférikus térségekben viszonylag magas (közel 10%) a pályakezdő munkanélküliek aránya.</p> <p>A részmunkaidős foglalkoztatási lehetőségek messze elmaradnak az Unióban jellemzőtől.</p> <p>Képzések Győrben koncentrálnak.</p> <p>Informatikai szakképzés alacsony aránya.</p> <p>Néhány térségben készségi tárgyakat oktató általános iskolai pedagógusok hiánya.</p> <p>Térségi integrált szakképző központ kialakítása nem indult el.</p> <p>A csecsemőhalálozás a legkedvezőtlenebb a régióban.</p> <p>A gyermekkorú lakosság körében magas az asthma előfordulása.</p> <p>A régióban a legmagasabb a gyermek és ifjúsági pszichiátriai gondozottak száma.</p> <p>Növekvő kábítószer fogyasztás.</p> <p>Magas a túlsúlyos lakosság aránya.</p> <p>Országos szinten is kiemelkedő a keringési szervek betegségeinek magas aránya.</p> <p>Kiépületlen az idősek nappali gondozását biztosító intézményhálózat, illetve a családsegítés intézményrendszere.</p>

Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás terjedése. Kistérségek szerepvállalása a szociális szolgáltatásokban.	Étkeztetés elmarad a régiós átlagtól. Bentlakásos intézményi ellátások területén nem biztosított az átmeneti elhelyezés lehetősége pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek, valamint fogyatékkal élők számára. Hiányosan kiépített hajléktalan ellátó rendszer a középvárosokban. Idősoththoni elhelyezésre várók számának növekedése. Nagyon alacsony a gyermekjóléti szolgáltatásokat igénybevevő gyermekek száma.
Civil kezdeményezések száma és lakossági támogatottsága az országos átlagnál kedvezőbb a megye nagyobb és a legkisebb településein.	Az új kisvárosok civil szervezeti aktivitása mérsékelt a hasonló nagyságú településekhez képest

Gazdasági helyzet

A megye összetett és több lábon álló gazdasági szerkezete, sikeres gazdasági szerkezetváltás. Tudásbázis erősödése megindult: egyetem-, tudásközpont és kooperációs kutatóközpont fejlesztések. Magyar viszonylatban magas fejlettségi szint, egy főre jutó GDP az országos átlag feletti. Magas a külföldi közvetlen tőkebefektetések aránya, magas exportrészesedés. Viszonylag magas a megye vállalkozási aktivitás szintje. Megindult klaszterizációs folyamatok a járműipar, a fa- és bútorigar területén.	Hagyományos ipari ágazatok válsága, leépülése: textilipar, élelmiszeripar. A megye kutatás-fejlesztési kapacitása nemzetközi, de országos viszonylatban is gyenge. Innovációhoz köthető munkahelyek csekély aránya. Gyenge kapcsolatok a multinacionális nagyvállalatok és a helyi gazdasági szereplők között. Gazdaság teljesítő képességében megmutatkozó és növekvő területi különbségek. Szakképzett munkaerőhiány több ágazatban. A mezőgazdaság adottságai – különös tekintettel a történelmi borvidékekre és a biotermelési potenciálokra – kihasználatlanok.
Változatos turisztikai adottságok: termál-, gyógyvizek, természeti értékek, kulturális örökség, rendezvények, tavak, folyóvizek, kerékpárutak, borvidékek. Meghatározó turisztikai desztinációk: történelmi városok (Győr, Mosonmagyaróvár, Sopron), Fertő mente, Szigetköz és Pannonhalma térsége. Világörökség helyszínek találhatóak a megyében (Fertő-táj, Pannonhalmi apátság)	A turisztikai termékeknek nem elégséges a harmonizációja és térségileg összehangolt célzott marketing tevékenység hiánya. A turizmus jövedelemtermelő képessége elmarad a lehetőségektől, a relatív kevés magas minőségű szálláshely és a nagyarányú átutazó turizmus miatt. A turisztika cél-látványai és a látogató rétege nem meghatározott. A turisztikai vonzerőknek a bemutatást és a szórakoztatást biztosító szolgáltatásainak elégtelensége.

Műszaki infrastruktúra

Fejlett nyugat-keletei közlekedési folyosó (közút, vasút, vízi út). Multi-modális rendszerek megalapozása elindult: RO-LA és RO-RO terminál, új és fejlődő logisztikai bázisok (kikötő, repülőtér). A nemzetközi hálózatokhoz kapcsolódó, kiteljesedő megyei kerékpáros úthálózat. Megalakult a Nyugat-dunántúli Regionális Közlekedési Szövetség.	Túlterhelt tranzit főutak, gyengén kiépített és fenn tartott alsóbb rendű úthálózat. Kombinált szállítási rendszerek forgalmának visszaesése, megszűnése az EU-csatlakozás óta. Határ menti települések hiányos közúti kapcsolatai. A kerékpáros turizmus háttér infrastruktúrája szóróványosan, hálózati szervezethez nélkül kiépített. Helyközi tömegközlekedés gyorsuló átalakulása magánközlekedéssé.
--	---

<p>A régió adottságai a megújuló energiák – víz, szél, geotermikus, nap, biomassza, bioetanol – hasznosítására nagyon kedvezőek. Az elmúlt években mintaprojektek indultak.</p>	<p>Késik a környezetbarát megújuló energiahasznosító technológiák K+F munkája, honosítása és gyártó iparának indítása.</p>
<p>Villamos energia és földgázenergia tranzitszállító vezetékhalozatok meglévő és tervezett rendszerei a megyében potenciális erőt képviselnek, amellett a különböző iparfejlesztések érdekében „megcsapolhatók”, korlátlan fejlesztéseket generálhatnak.</p>	<p>Hiányzik a megye szervezett energiagazdálkodása.</p>
<p>Az országos ütemnél gyorsabban gyarapodó, döntően teljes közműrendszerrel kiépített lakásállomány. Közüzemi víz- és a vezetékes gázellátás – kevés kivétellel – teljesszerűen kiépített a megyében.</p>	<p>A nagyvárosokban a társasházépítéseknél növekszik a beépítési sűrűség, csökken a lakások alapterülete, ezzel együtt az életminőség. A települések közel egyharmadában nincsen kiépített közcsatorna és a lakások egynegyede nincsen bekötve a közcsatorna hálózatba.</p>
<p>Mennyiségileg és kiépítettségében bővülő, minőségében javuló, országosan az élmezőnybe tartozó info-kommunikációs infrastruktúra mind a háztartások, mind az intézmények, mind a vállalkozások szintjén.</p>	<p>Gyorsan avuló, illetve hiányos ismeretek a megye info-kommunikációs állapotáról. Az info-kommunikációs infrastruktúrában fejlettségi szakadék a győri és a többi kistérség, illetve a városok és a falvak között.</p>
<p>Környezeti állapot</p>	
<p>Csökkenő ipari zaj- és egyéb szennyezés kibocsátás a gazdasági szerkezetváltással együtt érkező korszerű és a környezeti előírásoknak megfelelő technológiáknak köszönhetően. A különböző védettségi fokozatú természetvédelmi területek bővülése, új fenntartási-működési formák elindulása (natúrparkok). Közép-Európa legjelentősebb felszín alatti ivóvízbázisa.</p>	<p>Tranzit jellegű és erősödő helyi mobilitás okozta lég- és zajszennyezés Természetvédelem és közlekedésfejlesztés összehangolásának nehézségei. Térhasználati anomáliák. Az agglomerációs települések összenövésével eltűnnek a települések közötti zöldfolyosók. Nagyszámú, de többségében gyenge vízhozamú felszíni vizek. Érzékeny vízgyűjtő területek magas aránya. A csapadékvíz elvezetésének kiépítettsége hiányos. Alacsony szintű, töredezett kiépítettségű hulladékgyűjtés és hulladékgazdálkodás. Jelentős számú, újratermelődő illegális hulladéklerakó.</p>
<p>Szelektív lakossági gyűjtőrendszerek, vállalati hulladékgazdálkodási rendszerek elindulása. Növekvő számú és erősödő környezet- és természetvédelmi civilszervezet.</p>	<p>Alacsony szintű, töredezett kiépítettségű hulladékgyűjtés és hulladékgazdálkodás. Jelentős számú, újratermelődő illegális hulladéklerakó.</p>
<p>Kistérségek</p>	
<p>A területfejlesztéshez kapcsolódóan, a közös érdekek mentén aktív együttműködési szervezet/társulás alapítási hajlandóság.</p>	<p>Elaprózott, párhuzamos, instabil rendszerek kialakulása. Bővülő, de szétagolt humán kapacitások. Óvatosság az újabb rendszerek kialakításánál: többcélú kistérségi társulás. LEADER csoportok. Az újabb és újabb, gyakran egymást nem teljes mértékben átfedő szervezeti keretek gyorsan elavulttá teszik a korábban elkészített terveket.</p>
<p>Rendelkezésre álló nagyszámú kidolgozott kistérségi fejlesztési dokumentum. Többszörösen felmért fejlesztési igények.</p>	<p>Az újabb és újabb, gyakran egymást nem teljes mértékben átfedő szervezeti keretek gyorsan elavulttá teszik a korábban elkészített terveket.</p>

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
Földrajzi-természeti-települési jellemzők, kulturális sajátosságok	
A megye/ország határ Ausztria és Szlovákia viszonylatában uniós belső határrá vált. A megye három fővárosi agglomeráció metropolisz-pontjában helyezkedik el. Többnyelvűség a határ menti térségekben.	A balti-adriai új európai folyosó csak másodlagosan érinti a megyét. Labilissá váló magyar-szlovák kapcsolatok a politika szintjén.
Társadalmi viszonyok	
A fejlődő és stabil gazdaságú városok és agglomerációjuk/vonzáskörzetük vándorlási nyeresége meghaladja a természetes fogyást. Ausztria munkaerőpiacának jövőbeni liberalizálása teljes mértékben rendezetté a határon átnyúló munkavállalást. Térségi integrált szakképző központok fejlesztése. Gazdasággal való kapcsolatok erősítését, a gyakorlati szakképzés fejlesztését nemzeti szintű programok segítik.	Az előregedési trend folytatódik. A betelepülő népességgel átalakul, hiányos integrációjuk miatt megbomlik a helyi közösségek szerkezete, összetartása. Az uniós tagországok mindegyike megnyitja a munkaerőpiacát az új tagországok számára, amely felerősíti az átmeneti, vagy tartós eltelepülést a megyéből. Az oktatási kínálat nem tudja követni a gazdaság igényeit. A gyakorlati szakképzés hiányosságai miatt a gazdaság fejlődése lelassul
Egészségfejlesztés, prevenció térnyerése. Járóbeteg-ellátó rendszer fejlesztése. Egészségügyi szolgáltatók szakmai igényessé- güknek megfelelő struktúraváltása.	Párhuzamos egészségügyi ellátások miatt elmarad a fejlődés a szolgáltatóknál. A hatékonyság oltárán feláldozzák a kisvárosok kórházait.
A nem kötelező, de az adott településen jól használható szolgáltatási formák továbbműködtetése. Fogyatékkal élők, valamint a pszichiátriai és szenvedélybetegeket ellátó intézményekben az ellátottak új típusú foglalkoztatása	Továbbra sem indul szociális földprogram. Ellátatlan célcsoportok számának növekedése.
Gazdasági helyzet	
Magas hozzáadott értékű ágazatok szerepének előtérbe kerülése. Gazdasági klaszterek és beszállító hálózatok kialakítása (régiós, határon átnyúló). Innováció orientált gazdasági fejlődésre való áttérés a beruházás orientáltról. Felsőoktatási és a gazdasági szféra közötti hatékony együttműködést kormányzati program segíti.	Az Euró-zónához való csatlakozás elhúzódik. A külföldi ágazatok mobilitásából adódó sebezhetőség. Az ipar nyugat-európai konjunktúrától való kitettsége erősödik. Külföldi ágazatok szigetszerű működése továbbra is fennmarad. Az inaktív népesség további növekedése és a szaképzett munkaerő hiánya.
Az egyedi, helyi értékekre épülő kulturális és ökoturisztikai, tájjellegű termékek és szolgáltatások iránti hazai és nemzetközi kereslet növekedik.	Kisvállalkozások forrás és információ hiány miatt nem képesek növekedési pályára lépni

Az utóbbi években a hazai reáljövedelmek növekedése lehetőséget nyújt a szabadidő eltöltéséhez, így a turizmushoz kapcsolódó szolgáltatások szélesebb körű igénybevételére.

A fapados légi járatok megerősödésével növekedhet a külföldi látogatók száma.

A lakosság öregedése kapcsán növekszik a nyugdíjasok turisztikai termékek iránti kereslete.

Az egészségtudatosság növekedésével bővül a prevenció célú, aktív turisztikai termékek iránti kereslet.

A turizmus (vendégforgalom) terén bekövetkező globális visszaesés, csökkenti nemzetközi keresletet a turisztikai vonzerők iránt, illetve fokozza a versenyhelyzetet a nemzetközi turisztikai piacon.

Műszaki infrastruktúra

Az EU források bevonásával a közlekedés-földrajzi adottságok hatékony „kihasználása”: logisztikai központok létesítése, ún. nem kísért jellegű kombinált áruszállítás alkalmazása, a nemzetközi légi és vízi személy- és áruszállítási forgalom bővülése.

A közlekedés által is támogatott belső kohézió erősítése a Nyugat-Dunántúli Regionális Közlekedési Szövetség kiszélesített bázisán.

A Schengeni egyezmény hatályba lépésével határátkelők létesítése nélkül megépíthetők a határ két oldalán lévő települések közötti hiányzó utak. Nemzetközi, hágai előírások teljesítése, rendezése, a vízerőmű hazai hányadának hasznosítása.

Megújuló energiaforrásokra alapozott referencia projektek készíttetése és az NFT II-ben történő megvalósítása.

Növekszik a közösségek és az egyének igénye a megújuló erőforrások hasznosítására.

Nemzetközi energetikai (villamos energia, földgáz) piaci kereskedelemben történő regionális bekapcsolódás, érdekérvényesítés.

A megye villamos és hőenergia-ellátása 50%-ának helyi szintű megtermelése és elosztása, ami 50%-os abszolút energia-megtakarítást és 50% importcsökkentést eredményezhet.

A környezeti, a regionális gazdasági szempontokat figyelmen kívül hagyó, öncélú közlekedésfejlesztés esetén a növekvő tranzit- és célforgalom összes káros hatása a megyét terheli.

Az EU források csökkenése, elmaradása, illetve ezen források fölötti regionális önrendelkezés korlátozása.

Több évtizedes vízierőművi probléma további elhúzása, ebből származó több tízmilliárdos károk növekedése.

A megye kedvező gazdasági helyzete miatt relatíve kevesebb támogatást kap, egyébként optimális fejlesztésekre.

A kedvezőtlen szabályozási környezet gátolja a megújuló energiaforrások használatának gyorsabb elterjedését.

A globális tőke, az energetikai nagymonopóliumok kevés beleszólást engednek a nemzetközi energia-kereskedelemben.

Késik a „Megújuló Energia Törvény”, a gyors „átállítás” üteme miatt lelassul.

Környezeti állapot

A Duna kiemelt komplex program a Nemzeti Stratégiai Referencia Keretrendszerben.

Európai Uniós források bevonása környezet-technológia fejlesztésébe (komplex hulladék-gazdálkodás). A régió kiemelten támogatandó Környezetpolitika erőteljesebb integrálódása az EU közös politikába

Szigetköz helyzetének (vízellátás, szelíd hasznosítás) tartós rendezetlensége a hágai döntés végrehajtása elhúzódása miatt.

Erősödő észak-déli tranzitforgalom miatt romló levegőtisztaság és növekvő környezetbiztonsági kockázat.

Lakosság és vállalkozások környezettudatos-
ságának erősödése.

A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési
Tanács egyik kiemelten támogatásra javasolt
programja a Győr-Moson-Sopron megyében
kezdeményezett regionális hulladékgyűjtési
program.

Környezetvédelmi intézményrendszer haté-
konyságának növelése dereguláció és létszám-
bővítés miatt

Enyhülő természetvédelmi jogszabályok és gyen-
gülő intézményrendszer.

Kistérségek

Többcélú kistérségi társulások támogatási
rendszere erősödik.

Helyi kezdeményezéseken alapuló LEADER
típusú programok támogatása a 2007-2013-as
programidőszakban.

Kormányzati türelmetlenség az új rendszer műkö-
désének stabilizálásáig.

A kedvezményezett kistérségek besorolásának
módszertana nem változik, ezért folyamatosan
csökkenhet a megye kedvezményezett kistérségei-
nek és településeinek a száma.

FELHASZNÁLT IRODALOM, DOKUMENTUMOK

1990. évi LXXV. törvény a helyi önkormányzatokról
1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről
2004. évi LXXV. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi törvény módosításáról
2004. évi CVII. törvény a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról
2005. évi CLXXXIII. törvény a vasúti közlekedésről
1117/2001. (X.19.) Korm. határozat - Nemzeti Környezetvédelmi Program II. (NKP II.) 2003-2008
65/2004. (IV.15.) Korm. rendelet a többcélú kistérségi társulások támogatásáról
258/2004. (IX.16.) Korm. rendelet a megyei (fővárosi) közigazgatási hivataloknak a kistérségi fejlesztési tanácsok és a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács létrehozásával és a térségi fejlesztési tanács átalakulásával kapcsolatos feladatairól, a megalakulással és átalakulással kapcsolatos eljárás rendjéről, továbbá az egyeztető fórumok létrejöttének és működésének szabályairól
97/2005 (XII.25.) OGY határozat - Országos Területfejlesztési Konceptió (OTK) 2005-2020
18/1998. (VI.25.) KTM rendelet a területfejlesztési koncepciók és programok tartalmi követelményeiről
42/2006. (X.30.) SFTT határozat a kistérségre vonatkozó irányelvekről és célkitűzésekről. - folyamatban
A Győri Többcélú Kistérségi Társulás területfejlesztési koncepciója. MTA RKK NYUTI, Győr. 2005. október
A Kapuvári KSH kistérség területfejlesztési koncepciója (a kistérségi vidékfejlesztési stratégiai és operatív program felülvizsgálata). Varga András és Garab Gergely - folyamatban
A Tanács 1698/2005/EK rendelete (2005. szeptember 20.) az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról
A Tanács 1083/2006/EK rendelete (2006. július 11.) a Kohéziós Alap létrehozásáról és az 1164/94/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről
A térségfejlesztés természeti, gazdasági és társadalmi feltételei a Sokoróalja Térségfejlesztési Társulás településeiben című program felülvizsgálata. HAZAI Térségfejlesztő Rt. 2005.
Austria-Hungary Teritorial Co-operation Program 2007-2013 – Final draft. Mecca Consulting – WHRI CRS of HAS, Vienna-Győr. December, 2007
Az e-learning jelenlegi helyzete, perspektívái és fejlődési iránya. EDUWEB Távoktatási Rt. 2001
Az Információs társadalom helyzete Magyarországon 2003 végén. TÁRKI, 2004.
Csornai Kistérség Projektorientált Gazdaságfejlesztési Programja. Fatimex Euro gazdasági Tanácsadó és Fejlesztő Kft. 2006.
Duna komplex program. OTH, Budapest. 2005. november
Európai Bizottság (2004) Új partnerség a kohézió érdekében – konvergencia, versenyképesség és együttműködés. Harmadik jelentés a gazdasági és társadalmi kohézióról. Luxemburg, Az Európai Községek Hivatalos Kiadványainak Hivatala.
Győri agglomeráció és Győr Megyei Jogú Város integrált fejlesztési koncepciója. MTA RKK NYUTI, Győr. 2006. augusztus 24-i változat
Győri agglomeráció és Győr Megyei Jogú Város integrált fejlesztési programja. MTA RKK NYUTI, Győr. 2006. december 12-i változat
Győr-Moson-Sopron megye környezetvédelmi programja. A Tisztább Termelés Győri Regionális Központja, Győr. 2002. június
Győr-Moson-Sopron megye környezetvédelmi program felülvizsgálata. TECHNOPLUSZ Környezetvédelmi Technológia Fejlesztő Kft., Budapest. 2006. szeptember
Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési koncepciója 1996-2011. MTA RKK NYUTI, Győr. 1996. május
Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési programja 2000-2006. MTA RKK NYUTI, Győr. 2001. május
Győr-Moson-Sopron megye területrendezési terve 2005. VÁTI Kht. Budapest. 2005. szeptember
Hungary-Slovakia Teritorial Co-operation Program 2007-2013 – Final draft. Aurex – Megakom, Bratislava-Budapest. December, 2007

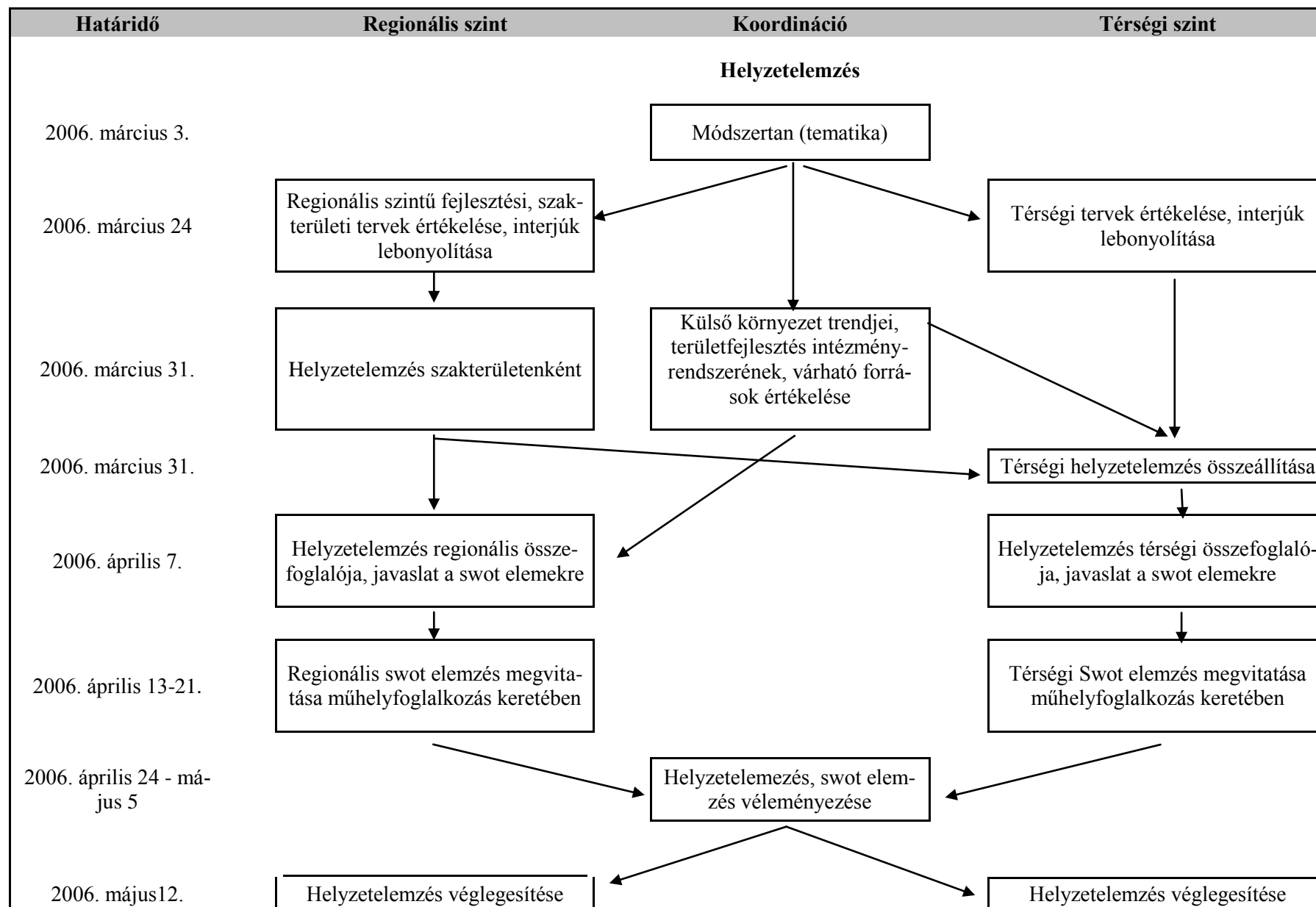
- Intelligens kistérségek létrehozása Győr-Moson-Sopron megyében a felülvizsgált statisztikai rendszerben. MTA RKK NYUTI, Győr. 2002
- Kiemelt térségek, tématerületek komplex programjai
- Kiss (2004) Nyugat-Dunántúli Regionális Információs Stratégia... 2005
- Kistérségi programozási tevékenység a Mosonmagyaróvári KSH kistérségben I.-II.fázis. HHP Contact Tanácsadó Kft. 2005-2006
- Lakatos Károly, Ötvös Pál, Kullmann László: „A hazai vízenergia-potenciál elméleti és reális értékeinek közelítő meghatározása.” Energiagazdálkodás 45. évf. 2004. 6. szám
- Megyei közoktatási, feladatellátási, intézményhálózatműködtetési és fejlesztési terv felülvizsgálata 2006-2012. MEPI, Győr. 2006
- Memorandum on Open Distance Learning in the European Community. European Commission, Bruxelles. 2001
- Nemzeti Agrár- és Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (NAVST) 2007–2013
- Nemzeti Akcióprogram (NAP) 2005-2008
- Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (NSRK) 2007- 2013
- Nyugat-dunántúli Regionális Információs Stratégia, 2005.
- Nyugat-dunántúli Regionális Szakképzési-Fejlesztési Program.
- Nyugat-Dunántúl régió kistérségeinek Egészségügyi Fejlesztési Terve. Szövetség Kft. 2005. augusztus
- Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió (OFK) 2005-2020
- Pannonhalma Kistérségi Területfejlesztési Társulás Kistérségi Területfejlesztési Programja. CONSTRUCTOR Szoftverfejlesztési, Környezetvédelmi, Tervezési, Kereskedelmi Kft. 2005.
- Nyugat-dunántúli régió átfogó program. Partnerség 2007-2013 Konzorcium, Budapest. 2006. december 12-i változat
- Nyugat-dunántúli régió helyzetelemzése. Partnerség 2007-13 Konzorcium, Budapest. 2006. július 10-i változat
- Nyugat-dunántúli régió koncepció. Partnerség 2007-2013 Konzorcium, Budapest. 2006. augusztus 7-i változat
- Sopron Megyei Kogú Város jövőképe és koncepcionális céljai. Partnerség 2007-2013 Konzorcium, Budapest. 2006. július 18-i változat
- Szélessávú lefedettség változása Magyarországon 2004-2005. IHM Piacelemzési Főosztály.

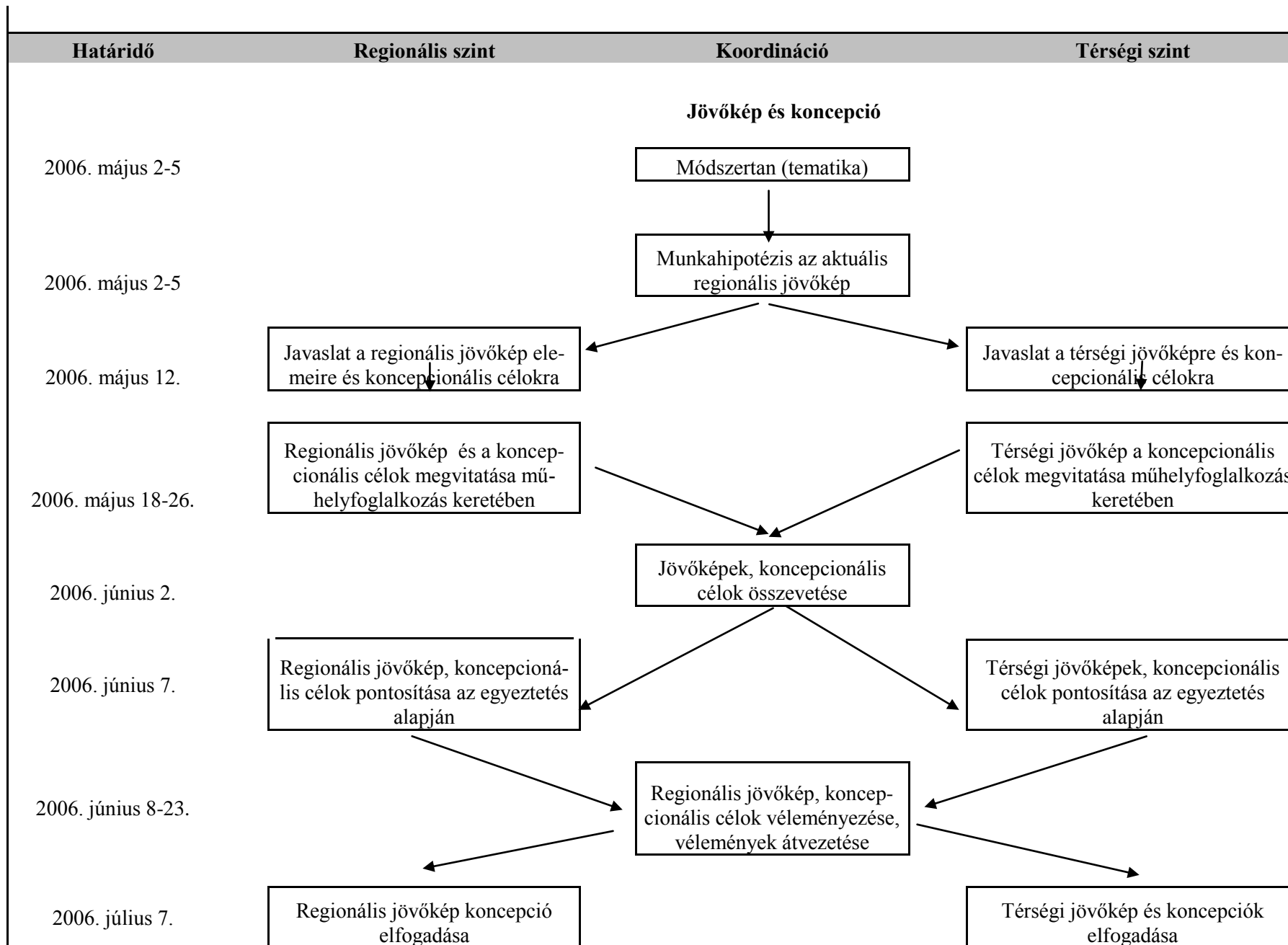
FELHASZNÁLT STATISZTIKAI KIADVÁNYOK

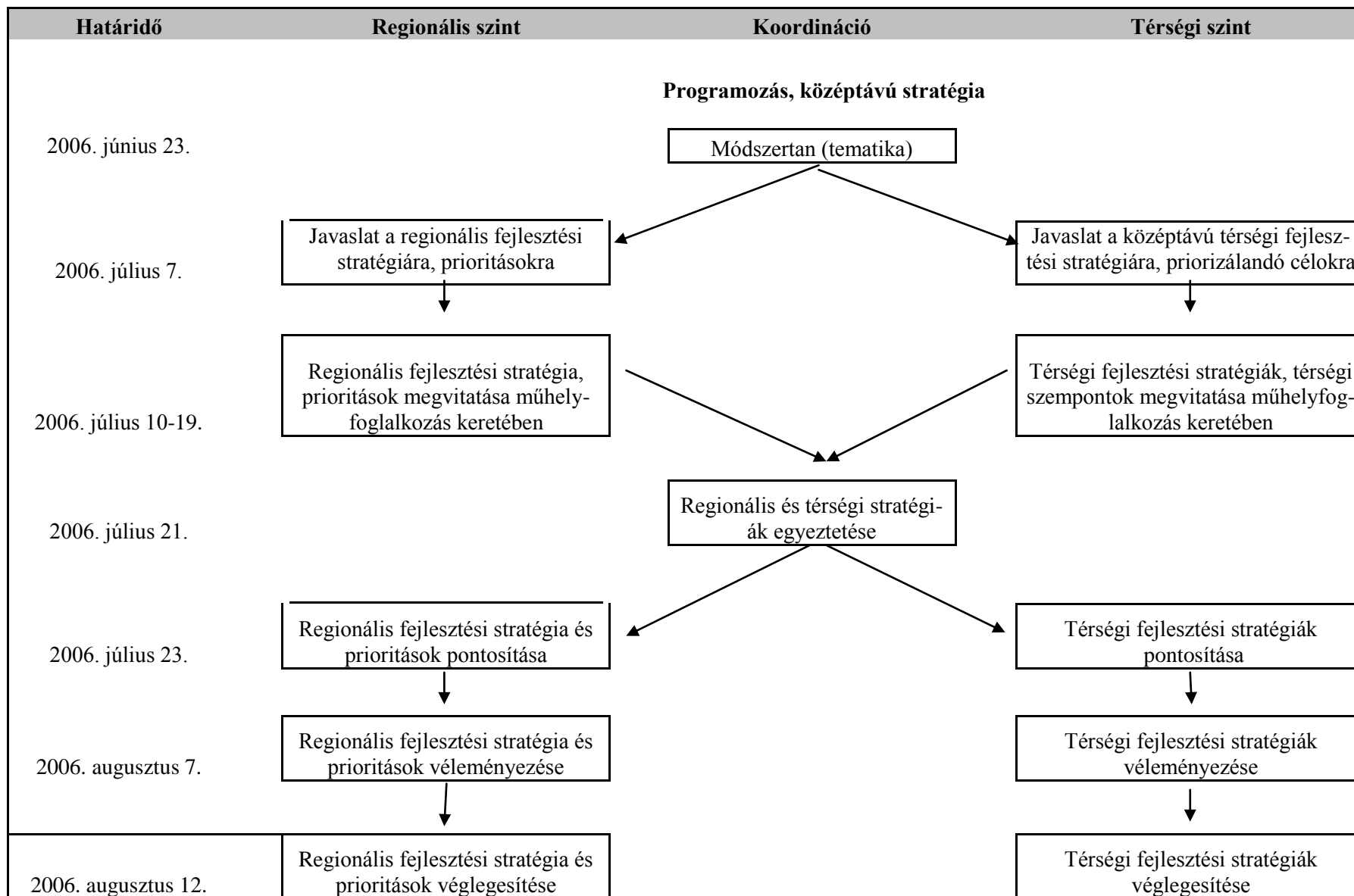
- Az országos közutak 2000 és 2004. évre vonatkozó keresztmetszeti forgalma. ÁKMI EMIR
- Gy-M-S megye statisztikai tájékoztatója, 2005/4
- Győr-Moson-Sopron megyei KSH Statisztikai Évkönyv 1990-2005. évi kötetei
- KSH DataStar elektronikus adatbázis
- KSH Népszámlálás 1990. KSH, Budapest. 1992
- KSH Népszámlálás 2001. KSH, Budapest. 2003
- KSH Területi Statisztikai Évkönyv 1990-2004. évi kötetei
- KSH TStar elektronikus adatbázis
- Mikrocenzus 2005. KSH, Budapest. 2006
- Non-profit szervezetek Magyarországon. KSH, Budapest. 2005
- Statisztikai tájékoztató – Felsőoktatás 2004/2005, OM, Budapest, 2005.

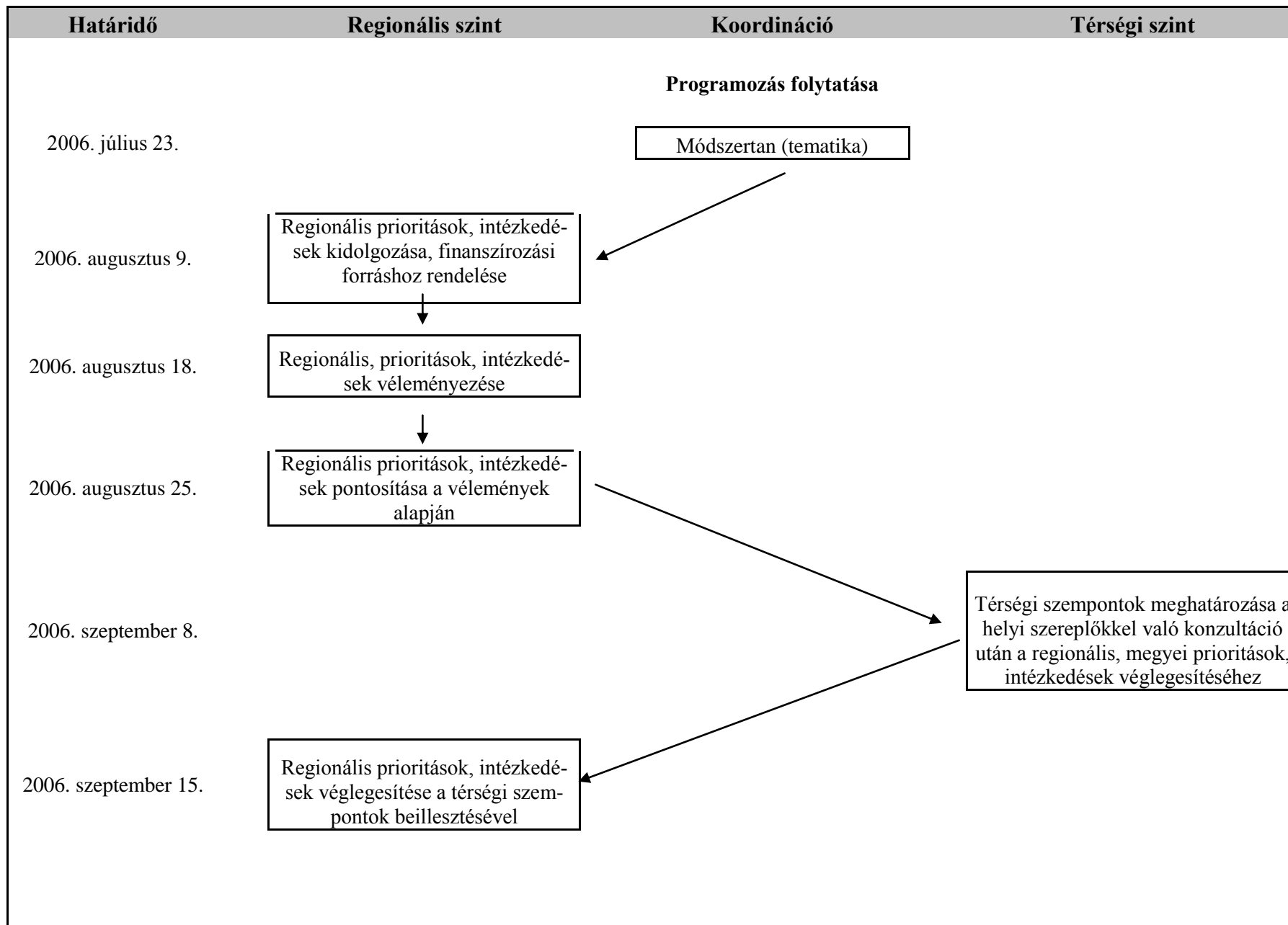
MELLÉKLETEK

1. melléklet A Partnerség 2006-13” projekt tervezési folyamata és ütemterve

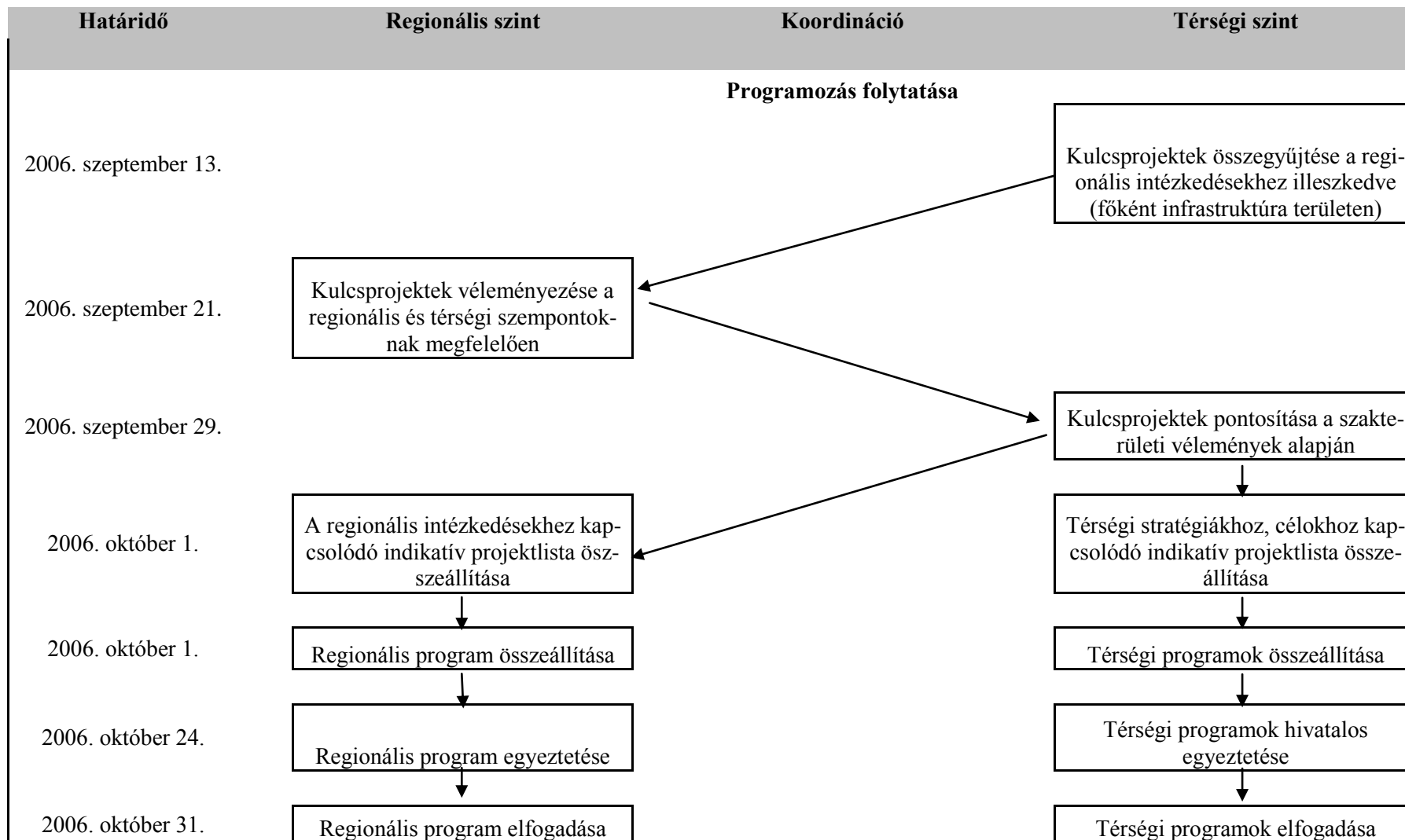

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Forrás: A „Partnerség 2007-13 – Összehangolt területfejlesztési dokumentumrendszer kidolgozása a Nyugat-dunántúli régióban a 2007-13/20 időszakra vonatkozóan és a tervezéshez kapcsolódó térinformatikai alapú regionális adatszolgáltató hálózat kialakítása” c. projekt szerződés melléklete

2. melléklet Módszertani leírás a települések funkciók szerinti kategorizálásához

1. A települések besorolása szolgáltató funkció szerint

A figyelembe vett adattípusok:

Városok: Kórház, rendelőintézet, mentőállomás, középiskola, szakiskola, pénzügyintézet, egy kiskereskedelmi egységre jutó népesség, egy vendéglátó-ipari egységre jutó népesség (8)

Falvak: Rendelőintézet, házi orvos, házi gyermekorvos, fogorvos, gyógyszertár vagy fiókgyógyszertár, egy kiskereskedelmi egységre jutó népesség, egy vendéglátó-ipari egységre jutó népesség (7)

Mindkét település típus esetében a szolgáltatások, amelyek léteznek az adott helyen 1-es értéket kapnak, illetve az utolsó két adattípus esetében, amennyiben a városi illetve a falusi átlagnál kedvezőbb értékkel rendelkeznek.

Az alapkódolást követően összegeztük a meglévő szolgáltató funkciókat

Térképi kategória		Térképi kód	Funkciók összesítője
Teljes körű városi szolgáltató funkció	városok	1	7-8
Hiányos városi szolgáltató funkció		2	5-6
Erősen hiányos városi szolgáltató funkció		3	4 vagy annál kevesebb
Teljes körű nem városi szolgáltató funkció	falvak	4	7
Erős nem városi szolgáltató funkció		5	5-6
Gyenge nem városi szolgáltató funkció		6	3-4
Erősen hiányos nem városi szolgáltató funkció		7	1-2
Szolgáltató funkció nélküli település		8	0

2. A települések besorolása igazgatási funkció szerint

A figyelembe vett adattípusok:

Városok: bíróság, munkaügyi központ, okmányiroda, gyámhivatal, elsőfokú építésügyi hatóság, földhivatal, APEH kirendeltség

Falvak:

- önálló jegyzőséggel rendelkező település, ami nem csatlakozott körjegyzőséghez
- körjegyzőséghez csatlakozott község önkormányzata, amely egyben a körjegyzőség székhelye
- körjegyzőséghez csatlakozott település, aminek a központja nem a településen van

Térképi kategória		Térképi kód	Funkciók összesítője
Megyei jogú városok	városok	1	7
Teljes körű városi igazgatási központ		2	7-6
Hiányos városi igazgatási funkció		3	5 és kevesebb
Helyi kompetenciájú nem városi igazgatási funkció	falvak	4	Igazgatási funkció helyben
Körjegyzőségi központ és helyi kompetenciájú igazgatási központ		5	Körjegyzőségi központ helyben
Helyi igazgatási funkcióval nem rendelkező település		6	Körjegyzőséghez tartozó település

3. A települések besorolása speciális funkció szerint

- Ipari – ipari park léte
- Idegenforgalmi: ezer főre jutó szállásférőhelyek száma – falvaknál régiós átlag feletti (5,2 szállásférőhely /1000 fő), városoknál 10 szállásférőhely /1000 fő
- Felsőfokú oktatási: felsőfokú képzési intézmény központja vagy kihelyezett tagozat

4. A települések besorolása komplex (szolgáltatás-igazgatás) funkció szerint

Térképi kategória		Térképi kód	Funkciók összesítője	
			Szolgáltató	Igazgatási
Megyei jogú város	városok	1	1	1
Teljes körű városi igazgatási és szolgáltató funkció		2	1	2
Hiányos igazgatási vagy szolgáltató funkció		3	2 vagy 3	2 vagy 3
Erősen hiányos szolgáltató és igazgatási funkció		4	3	3
Funkciógazdag falu	falvak	5	4	4 vagy 5
Hiányos szolgáltató funkciójú falu igazgatási központ		6	5	4 vagy 5
Gyenge szolgáltató, igazgatási funkció nélküli falu		7	6	6

Készítette: Földi Zsuzsanna

3. melléklet Észrevételek és válaszok a Partnerség 2007-13 elnevezésű programozási feladat keretében készülő Győr-Moson-Sopron megyei területfejlesztési koncepció és program 2006. májusi változatához

Véleményező	Szervezet
Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács	Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács
Encsyné Dr. Nánási Ágnes	Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat
Fehérné Brandisz Katalin	KSH Győri Igazgatósága
Papp József	Csornai Többcélú Kistérségi Társulás
Majer Józsefné	Pannonhalma Többcélú Kistérségi Társulás
Stipkovits Pál	Mosonmagyaróvár Önkormányzata
Taschner Tamás	Fertő-táj Világörökség Egyesület
Turbók Arnold Bertalan	Megyei Pedagógiai Intézet
Körmendy János	Ny. megyei főépítész

A hivatkozott fejezetek az akkori változatban elfoglalt fejezetszámokat jelentik, az azóta bekövetkezett változásokat, és a végleges dokumentum struktúrájának rögzítését követően az egyeztetési eljárás lefolytatása után szükséges újra áttekinteni az időszaki munkaanyagokra beérkezett észrevételeket.

Kód: I – igen, N – nem, F – folyamatban

Rx.x – Az észrevétel 2006. májusi változat fejezetszámozása szerinti helyzete

Úx.x – Az észrevétel 2007. februári változat fejezetszámozása szerinti helyzete

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
1.	előlap	GYMS MTT	GYMS MTT	Az RFT-logó és elnevezés helyett megyecímer és megyenév szerepeljen	I	A kérés teljesítve.
2.	általános	GYMS MTT	GYMS MTT	A dokumentum nem teljesen felel meg a <u>feladat-meghatározásban</u> rögzített elvárásoknak.	I	A dokumentum végleges kialakításánál a tervezők igyekeztek megfelelni a feladat-meghatározásban rögzített elvárásoknak.
3.	általános	GYMS MTT	GYMS MTT	A megye önálló, legitim (az alkotmány és az önkormányzati tv. alapján működő) közigazgatási egység. Megyei Területfejlesztési Programot kértünk, nem pedig kivonatot a regionális területfejlesztési programból (sok esetben a régió adatainak bemutatása szerepel).	I	A párhuzamosan készülő fejlesztési dokumentumok készítésénél – főként az azonos tervezői háttérrel – óhatatlanul előfordulnak ismétlődések, melyek kiszűrése és pontosítása a területi tervező (GyMS megye esetében az MTA RKK NYUTI) és az ágazati tervezők közös feladata. Az átdolgozott helyzet-elemzés Győr-Moson-Sopron megyére szabottan készült, számos olyan fejezet tartalmaz, amelyet a régiós dokumentum nem. (Lásd „Bevezetés” c. fejezetben!)
4.	általános	GYMS MTT	GYMS MTT	A megyét <u>elsősorban a kistérségeivel/településeivel</u> kellene bemutatni (több táblázat, konkrét mutatószám segítségével), és csak másod-sorban indokolt összevetni a régió egészével és a többi megyével.	I	Az átdolgozott dokumentum igyekezett minél több kistérségi szintű adatsorral bemutatni a megyét.
5.	általános	GYMS MTT	GYMS MTT	Külön fejezetben kellene tárgyalni <u>az egyes tájegységek</u> és a megye egészének helyzetét (adottságait, specialitásait, stb.)...	N	Az egyes tájegységek elemzése, jellemzői megjelennek az egyes releváns fejezeteknél, külön értelmezése nem szükséges.
6.	általános	GYMS MTT	GYMS MTT	A helyzetelemzésben <u>nem nagyon látjuk a már kidolgozott anyagokra való hivatkozást és építést</u> (a Kistérségek Integrált Projekt-csomag elkészítésénél is használt meglévő fejlesztési koncepciókat és egyéb dokumentumokat: turisztikai-, gazdaságfejlesztési-, Sapard-, többcélú társulások területfejlesztési programjai, stb.)	I	A hivatkozások megtétele folyamatosan alakul, főként ha egyes területekre vonatkozóan - újbóli elemzések nélkül -, azok végkövetkeztetéseit használja a dokumentum.
7.	általános	GYMS MTT	GYMS MTT	A dokumentumban használt adatok esetében a vizsgált időszakoknál javasoljuk, hogy ne 1998-2002 közötti időszak legyen hangsúlyozva, hanem a helyzetelemzéshez szükséges <u>frissebb, adatok is</u> legalább ilyen hangsúllyal szerepeljenek.	I	Az átdolgozott helyzetelemzés döntően 1996-2004 közötti adatokat dolgoz fel. 1996-tal indul, mert az a decentralizált területfejlesztés induló dátuma. 2004-gyel zárul, mert az elemzések időpontjában erre érhetőek el az utolsó hivatalos statisztikai adatok. (Indoklást lásd még a „Bevezetés” fejezetben!)

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
8.	általános	GYMS MTT	GYMS MTT	A munkaközi anyag <u>esetenként hiányos a konkrét számadatok tekintetében</u> , azonban a következtetések már megvannak. Hogy lehet ez?!	I	A következtetések sok esetben más, már meglévő fejlesztési dokumentumokból kerültek összegzésre, a szükséges hivatkozásokat pótoltuk.
9.	általános	GYMS MTT	GYMS MTT	Az idegen helyett inkább a <u>magyar kifejezéseket</u> kellene használni (pl. agrárius).	I	A magyar kifejezések használata az egész dokumentumon keresztül támogatott.
10.	általános	GYMS MTT	GYMS MTT	A földrajzi tájegységek, intézmények (és a „nyugat-dunántúli régió”) nevei a <u>helyesírás szabályainak</u> megfelelően szerepeljenek.	I	Az észrevétel a helyesírás érvényes szabályai szerint beépítésre került.
11.	általános	GYMS MTT	GYMS MTT	<u>Formai szempontból</u> rendezettebb legyen! (táblázat/diagramm, címe együtt szerepeljen).	I	A szerkezeti átalakítás magával vonta a dokumentum formai rendezését is.
12.	általános	GYMS MTT	GYMS MTT	A programkészítés tárgyi helyzetelemző fázisának - és a továbbiaknak is - a kötelező és dokumentált <u>egyeztetési és jóváhagyási szabályok szerint</u> kell készülnie; azaz a .../....Korm. rendelet és a .../.....KTM rendelet előírásai alapján.	I	A szükséges egyeztetéssel kapcsolatos koordinációt a Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács Munkaszervezete látja el. Minden egyes változathoz összegyűjtötte az érdekeltek véleményét és azt átadta a készítő számára.
13.	általános	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Területrendezési kérdéseket nem, vagy a közlekedési részben érintenek. Gondolom később mindenképpen hasznos lehet, ha a megyei területrendezési tervet is figyelembe vennék, pl. alternatív energia forrásoknál, vagy a turisztikai jelentőségű területeknél, stb. A kavicsbányák, illetve más lelőhelyek, tájegységekre jellemző adottságok (nád, tőzeg, termál, erdő stb.) nagyobb hangsúlyt kaphatnának. A kistelepülésekről, a különböző adottságú kistérségekről remélem a későbbiekben több szó esik majd.	I	A kiegészítések megtörténtek, részben új fejezetek beépítésével – 2.4.2. megyei rendezési terv, 2.4.4.kistérségfejlesztési dokumentumok, 9. kistérségi szerveződések –, részben az érintett fejezetek átdolgozásával: 6. turizmus és 7.2.1. alternatív energiaellátó rendszerek.
14.	általános	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Megyetérkép aktualizálás: 59. oldal (megye hévizei) és 64. oldal Gy-M-S területrendezési terve	N	A térképek törlésre kerültek.
15.	általános	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	<u>Általános észrevétel</u> , hogy a fogalmazáskor keveredik a megye és a nyugat-dunántúli régió. A régiót csak hasonlításhoz kellene használni. Nagyon sok számszaki hiba van benne, és sok adat hiányzik. Ahol nagyon látványos hiba volt, ott javítottunk, illetve kitöltöttük a számokat. A hibák sok esetben abból adódtak, hogy a vizsgált időszak megjelölése nem volt pontos. Mind a fogalmazásban, mind az adatok pontosságában további ellenőrzést javaslunk.	I	A dokumentum készítése során az egyes számszaki hibák, tévedések javítása folyamatosan történik.
16.	általános	Papp József	Csornai TKK	Az elemzés néhány területen felületes, és komoly aránytalanságokat is tartalmaz. Például a foglalkoztatási fejezetben, kevésbé foglalkozik térségi elemzésekkel, viszont többször hivatkozik szabályozási kérdésekre.	I	A szöveg pontosítása, kistérségek szerinti elemzése megtörtént.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
17.	általános	Papp József	Csornai TKK	Általános problémaként megemlíthető, hogy egyáltalán nem foglalkozik a kistérségekkel gazdasági, társadalmi, és fejlesztési viszonylatban. Nem szól a Többcélú Kistérségi Társulásokról, azok területfejlesztési és szakfeladatokat ellátó szerepéről.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint. A helyzetelemzés októberi változata önálló fejezetben – '9. Kistérségi szerveződések' – foglalkozik a megye kistérségi szerveződéseinek áttekintésével az önkéntes önkormányzati területfejlesztési társulásoktól a többcélú kistérségi társulásokig.
18.	általános	Papp József	Csornai TKK	Ugyancsak hiányzik a kistelepülések, illetve a hátrányos helyzetű települések és térségek helyzetének elemzése. Mindössze egy résznél tesznek említést a megye déli és dél-nyugati periferiájának hátrányos helyzetéről.	N	További kistérségi elemzések a már meglévő egyéb fejlesztési dokumentumok miatt hivatkozás szintjén szükségesek.
19.	általános	Majer Józsefné	Pannonhalma TKK	A társulási Tanács döntésének megfelelően kezdeményezem és kérem a segítséget a vonatkozásban, hogy Kistérségünkhöz tartozó települések a hátrányos helyzetű települések körébe visszakerülhessenek, mint kedvezményezett települések. Indoklás: A Nyugat-Magyarországi Tudományos Intézet által 2005. áprilisában elkészített helyzetelemzése alapján is kistérségünk településeinek mutatószámai minden vonatkozásban romlottak.	N	További kistérségi elemzések a már meglévő egyéb fejlesztési dokumentumok miatt hivatkozás szintjén szükségesek.
20.	általános	Turbók Arnold Bertalan	MEPI	Sem adataiban, sem szellemiségében nem tartjuk a megyét érintően irányadónak. Ezt azért merem mondani, mert most mértük fel a megye egészségének oktatást érintő feladatellátását, és naprakész anyagokkal rendelkezünk. Ha jó anyagot akarnak, szívesen felajánlom részvételünket a helyzetelemzéshez és a program kidolgozásához.	I	A jelzett dokumentum beépítése a helyzet-elemzésbe megtörtént.
21.	R1.1. Ú4.1	GYMS MTT	GYMS MTT	„... Győr-Moson-Sopron megye a Nyugat-Dunántúl tervezési statisztikai régió részeként az ország Magyarorszag északnyugati határszélén helyezkedik el. A kelet-nyugat irányban elnyúló régió megye két...”	I	A szöveg átalakítása és kiegészítése a jelzettek szerint.
22.	R1.1. Ú4.1	GYMS MTT	GYMS MTT	„...középső és déli része a belső periféria jellemzőit mutatja.” belső periféria, azaz...(konkrétan milyen)	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
23.	R1.1. Ú4.1	GYMS MTT	GYMS MTT	A táj döntően a Duna, illetve a Rába-Rábca folyók hordalékából építkező síkság (Szigetköz, Hanság, Mosoni síkság, Rábaköz: a megye északi, középső, déli és keleti része).	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
24.	R1.1. Ú4.1	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	A megye földrajzi jellemzői: a megye legmélyebben fekvő területe 1085 m helyett inkább 108 m lehet. A legmagasabb pontja nem a Soproni hegységben (400 m körüli) található, hanem a Bakonyban van. Kék-hegy 661m Kőrös hegy: 709m (Kőrös hegy hozzánk tartozik? Pont a határon van.)	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
25.	R1.1. Ú4.1	Fehérmé Brandisz Katalin	KSH	megye helyett itt nem szerencsés a régió szó használata, mert félreérthető	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
26.	R1.2. Ú4.2	GYMS MTT	GYMS MTT	A megye legmélyebben fekvő területe a gönyúi Duna-part (tszf 1085 m ^{??}), legmagasabb pontja pedig a tengerszint fölé xxx méterrel magasodó ??? a Soproni-hegységben . Bakonyban A domborzati viszonyoknak megfelelően a jelentősebb vízfolyások iránya Ny→K, DNy→ÉK. Fő vízgyűjtője a Duna. A megye gazdag természeti örökséggel bír, az országos jelentőségű védett területek xx% -a található itt magában foglalva a Fertő-Hanság Nemzeti Parkot, a Soproni és a Sokorói Natúrparkot, valamint a Szigetközi és a Pannonhalmi tájvédelmi körzeteket. A Sokoró kivételével mindegyik természetvédelmi terület a határ mentén helyezkedik el, működő, illetve potenciális határ menti együttműködés keretében. A Fertő-tó teljes területe a Világörökség része a kultúrtáj kategóriában.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
27.	R1.2. Ú4.2	GYMS MTT	GYMS MTT	A Sokoró és a Bakonyalja talajáról nem esik szó.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
28.	R1.2. Ú4.2	GYMS MTT	GYMS MTT	a Győr-Moson-Sopron megye legfontosabb természeti kincse a termál- és gyógyvíz-készlet, amely a megyében bőséges és viszonylag egyenletes területi eloszlásban tör felszínre . található	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
29.	R1.2. Ú4.2	GYMS MTT	GYMS MTT	Az Alpokalján, valamint Pannonhalmán és Sokoróalján kiterjedt és minőségi szőlőtermesztés, valamint erdő- és vadgazdálkodás folyik.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
30.	R1.2. Ú4.2	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	orsz. Jelentőségű védett területek 5,5%-a található itt...” - „, a földterület 63,9 % -át mg-i művelésre alkalmassá teszik ” -„ itt található az ország termőterületének 4,6%-a , 356,9 ezer hektár „	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
31.	R1.2. Ú4.2	Stipkovits Pál	Mosonmagyaróvár Önkormányzata	Mosoni Síkság + <u>Szigetköz</u>	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
32.	R1.2. Ú4.2	Stipkovits Pál	Mosonmagyaróvár Önkormányzata	A térség <u>szénhidrogén</u> alapú energiahordozókban	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
33.	R1.2. Ú4.2	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	A folyók völgyében öntéstalajok terülnek el. A kisalföld közepén, a volt irtásfalvak környékén a talaj agyagos, kavicsos alacsony termőértékű (a Lés vidék). A térség hagyományos energiahordozókban és ásványi anyagokban szegény, viszont hazai kitekintésben a megújuló energiák legjobb területeit találjuk itt. Jelentős viszont az alacsony fűtőértékű tőzeg (Hanság) kitermelhető mennyisége... Az éghajlati és klimatikus viszonyok, a talajszerkezet – mint mindenütt a világon – hatást gyakorolnak a művelés lehetséges módjára. A megyében a régió egészéhez viszonyítva magasabb....	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
34.	R1.3. Ú4.3	GYMS MTT	GYMS MTT	Hiányoljuk - az Európai térszerkezet és a földrajzi adottságokból adódó szomszédos térségekkel való viszony bemutatását - kistérségi lehatárolások (funkcionális, KSH, Többcélú, stb.) - csak a megyét tartalmazó átnézeti térképet	I	Új fejezetek kerültek beépítésre a jelzettek szerint, valamint térképi szemléltetéssel is bővült a dokumentum.
35.	R1.3.1. Ú4.3.1	GYMS MTT	GYMS MTT	A második mondat zavaros („a Kisalföld kivételével ???”) Az 1. tábla cseréjét kérjük: a régió térszerkezete helyett a megye térszerkezete szerepeljen (pl.: kistérségi bontásban) „...A megye településhálózatát Nyugat-Dunántúlon 9 város és 173 község alkotja.”	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
36.	R1.3.1. Ú4.3.1	GYMS MTT	GYMS MTT	- jogszabályi háttér bemutatása, valamint a pannonhalmi kistérség is szerepeljen, mint átmenetileg hátrányos kistérség. - „A 2004. áprilistól januártól érvényes...”	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
37.	R1.3.1. Ú4.3.1	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	- első bekezdésben megyéről ír, de keveredik a régióval a szöveg.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
38.	R1.3.1. Ú4.3.1	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	- első bekezdés utolsó mondatában a számok helyesen: „3,8%-a népesebb 5000 főnél és az országos érték 9,0%.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
39.	R1.3.1. Ú4.3.1	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	- a táblázat 2004. jan. 1-jére vonatkozik: ezért Győr megyében még csak 8 város volt	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
40.	R1.3.1. Ú4.3.1	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	- a táblázatban Vas megye lakosság száma helyesen: 266,3 fő	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
41.	R1.3.1. Ú4.3.1	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	- a táblázatban az ország adatai: Településszám: 3145 város 252 Lakosság 10 116,7 ezer -499 arány 32,7 500-999 21,9 1000-4999 36,5 5000-9999 4,4 10 000- 4,5	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
42.	R1.3.2. Ú4.3.2	GYMS MTT	GYMS MTT	A nem városi rangú települések 30 %-a (53db) a dinamikusan növekvő 42 %-a (79db) a növekvő, míg 24 %-a (43db) a stagnáló-lemaradó kategóriába került. 53+79+43= 175 db jav.173 db	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
43.	R1.3.2. Ú4.3.2	GYMS MTT	GYMS MTT	Az ábra azt is szemlélteti, hogy a területfejlesztési szempontból kedvezményezett, „hátrányos helyzetű” besorolású csornai és tési kistérség mellett a kapuvári és a pannonhalmi kistérség déli része is kedvezőtlen jegyeket mutat. A nem hátrányos besorolású kapuvári kistérség a legproblémásabb (és ez a tény egyúttal a hatályos besorolási rendszer kritikája !!!)	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
44.	R1.3.2. Ú4.3.2	GYMS MTT	GYMS MTT	<p>A megyei jogú városok után a megyében Mosonmagyaróvár, Csorna és Kapuvár rendelkezik a legteljesebb funkciógazdagsággal, bár igazgatási funkciójukat tekintve Kapuvár a kategórián belül gyengébb (nincs pl. bíróság).</p> <p>A városok harmadik kategóriájába tartozik Tét és Csorna, mindkét városban mind a szolgáltató, mind pedig az igazgatási funkciók hiányosságokat mutatnak. Az kisebb funkcionális ellátottsággal bíró városok közül négy a Győrből kivezető sugárirányú első-másodrangú utak mentén találhatók rendszeresen, gyűrűformában.</p> <p>Hagyományos térségi vonzásterülettel a történelmi hagyományokkal rendelkező városi települések rendelkeznek (Mosonmagyaróvár, Kapuvár, Csorna kisebb mértékben Csorna Kapuvár).</p>	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
45.	R1.3.2. Ú4.3.2	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	Győr és Sopron népessége 2005. jan. 1-jére vonatkozik	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
46.	R1.3.3. Ú4.3.3	GYMS MTT	GYMS MTT	A Nyugat-dunántúli régió egészét tekintve Győr-Moson-Sopron megye két megyei jogú városa (Győr, Sopron) természetszerűleg, mindkét fő funkciótípust tekintve teljes körű ellátottságot mutatnak. (3. ábra) A két város felsőfokú képzési intézménye, helyben rendelkezik intézményi központtal. Győr hagyományait tekintve ipari - turisztikai, míg Sopron idegenforgalmi funkcióját tekintve mutat markánsabb specializációt.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
47.	R1.4. Ú4.4.	GYMS MTT	GYMS MTT	Túl felületes sok az általánosság és nagyon kevés a terjedelme, kérjük javítsák. Semmi konkrétum.... (pl.: felsorolandók a néptánc együttesek, művészeti iskolák, stb.) „pannon zenei motívumok” – Mi ez konkrétan???	N,I	Szövegszerű részbeni kiegészítés a jelzettek szerint.
48.	R1.4. Ú4.4.	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	<p>A megye egyes földrajzi egységei egyben önálló kulturális-néprajzi sajátosságokat mutatnak: Fertő mente, Rábaköz, Szigetköz, Tóköz, Alpok-alja, Bakony-alja, Répce-mente, történelmi borvidékek (Sopron, Pannonhalma-Sokoró).</p> <p>A megyében két világörökségi listán szereplő táji, illetve építészeti-történelmi örökség található: a Fertő-táj, valamint az ezeréves Pannonhalmi Szent-Benedek rendi főapátság. Nemzeti és történelmi-kulturális hagyományait tekintve határon átnyúló jelentőségű építészeti örökség a Fertői kastély (Esterházy család, Haydn zenei hagyatéka), valamint a három volt megyeszékhely történelmi belvárosai, annak építészeti és egyéb értékeivel együtt</p>	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
49.	1.5. Természe- ti és épített örökség (javasol- juk kidol- gozni)	GYMS MTT	GYMS MTT	<u>Az 1.4-ből ide áthozható szöveg:</u> „A megyében két világörökséget képező táji, építészeti örökség található: a Fertő-táj, valamint az ezeréves Pannonhalmi Szent-Benedek rendi főapátság. Nemzeti és történelmi-kulturális hagyományait tekintve határon átnyúló jelentőségű építészeti örökség a Fertői kastély (Eszterházy Esterházy család, Haydn zenei hagyatéka).” <u>Továbbá</u> Essen szó a Nemzeti Parkról, tájvédelmi körzetekről, Natúr Parkokról, a folyókról, a hegyekről, a termálkincsről, stb... Sopron és Győr hazánk műemlékekben két leggazdagabb városa, de további településeken is található számos kiemelt jelentőségű építészeti érték (Lébény, Hédervár, Mosonmagyaróvár, Mihályi, Fertőrákos, stb.).	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
50.	R2.1. Ú5.1.	GYMS MTT	GYMS MTT	Hiányoljuk a grafikus ábrázolásokat, ... minimum a korfát.	I	A dokumentum kiegészítésre került különböző grafikonokkal, többek között a megye két utolsó népszámlálási adataira készített korfával.
51.	R2.1. Ú5.1.	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	A megye népessége 2005. jan 1-jén helyesen 439 922 fő, a nyugat-dunántúli régióé 1 000 348 fő. -1000 férfira 1068 nő jut a megyében. - a 65 éven felüliek aránya 14,9% .	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
52.	R2.2. Ú5.2.	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	Horvátok nem a megye déli részén élnek elsősorban, hanem Bezenyén, Kimlén, Kópházán és Fertőhomokon élnek a legtöbben.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
53.	R2.2. Ú5.2.	Stipkovits Pál	Mosonmagyaróvár Önkormányzata	A megye déli és <u>északi</u> részén (Bezenye, Kimle)	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
54.	R2.2. Ú5.2.	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	A horvátok elsősorban a megye déli részén, a határ közvetlen közelében fekvő településeken élnek (Und, Kópháza, Bezenye, ...).	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
55.	R2.2. Ú5.2.	GYMS MTT	GYMS MTT	<u>Első bekezdés:</u> A horvátok elsősorban a megye déli nyugati és északi részén, a határ közvetlen közelében fekvő településeken (pl.: Kópháza, Bezenye) élnek. Ezekben a falvakban élő a népi hagyomány, a kisebbségi közösség nem egy esetben többséget alkot. A németiség alapvetően Ágfalván, Kimlén és Fertőrákoson alkot nagyobb lélekszámú közösséget. Az alig 77 szlovénál nincs „egyéb” népesebb etnikum a megyében? (például kínai...) <u>1 táblázat:</u> Cserét, vagy kiegészítést kérünk! Kistérségi bontásban lássuk a kisebbségeket.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
56.	R2.3. Ú5.3.	GYMS MTT	GYMS MTT	Második bekezdés közepe: „...A foglalkoztatottak száma 2000-2004 között stagnált 182 ezer fő körül alakult. Nagy valószínűséggel az aktivitási ráta csökkenése is hozzájárult ahhoz, hogy a gazdasági növekedés dinamikájának kisebb megtorpanása ellenére a munkanélküliségi ráta folyamatosan csökkent , és 2004-ben már csak 3,8% volt...” Ez az állítás nem igaz! A 3. táblázat tanulsága szerint 2003-ig csökkent a munkanélküliség (3,4%-ra), 2004-től pedig emelkedik (2005-ben már 4,0% volt).	I	Adatpontosítás megtörtént.
57.	R2.3. Ú5.3.	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	A megyében foglalkoztatottak száma nem 182 ezer körüli, helyesen az alkalmazásban állók száma 2000-2004 között 133ezer körül alakult	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
58.	R.2.4.2. Ú5.3.3	GYMS MTT	GYMS MTT	„... Kistérségenként jelentős különbségek nem tapasztalhatók...” Indokolt konkrétan bemutatni (pl. összehasonlítható adatsorral)	N	A helyzetelemzés 10 fejezetét 45 táblázat és 29 ábra támasztja alá. Minden megállapítás mögé szükséges táblázat szerkeszthetése.
59.	R2.4.4. Ú5.3.4	GYMS MTT	GYMS MTT	„A fogyatékkal élő személyek gazdasági aktivitása a tíz évente végrehajtott népszámlálások adataiból vizsgálható. Ezzel kapcsolatban 2001. évi a legfrissebb adat.” Nincs frissebb?	N	Népszámlálási adatokból nincs.
60.	R2.4.5. Ú5.4.	GYMS MTT	GYMS MTT	A szöveges elemzés mellett egy – a kistérségeket összehasonlító – táblázat is kellene. Hiányoljuk a jövedelmi helyzet bemutatását szektoronként.	I	A szöveges elemzés kibővült, amelyet 4 kistérségi összehasonlító táblázat támogat.
					N	Adathiány: kistérségi szinten a KSH-nak nincsen bér- és jövedelemstatisztikája!
61.	R2.5.2. Ú5.5.2.	GYMS MTT	GYMS MTT	Egyéb (pl. alapítványi) iskola nincs a megyében?	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
62.	R2.5.2. Ú5.5.2.	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	Az általános iskolák esetén fontos – elsősorban a település és az ott élők miatt - hogy hány tanító lakik ott, ahol tanít, s ha van rá „adat” mekkora a szeretettségük. (Tapasztalati tény, hogy a gyerekek még a középiskolában is néha a tanító, vagy a tanár kedvéért, szeretetéből tanulnak meg, sőt szeretnek meg tantárgyakat, vagy a tanulást magát.)	I	A 2001. évi népszámlálás központi adatbázisából talán előállítható az info, de ez idő és pénz. A kérést a KSH népszámlálási főosztályára Budapestre kell eljuttatni.
63.	R2.5.3. Ú5.5.3.	GYMS MTT	GYMS MTT	Hiányoljuk a hiányszakmákról szóló részt. Konkrétan milyen hiányszakmák vannak a megyében.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
64.	R2.5.3. Ú5.5.3.	GYMS MTT	GYMS MTT	A meglévő gyakorlati képzések helyszínei sem felelnek meg a munkaerő-piaci elvárásoknak (kérjük ezt is belevenni)	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
65.	R2.5.3. Ú5.5.3.	Fehérné Brandisz Katalin	KSH	Nem a gimnáziumi képzés gyengült, hanem a gimnáziumi képzés aránya csökkent.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
66.	R2.5.3. Ú5.5.3.	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	A középiskolás korúak hány százaléka jár iskolába (mekkora a beiskolázás és mekkora a végzetek aránya)? Milyen a továbbtanulási esélyük, mekkora a végzetek „presztízse”?	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
67.	R2.5.3. Ú5.5.3.	Papp József	Csornai TKK	A nevelési oktatási fejezetnél a szakképzés szakmai és területi eloszlásáról nagyon kevés elemzést végez. Ennél a résznél hiányzik a foglalkoztatási lehetőségek és az oktatási szükségletek összhangjának elemzése. Úgy lehet érezni, hogy a munkaadói oldalt e vonatkozásban meg sem kérdezték. Ugyancsak itt érződik, hogy az oktatói hálózat véleménye sincs benne az anyagban.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelettek szerint.
68.	R2.5.3. Ú5.5.3.	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	A középiskolai tanárok tudományos munkássága mekkora arányú? Az ő megbecsültségük az adott városokban milyen? Mikor tudjuk bevallani, hogy a középiskolát elvégző ember még nem „érett”? Az oktatásban mennyi a „lelkessültség”?	N	Statisztikában nem elérhető adatok.
69.	R2.5.4. Ú5.5.4.	GYMS MTT	GYMS MTT	...Viszont két három budapesti intézménynek van a megyében képzési helye, azon belül Győrben képzési helye (Evangélikus Hittudományi Egyetem, Budapesti Gazdasági Főiskola) és Pannonhalmán (Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola).	I	Szövegszerű kiegészítés a jelettek szerint.
70.	R2.5.5. Ú5.5.5.	GYMS MTT	GYMS MTT	Kérjük írjanak az <u>e-oktatásról</u> .	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzett témában.
71.	R2.5.5. Ú5.5.5.	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	Az iskolarendszeren kívüli képzés esetén ismertetni kell, hogy az orvosoknál, a köztisztviselőknél van, s jövő évtől az építészeknél és a mérnököknél is lesz kötelező továbbképzési rendszer. Ez is része a felnőttképzésnek	I	Szövegszerű kiegészítés a jelettek szerint.
72.	R2.6. Ú5.6.	GYMS MTT	GYMS MTT	AIDS és rákos megbetegedések kielemezése hiányzik, pedig különös figyelmet igénylő betegségeknek számítanak....	I	Szövegszerű kiegészítés a jelettek szerint.
73.	R2.6.1. Ú5.6.1.	Fehérmé Brandisz Katalin	KSHa	A mutatók 10000 lakosra vetítettek, nem pedig 100000 re.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelettek szerint.
74.	R2.6.1. Ú5.6.1.	Fehérmé Brandisz Katalin	KSHa	A tüdőgondozóban nyilvántartott ashmás betegek mutatója nem kiemelkedő sem a régióban, sem országosan (lásd Egészségügyi Évkönyv, 2004 162.old.)	I	Szövegszerű kiegészítés a jelettek szerint.
75.	R2.6.2. Ú5.6.2.	GYMS MTT	GYMS MTT	5 fekvőbeteg gyógyintézet (= kórház?; mely településeken helyezkednek el?)	I	Szövegszerű kiegészítés a jelettek szerint.
76.	R2.7. Ú5.6.3.	GYMS MTT	GYMS MTT	„...Győr-Moson-Sopron megye az étkezés biztosításában messze elmarad a régiós átlagtól, de az országos átlaghoz képest is alacsonyabb. Kifejezetten rossz helyzetben van Sopron-Fertődi, a Mosonmagyaróvári, valamint a Kapuvári kistérség, annak ellenére, hogy ezek hátrányos helyzetű kistérségek, ahol az ellátási igények egyébként is magasabbak lennének.” Célszerű lenne azon adatokat is megjeleníteni, amiből kiderül, hogy milyen mértékben marad el a megye a régiós, illetve az országos átlagtól. Milyen tekintetben hátrányosak az említett kistérségek?	I	Szövegszerű kiegészítés a jelettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
77.	R3. Ú6.	GYMS MTT	GYMS MTT	„... Győr-Moson-Sopron megye 1995 és 2004 között az Európai Unióval közvetlenül határos, ami fontos pozitív tényező volt a külföldi tőke régióba történő vonzásában...”	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
78.	R3. Ú6.	GYMS MTT	GYMS MTT	„...Győr-Moson-Sopron megyén belül sem egyenletesen jelentkeztek. <u>Voltak térségek</u> melyek fejlődése jóval erősebb és gyorsabb volt, míg <u>egyes területek</u> a megyén belül kevésbé tudtak profitálni a kedvező tendenciákból...” Konkrétabban!..., melyek ezek a térségek/területek?	I	A szöveges elemzés kiegészült egy térképpel (20. ábra). A szöveg pedig eddig is tételesen felsorolta a megye dinamikusan fejlődő, illetve leszakadó kistérségeit.
79.	R3. Ú6.	Fehérné Brandisz Katalin	KSHa	a keveredik a bruttó hazai termék (GDP) és a bruttó hozzáadott érték fogalma, holott a kettő nem azonos, az előbbi tartalmazza az utóbbit.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
80.	R3.2 Ú6.2.	GYMS MTT	GYMS MTT	Hiányzik - a mezőgazdasági részből pl. az állattenyésztés, a zöldség-gyümölcsstermesztés (és feldolgozás), az erdőművelés, vadgazdálkodás a biogazdálkodás (stb.) - az innováció bővebb tárgyalása, - a KKV-kat bemutató táblázat, kimutatás, stb. „...A régió belül az ipar GDP-ből való részesedése 40%, amit csak fél százalékkal halad meg Vas megye...” Vas megye?	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
81.	R3.2 Ú6.2.	Körmendy János	Ny. megyei főépítés	Az ágazati termelékenység esetén fenntartom a foglalkoztatottság elemzésénél ismertetett aggályaimat. A mezőgazdaság ismertetésénél, ha az aránya nem is jelentős, meg kellene említeni a szőlészeteket, mert két történelmi borvidékről van szó, ami nem csak turizmus, de termelés is.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
82.	R3.3 Ú6.3.	GYMS MTT	GYMS MTT	A világos szöveges megyei elemzést egy kistérségi bontású adatsorral is jó lenne kiegészíteni.	I	Két kistérségi bontású táblázattal kiegészítettük az elemzést. (26-27. táblázat)
83.	R3.4 Ú6.4.	GYMS MTT	GYMS MTT	A szöveges megyei elemzést kistérségi bontású konkrét adatsorral (táblázattal) jó lenne kiegészíteni.	I	Egy kistérségi bontású országos térképpel szemléltetjük a megye kistérségeinek relatív helyzetét. (24. ábra)
84.	R3.6 Ú6.6.	GYMS MTT	GYMS MTT	Hiányzik a Szigetközi Fejlesztési Tanács, ill. Natúr Park létrehozásának szándékáról szóló leírás A turizmus-ágak szerinti alaposabb elemzés is érdekes lenne (termálturizmus, vallási turizmus, lovas-turizmus, borturizmus, kerékpáros-turizmus, stb.)	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
85.	R3.6 Ú6.6.	GYMS MTT	GYMS MTT	„...A térségben korábbi években jelentős volt a bevásároló turizmus, mely gazdasági súlya ugyan csökkent az elmúlt években, de a szolgáltatások relatív alacsony ára továbbra is vonzóvá teszi a térséget az osztrákok számára” A megállapítást számokkal is alátámaszthatná, mert tapasztalataink alapján ez fordítva működik.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
86.	R3.6 Ú6.6.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	A térségeken kívül célszerű lenne a történelmi városokat (Győr, Sopron, Mosonmagyaróvár) külön kiemelt „fülből” tárgyalni.	N	Elegendő a történelmi három városnak egy adott térségen belüli bemutatása.
87.	R3.6 Ú6.6.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Győri Barokk rendezvény neve: Barokk Történelmi Játékok, illetve Barokk Nostalgia Művészeti Fesztivál. Utolsó bekezdésében a következők törlése (pirossal jelölve): térségi kínálatát segíti a megyei önkormányzat keretében működő turisztikai szervezet , a Tourinform irodák ...	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
88.	R3.6 Ú6.6.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	A pannonthalmi borvidék hivatalos megnevezése: Pannonthalmi Borvidék.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
89.	R3.6 Ú6.6.	Papp József	Csornai TKK	Turisztikai részről teljesen hiányzik a megye középső részének e vonatkozási elemzése (Rábaköz, Hanság).	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
90.	R3.6 Ú6.6.	Stipkovits Pál	Mosonmagyaróvár Önkormányzata	Hiányzik a Hanság területe, amely kapcsolódik a Fertő tájhoz	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
91.	R3.6 Ú6.6.	Taschner Tamás		Sopron belvárosa nem része a Fertő-táj Világörökségnek. A Fertő-tájat kérem csak a vö. vonatkoztatni, egyébként helyesen definiált turisztikai kistérségre kérem a Sopron-Fertő-tó nevet használni. Sopron esetében kérem írjuk le, Lőverek államilag minősített klimatikus gyógyhely - (Balf államilag minősített gyógyhely.) Lásd www.sopronihegyseg.hu Két Natúrpark van: Sopronihegyseg és Sokoró.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
92.	R3.6 Ú6.6.	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	Lehet, hogy Pannonthalma jobban összetartozik Győrrel, mint a Szigetköz. A Főapátság rendezvényei, mint a hangversenyek, a vallási lelki gyakorlatok, stb. is említhetők. A pannonthalmi történelmi borvidék, ha nem is jelent nemzetközi hírnevet, de több falura, több pincesorra és vendéglátó helyre kiterjed (Nyúl, Écs, Ravazd, Tényő...). Tájvédelmi körzet is jellemzi a Bakony-alját, aminek még nincs meg a látogatottsága, de a potenciálja meg van. Az écsi Rába-ring is egy potenciális lehetőség, csak ötlet és ... Fertődi Esterházy-kastély, Haydn emléke, Fertő-Hanság Nemzeti park természeti értékei, középpontban a Saródi természetvédelmi látogatóközponttal, élőhely rekonstrukciók (szürke marha, bivaly, stb.) Soproni Borvidéken szervezett borút, hagyományos, városi műemlék présházakkal, borkóstolóhelyekkel Lébényi római katolikus templom, mint az ország egyik legjelentősebb román kori emléke (1208), illetve a többi román és gótikus alapvetésű templomok: Ásvány(ráró), Hédervár, Hegyeshalom, Magyarkimle, Mosonszolnok, Rajka.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
93.	R4.Ú7.	GYMS MTT	GYMS MTT	Térképek (pl: É-D tengely, határátkelők, stb.)	I	Kiegészítve.
94.	R4.1.Ú7.1.	Papp József	Csornai TKK	Nagy teret szentelnek a megye műszaki infrastruktúrájának, és mégis kimaradt belőle a 86-os főút forgalom elemzése.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
95.	R4.1.6.Ú7.1.1.	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	A közutak értékelésében csak az állami utak szerepelnek, holott az élet lüktetése a „nyirokereken át táplálhat” csak. Kérem, hogy az önkormányzati úthálózat és a mezőgazdaságot kiszolgáló tudó mezőgazdasági utakról is szóljon az elemzés.	N	A kért tényezőkre vonatkozóan publikált statisztika nem érhető el, a témát érintő 2001-ben készített „Győr-Moson-Sopron megye mellékúthálózat fejlesztési terv”-e erre vonatkozóan elemzést nem tartalmaz.
96.	R4.1.1.Ú7.1.1.	Stipkovits Pál	Mosonmagyaróvár Önkormányzata	50. oldl: Ausztria felé: 10. Hegyeshalom 2. átkelő	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
97.	R4.2.Ú7.1.2.	GYMS MTT	GYMS MTT	Az elemzés nem szól a megszüntetett (Fertőszentmiklós-Répcelak) és a hiányzó elemekről (gönyüi kikötő épülő, valamint a csak remélt Győr-Kisbér és a nagysebességű vonalakról)	F	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
98.	R4.1.3.Ú7.1.3.	GYMS MTT	GYMS MTT	Merítsen az MTT-elemzésekből.	I	Amennyire lehetett megtettük.
99.	R4.1.4.Ú7.1.4.	GYMS MTT	GYMS MTT	Hiányzik: a többi folyó és a Fertő elemzése	I	Szövegszerű részbeni kiegészítés a jelzettek szerint.
100.	R4.1.5.Ú7.1.4.	GYMS MTT	GYMS MTT	„...az EU csatlakozást követően a mind a RO-LA, mind a RO-RO forgalom jelentősen visszaesett, hiszen a csúcsot jelentő 2001. évi 11 ezer továbbított kamion helyett 2005-ben már csak alig több mint 54 ezer kamion utazott vasúton...”???	I	Az adatok pontosításra kerültek.
101.	R4.1.5.Ú7.1.5.	GYMS MTT	GYMS MTT	Jobban hangsúlyozandó, hogy a megye határátkelőhelyei a legforgalmasabbak az országban, hogy több kellene belőlük, teherforgalmuk az EU-csatlakozás után ugrásszerűen emelkedett.	I	A helyzetelemzés októberi változata részben tartalmazza a hiányolt megfogalmazást.
					N	A határátkelők sűrítése, mint cél már rövid távon, a Schengeni Egyezmény hatálybalépését követően átalakul és a határon átnyúló utak használati típusainak meghatározása lesz inkább célkeresztben.
102.	R4.1.6.Ú7.1.6.	GYMS MTT	GYMS MTT	„...Győr városa, mely a régió fejlesztési pólusa és központja milyen elérhetőséggel bír regionális, országos összehasonlításban. Az elérési eredmények visszaigazolják, hogy Győr a Nyugat-dunántúli Régióban periférikus fekvésű...” - Miért a régiót elemzi az tervező? A megyei anyagban a megyei elérhetőségi problémákról kellene inkább beszélni... Van belőle bőven! „ Győr a Nyugat-dunántúli Régióban periférikus fekvésű...” - „erős” kifejezés... ..	I	A vitatott sorok törlésre kerültek.
103.	R4.1.6.Ú7.1.6.	Stipkovits Pál	Mosonmagyaróvár Önkormányzata	Fertő-Hanság kerékpárút: Mosonmagyaróvár - Rajka - Hegyeshalom	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
104.	R4.1.6. Ú7.1.6.	GYMS MTT	GYMS MTT	Hiányzó elemek: Rába menti, Sopron-Balaton stb kerékpáros útvonalak, ill. a 3 eddigi és a 3 idén megnyílt új kerékpáros határátkelőhely	I	A szöveg hivatkozik Győr-Moson-Sopron megye területrendezési tervében, a jelzett témát érintő 1/5. és 1/9. mellékletére.
105.	R4.1.6. Ú7.1.6.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Kerékpáros közlekedés: Nem szembetűnő, hogy mi a már meglévő és mi a tervezett kerékpárút.	I	
106.	R4.1.7. Ú7.1.7.	GYMS MTT	GYMS MTT	„A megyét érintő fejlesztési koncepciók, programok, megyei rendezési terv a közlekedési célok tekintetében koherensek, de sok esetben túlzott, főként kormányzati kompetenciába tartozó elvárásokat fogalmaznak meg, miközben a folyamatosan változó ágazati tervezéshez nem képesek kellő rugalmassággal illeszkedni. Így a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztésénél az M9, M86, M85 utak ugyan koncepcionálisan elfogadott elemek, a hatályos OTrT is támogatja őket, ugyanakkor ezen utak kiépítési tartalmára és nyomvonalára nézve újabb ágazati változatok formálódna melyek területi leképezése, egyeztetése, elfogadása csakis egy iterációs folyamat végeredménye lehet. Mindenképpen szükséges a megyei tervek felülvizsgálata a tekintetben, hogy az ágazati elképzelésekkel konszenzus alakuljon ki....” - Elfogadhatatlan okfejtés! - A szaktárca nem tudja, hogy mit akar..., ehhez hogyan tudna igazodni a megyei tervezés...	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
107.	R4.2.1. Ú7.2.1.	GYMS MTT	GYMS MTT	„...a Csornás (csornai !), a Lipót-Hédervári, a Kapuvári, a Hegykői és Győri fürdők. Termálfürdőhelyek: a Lébényi (???) és a Mihályi (???) strandkomplexumok (???) – Javítandó!	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
108.	R4.2.1. zárógondolatai Ú7.2.1.	GYMS MTT	GYMS MTT	A felsoroltaknál már több működő és engedélyekkel előkészített szélenergiáról kellene beszámolni... A megye területén már több referenciaüzem működik, így: osttfyasszonyfai szélenergiá 21,0 MW teljesítménnyel...” ???	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
109.	R4.2.1. Ú7.2.1.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Megemlítendő a Soproni Egyetem mellett a Széchenyi István Egyetemen végzett megújuló energia kutatások eredményei is.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
110.	R4.2.1. Ú7.2.1.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Mosonmagyaróváron megemlítendő az új 5*2 MW szélenergiá. Újrónafő: 1*600 kW erőmű Engedéllyel rendelkezőket fénymásolatban csatolom.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
111.	R4.2.4. R4.2.5. R4.2.9 R4.2.10. sz ábrák Ú7 fejezet	GYMS MTT	GYMS MTT	A térképek aktualizálандók! (a bakonyaljai „megyenövekmény” jelölésével...)	N	A térképek nehezen értelmezhető adatbemutatása miatt törlésre kerültek.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
112.	R4.3. Ú7.3.	GYMS MTT	GYMS MTT	A leírtakat jó lenne kiegészíteni kistérségi adatokkal.... Foglalkozni kellene egyéb műszaki infrastrukturális ellátottsági mutatókkal is pl. ivóvízhálózat, csatornahálózat, telefon. A megye lakásállományának 98%-a rendelkezik vezetékvezetésű gázellátással?	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
113.	R4.3. Ú7.3.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Közműellátottság leírása hiányos.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
114.	R4.3. Ú7.3.	Stipkovits Pál	Mosonmagyaróvár Önkormányzata	66. oldal: az iparosított lakóépületekről szót kellene ejteni	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
115.	R5. Ú8.1.	GYMS MTT	GYMS MTT	A természeti értékek között nem esik szó a tájvédelmi körzetekről (Szigetközi, Pannonhalmi), a natúrparkokról, a bakonyaljai védett területekről... „A természeti értékek bemutatására jelen anyagban nincs lehetőség...” Miért?	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
116.	R5. Ú8.1.	GYMS MTT	GYMS MTT	Az egyes „alpontok” szöveges leírása mellé a térképi ábrázolás indokolt lenne...	I	A szöveg hivatkozik Győr-Moson-Sopron megye területrendezési terve részletes térképi mellékleteire.
117.	R5. Ú8.1.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	A Fertő-Hanság Nemzeti Parkhoz tartozik a Pannonhalmi TK, Szigetközi TK, Soproni TK, illetve a nem említett Természetvédelmi Területek (pl. Nagycenki hársfasor, stb.) pontosítani kell a leírást. A helyi védelem alatt álló területek száma 24-gyel szemben 84 (2004-es adat)	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
118.	R5. Ú8.1.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	1998-ban az ágazat egész GY-M-S megyét..... értelmetlen.	I	A szöveg javítása a jelzettek szerint.
119.	R5. Ú8.1.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Az ágazati jogszabály arról rendelkezett, hogy a jelenlegi vízbázisoknak ki kell jelölni a védőterületét és meg kell határozni a távlati vízbázisokat. Érdekességként fel lehetne sorolni a meglévő és távlati vízbázisokat is! Ha megemlíti a nitrátérzékeny területek számát érdemes megemlíteni a felszín alatti vízminőség-védelmi szempontból érzékeny területek és az érzékeny természeti területek megjelenítését is.	I	A szöveg hivatkozik Győr-Moson-Sopron megye területrendezési terve vonatkozó térképi mellékleteire (3/7., 3/8. és 3/2. melléklet).
120.	R5. Ú8.1.	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	Az ivóvíz bázis a teljes Rába völgy területe, tehát védeni az egész területet kellene. Külön kérdés a termálvíz rezervoár területe, ami szintén érdemelhet valamiféle védelmet, a klasszikus fenntarthatóság jegyében.	I	
121.	R5., Ú8.2.	GYMS MTT	GYMS MTT	Győrben nem Vashegyen, hanem Sashegyen lesz új hulladéklerakó.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
122.	R5. Ú8.2.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	A Győri új lerakó nem Vashegyen, hanem Sashegyen kerül megépítésre.	I	

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
123.	R5. Ú8.2.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	A megyében jelenleg 2 megfelelő védelemmel rendelkező hulladéklerakó üzemel: Jánossomorján és Fertőszentmiklóson. Az összes többi művi védelemmel nem rendelkezik, sőt némelyiket bezárták és előírták a rekultivációt (pl. Csorna). Szükség lenne az összes engedélyezett és bezárt lerakó felsorolására, továbbá a Gy-M-S Megyei regionális Hulladékgazdálkodási rendszer projektelemeinek megjelenítésére (új hulladéklerakók, hulladékudvarok, átrakó állomások, szelektív gyűjtés, önkormányzati területen levő illegális lerakók felszámolása, stb).	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
124.	R5. Ú8.2.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Véleményem szerint a megyében az országban mintaeértékűként működik szelektív hulladékgyűjtés. Nem megkezdődött, hanem 2001. május óta Győrött 100 %-osan kiépített 130.000 polgárt ellátó szelektív hulladékgyűjtő rendszer működik, megfelelő feldolgozó háttérrel. Úgy tűnik a feldolgozó héttér csak a készítő előtt nem ismert!!! Emellett a többi városban is üzemel a rendszer. A cégek ellenőrzését a környezetvédelmi hatóság rendszeresen végzi, továbbá a képződő hulladékaik útja a jogilag előírt rendszeres adatszolgáltatási kötelezettség miatt nyomon követhető.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
125.	R5. Ú8.2.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Szennyvízelvezetés és tisztítás: a rákötések ösztönzését nem termékdíjjal, hanem talajterhelési díjjal lehet elősegíteni. A rákötések növelése nem feltétele a tisztító művek megfelelő hatékonyságú működésének. Sok esetben ugyanis nem hidraulikailag, hanem szennyezőanyag tartalom tekintetében terheltek a szennyvíztisztító telepek. Több telep esetén bővítés szükséges. A szennyvíziszap része a szennyvíznek, pontosabban a tisztítás során ülepítik ki belőle, így az ipari üzemeknél leírtaknak nincs értelme!	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
126.	R5. Ú8.2.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Felsorolandó a szennyvízelvezetési agglomerációk, telepekkel együtt, az ellátatlan települések száma, tervezett agglomerációhoz való csatlakozásuk, telepek fejlesztése (pl. Győr, Sopron, Hédervár). Nem esett szó a szennyvíziszapból előállított biogázzal (Győr, Kapuvár), mint megújuló energiaforrás, a szennyvíziszap komposztálásáról (Győr).	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
127.	R5. Ú8.2.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Nem esett szó a települési folyékony hulladék (szippantott szennyvíz) elhelyezés problémájáról, földmedencés ürítőhelyek talajszennyezéséről.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
128.	R5. Ú8.2.	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Javaslom az egész környezetvédelmi fejezet fentiek szerinti átdolgozását, pontosítását	I	Szövegszerű kiegészítés a 115-127. pontok figyelembevételével.
129.	R5. Ú8.2.	Stipkovits Pál	Mosonmagyaróvár Önkormányzata	69. oldal: a vörösiszap kibocsátás megszűnt.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
130.	SWOT	GYMS MTT	GYMS MTT	„Földrajzi jellemzők, kulturális sajátosságok” (mind a 4 rovaton üres...)	I	A vonatkozó SWOT szövegezés elkészült.
131.	SWOT	GYMS MTT	GYMS MTT	„Településhálózat” (a lehetőségek és veszélyek rovatokon üres...)	I	A vonatkozó SWOT szövegezés elkészült.
132.	SWOT	GYMS MTT	GYMS MTT	Mit ért ez alatt: „A megye településhálózata dinamikáját tekintve a legkiegyensúlyozottabb a régióban.”	I	A SWOT átdolgozása során töröltük ezt a szövegrészt.
133.	SWOT	GYMS MTT	GYMS MTT	Az „Innovációhoz köthető munkahelyek csekély aránya” a „Környezeti állapot” blokk helyett inkább a „Gazdasági helyzet” blokkba való.	I	A jelzésnek megfelelően a szöveget áthelyeztük a „Környezeti állapot” blokkból a „Gazdasági helyzet” blokkba.
134.	SWOT	GYMS MTT	GYMS MTT	A „Környezeti állapot” gyengeségeinél szerepeltetni lehetne a jelenlegi szigetközi helyzetet.	I	A javaslatot beépítettük a „Földrajzi-természeti-települési jellemzők, kulturális sajátosságok” gyengeségei közé, sőt a szöveges helyzetelemzés „4.2. Természetföldrajz” fejezetébe is.
135.	SWOT	GYMS MTT	GYMS MTT	Az erősségek és gyengeségek között hiányzik a „Műszaki infrastruktúra” blokk.	I	A vonatkozó SWOT szövegezés elkészült.
136.	SWOT	GYMS MTT	GYMS MTT	„Gazdasági helyzet” veszélyek: „Kisvállalkozások forrás és információ hiány miatt nem képesek növekedési pályára lépni”.	I	A jelzés szerint javítottuk a vonatkozó szövegrészt.
137.	SWOT erősségek	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	A természeti, táji és építészeti örökség komplex megléte, használhatósága, bemutatása.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
138.	SWOT erősségek	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	A táji és természeti értékek tudatosítása saját nemzetünk és az ide látogatók körében.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
139.	SWOT erősségek	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	A kulturális értékeinket felismerve az új kultúra rájuk épül.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
140.	SWOT/erősségek	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Erősségekhez javasoljuk a meghatározó turisztikai desztinációkhoz a Történelmi városok (Győr, Sopron) felvételét.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
141.	SWOT/gyengeségek	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	<u>A turisztika cél-látványai és a látogató rétege nem meghatározott.</u>	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
142.	SWOT/gyengeségek	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	A kulturális örökség „szent” részeinek kiárusítása, s így közösségképző erejének elvesztése	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
143.	SWOT/gyengeségek	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	Az értéktudat kialakulásának hiányában az érték, amiért az emberek odajönnének, tönkremegy.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
144.	SWOT/gyengeségek	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	A kulturális értékek folyamatosságának megszakadásával múzeummmá lesznek az élet terei.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.
145.	SWOT/gyengeségek	Körmendy János	Ny. megyei főépítész	A mezőgazdaság adottságai – különös tekintettel a történelmi borvidékekre – kihasználatlanok.	I	Szövegszerű kiegészítés a jelzettek szerint.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Fejezetek	Véleményező	Szervezet	Vélemény/javaslat/megjegyzés	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
146.	SWOT/gyengeségek	Encsyné Dr. Nánási Ágnes	GYMS MÖK	Környezeti adottságok: véleményem szerint a hulladékgazdálkodás nem alacsony szintű, sőt a megkezdett projektekkel, meglévő szelektív hulladékgyűjtéssel mintaértékű.	I	A témát jelezzük mind az erősségek (a lakossági és vállalkozások növekvő környezeti érzékenysége: szelektív hulladékgyűjtés terjedése, vállalozási hulladékgazdálkodási rendszerek bevezetésének terjedése), mind a gyengeségek (szórványos akciók), valamint a lehetőségek blokkban is (a Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács egyik kiemelten támogatásra javasolt programja a Győr-Moson-Sopron megyében kezdeményezett regionális hulladékgazdálkodási program).

4. melléklet Észrevételek és válaszok a Partnerség 2007-13 elnevezésű programozási feladat keretében készülő Győr-Moson-Sopron megyei területfejlesztési koncepció és program 2006. szeptemberi változatához³⁶

A hivatkozott oldalszámok, fejezetek a szeptemberi változatra utalnak.

Kód: I – igen, N – nem, F – folyamatban

Vélsz	Hely/Oldal	Kifogásolt rész	Észrevétel/Javaslat	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
1.	Címlap	hibás , 2002 előtti megye-ábrázolás (3 db) csak 6 kistérségre „bontja” a megyét	javítandó ábra	I	Az ábra javítása az aktuális helyzetnek megfelelően megtörtént
2.	14. oldal	4. Megyei szinten három dokumentumot tekintünk jelen munka kiindulópontjának: <ul style="list-style-type: none"> Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési koncepciója 1996-2011 Győr-Moson-Sopron megye területrendezési terve 2000 Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési programja 2000-2006 	A kistérségek elkészült fejlesztési dokumentumai miért nincsenek a kiinduló pontok között? <i>Pedig ezt kérte a Tanács:</i> <u>24/2006 (VI.27.) MTT számú határozat</u> <i>A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács</i> <ul style="list-style-type: none"> ... <i>fontosnak tartja, hogy a tervező az elkészült, illetve készülő kistérségi dokumentumokra építve végezze munkáját,</i>	I	A szöveg kiegészítése a 14. oldalon megtörtént, a 2.4. fejezet kiegészítése az aktuális kistérségi dokumentumokra történő hivatkozásokkal megtörtént.
3.	14. oldal 32. oldal	Győr-Moson-Sopron megye területrendezési terve 2000 2.4.2. <i>Győr-Moson-Sopron megye területrendezési terve 2000</i> ¹ VÁTI Kht. Budapest. 2000. szeptember	A megyei rendezési terv 2005 szeptemberében készült el. Ekkor fogadta el a Közgyűlés: a 10/2005 (VI. 24) KR számú rendelettel, illetve a 85/2005 (VI. 10) KH számú határozattal döntött a végrehajtandó intézkedésekről.	I	A jelzett helyeken a szöveg javítása megtörtént.
4.	35. oldal	Győr-Moson-Sopron megye esetében is kedvező volt a változás iránya, az abszolút növekedés mellett az egymillió lakosra jutó kutatók száma tekintetében a megye közelebb került az uniós átlaghoz, 2004-ben annak 83 százalékát tette ki. Az ezer lakosra jutó személygépkocsik száma Győr-Moson-Sopron megyében 239 darabról 295 darabra nőtt, s ezzel elérte a 2004. évi EU átlag 59 százalékát. A 15-64 évesekre vonatkoztatott foglalkoztatási ráta az unióban kedvezőbb, mint hazánkban. 2004-ben Győr-Moson-Sopron megye foglalkoztatási rátája az Európai Unió szint 82 százalékát éri el, míg Magyarország esetében ez az érték némileg alacsonyabb, 78 százalék.	A kutatás-fejlesztésről, illetve a foglalkoztatásról szóló bekezdésből kérjük más fejezetbe áttenni a beszürkített – személygépkocsi ellátottságról szóló, nem ide illő – mondatot, hiszen ezek nem kapcsolódnak egymáshoz.	I	A kifogásolt szövegrészt áthelyeztük a következő bekezdés végére.

³⁶ A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács 2006. szeptember 26-i ülésére készített előterjesztés 3. mellékletében és a helyszínen kiosztott anyagban felsorolt összes vélemény.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Hely/Oldal	Kifogásolt rész	Észrevétel/Javaslat	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
5.	42. oldal 4.2.pont első be- kezdés	... (Szigetköz, Hanság, <u>Mosoni síkság</u> , Rábaköz, <u>Répcse sík</u> , <u>Ikva sík</u> : a megye északi, középső, déli és keleti része). A megye nyugati és délkeleti része dombos, alacsony hegyvidéki jellegű (<u>Soproni hegység</u> , Fertőmelléki-dombság, <u>Pannonhalmi dombság</u> , Bakonyalja).	<u>Kötőjellel:</u> Mosoni-síkság, Répcse-sík , Ikva-sík, Soproni-hegység, Pannonhalmi-dombság,	I	A szöveg javítása megtörtént.
6.	44-45. oldal	A 4.3.2. „A megye településeinek fejlődési dinamikája 1990-2004” című fejezet kiegészítendő (a beérkezett kistérségi javaslat alapján):	Kapuvár és Tέρsege már több fórumon és konferencián is ismertette helyzetét. A legnagyobb probléma az, hogy a térségek „területfejlesztés szempontjából kedvezményezett” kategóriába sorolás szempontjai 1999-es adatokon nyugszanak. Mindenki előtt ismeretes, hogy Kapuváron a Kapuvári Húsüzem nagy létszámcsökkentéssel ment keresztül, előtte a Rába Vagon és Gépgyár kapuvári üzeme szűnt meg. A kistérségben a Savaria Cipőgyár beledi egysége is megszűnt. A térség ezen érvágásokat a mai napig nem heverte ki hiszen munkaerőpiac szempontjából nem csak kapuvári hanem térségi vonzáskörzete is volt. A térség foglalkoztatási rátája a hanyatló felé hajlik, hiszen sem a diplomás, sem a szakképzett munkakerő nem talál munkalehetőséget. A munkanélküliség aránya a térségben nem tér el azoktól a térségektől, amelyek a „kedvezményezett kategóriában” vannak. Sőt az összes szempont, amelyek alapján a komplex mutatót számolják (OGY 24/2001) nem tér el jelentősen. Amint a helyzetelemzésben is olvasható, a megye déli részének helyzete még inkább a stagnáló hanyatló jellemzőket követi. A Kapuvár és Tέρsege Kistérség területén sincs másképp. A Kistérség célja, hogy az új adatokkal számolt mutatók alapján bekerüljön a „területfejlesztés szempontjából kedvezményezett” kistérségek közé, ezáltal és ennek segítségével hozzájárulhat a térség fejlődésének lassú újraindításához.	N	A szöveg eddig is kellő súllyal felhívta erre a problémára a figyelmet: „Az 4. ábra azt is szemlélteti, hogy a területfejlesztési szempontból kedvezményezett, „hátrányos helyzetű” besorolású csornai, tétii és pannonhalmi kistérség mellett a megye déli része is kedvezőtlen jegyeket mutat. A kistérségek közül – bár nem tartozik a kedvezményezett térségek közé – megyei megítélés szerint a kapuvári a legproblémásabb”. A 4. ábra pedig markánsan szemlélteti a kapuvári és a csornai kistérség határa mentén egy tömbben elhelyezkedő stagnáló, leszakadó településeket.
7.	45-46. oldal	4-es és 5-ös ábra	Zsira község nem került „besorolásra” egyik ábrán sem. A fehérén maradt település beszínezendő a megfelelő kategória szerint.	I	Javítottuk az ábrákat.
8.	47. oldal 4.bekezdés	...Ez a terület tovább folytatódik a szomszédos Vas megyében is.Ez a terület tovább folytatódik a szomszédos Vas és Veszprém megyében	I	A szöveg javítása megtörtént.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Hely/Ol- dal	Kifogásolt rész	Észrevétel/Javaslat	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
9.	65. oldal	2005 év végén így már csak másfélezer bejelentett betöltött üres álláshelyet kínáltak a munkáltatók.	Nem értelmezhető.	I	A szöveg javítása megtörtént.
10.	81. oldal	Győr-Moson-Sopron megye az étkezés biztosításában messze elmarad a régiós átlagtól, de az országos átlaghoz képest is alacsonyabb. Győr-Moson-Sopron megye az étkeztetés biztosításában messze elmarad a régiós és az országos átlagtól.	Ismétlés, az egyik mondatot kérjük törölni.	I	A szöveg javítása megtörtént.
11.	97-99. oldal	A „6.6. Turizmus” fejezethez érkezett kistérségi észrevétel.	A felsorolt turisztikai térségek között nem szerepel a Hanság – Rábaköz turisztikai térség, mely értékeivel, látványosságaival többnapos kirándulások célpontja is lehet Rábaköz: Kapuvár – Várkastély Kapuvár – Egészségturizmus, szénsavfürdő, Kapuvár – Termálfürdő Mihályi – Döry – kastély Dénesfa - Cziráky – kastély Osli – Búcsújáráhely Hanság Tájvédelmi Körzet– Kerékpártúra (Andaui híd, Királytó, Madárvárta A Hanság – védett és fokozottan védett - növény és állatvilágának bemutatása), élőhelyrekonstrukciók (bivaly és szürkemarha). Ausztriával közös rendezvények – Minden évben kerékpáros nap Andau testvértelepüléssel Minden évben Mihályiban almafesztivál, Vitnyéd- den sajt napok Rába – Víziturizmus – Vadvízi evezés	I	A szöveg kiegészítése megtörtént.
12.	99. oldal	„Megyeszerte további lehetőségek vannak a relatív sík terepviszonyok miatt a lovasturizmus és az erdőszűcsesség kapcsán a vadászat (Hanság, Soproni-hegység, valamint a Pannonhalmi-dombság), valamint a folyóvizekre, a halastavakra tekintettel horgászat (Öreg-Duna a szigetközi ágrendszerrel, Fertő-tó, Mosoni-Duna, Rába, Marcal és Rábca, a Szigetköz, Rábaköz falvainak horgásztavai) kedvelői számára.. A turisztikai szolgáltatásokat jól egészítik ki az egyéb sportolási lehetőségek: minigolf, sétarepülés, tenisz, nyári bobbálya, teke, lövészet, szánkózás, vízisí. megyeszerte további lehetőségek vannak a ...”	Ismétlés. Az egyik szövegrészt kérjük törölni.	I	A szöveg javítása megtörtént.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Hely/Ol- dal	Kifogásolt rész	Észrevétel/Javaslat	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
13.	106. oldalhoz		A főutak elmúlt 5 évben bekövetkezett forgalomnövekedését elemzi. Véleményünk szerint ki kell emelni, hogy a 86. sz. főúton 2004. év óta, milyen drasztikus módon megnövekedett a nehézteherforgalom.	I	A szöveg kiegészítése megtörtént.
14.	108-109. oldal 7.1.4. pont	A „Vízi közlekedés” fejezete csak a Dunáról beszél	A többi folyó (pl. Mosoni-Duna) és a Fertő vízi életéről, kikötőiről is szólni kellene	I	A szöveg kiegészítése megtörtént.
15.	109. oldal	A „7.1.6. Kerékpáros közlekedés” fejezethez érkezett javaslat	Fontosnak tartjuk, hogy a jövőben a kerékpárutak hálózata úgy valósuljon meg, hogy központjukban gazdasági illetve oktatási központok legyenek. Továbbá fontos lenne egy Győr – Sopron kerékpárút megvalósulása a 85-ös főút mellett párhuzamosan.	I	A szöveg javítása megtörtént.
16.	111. oldalhoz		A gyorsforgalmi utak fejlesztéséről is szól az anyag. A legutóbbi fejlesztési terv szerint a módosult a hálózati kialakítás, így M9 gyorsforgalmi út megyei szakasza csak kiemelt főút és nem gyorsforgalmi út. Az M85 gyorsforgalmi út biztosít kapcsolatot Győr-Sopron-országhatár között.	I	A szöveg kiegészítése megtörtént.
17.	130. oldal	Szükséges azonban megemlíteni, hogy a Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács 27/2002 (X.16.) MTT számú határozatában a MTA RKK NYUTI által készített „Intelligens kistérségek lehatárolása Győr-Moson-Sopron megyében” c. kutatása alapján nyolc, eltérő lehatárolású kistérség megalakulását kezdeményezte. (Ellenőrizni kell a címet!!!)	A tanulmány címe: „ <i>Intelligens kistérségek létrehozása Győr-Moson-Sopron megyében a felülvizsgált statisztikai rendszerben</i> ”. A címet kérjük javítani, illetve a „szerzői” megjegyzést törölni.	I	A szöveg javítása megtörtént.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Hely/Ol- dal	Kifogásolt rész	Észrevétel/Javaslat	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
18.	139. oldal alja	... A TEKI és a CÉDE kormányzati szintről történő decentralizálása helyes döntés volt, hiszen viszonylag kisebb léptékű beruházások tömegéről szerencsésebb a megvalósulás helyszínéhez közelebb, a nagyobb helyismerettel rendelkező szinten dönteni. <u>A megyei TFC megszűnésével azonban értelmét veszítette az a területfejlesztési egyeztetési-döntési mechanizmus...</u>	Elfogadhatatlan következtetés! Logikusabb lenne , ha a tervező inkább a TFC „visszaállításában” látná a megoldást (<i>hiszen annak működtetése kapcsán az anyagban maga is elismerő megállapításokat tett...</i>) Fontos tudni továbbá , hogy az MTT-k nem csupán decentralizált pénzekről döntenek. A hosszú megyei feladatsort a hatályos 1996. évi XXI. tv. tételesen rögzíti... (emellett pedig a „2/3-os” önkormányzati tv. is számol a megyei területfejlesztési tanáccsal)	N	A megállapítás nem a Tanács és munkaszervezetének működését minősíti, illetve nem kisebbíti az elvégzett munka értékét, csupán objektív módon megállapítja, hogy a jelen körülmények között, a tisztán önkormányzatok által felhasználható és alapvetően az önkormányzati intézmény- és ingatlan/vagyon rendszerhez kapcsolódó fejlesztések és felújítások esetében szükségtelen a Területfejlesztési törvényben a megyei területfejlesztési tanácsok összetételén keresztül meghatározott partnerségi egyeztetési-döntési mechanizmus fenntartása. Az 1990. évi önkormányzati törvény, hibás politikai reflexek miatt, a közép szintű önkormányzatok szerepét negligálta, így a nevezett források decentralizációja (dekoncentrációja?) nem annak természetes helyére a megyei önkormányzatokhoz, hanem a területfejlesztési tanácsokhoz került. A megállapítás ilyen módon teljesen független attól, hogy egyébként a Területfejlesztési törvény milyen feladatokat testál az MTT-kre.
19.	140. oldal teteje	...A kizárólag önkormányzati keretek között, alapvetően <u>településfejlesztési és fenntartási feladatokat szolgáló TEKI és CÉDE támogatással megvalósuló fejlesztések nem igényelik a megyei területfejlesztési tanácsi rendszer fenntartását.</u> Ezek a feladatok megoldhatók a közép szintű önkormányzatok működésének keretei között.	Ezzel a logikával az RFT-k fenntartása is felesleges lenne..., mert a régiók is számos „csak” településfejlesztési (pl. <u>útfelújításos, hulladékos</u>) pályázatot működtetnek..	N	A tárgyalt kérdés nem MTT kontra RFT témájú. Az, hogy egy hosszú átmenetet követően régióknak vagy a jelenleginél nagyobb területi kiterjedéssel, de megyének nevezik majd a jövő valódi középszintű funkciókkal bíró önkormányzatát Magyarországon, az még a jövő kérdése. Ami számunkra iránymutató az az, hogy a velünk hasonló igazgatási gyökerű, de nagyobb Lengyelország, a velünk szintén közös igazgatási gyökerű és hasonló nagyságrendű Csehország, valamint a nálunk kisebb, de gazdagabb Dánia sem képes működtetni, fenntartani három szintnél többet számláló közigazgatási és önkormányzati rendszert. Ezért az elmúlt években koncentrált, sűrítette a rendszert, amely természetesen ott sem volt zökkenő mentes. Ugyanakkor a kialakított, nagyobb területi egységet magába foglaló új területi szint, valódi középszintű önkormányzati funkciókkal bír mindegyik említett ország esetében.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Hely/Ol- dal	Kifogásolt rész	Észrevétel/Javaslat	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
20.	140. oldal 2. bekezdés	Ugyanez igaz azokra az eredményekre, amelyek keretében tízmilliárd forint nagyságrendű gazdaság-, környezet-, felsőoktatás fejlesztési projektet sikerült a megyébe hozni (Győr-Gönyű kikötő, péri repülőtér, Duna menti és Fertő-körüli kerékpárutak, kamarai székház, ipari parkok fejlesztése, hulladékgyűjtési projektek, Széchenyi István Egyetem, megújuló energia-hasznosítási mintaprojektek, stb). <u>Ezen projektek esetében kevésbé az MTT és munkaszervezete,</u> sokkal inkább a megyei önkormányzat és apparátusának (több esetben, mint tulajdonosnak, pl.: Győr-Gönyű kikötő, péri repülőtér) a tevékenységéből ered.	Valótlan állítás! ... ugyanis az MTT (a <i>projektgenerálás és a folyamatos lobbytevékenysége mellett</i>) néhányat a felsoroltak közül pénzügyi támogatásban is részesített: <i>pl. Duna menti kerékpárút, kamarai székház, kapuvári ipari park, megújuló energia-hasznosítási mintaprojekt (Mezőörs), hulladékudvar</i>	N	Az objektív értékelésre, ez megint egy érzelmi töltetű önvédelmi reflex. Az említett projektek többségének generálása és indulása megelőzte a Területfejlesztési törvény hatályba lépését, s így az MTT-k megalakulását. Az egy másik kérdés, hogy a megvalósítás periódusán belül az MTT-hez telepített fejlesztési forrásokból lehetséges volt a nevezett projektek kiegészítő támogatása (merthogy ilyen jellegű forrással a törvényből következően az MTT-k és nem a megyei önkormányzatok rendelkeznek!) Hogy a lobby tevékenység mennyire az MTT-hez köthető vagy sem az az egyes munkatársak és az egyes megyéknél alkalmazott MTT munkaszervezeti típusok függvénye. Győr-Moson-Sopron megyében – s ezt épp a bírálók tudják a legjobban – az MTT alakulásától kezdődően erős annak szimbiózisa a megyei önkormányzat vezetésével és Hivatalával. A törvénynél fogva a megyei Közgyűlés elnöke az MTT elnöke (akit számos esetben MTT elnök pozíciójában valamely közgyűlési alelnök képvisel.) Vajon az elnök mely pozíciójában lobbyzik? Nyilván a Parlamentben közgyűlési-önkormányzati vezetőként, az OTT felé pedig MTT elnökként. A munkaszervezet humán erőforrásainak egy részét pedig éveken keresztül a megyei önkormányzat biztosította és ez a fajta szakmai együttműködés a mai napig is élő rendszer Győr-Moson-Sopron megyében (pl. környezetvédelmi, idegenforgalmi, nemzetközi kapcsolatok, területrendezési kérdések). Hasonló a helyzet a Nyugat-dunántúli régiót alkotó másik két megyében, Vasban és Zalaiban is.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Hely/Ol- dal	Kifogásolt rész	Észrevétel/Javaslat	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
21.	140. oldal utolsó bekezdés	Felesleges döntően ugyanazon szereplőkkel – megyei közgyűlés elnöke, kistérségi társulások képviselőjeként települési polgármesterek – <u>egy párhuzamos rendszer működtetése</u> , hiszen a kormányzati és más a törvény által nevesített képviselőkön kívül, kisebb létszámmal, de <u>döntően ugyanazon szereplők alkotják az MTT-t, mint a megyei közgyűlést</u>	<p>Nem így van! A megyei közgyűlést „csak” 180 település választotta, a testületben nincs jelen Győr és Sopron! Az MTT-ben viszont képviselteti magát az „egész megye”.</p> <p>Szerencsésebb lenne azt javasolni, hogy kerüljenek vissza a Tanácsba az onnan időközben kikerült szereplők (munkaadók, munkavállalók és kamarák)</p> <p>Az állítás azon része, miszerint döntően ugyanazon szereplők alkotják a Megyei Területfejlesztési Tanácsot, mint a közgyűlést igaz, azonban meg kell jegyezni, hogy a két szervezet funkcióit tekintve teljesen eltérő kellene hogy legyen. A megyei közgyűlés döntően választott képviselőkől álló testület, elkerülhetetlen, hogy politikai érdekek is működjenek a háttérben. A megyei közgyűlés érdekérvényesítő és lobby tevékenységet kellene, hogy folytasson, a megye érdekeit az országos szervek felé tolmácsolni, azok megvalósulásáért a kellő eréllyel fellépni.</p> <p>A Megyei Területfejlesztési Tanács esetén a szakmaiságot kell előtérbe helyezni. Fontos lenne a Megyei Területfejlesztési Tanács és munkaszervezete meglévő szakmai kapacitását kihasználni, a területfejlesztéssel kapcsolatos feladatokat, döntéseket a hatáskörükbe irányítani. Ugyanakkor fontosnak tartjuk, hogy a Területfejlesztési Tanács munkájában részt kapjanak a megyei civil szervezetek és vállalkozói fórumok képviselői is, hiszen – mint a „LEADER-szerű” kezdeményezések is mutatják – valódi fejlesztés csak ezen három oldal közös céljainak meghatározásával, azok elérésével valósítható meg.</p> <p>A területfejlesztés decentralizációja is döntően fontos. Szükséges lenne egy olyan intézményrendszer felállítása, mely az országba érkező fejlesztési forrásokat valóban az adott terület igényeinek megfelelően használja fel. Ezen célok megvalósulásához pedig szükség van egy megyei szinten is kompetens, magas fokú szakmai szervezet működésére, melynek egy megerősített funkciókkal működő Területfejlesztési Tanács maradéktalanul megfelelné.</p>	N	A gondolat menet nem vitatja a jelen körülmények között a megye szerepét a területfejlesztésben, csupán megállapítja, hogy az adott feladatok ugyanolyan jól elláthatók a megyei önkormányzat keretei között is. Ezt a tisztelt bírálók tudják a legjobban, hiszen évtizeden túli szinte napi kapcsolatban vannak a határ menti osztrák tartományok vezetőivel és hivatali tisztviselőivel, akik az MTT munkaszervezeti feladataihoz hasonló tevékenységeket végeznek tartományi tisztviselőként. Program menedzsment feladatokat viszont a tartomány tulajdonában lévő, gazdasági társasági formában működő fejlesztési szervezetek látnak el. (Pl. Regional Management Burgenland).
				I	Mivel a jelenlegi adottságok vélhetően megmaradnak az EU új programciklusának végéig, ezért a szöveg kiegészült az MTT eredeti partnerségi viszonyainak visszaállítására tett javaslattal, amely természetesen a Területfejlesztési törvény módosítását igényeli.
22.	150-153. oldal	1. melléklet ... a tervezési folyamat és ütem- terv	Sajnos nagy a csúszás...	N	Az '1.2 A munka folyamata' c. fejezet pontosan leírja a csúszás okait. Az egyeztetési fordulót figyelembe véve jelenleg, már a teljes decembert is beleszámolva, két hónap csúszás van a programkészítésben. Ugyanez a nemzeti szintű OP-k és a ROP esetében 6-10 hónap, a határ menti programozás esetében pedig 3-4 hónap.

5. melléklet Észrevételek és válaszok a Partnerség 2007-13 elnevezésű programozási feladat keretében készülő Győr-Moson-Sopron megyei területfejlesztési koncepció és program 2006. októberi változatához³⁷

A hivatkozott oldalszámok, fejezetek a szeptemberi változatra utalnak.

Kód: I – igen, N – nem, F – folyamatban

Rx.x – Az észrevétel 2006. októberi változat oldalszámozása szerinti helyzete

Úx.x – Az észrevétel 2007. márciusi változat oldalszámozása szerinti helyzete

Vélsz	Hely/Oldal	Véleményező szervezet	Kifogásolt rész	Észrevétel/Javaslat	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
1.	R22. o. Ú23. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	2.1.4. fejezetben az országok felsorolása	A dél-kelet európai programter országai esetében (változást okozhat) Szerbia és Montenegró 2006. május 21-én felbomlott, önálló államokra szakadva.	I	A jelzett helyen a szöveg javítása megtörtént.
2.	R28. o. Ú29. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	2.2.7. fejezetben a Duna térségbe tartozó megyék száma	A Duna 8 megye érdekszférájába tartozik, a Duna azonban csak 7 megyét érint (Győr-M-S, Komárom-E, Pest, Fejér, Tolna, Baranya, Bács-Kiskun).	I	A jelzett helyen a szöveg javítása megtörtént.
3.	R35. o. Ú38. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	3.1. fejezet	A foglalkoztatottak számának csökkenése, majd ezután a munkanélküliségi ráta csökkenésének indoklása zavaros, bővebb kifejtést, magyarázatot igényel.	I	A jelzett helyen a szöveg javítása megtörtént. Ugyanakkor a két tendencia között nincsen ellentmondás, mert a munkaképes korú lakosság száma, így a munkanélküli ráta vetítési alapját képező mutató is csökkent.
4.	R36. o. Ú39. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	1. ábra	A férfiak és nők születéskor várható élettartama irreálisan magasnak tartom.	N	Az ábra nem a várható élettartam tényleges értékét, hanem az EU átlaghoz való relatív helyzetét mutatja 1996-ban és 2003-ban.
5.	R44. o. Ú47. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	4.3.1. fejezet	A „hátrányosabb helyzetű” kifejezéssel óvatosabban kellene bánni, mert a megyében nincs hátrányos helyzetű kistérség.	N	A jelzett szövegrész önkényesen, hanem a 2004. januárjától érvényes besorolás szerint jelezte a területfejlesztés szempontjából kedvezményezett megyei kistérségeket.
6.	R48. o. Ú51. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	4.4. fejezet	Sopron és Győr hazánk műemlékekben két leggazdagabb városa, nem inkább megyei vagy regionális vonatkozásban?	I	A megállapítás úgy igaz, hogy Budapestet követően. A jelzett helyen a szöveg javítása megtörtént.

³⁷ A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács 2006. december 1-i ülésén kiosztott, 2006. november 30-ig beérkezett vélemények, észrevételek.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Hely/Ol- dal	Véleményező szervezet	Kifogásolt rész	Észrevétel/Javaslat	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
7.	R52. o. Ú55.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	7. ábra korfája	A 80 éves korosztály alacsony száma sem igazolja azt a több helyen is szereplő állítás, mely szerint a születéskor várható élettartam közel 80 év.	N	Az élettartamra vonatkozóan csak az 5.6.1. fejezet tartalmaz természetes adatot, mégpedig a férfiakra vonatkozóan (70,32 év), jelezve azt, hogy a nők esetében ez 7 évvel magasabb. Az adatok a KSH 2004. évi hivatalos statisztikájából származnak, amelyeket módosítottunk a KSH 2005. évi adataival. A KSH évkönyv definiálja mutató számításának módját: „Születéskor várható átlagos élettartam azt fejezi, hogy az újszülöttek az adott év halandósági viszonyai mellett még hány évi élettartamra számíthatnak. A statisztika közli a megye átlag-életkorát is, amely természetesen lényegesen alacsonyabb a várható élettartamnál: férfiak 38,1 év, nők 41,7 év (KSH 2005).
8.	R55. o. Ú57. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	7. táblázat	A KSH adatok nem egyeznek a KSH honlapján szereplő 2001. évi népszámlálás adataival.	I	A feldolgozás a KSH DataStar elektronikus adatbázist használta a 2001. évi népszámlálás nemzetiségi adatainak feldolgozásához. A jelzés alapján összevetettük a DataStar, KSH honlap és a nyomtatott népszámlálási kötet adatait. Mivel az utóbbi két esetben az adatok megegyeztek, a táblázatot azok alapján javítottuk. A hiba felfedezése természetesen kihatott a fejezet további részeire is, javítottuk a három nemzetiségi ábrához tartozó települési adatokat, illetve a 8. táblázat kistérségi adatait is. A javított adatok sem egyeznek meg a KSH web-oldalon szereplő adatokkal, mert azok nem tartalmazzák a Veszprém megyéből 2002-ben átcsatlakozott 6 település adatait.

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA –
HELYZETELEMZÉS

Vélsz	Hely/Oldal	Véleményező szervezet	Kifogásolt rész	Észrevétel/Javaslat	Kód	Változtatás a dokumentumban, tervezői megjegyzések
9.	R61 o. Ú64.o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	5.3.2. fejezet	„A munkanélküliek száma az ezredforduló óta Győr-Moson-Sopron megyében folyamatosan kedvező képet mutat. Míg 2000 év végén valamivel több, mint 7600 fő volt munkanélküli, addig 2005 hasonló időszakában alig 10 ezer.” A megfogalmazás számomra pozitív tényként állítja be a munkanélküliek számának emelkedését, holott ez inkább negatív. Ráadásul a korábbi megállapítás szerint csökkent a munkanélküliek száma.	I	A jelzett helyen a szöveg javítása megtörtént.
10.	R64. o. Ú67. o.	Pannonhalmi Többcélú Kistérségi Társulás	5.3.3 alfejezet	Megyei Munkaügyi Központ kirendeltsége Pannonhalmán is működik	I	A jelzett helyen a szöveg javítása megtörtént.
11.	R68. o. Ú74. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	5.5.1. fejezet	„A 2004/2005-ös tanévben az 1000 óvodás gyermekre jutó gyógypedagógiai oktatásban foglalkoztatott főállású pedagógusok számában 2,43, amely magasabb a régiós átlagnál (2,35), de alacsonyabb az országos átlagnál (3,55).” Nem tudjuk meg, hogy az adtok mire vonatkoznak.	I	A jelzett helyen a szöveg javítása megtörtént.
12.	R72. o. Ú80. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	5.5.4. fejezet	„Az oktatók száma is ebben a megyében a legnagyobb.” Regionális vagy országos szinten? Valószínűleg csak regionális szinten.	I	A jelzett helyen a szöveg javítása megtörtént.
13.	R75. o. Ú84. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	5.5.6. fejezet	A főiskolai és egyetemi oklevéllel rendelkezők számát csak 25 éves kortól vizsgálja, oklevél 22 éves korban is kapható.	N	A felvetés igaz, azonban a KSH csak ebben a korcsoportban bontásban közöl adatot.
14.	R77. o. Ú86. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	5.6.1.	A férfiak és nők születéskor várható átlag életkorára vonatkozó adatok már 71 és 77 év.	I,N	A jelzett helyen az adatokat a 2005-re vonatkozó mutatókkal frissítettük. Ezek azonban a férfiak esetében 69,87 év, míg a nők esetében 78.05 év. (KSH 2005)
15.	R98. o. Ú107. o.	Győri Többcélú Kistérségi Társulás Munkaszervezete	6.6 fejezet	Véleményem szerint nem a szálláshelyek alacsony száma miatt kevés a vendégéjszakák mennyisége. A pannonhalmi térség sem kínál átlagosan egy vagy két napnál hosszabb tartózkodási időt igénylő programot, attrakciót.	I	A jelzett helyen a szöveg javítása megtörtént.
16.	R127.o. Ú139. o.	Pannonhalmi Többcélú Kistérségi Társulás	9. Kistérségi szerveződések fejezet	Pannonhalma-Sokoró Térségfejlesztési Önkormányzati Társulás (térségközpont Pannonhalmán) megszüntetése előkészítés alatt.	I	A jelzett helyen a szöveg javítása megtörtént.